

MINNEN

UR

SVERIGES NYARE HISTORIA.

SAMLADE

AF

B. von SCHINKEL,
Öfverste, f. d. Adjutant hos Konung Carl XIV Johan,

FÖRFATTADE OCH UTGIFNE

AF

C. W. BERGMAN.

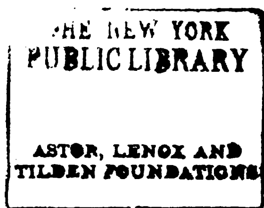
ÅTTONDE DELEN.

CARL JOHAN OCH HANS TID.

(1814—1815.)

STOCKHOLM, 1856.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

INNEHÅLL.

Carl Johan och Hans Tid.

(1814—1815).

FÖRSTA KAPITLET.

Från freden i Kiel till Kronprinsens ankomst till Lüttich.

(Januari — Mars 1814).

ANDRA KAPITLET.

Norges Sjelfständighets-förklaring.

(Januari — April 1814).

TREDJE KAPITLET.

Lüttich och Brüssel.

(Mars — April 1814).

FJERDE KAPITLET.

Från kronprinsens afresa till Paris till och med hans återkomst till Stockholm.

(April — Juni 1814).

FEMTE KAPITLET.

Norges förening med Sverige.

(April — December 1814).

SJETTE KAPITLET.

Kongressen i Wien.

(Oktober 1814 — November 1815).

BILAGOR.

CARL JOHAN OCH HANS TID.

(1814—1815).

FÖRSTA KAPITLET.

Från freden i Kiel till Kronprinsens ankomst till Lüttich.

(*Januari—Mars 1814*).

Kronprinsens aftåg emot nedre Rhen. — Grefvinnan Pappenheim och fru Staël. — Ankomst till Köln. — Förändrad ställning. — Obehagliga rapporter. — Österrike biträder fördraget i Kiel. — Samtal med baron Vincent. — Kronprinsens proklamation till fransmännen. — Kongressen i Chatillon. — Baron Wetterstedts andra beskickning till suveränernas högqvarter. — Bref till Carl XIII. — Märkligt samtal mellan kejsar Alexander och Wetterstedt i Troyes. — Blick på de samtida händelserna. — Kejsar Alexander och furst Metternich. — Krigs- och fredspartiet. — Beslut angående krigets fortsättning och samlandet af en kongress i Chatillon. — Utkast till omskapning af Europas karta. — Stein till Castlereagh om Bernadotte. — Utdrag af ett bref till baron Wetterstedt. — Samtal mellan kronprinsen och general Suchtelen. — Underrättelser från krigsteatern och det inre af Frankrike. — Antydningar rörande kronprinsens förslag att uppträda som medlare mellan de allierade och Frankrike. — Ankomst till Lüttich. — Obehagliga rapporter från Sverige. — Samtal med Suchtelen och de öfrige ministrarne.

Efter fredens undertecknande vidtog kronprinsen nödiga anordningar till Hamburgs blokering, som blifvit anförtrodd åt general Bennigsens kår, och lemnade den 20 Januari Kiel för att skyndsamt tåga emot nedre Rhen. Hans första uppehåll skedde hos grefvinnan Pappenheim på hennes vackra slott i Holstein, der man stannade öfver en dag. Vi känna af det föregående detta utmärkta fruntimmer; med den hängifvenhet hon egnat kronprinsen var det naturligt, att hon skulle känna ett lifligt deltagande för de segrar och den ärofulla fred, hvarigenom han lagt en ny krona till sitt adoptiva fäderneslands och bidragit till den tyska fädernejordens befrielse.

Denna dag var invigd åt glädjen. Under det kronprinsens unga kammarherrar och adjutanter deltaga

i familjekretsens dans och nöjen, hade H. K. H. sjelf allvarliga samtal med slottets intressanta egarinna [1]). I hoppet om Preussens kommande storhet var hon alltid lika fast i hatet mot dess förtryckare och önskade, att kronprinsen ville verksamt bidraga till det slutliga mål de förbundne föresatt sig.

Carl Johan dolde dock ej de betänkligheter, som började oroa honom. Hans ställning till koalitionen är förändrad. Han ser ej dess mål ur samma synpunkt som bundsförvandterna, och skymten af den franska kejsarkronan börjar likna dessa *fata morgana* som upplösa sig i dunster ju närmare man nalkas dem. Hans forskande blick söker ställa Europas horoskop för den närmaste framtiden, men det synes ej lemna honom den trygghet han söker. Han vänder ett ömmande öga mot Frankrike, der man numera väntar att hos honom finna andra syften än koalitionens. Så förhöll det sig med madame de Staël, som vid nyheten om hans afmarsch mot Rhen skref honom till följande ord: »E. K. H. har grundlagt Sveriges oberoende; Ni har befriat Europa; men Frankrike, Frankrike! När Gustaf Wasa anföll Christian Tyrann, lät man hans moder bestiga fästningsvallarne och erbjöd sig att utlemna henne, om han inställde sina härjningar: *Frankrike ligger emellan oss och Bonaparte!* Måtte E. K. H. vara öfvertygad, att det ej finnes någon i verlden, som älskar Er, som beundrar Er

---

[1]) Grefvinnan Pappenheim hade flere gånger sett kronprinsen i Kiel och bland annat förespått honom, att han ej skulle komma till målet för sin fred, förr än Glückstadt var intaget. — Ehuru sträng krigstukt kronprinsen höll i Holstein hände dock att en general (Cardell) som behöfde goda artillerihästar vid afmarschen åt Rhen, lät en vacker dag borttaga grefvinnan Pappenheims ståtligaste vagnshästar och spände dem för ett batteri. Grefvinnan beklagade sig skämtsamt hos kronprinsen öfver detta vedermäle af det *svenska galanteriet,* hvarpå H. K. H. genast gaf order om hästarnes återställande och en adjutant skickades att ursäkta ofoget med tillägg att galanteriet icke var *svenskt* men *tyskt,* ty general Cardell var pomerinkare.

och som tjenar Er på allt sätt som står i hennes förmåga i så hög grad som jag».

Utan tvifvel delade kronprinsen dessa fru Staëls känslor, då han gick att som fiende beträda sitt forna fäderneslands jord, och det var visserligen ej till honom hon behöfde ställa den önskan, att han borde skona Frankrike, när han bekämpade dess förtryckare.

Emellertid marscherade man mot Rhen. De särskilda kårerna utgörande nordarméen öfvergingo Elbe på flere punkter: general Woronzoff vände sig emot Bremen; general Wallmoden emot Blankenese; svenskarne och general Stroganoffs ryska kår passerade floden vid Zollenspiker och Boitzenburg. De trupper, som kommo från Holstein för att nalkas Rhen, tågade med sådan hastighet att general Woronzoffs kår, som den 16 Januari ännu befann sig på andra sidan Eyder, anlände den 12 Februari till granskapet af Roer. Svenska arméen jemte generalerna Wallmodens och Stroganoffs kårer inträffade senare vid Rhen. Redan den 12 Februari uppslog kronprinsen sitt högqvarter i Köln. Han passerade Rhen vid kanonernas dunder och de begge stränderna återskallade af befolkningens glädjerop.

Vid återseendet af dessa nejder, der han fordom stridde för Frankrikes frihet, för den republik som var oåterkalleligt förlorad, hopade sig omkring honom dessa ungdomens bländverk; det förflutna föreföll honom som en fabelverld. Med dessa ärorika minnen förenade sig en sorglig känsla, så naturlig vid anblicken af dessa fält som voro ödelagda af de fremmande legionerna. Misskänd af forna landsmän, ett mål för Napoleons hat, som ingenting sparat för att gifva hans politiska uppförande den mörkaste färg, var det ej underligt om hvarje steg kronprinsen tog på denna jord gaf honom nya ämnen till vemod och bekymmer. Napoleon som kände sig lifligt sårad af vårt fördrag med England, hvilket skänkte oss Guadeloup, hämnades genom skymfliga order och adresser, dem han tillskickade alla municipaliteterna i riket för att af dem offentliggöras. En egen

episod föreföll i anledning häraf vid kronprinsens ankomst till Köln.

Då mären i spetsen för magistraten på öfligt sätt mottog H. K. H., tillönskade han honom den fullkomligaste framgång i sina företag. Prinsen, som i mären igenkände hr von Wittgenstein (gammal borgmästare i Köln redan 1794 och 1795 när prinsen förde befälet vid denna del af Rhen) inbjöd honom taga plats i vagnen, hvilken municipalitetet låtit tillreda. Under vägen ända till högqvarteret upphörde Wittgenstein icke att ursäkta sig inför prinsen och besvor honom att icke bedöma honom med stränghet. Prinsen fästade föga uppmärksamhet vid dessa försäkringar utaf en man, den han kände för att vara ganska hederlig, och då prinsen var upptagen af så många andra intressen, emottog han med vanlig höflighet alla uttrycken af märens hängifvenhet.

Vid ankomsten till högqvarteret drog sig prinsen tillbaka i sina rum med general Woronzoff jemte några andra svenska och ryska generaler. Efter att hafva läst de anlända rapporterna kastade man ögonen på tidningarne. Prinsen återfann deri den adress mären i Köln afgifvit till Napoleon. Den var ett naturligt echo af kejsarens harm. Följande dagen när mären återkommit för att göra prinsen sin uppvaktning jemte alla stadens autoriteter, upprepade han samma ursäkter och böner som dagen förut. Prinsen svarade honom: »Lugna er! Ni har intet annat gjort än undertecknat den adress, man skickat eder ifrån Paris. Frukta ej, att jag derför hyser någon ovilja mot er! Stanna qvar till middagen. Det är den enda hämnd, jag vill utkräfva».

Vid kronprinsens ankomst till Rhen voro kriget och politiken ej mera för honom hvad de hade varit före freden i Kiel. Sverige hade vunnit sitt mål, Europa var befriadt och Napoleon återkastad bakom Rhen. Längre ville kronprinsen aldrig gå. Hans ställning, hans intressen, hans åsigter hade väsendtligen förändrats genom den gestalt kriget börjat antaga; på mindre än två månader hade koalitionen inträdt i ett stadium som

ingaf honom fruktan för Europas framtid, och han kände sig med oro vara inveckIad i ett spel, hvars omfång och slut hans öga svårligen kunde mäta, men hvarvid han kände Sveriges och med detsamma sin egen framtid på ett mer eller mindre direkt sätt fästade. Han var nu nära skådeplatsen för dessa stora händelser och både som född fransman och som svensk furste var hans enda önskan att snart se ett slut på dessa väldiga ansträngningar af en hel verld mot ett enda folk. Han ser väl ännu i Alexander en vän, men i hvars händer framgången lagt en makt som han önskar ej må missbrukas. Han räknar på Englands klarsynthet för att anvisa en gräns för denna mäktiga ström i fall den hotar att öfverstiga moderationens och den sansade statskonstens bräddar. Han anser denna makt i första hand skyldig att yttra ett *gif akt* på Europas nya faror, dem hans vänskap för Alexander dock ej förmår honom att förbise, och hans yttranden till Englands ombud (Thornton) bära icke otvetydiga vittnen derom.

Till denna hemliga oro sälla sig nu några lika oväntade som obehagliga underrättelser från Sverige. Rapporter började anlända från Norge, hvilka gåfvo anledning hysa farhågor rörande angelägenheterna i detta land, och redan dagen efter prinsens ankomst till Köln ingick en föga mindre obehaglig underrättelse genom en svensk officer (major Arbin), som anlände ifrån de allierades stora högqvarter. Han medförde väl den goda nyheten, att Österrike [2]) biträdt fördraget i Kiel, och hr von Bildt [3]) insände det i detta ändamål upprättade dokumentet; men vid dess genomläsande finner prinsen till sin stora förvåning deri en punkt af följande lydelse: »Österrike biträder fördraget i Kiel med vilkor, att Sverige förbinder sig att på fasta landet underhålla en här

[2]) Österrikes accession till våra fördrag med Ryssland, England och Preussen skedde i Chaumont (Febr. 1814).

[3]) B., f. d. minister-resident vid riksdagen i Regensburg, var anställd vid kejsarens af Österrike högqvarter med uppdrag att underhandla om denne suveräns biträdande af fördraget i Kiel.

af 30,000 man af alla vapen, tilldess kejsaren af Österrike erhållit de skadeersättningar, hvarpå han tror sig berättigad att göra anspråk».

Detta gjorde ett i högsta grad obehagligt intryck på kronprinsen. Han visste lika litet som hr v. Bildt hvad Österrike ville förvärfva, om det ville inskränka sig till Italien eller om det eftersträfvade besittningar på venstra Rhenstranden, således en del af Frankrike. Huru kunde dessutom Sverige ensamt uthärda bördan att underhålla 30,000 man på krigsfot utan subsidier? Detta dokument var i prinsens ögon en förbindelse att förlänga Sveriges deltagande i en kamp, förhatlig för honom personligen, förhatlig för riket, emedan den kunde hafva för ändamål att stycka Frankrike och afsätta den der regerande dynastien.

Han vände sig till generalen baron Vincent. »Hvilka äro (sade han) de skadeersättningar, på hvilka ert hof gör anspråk? Vill det komma i besittning af Nederländerna, Elsas, Lothringen, Italien? Är meningen att förmå Sverige att med svärdet i hand bidraga att förskaffa eder dessa länder? Skall det betala de millioner som blifva nödvändiga för att fortsätta denna strid, hvilken så mycket afvjkit ifrån sitt ursprungliga mål?»

Prinsens första tanke var att vägra ratifikationen af ifrågavarande aktstycke och att förafskeda Bildt derföre att han öfverskridit sina instruktioner. Hans missnöje vände sig äfven emot baron Wetterstedt [4]) och grefve Löwenhielm, hvilka bort upplysa och leda Bildt med sina råd. Prinsen föresatte sig att skrifva i denna syftning till Carl XIII och att hålla sig vid de garantier, han redan erhållit genom fördragen med Ryssland, England och Preussen, äfvensom vid konungens af Danmark formliga afträdande. Hans tanke var starkt upptagen af denna ledsamma händelse, när han ändtligen efter några dagars eftersinnande beslöt sig för en annan utväg.

---

[4]) Jfr sid. 9, hvarest vi tala om W:s nya beskickning till kejsar Alexander.

Han dikterade en not, som borde förenas med accessionsakten och ratificeras af Österrike. Den innehöll, att den förbindelse Sverige åtagit sig att underhålla 30,000 man för att bereda Österrike det understöd hvarpå det gjorde anspråk endast skulle anses giltig i det fall, att Österrike försåg Sverige med en subsid af 100,000 pund st. i månaden eller att det förband sig att genom England förskaffa Sverige nämnde subsidie-summa.

Denna not skickades till Bildt med order att derå äska furst Metternichs underskrift före ratifikationernas utbyte. Österrikes statskansler som genast insåg, att man antingen måste bifalla denna punkt eller umbära Sveriges medverkan, svarade: »Men det förstås af sig sjelf. Man skall förse Sverige med de subsidier som äro nödvändiga för dess operationer, och om England skulle neka att belasta sig dermed, skall Österrike göra det eller också skall Sverige befrias från sina förbindelser».

Metternich undertecknade noten, och den skickades till kronprinsen jemte ratifikationerne å fördraget.

Den 24 Februari passerade svenska avant-gardet Rhen vid Köln. De andra fördelningarne af arméen inträffade efter hand och fortsatte sin marsch emot Aachen utan att göra något uppehåll i Köln. Deremot dröjde kronprinsen fjorton dagar i denna stad så väl för att invänta sina stridskrafters förening, som för att inhemta bestämda underrättelser rörande det ytterligare mål, de allierade föresatte sig, innan han framträngde längre in i Frankrike.

Erfarande behofvet att upplysa det fransyska folket om sitt tänkesätt, utfärdade han (den 12 Februari) från Köln den proklamation, som var bestämd att förlika hans enskilda känsla med de stora intressen, som bundo honom vid koalitionen. Efter att hafva förklarat, att han gripit till vapen på sin konungs befallning för att försvara svenska nationens rättigheter, ingår han i förklaring öfver de skäl, som bestämde honom att öfvergå Rhen. »Eder regering (säger han) har oaflåtligt arbetat

på att förnedra allt för att få rättighet att förakta allt *). Det är tid, att detta system förändras».

»Alla upplysta menniskor önska Frankrikes bibehållande. De vilja endast, att det ej längre är jordens gissel».

»Suveränerne hafva icke förenat sig för att föra krig emot nationen, utan för att bringa eder regering att erkänna staternas oberoende. Sådana äro deras afsigter, och jag ansvarar eder för deras uppriktighet».

»Carl XIII:s adoptive son, genom ett fritt folks val ställd på närmaste trappsteget till de store Gustavernes tron, kan min enda ärelystnad numera vara att arbeta för den skandinaviska halföns lycka. Måtte jag, då jag uppfyller denna heliga pligt emot mitt nya fädernesland, kunna på samma gång bidraga till mina forna landsmäns sällhet!»

Emellertid hade de allierade redan sedan slutet af December (1813) från flere olika håll segrande inträngt i Frankrike, samt derunder beslutit, med mer eller mindre ärliga afsigter, att i Chatillon återupptaga underhandlingarne med Napoleon på grundvalen af Frankrikes inskränkning inom sina gamla gränser af 1792; men de stora makterna hade icke inbjudit hvarken Sverige eller de öfriga makterna af andra ordningen att deltaga i dessa underhandlingar. Kejsar Alexander var isynnerhet den, som städse ifrigt yrkade på krigsoperationernas oafbrutna fullföljande och tåget till Paris för att som det hette sätta franska nationen i tillfälle att

*) Förebråelsen härflöt väl hufvudsakligen från kejsarens sårande uppförande mot Sverige och andra makter, men torde äfven afsett de många skymfande adresser och tidningsartiklar som Napoleon slungade mot kronprinsen. Kort före slaget vid Leipzig såg man ett dylikt utfall af den bittraste art. Schlegel besvarade det i en brochyr kallad: *Remarques sur un article de la gazette de Leipzig du 6 Octob. 1813,* hållen i en lika barsk ton. Han hade förut skrifvit den mera bekanta ströskriften »*Considérations sur la politique du gouvernement danois*», der förbundet med Frankrike på det skarpaste gisslas.

genom sina lagliga myndigheter afgöra öfver Napoleons och Frankrikes öde.

I den mån dessa underrättelser [6]) kommo kronprinsen tillhanda, återuppväcktes hans gamla farhågor på ett sätt som allvarsamt bekymrade honom. I hans ögon skulle Frankrike, plundradt på republikens eröfringar, endast hafva egt två tredjedelar af den relativa makt, det haft i Europa tjugo år förut. Han fann rättvist, att det åt Alperna och Rhen till behöll republikens eröfringar såsom en motsvarande ersättning för hvad Österrike, Ryssland och Preussen förvärfvat blott genom Polens delning. De eröfringar, i följd hvaraf ryska makten sedermera erhållit en ännu större utvidgning vare sig i Finland eller på Pruth och i Asien, hade ytterligare gjort denna Frankrikes motvigt önskvärd. Dessutom sårades kronprinsen genom denna glömska af förbindelser i följd hvaraf de allierade fortfarande sökte undanhålla honom deras förslag i fråga om de förändringar, som borde göras för att återupprätta Europas nya jemnvigts-system.

Han beslöt icke destomindre att söka bibehålla Sverige i samma linie med de andra bundsförvandterna. I denna afsigt hade han från Buckeburg affärdat (d. 7 Febr.) hofkanslern baron Wetterstedt för andra gången till de förbundne suveränernes högqvarter med uppdrag, dels att göra gällande Sveriges lika vigtiga som obestridliga rättighet att deltaga i de underhandlingar som skulle öppnas i Chatillon, dels att söka utforska hvad som låg på botten af de allierade suveränernes politik. I det han affärdade denne minister till den härd, hvarest Europas stora angelägenheter afgjordes, anförtrodde han konungen sina tankar och sina farhågor, Han skrifver samma dag Wetterstedt afreste, följande bref till Carl XIII:

---

[6]) Se Bill. N:o 1, 2 och 3, innehållande några utdrag ur grefve C. Löwenhielms depescher från de allierades stora högqvarter i Dec. 1813 och Januari och Februari 1814.

»De oväntade framgångarne hafva upphetsat och bländat mångas hufvud. Måhända är det i denna stund fråga om att stycka Frankrike för att straffa det för dess kejsares äregirighet. Ett gammalt ordspråk säger, att man måste underkasta sig, hvad man icke ser sig i stånd att hindra, men i hvad händelse som helst, kan jag försäkra E. M., att Dess politik äfvensom de grundsatser af rättvisa, E. M. i alla tider följt, skola framläggas med den styrka och klokhet, hvilka de närvarande omständigheterna kräfva; ty (man får ej dölja det för sig) händelserna hafva framilat med en sådan hastighet, att två år varit tillräckliga för att i Frankrike åvägabringa en omstörtning, hvilken kostade romerska riket 500 år»[1].

Den 11 Februari upphann baron Wetterstedt de allierades högqvarter i Troyes. Följande dagen erhöll han ett enskildt företräde hos kejsar Alexander, hvarvid han icke glömde att å Sveriges och kronprinsens vägnar tacka kejsaren för dess lojala uppförande i Freyburg då fråga var om våra angelägenheter med Danmark. Alexander emottog dessa försäkringar med mycken tillfredsställelse och försäkrade med uttryck af den lifligaste hängifvenhet, huru högt det fägnade honom att hafva kunnat bidraga till Sveriges väl och derigenom utplåna minnet af det förflutna. »Jag har aldrig glömt», sade han, »och skall aldrig glömma, att under bekymmerfulla tider för mig och för mitt rike har kronprinsen varit min enda vän. Jag hoppas nu, att oberoende af den personliga vänskapen emellan suveränerna, hvarje förevändning till oenighet mellan Ryssland och Sverige skall för alltid vara aflägsnad, sedan de begge ländernas intressen hädanefter äro gemensamma. Om jag brutit några lansar för eder med afseende på Danmark, så var det hvad min heder, min böjelse och mitt intresse bjödo

---

[1]) Bref från kronprinsen till Carl XIII dateradt Buckeburg d. 7 Febr. 1814.

mig göra. Sverige har ändtligen erhållit hvad det hade rätt att vänta, och mina önskningar äro uppfyllde».

Då man härefter öfvergick till diskussionen om de allmänna angelägenheterna, besvarade kejsaren Wetterstedts förfrågningar rörande underhandlingarne i Chatillon med den uppgiften, att man inskränkt antalet af de befullmäktige till de fyra stormakternas endast af den anledning, att det der blott skulle blifva fråga om att fastställa *de allmänna grundsatserna och preliminärerna*, men icke att sluta den definitiva freden, hvilken borde utgöra föremålet för en allmän kongress, hvarest alla de förbundna makterna borde representeras. Denna fred borde grundas på efterföljande begge punkter, 1:o) att Frankrike skulle afstå ifrån alla sina eröfringar som blifvit gjorda sedan revolutionen och nöja sig med de gränser det haft den 1 Januari 1792; 2:o) att det ej skulle blanda sig i de anordningar som skulle vidtagas i Europa utom dess egna gränser.

Kejsaren tillade: »Om Napoleon skulle begära några uppgifter beträffande Europas nya inrättning, böra de befullmäktige ministrarne inskränka sig till att i korthet och utan att ingå i några detaljer tillkännagifva, att Österrike och Preussen böra återställas till ett maktområde, tjenligt att försäkra de mellanliggande staternas oberoende; att Italien skall delas i särskilda stater; att Schweitz skall återfå sin gamla författning under de stora makternes gemensamma garanti; att Tyskland skall komma att utgöra ett statsförbund af i öfrigt suveräna statsdelar; att det af prinsen af Oranien regerade Holland skall erhålla en utvidgning i landområde, samt slutligen att Spanien med sina gamla gränser skall styras af konung Ferdinand VII. (Om Rysslands anspråk talade han ej! Wetterstedt kände dem sedan Åbo).

Efter att sålunda hafva i korthet och nog sväfvande angifvit grunderna till Europas pånyttfödelse, blottade kejsaren på ett oförbehållsamt sätt sin innersta tanka i afseende på Napoleon och hans dynasti. Det var en fortsättning af hans samtal med kronprinsen i Leipzig.

»Hvad kejsar Napoleon angår», sade han, »så har jag fattat mitt beslut. Jag anser det oförenligt med Europas framtida säkerhet att lemna honom i spetsen för franska regeringen. Kronprinsen är mig ett vittne, att jag gjort allt för att undvika detta krig och att ingenting annat tvungit mig att afstå ifrån freden än Napoleon sjelf, hvars uppförande varit sådant, att vi omöjligen kunde lita på hans eder. Den oförnuftige (l'insensé) (fortfor kejsaren med liflig stämma), han har bragt oss i den förskräckliga nödvändigheten att numera endast kunna söka vår trygghet i hans undergång. Vi hafva genom stora olyckor lärt att känna honom. Hos honom finnes hvarken ära eller tro».

»Kongressen i Chatillon skall således blifva utan resultat. I samma mån den fred, Napoleon för ögonblicket kunde tvingas underteckna, skulle blifva hård och förödmjukande för honom, i samma mån skulle han, i fall han bibehåller makten, anstränga sig att efter några års förlopp begynna ett nytt krig; för närvarande utmattad och beröfvad de tillgångar som äro nödvändiga för verkställigheten af sina planer, skulle han återfinna dem uti den massa af krigsfångar, hvilka freden skulle återskänka honom. Att nu sluta en sådan fred med honom skulle vara att för andra gången göra honom allsvåldig. Hvarje steg han tager för att gifva efter bör derföre bereda de förbundne ett tillfälle att efter hand öka sina anspråk i afsigt att vinna tid. Emellertid skola krigsoperationerna fullföljas; Paris' intagande skall bero på en slagtning, hvars utgång icke bör vara tvifvelaktig med den öfverlägsenhet i stridskrafter, vi ega. Vid ankomsten till Paris skulle man kunna sammankalla lagstiftande kåren och öfverlemna åt den omsorgen att välja en ny suverän på ett lagligt och konstitutionelt sätt. Dessförinnan böra de allierade icke utlåta sig hvarken *emot* Napoleon ej heller *för* bourbonerna. Hvad denna familj beträffar, är det omöjligt att uppträda till förmån för den[8]),

[8]) Kejsaren sade vid ett annat tillfälle till Wetterstedt: »Hvad bourbonerna angår, så tror jag att det ej skall blifva fråga der-

ty ingen enda röst har ännu höjt sig i Frankrike för den, och man bör ej på något sätt öfva inflytande på folkets val, utan endast erkänna och understödja dess blifvande tronkandidat. Sådant är mitt sätt att se i denna vigtiga angelägenhet. Jag är derutinnan af olika tanke med mina bundsförvandter: de vilja med all makt sluta fred, och det är jag ensam, som håller dem tillbaka. Vi skola få svårt, jag vet det, att nå vårt mål, men genom ståndaktighet skola vi lyckas besegra alla hinder (c'est en se roidissant contre les difficultées qu'on parvint à les vaincre). Jag har befallt grefve Rasumoffsky tillsvidare inställa sina öfverläggningar med hertigen af Vicenza, och underhandlingarne i Chatillon befinna sig också till följe deraf för ögonblicket afbrutne [9]).

Vi skola här lemna en kort öfversigt af de nyss förut timade händelserna, till belysande af hvad vi i det följande komma att anföra.

Den 21 December hade Schwartzembergska hären inryckt i Schweitz, och snart voro Basel, Bern och Genf besatta af de förbundnes trupper, hvilka på ena sidan utbredde sig i Elsas och mot Strasburg, på den andra sidan mot Besançon och Lyon. De funno ingenstädes något betydande motstånd. Furst Metternich sökte förmå kejsar Alexander att icke inträda i Frankrike

---

om: de äro pundhufvuden (»ce sont des ganâches»). Den person som verksammast bidrog att hos kejsar Alexander rotfästa beslutet att intaga Paris, afsätta Napoleon och återföra Bourbonerna, var Pozzo di Borgo, hvilken inlemnat ett skarpt och utförligt betänkande i ämnet till bekämpande af de Metternichska åsigterna. (Wetterstedts dep.)

[9]) Apostill i chiffer, från baron Wetterstedt, dat. Troyes den 15 Februari 1814. — Den 9 Febr. hade grefve Rasumoffsky inlemnat en not till de franska befullmäktige i Chatillon af innehåll, att »enär H. M. kejsaren af Ryssland funnit skäligt rådgöra med monarkerna, sina bundsförvandter, om föremålet för konferenserna, äskar han att dessa uppskjutas tilldess han hunnit förse sitt ombud med ytterligare instruktioner». Sålunda inställdes underhandlingarne den 10 och togo ej ånyo sin början förrän den 17 i följd af Blüchers nederlag vid Champ-Aubert, Montmirail och Vauchamp.

utan att först afvakta om kriget skulle föranleda en folkresning och se om denna blefve möjlig att undertrycka. Alexander förkastade förslaget med ovilja och förklarade, att han i egen person skulle bevista krigsoperationerna. Han begaf sig öfver Schaffhausen till Basel och påskyndade derifrån truppmarscherna öfver Vesoul till Langres. Blücher, som den 1 Jan. 1814 under sin monarks ögon gått öfver Rhen vid Kaub och Coblenz, framträngde genom bergstrakterna till Lothringen, bemäktigade sig Nancy, och förband sig med hufvudhären under framträngandet till Brienne. Bülows kår hade efter Hollands befrielse gått öfver Maas den 6 Januari och förblef, jemte hertigens af Weimar kår, i Belgien, under det Winzingerode intog Aachen, Lüttich och Namur samt sökte sätta sig i förbindelse med Blücherska hären öfver Laon. Österrikiska arméen i Italien hade framträngt till Etsch, besatt Dalmatien och Ragusa samt beredde sig, genom det med Murat afslutna fördrag (11 Jan.) till vidare framträngande; Wellingtons armé stod afvaktande i sina vinterqvarter i södra Frankrike.

Den 22 Januari inträffade kejsar Alexander i Schwartzembergska högqvarteret i Langres. Här öppnades vigtiga rådplägningar öfver krigets fortsättning, och båda partierna hvilka redan i Frankfurt, Freiburg och Basel mer och mer söndrade sig, uppträdde nu med ökad häftighet emot hvarandra. Fredspartiets medelpunkt var furst Metternich med kejsar Frans, till hvilket österrikiska militär–högqvarteret anslöt sig. Det preussiska var deladt. Konungen önskade väl en ärofull fred, men var genom erfarenheten af de olyckliga åren från 1806 till 1812 öfvertygad att med Napoleon aldrig någon verklig fred var att påräkna; hans hjeltemodiga folks hänförelse, hvilken han delat och i de svåraste ögonblicken ledt med det mest beslutsamma dödsförakt, manade honom att med alla möjliga ansträngningar söka uppnå det stora målet. Hans statskansler Hardenberg var genom furst Metternich vunnen för fredspartiet, och i det preussiska hög–

qvarteret hade generaladjutanten von Knesebeck (som undertecknat den af kronprinsen uppgjorda operationsplanen i Trachenberg) uppställt som grundsats, att man icke borde föra fälttåget utöfver trakten af Langres, och han hade i ett formligt betänkande utvecklat denna åsigt. Den bestriddes kraftigt af Pozzo di Borgo. De närvarande engelska diplomaterna funno sig icke vuxna att möta det Metternichska inflytandet, och ehuru förstörandet af Napoleons makt, såsom deras nationalfiendes, borde ligga dem nära om hjertat, fruktade de dock oppositionens anlopp och predikade freden.

Öfvertygade om otillräckligheten af dessa diplomaters förmåga, hade prinsen-regenten enligt de förbundna makternas önskan skickat både sin engelska och sin hanoverska utrikes minister, lord Castlereagh och grefve Münster, till det allierade högqvarteret, som då ännu var i Langres. Båda voro af skiljaktiga tankar. Münster såg sitt lands och Europas frälsning endast i ett kraftigt fortsättande af kriget och förklarade sig emot hvarje underhandling. Castlereagh deremot röstade för freden och förenade sig med Metternich för att afråda kejsar Alexander från vidare framträngande i Frankrike; både Hardenberg och Nesselrode understödde denna mening. Alexander deremot genom Stein och Pozzo di Borgo uppmanad till krigets kraftiga fortsättning för att störta Napoleon, vederlade de grunder med hvilka man sökte stödja denna mening och förklarade att han skulle ensam och utan fremmande hjelp fortsätta kriget, samt frågade konungen af Preussen hvad beslut han fattat. Fredrik Wilhelm dolde ej sina betänkligheter, men slutade dock med den förklaring, att han icke skulle skilja sig från kejsarn. Så förenade man sig om krigets fortsättning; och Alexander medgaf, å sin sida, att de vid samma tid i Frankfurt inledda fredsunderhandlingar skulle få åter upptagas på en kongress i Chatillon sur Seine. Den 28 Januari öfverenskom man om formen och vilkoren för denna underhandling. Man ville gemensamt och i Europas namn underhandla, in-

skränka Frankrike till 1792 års gränser och blott lemna Napoleon en allmän öfversigt af de anordningar, man ämnade vidtaga i Europa. Beträffande dessa senare förklarades, att man ville återställa de stora europeiska makterna i full oafhängighet inom de af de allierade fastställda gränsor. Tyska riket skulle bestå af oafhängiga furstar, förenade genom ett förbund som garanterade Tysklands oberoende. Schweitz borde inom sina gamla gränser bilda ett förbund som skulle garanteras af Frankrike och de stora makterna gemensamt; Italien fördeladt i oafhängiga stater, hvilka afskiljde Frankrike från de österrikiska besittningarne i Italien; Spanien inom sina gamla gränser under Ferdinand VII; Holland som fri och oafhängig stat under huset Oranien med förökadt område och tryggade gränser; deremot skulle Frankrike återbekomma sina förlorade kolonier; utrymma de fasta platser det innehade i de afträdda länderna, och såsom underpant för uppfyllandet af fredsvilkoren öfverlemna åt de förbundna fästningarne Befort, Hüningen och Besançon.

För att underhandla på dessa grunder till en ny omskapning af Europas karta, utnämndes å Englands sida Catcarth, Stewart, Aberdeen och slutligen Castlereagh; samt å de andra stormakternas sida Razumowsky, Stadion och Humboldt; å Frankrikes sida Caulincourt, som redan infunnit sig i Chatillon.

Af fruktan för Alexanders fortfarande förbittring mot Metternich, bemödade sig baron Stein att förekomma, att Castlereagh skulle invecklas i en lika afhängighet som Hardenberg och Nesselrode råkat; han sökte derföre varna honom att icke öfverlemna sig åt Metternichs inflytande och derigenom gå miste om kejsarens förtroende; »*ty*» (tillägger Stein) »*det vore af vigt att han bibehölle detta förtroende till förhindrande af den böjelse kejsar Alexander visat att förskaffa Bernadotte ett öfvervägande inflytande*» [10]).

Några

[10]) Se Memoirs and correspond.

Några dagar efter baron Wetterstedts afresa från Bückeburg till det allierade högqvarteret trodde sig kronprinsen böra ytterligare ålägga honom att göra starka föreställningar hos de allierade beträffande vårt deltagande i underhandlingarne om den allmänna freden. Se här huru han lät tillskrifva honom från Köln den 15 Februari (1814) [1]):

»Ni är mycket bättre i tillfälle än jag, herr baron, att på stället upptäcka de förbundnes verkliga afsigter. Kan man frukta vårt inflytande i en underhandling, hvari de starkaste alltid skola spela den största rollen? Vill man tilltrotsa sig rättigheten att vara Sveriges förmyndare och att godtyckligt afgöra öfver dess kommande öden i det man slutar freden för oss? Eller vill man oförskyldt och utan bestämdt syftemål skymfa oss?»

»Må man ej komma och förebringa oss denna spetsfundiga och i diplomatien nya skillnad emellan preliminära rådplägningar och en formlig kongress, till hvilken sednare man lofvar oss tillträde. Om vi icke ega rätt att deltaga i de underhandlingar som böra bestämma öfver den stora frågan om fred eller krig och uppgöra grunderna till den allmänna freden, huru skola vi då ega rätt att deltaga i ordnandet af de detaljer, hvilka endast äro underordnade resultater deraf?»

»Man säger, att vi hafva vunnit vårt enskilda mål, och man har rätt, herr baron; men Ryssland, Österrike, England och Preussen hafva likaledes vunnit sitt, och det hindrar dem icke att betrakta de förbundnes gemensamma mål såsom deras eget och att orättmätigt tillvälla sig bestämmandet af verldens intressen. Fritt såsom de och sjelf herre öfver sina beslut, hyser Sverige samma anspråk; det skulle hafva kunnat existera utan Norge, af huru stor nytta detta land än är för det; men

---

[1]) Brefvet är skrifvet under kronprinsens diktamen och undertecknadt af kabinettssekreteraren v. Schultzenheim.

kronprinsen kan icke utan ledsnad se, att man skymfar den nation, han är bestämd att en dag regera. Om Sverige än egde 100,000 man i Tyskland, skulle det icke föra kriget endast för denna angelägenhets skull. Man måste i hvad fall som helst icke rätta sitt uppförande emot ett folk efter dess styrka, utan efter dess rättigheter.»

»H. K. H. uppdrager er derföre, herr baron, att hos de förbundna makternas ministrar yrka på våra rättvisa anspråk, så att en svensk befullmäktig må emottagas i Chatillon. Kronprinsen hyser alltför mycket förtroende till eder upplysning för att vilja föreskrifva eder den form, hvaraf ni bör betjena er vid de mått och steg, ni i detta fall ämnar taga. H. K. H. vill icke destomindre, att ni inlemnar en skriftlig not, i fall ni skulle finna, att edra muntliga föreställningar blifva utan verkan. Ni bör låta de förbundne förstå, att om man utesluter Sverige från de allmänna underhandlingarne och dymedelst skiljer det ifrån koalitionen, utan att felet ligger å dess sida, inträda vi åter i åtnjutande af hvarje oberoende stats rättighet att, när den så för godt finner, afsluta enskild fred med fienden. Både efterverlden och våra samtida skola göra oss rättvisa, när de fått läsa våra fördrag, dem vi skola blifva tvungna lägga under Europas ögon, i den händelsen att man ville misskänna dem, och i så fall äro vi rättfärdigade för de mått och steg, hvartill vårt dåmera fullkomligt isolerade läge skall tvinga oss.»

Vi skola i det följande se, huru dessa Sveriges utan tvifvel rättmätiga reklamationer upptogos.

General Suchtelen följde alltjemt högqvarteret och såg ofta kronprinsen, som fortfarande visade honom godhet och förtroende, emedan han genom sitt vänliga och undfallande väsende aldrig gaf H. K. H. anledning till misshag. Han fick dock ofta under denna tid uppbära prinsens missmod, men gjorde aldrig något elakt bruk af dessa meddelanden.

Då baron Wetterstedts underrättelser från Troyes ankommo, blefvo de föremål för ett långt samtal med Suchtelen, och H. K. H. lät honom erfara, huru mycket det kostade på honom, att kejsar Alexander kunnat så fela i granlagenhet och förtroende till honom, att han icke meddelat honom de i Frankfurt med Napoleon öppnade underhandlingarne. »Man kan utan fåfänga påstå», sade han, »att om Europa har ryska rikets bibehållande att tacka för sin räddning undan Napoleons ok, detta samma bibehållande till stor del bör tillskrifvas Sverige och det råd, som kommit derifrån [2]). Om man kunde ransaka själarnes innersta och deras hemligaste tankar, skulle man måhända finna, att mitt beslut att motsätta mig kejsar Napoleon blifvit fattadt förr än kejsar Alexanders. Man kan då säga, att Sverige är den äldsta bland de makter på fasta landet, hvilka förbundit sig emot Frankrike, och säkert skulle Ryssland icke vägrat att betrakta oss såsom en af koalitionens hufvudmakter i det ögonblick då det, nedtryckt under bördan af inre olyckor, utom sina gränser endast egde en enda anledning till hopp, nemligen *Sveriges bistånd*» [3]).

Suchtelen kunde svårligen förneka giltigheten af dessa anmärkningar och svarade derpå genom några mildrande reflexioner (t. ex. att Spanien var i samma belägenhet) i afsigt att förminska det ledsamma intrycket deraf. Emellertid fortfor prinsen att ifra emot det system, de allierade nu följde, och fästade isynnerhet Suchtelens uppmärksamhet på farorna af att fullfölja striden i den syftningen att stycka Frankrike, hvilket

---

[2]) Så yttrar äfven lord Castlereagh, att Englands bifall till Norges afträdande åt Sverige var *nödvändigt för erhållande af kronprinsens biträde till Rysslands upprätthållande.* (Memoirs and correspondance).

[3]) Detta öfverensstämmer ordagrant med ett af kronprinsen uppsatt koncept (afskrift i S. S.) som synes varit ämnadt att meddelas kejsar Alexander. I öfrigt finner man bästa bevisen för hans tänkesätt i afseende på Sveriges värdighet i Thorntons Bref till general Stewart, dat. Köln den 19 Febr. 1814, Bil. N:o 4.

prinsen fruktade. »Jag väntade annat af kejsar Alexanders vänskap», sade han; »men jag förstår det. Han tror sig redan i besittning af det af Napoleon länge utöfvade öfverväldet. Tiden skall lära oss hvad det innebär. Ombedda, smekta då det var fråga om att dela farorna, vill man ej veta af oss, när det gäller att dela triumferna. Föremålet för underhandlingarne intresserar oss dock i mer än ett afseende såsom medlemmar af det stora europeiska statsförbundet. Man berättar mig, att förslager äro å bane om en fullkomlig omhvälfning af Europas regeringar och geografi och att allt blifvit på förhand öfverenskommet emellan hufvudmakterna. Den åt staterna af andra ordningen förbehållna roll är att underteckna de starkares beslut. Om så är händelsen, har jag tagit mitt parti. Jag har befallt hr af Wetterstedt förklara kejsaren, er herre, att jag är oåterkalleligt besluten att återvända till Sverige, i fall man ej gör rättvisa åt våra reklamationer och om man ej lemnar en svensk befullmäktig tillträde i Chatillon. Det skulle hafva varit onyttigt att väpna sig emot Napoleons tyranni, hvilket borde falla af sig sjelf, emedan det härflöt från en endas despotism, i fall man ville ersätta det genom ett annat lika förstörande.»

Sådan var den allmänna ställningen, sådana de farhågor och förslager, hvilka sysselsatte prinsens sinne. Under tiden fortgingo de stora krigsoperationerna i det inre af Frankrike, och kronprinsen följde dem med största uppmärksamhet, men under hopp om ett snart slut på en strid som mer och mer väckte hans bedröfvelse. Vid slutet af Februari månad (1814), då han ännu var qvar i Köln, inhändigade han nyheten om de framgångar Napoleon vunnit öfver de allierade emellan Seine och Marne.

Man berättade honom äfven från det inre af Frankrike, att Napoleon dagligen ökade sina försvarsmedel; att han hade en stark armé, hvilken nyligen blifvit förstärkt genom betydliga kårer från Paris och Lyon samt med en stor del af Soults och Suchets arméer,

som lemnat Spanien; att underhandlingarne blifvit återtagne i Chatillon, men att det var sannolikt att freden, i fall den egde rum, skulle blifva en följd snarare af fransmännens motstånd än af de allierades ädelmod [4]).

Dessa nyheter bestämde prinsen att påskynda sina truppers anryckande mot Rhen, dit de med mycken otålighet väntades af de förbundne. Svenska arméen längtade ifrigt att få deltaga i de stora operationer, hvilka riktades emot Paris, och hoppades att de allierades be-

---

[4]) Det var vid inhändigandet af dessa nyheter som kronprinsen började umgås med tanken att uppträda som medlare mellan de allierade och Frankrike, och dylika förslager runno honom förnyade gånger i hågen, allteftersom de stora makternas godtyckliga uppförande retade honom. Svenska arméen var 25,000 man stark. Winzingerodes och Bülows kårer voro ännu till hans förfogande i kraft af fördragen. Dessa krafter utgjorde förenade en styrka af 60,000 man. Med dessa trupper, tvungne att böja sig under krigslydnadens ok, trodde han sig kunna marschera på Paris (förutsatte han att Alexanders bifall skulle vinnas), der förekomma de allierade, samt förklara, att han önskade befordra fredens afslutande i deras eget intresse och en syftning som öfverensstämde med rättvisans och den sunda politikens fordringar, hvilka ville att Frankrike skulle fortfarande behålla sina naturliga gränser, Rhen och Alperna. Han ville genom kloka och sansade mäns medverkan ombesörja återupprättandet i detta land af en styrelse, hvilken, utan att i något afseende kränka nationens rättigheter, skulle ersätta militär-despotismen genom den borgerliga myndighetens garantier.

Vi våga icke antyda allt det farliga, måhända illusoriska som synes ligga i dessa förslager, så vida man icke får antaga att kronprinsen äfven räknade på den dolda kamp som föregick inom sjelfva koalitionen, till följe af Österrikes och Englands obenägenhet att drifva sakerna till det yttersta. Säkert är dock att han i början räknade på dessa makters, isynnerhet Englands, klarsynthet och på dess förmåga att uppträda såsom en återhållande kraft; men alla underrättelser gåfvo vid handen, att lord Castlereagh anslutit sig till kejsar Alexanders åskådningssätt.

Emellertid afbidade prinsen endast bestämda underrättelser rörande resultatet af sina reklamationer för en svensk underhandlares tillträde i Chatillon och rörande den inre ställningen i Frankrike, för att antingen gå dessa nya öden till mötes eller till och med lemna koalitionen för att ej ådraga sig förebråelsen att hafva medverkat till nya vådor för Europas frihet och lugn.

tryck snart skulle kalla oss fram i linien. Men — kronprinsen längtade ingalunda efter nya lagrar på den jord han beträdt, änskönt han mottog uppmaningar dertill från olika håll. Så inhändigade han kort efter sin ankomst till Köln ett bref från arfståthållaren prinsen af Oranien, som i Stockholm sett sina intressen så välvilligt omfattade och befordrade af H. K. H. Arfståthållaren hade nyss hållit sitt intåg i Haag. Till följe af Englands statskonst var han bestämd att hugnas med ett vackert konungarike, sammansatt af Belgien och Holland i afsigt att utgöra en utpost i norr mot Frankrike, i hvars ego man icke vågade lemna nyssnämnde länders vigtiga marin-etablissementer. Arfståthållaren, angelägen att snart se dessa fästningar intagna, tyckte att kronprinsen icke anlände nog fort för att kringränna Maastricht, Venloo och andra fasta platser, hvilkas intagande skulle påskynda och försäkra Oraniska husets inträde i sina utlofvade besittningar. Han ansåg sig af denna orsak befogad att meddela kronprinsen sina planer [5]). Öfverste Fagel, arfståthållarens flygeladjutant ankom med dessa meddelanden till Köln. De blefvo ej särdeles välkomna i anledning af de många skäl som började göra krigets fortsättning vid Rhen så obehagligt för kronprinsen; men han lofvade dock att fästa afseende på arfståthållarens önskningar och hans svar [6]), som i det hela var vänligt, förestafvades af den försigtighet som den allmänna ställningen kräfde.

Några dagar derefter ankommo dylika påstötningar från ett vigtigare håll. Konungens af England bror hertigen af Clarence (storamiral) hade afgått till kontinenten och inträffat i Brüssel för att på närmare håll bevaka Storbritaniens intressen i dessa trakter. Af de under kronprinsens befäl stående trupper hade general

---

[5]) Prinsens af Oranien bref, Haag den 15 Jan. 1814 jemte en dithörande promemoria, Bil. N:o 5.

[6]) Bref från kronprinsen till prinsen af Oranien, Köln den 22 Febr. 1814, Bil. N:o 6.

Bülows kår vid samma tid blifvit riktad åt det inre af Frankrike, hvarigenom Belgiens och Hollands intressen troddes blifva blottstälde. Engelske generalen Graham, som kronprinsen låtit observera Antwerpen, skulle understödjas af hertigen af Saxen-Weimar, som dessutom skulle hålla i tygeln en tredubbel linie af fästningar från Dünkerken till Givet. Men då Bülow afmarscherade till Frankrike trodde sig hertigen af Saxen-Weimar ej nog stark utan kallade till sig de trupper som stodo söder om Antwerpen. Detta gaf hertigen af Clarence anledning uppmana kronprinsen att särskilt sysselsätta sig med denna fästnings belägring [7]). Vid dessa öfverflödiga råd, som kongl. prinsar utan vederbörligt uppdrag trodde sig befogade att lemna, yttrar kroprinsen en lätt begriplig otålighet. »Engelsmännens ögon», sade han, »äro riktade på Hollands marin-etablissementer och arfståthållaren vill komma i besittning af öfra Maasdepartementet (dép. de la Meuse inf.). Alla tro sig befogade att anvisa mig den riktning, som inpassar med deras intressen». Hans svar [8]) till hertigen af Clarence är betecknande så väl för hans längtan efter freden som för den vigtiga rol han erkänner sig haft i bildandet af denna koalition, synbart under känslan af den förtrytelse han erfor af de stora makternas bemödanden att uteslutande tillvälla sig bestämmandet af fredsverket och den nya maktfördelningen i Europa.

Han yttrar: »Jag kan säga med stolthet, att jag näst England varit den förste som i förening med Ryssland vågat tala oberoendets språk, angifva dess väg och gifva föredöme deraf under en tid då den fjettrade kontinenten med häpnad betraktade kejsar Napoleons kolossala makt».

Emellertid fortgick den stora kampen i det inre af Frankrike; men kronprinsen anade ännu icke, att hans

---

[7]) Hertigens af Clarence bref till kronprinsen, Brüssel den 22 Febr. 1814, Bil. N:o 7.

[8]) Kronprinsens bref till hertigen af Clarence, daterat Köln den 4 Februari 1814. Bil. N:o 8.

armé skulle förbehållas en bestämmelse som närmare rörde Sverige och dess intressen. Vi satte oss emellertid i marsch emot Lüttich, men anlände dit endast för att der öfverraskas af en nyhet ännu mera olycksbådande än alla de, som kunde komma oss tillhanda från det inre af Frankrike.

Den 28 Februari hade kronprinsen inträffat i Lüttich, och redan dagen derpå (den 1 Mars) inhändigade han rapporter från Sverige, som bekräftade de sorgliga underrättelser, han redan erhållit rörande angelägenheterna i Norge.

Personer, som deltagit i detta fälttåg, säga sig aldrig kunna glömma den dag, man emottog dessa depescher, hvilka gjorde ett så hemskt intryck. Huru öfvad man än var att dölja de obehagliga nyheterna, såg man likväl på dem, som hade tillträde till prinsens kabinett, att någonting mycket ledsamt hade händt. Man erfor snart, att angelägenheterna i Norge hotade oss med ett nytt krig och att man redan fått bestämda underrättelser angående en anläggning, hvilken gick ut på att genom ett formligt uppror undandraga oss detta land. Prinsen beslöt att derom formligt underrätta de fremmande ministrarne, änskönt nyheten ännu icke var officiell.

Han gaf samma dag middag, hvartill nämnde herrar voro inbjudna. Man väntade länge prinsens ankomst. Ändtligen infinner han sig, men med mörk uppsyn och åtföljd af general Adlercreutz och amiral Gyllensköld, äfven till utseendet ganska allvarsamma.

Middagsmåltiden var föga glad. Då prinsen steg upp från bordet, gaf han general Suchtelen ett tecken och gick med honom i ett af de inre rummen, hvarest han länge samtalade med honom, med lifighet promenerande från ena hörnet af salen till det andra. Härunder växte hans ifver småningom och man såg af hans åtbörder att han var i stark sinnesrörelse. Slutligen höjde han på rösten så att han kunde höras. »Jag har i mina händer», sade han, »bevisen på dessa mörka stämplingar». . . . Jag förlitar mig dock på kejsar Ale-

xander. . . . Jag vädjar till hans ord, hans åra och hans tro. . . . Men jag upprepar det: freden ensam kan rädda verlden».

Man såg Suchtelen buga sig, men hans besvärade utseende ådagalade, att samtalet var honom pinsamt.

Derpå kallade prinsen de andra ministrarne, Thornton, Vincent och Krusemark. Han talade med dem länge, i början med lugn, men denna tvungna sinnesförfattning gaf snart rum för en rörelse, hvilken han var ur stånd att dämpa.

»Mine herrar», sade han, »den händelse jag har att meddela eder intager en betecknande plats uti historien om tidehvarfvets skändligheter. Min ärlighet har blifvit lönad med förräderi. Den presumtive arftagaren af Danmarks krona har höjt upprorets fana i Norge. Den allmänna rättvisans lagar, ederna och fördragen hafva blifvit kränkta på det nedrigaste sätt».

Han gick långt tillbaka i tiden och förklarade att han nu tusen gånger ångrade att icke hafva tillintetgjort denna monarki, hvars öde han för få månader tillbaka höll mellan sina händer; han erinrade om att två tredjedelar af danska fastlandet voro inkräktade, att svenska fanan svajade på Glückstadts och Fredriksorts fästningsvallar, att den fiendtliga arméen var innesluten och att ingenting hindrade hela halföns eröfring.

»Nåväl», fortfor han, och vände sig särskildt till Thornton, »hvad gjorde jag då? I stället att fullborda min eröfring och gifva England öarne, erbjuder jag freden och afträder Pomern för att ej gifva konungen af Danmark och mina allierade anledning till missnöje. Sedan tvenne dagar är jag här, efter att med min armé hafva genomtågat de dåligaste vägar i Europa och under den ogynnsammaste årstid. Jag har skyndat öfver Rhen och till stränderna af Maas för att understödja Sveriges allierade, då nyheten om denna resning i Norge hejdar mig».

»Men icke nog härmed. Sverige beröfvadt sina yppersta försvarare, som nu stå vid Frankrikes gränser,

är blottstäldt för företag, hvilka föreskrifvas af de hemliga upphofsmännen till upproret. De möjliga följderna af ett så oväntadt förräderi, utsigten af ett nytt krig som skall föras för att förskaffa Sverige, hvad det redan eröfrat, och den absoluta nödvändigheten att kunna räkna på sina egna krafter vid denna eröfring — se der Sveriges och min belägenhet i detta ögonblick, se der, hvad som måste afgöra mitt hela uppförande i denna kris! Jag skulle hafva velat rycka framåt och påskynda eröfringen af den fred hvaraf verlden göres behof; men nu mer ålägga mig mina pligter emot Sverige nya förbindelser. Jag uppfordrar er, mine herrar, att lägga dessa fakta under edra suveräners ögon. Jag längtar att få veta deras tanke och hyser intet tvifvel om den trohet hvarmed de skola uppfylla sina fördrag med Sverige. Emellertid skall jag qvarstanna vid stränderne af Maas, i andra linien för att bilda deras reserver; men jag döljer ej för eder, att jag med alla mina önskningar åkallar freden».

»Farväl, mine herrar! Måtte jag snart återse eder och hafva bättre nyheter att meddela!»

ANDRA KAPITLET.

Norges Sjelfständighets-förklaring.

(*Januari—April 1814*).

Blick på Norges äldre statsförhållanden; dess införlifvande med Danmark, m. m. — Allmänna meningen i Norge rörande Kieler-traktatens bestämmelser. — Svenska regeringens förfarande. — Prins Christians karakter och egenskaper; hans ställning till danska hofvet och Norrmännen, m. m. — Misstankar rörande prinsens planer. — Ställningen och allmänna tänkesättet i Norge. — Prins Christians mått och steg efter underrättelsen om Norges afträdande i Kiel. — Prinsens resa. — Samtal med konferensrådet Anker i Eidsvold. — Beskrifning öfver prinsens resa. — Tal och entusiastiskt mottagande i Trondhiem. — Märklig politisk sammankomst i Eidsvold. — Prins Christians beslut att antaga titel af regent och sammankalla en national-församling. — Proklamationer, kungörelser och andra offentliga handlingar. — Norge förklaras oberoende. — Prinsens tal till de i Christiania förlagde militärkårer. — Landshöfding A. Rosens beskickning till Christiania — Finansiella åtgärder. — Stor religiös ceremoni i Christiania. — Den nya norska regentens regerings-konselj. — Karsten Ankers beskickning till London. — Norrmännens förhoppningar. — Grefve Wedel Jarlsberg, kammarherre Anker, m. fl. — Upplysningar rörande prins Christians plan att förena de trenne skandinaviska kronorna. — Grefve Schmettau och fältmarskalken Essen. — Märkligt bref från prins Christian till konung Carl XIII.

Före den ryktbara Calmar-unionen hade Norge varit styrdt af sina egna konungar, hvilka ofta bekämpat danskarne. Iklädd alla garantier, som borde försäkra de kontraherande delarnes rättigheter och politiska oberoende, stadgade Calmare union, att konungen skulle väljas af ett lika antal representanter nämnde i de trenne länderna; hvarje rike skulle hafva sina egna institutioner och sin egen statsförvaltning; konungen skall residera en lika tid i hvarje land, hafvande med sig tvenne riksråd från hvardera af de andra länderna. Rättigheten att förklara krig tillkom alla tre rikena, o. s. v.

De danska konungarne aktade icke länge vilkoren för detta statsförbund; men Sverige var lyckligare och befriade sig, medan det svagare Norge stridde med mindre framgång och underkufvades.

Från denna union datera norrmännen förlusten af sitt oberoende. De sökte flere gånger befria sig. En adelsman (Knut Alfsen) samlar under sina fanor ett parti och ingår förbund med Sten Sture; men han mördades. En annan träder i hans ställe (Herluf Hyttefod) och snart är hela landet fritt. Då skickar konung Hans af Danmark sin son, sedermera Christian II, dit med danska, tyska och skottska trupper, hvilka bragte det till lydnad. Den största delen af Norges adel föll ett offer för Christians förföljelser, och den del deraf som var' qvar gaf sig på nåd och onåd. Landet uppfylldes af danska embetsmän, och den inhemska adeln, som dymedelst kom i mistning af sin vigtigaste inkomstkälla och derföre utarmades, förlorade sig snart bland massan af det öfriga folket och försvann nästan helt och hållet.

Christian III, hvilken afskaffade norska riksrådet och lade landets förvaltning i händerna på kanslern, som vanligen var dansk adelsman, fullbordade Norges underkufvande i det han förklarade det införlifvadt i den danska monarkien. Krigen emot Sverige, de inre tvisterna i och för tronföljden samt den danska regeringens politik hade till den grad försvagat landet, att detta införlifvande egde rum utan fara och utan skakning. Norges riksråd undertrycktes och de gamla ständerna, som ganska sällan sammankallades, blefvo slutligen upphäfna omkring 1580. Alla landets yttre och inre angelägenheter afgjordes i Köpenhamn.

Suveränitetens införande i Danmark år 1660 förbättrade alldeles icke Norges öde, och Fredrik III förklarade riksdagen, att den icke egde att sysselsätta sig med Norge, emedan det var hans fäderneарf, hvarom han skulle sjelf taga vård. Norge förlorade sin frihet, sina konungar, sin egen lagskipning, sin flotta, sitt språk, sina provinser och sitt namn i den politiska och litterära verlden.

Icke destomindre behandlades landet med så myckеn skonsamhet som politiken och de gamla statsinrätt-

ningarne tillåto. Hvad man kallar tyranni egde aldrig rum der. Det milda och humana skaplynnet hos konungarne af huset Oldenburg var ej danadt derför, och likväl grodde i tysthet det politiska oberoendets frö. Englands och Sveriges grannskap hade beredt ingång åt frisinnade idéer, och isynnerhet visade sig de lärde ifriga och nitiska i denna riktning.

Genom Kieler-traktaten befriadt från de band, som fästade det vid Danmark, betraktade sig Norge såsom försatt i en ställning af absolut oberoende, samt fritt att sjelf afgöra öfver sina öden. Men om detta räsonnement möjligen kan vara giltigt för Norge, så var det det icke för Sverige. Dock vi undvika att yttra oss öfver frågan ur statsrättslig synpunkt, och anmärka här endast, att om det är framgången som helgar upproren, dessa likväl endast böra företagas af oblandadt stora och fosterländska bevekelsegrunder för att detta omdöme skall kunna gälla om dem. Så var t. ex. förhållandet med en Wilhelm Tells, en Gustaf Wasas, en Washingtons dristiga förehafvanden, hvilka med rätta ådraga sig efterverldens beundran och invigt deras upphofsmäns namn åt odödligheten. Men här var frågans ståndpunkt ej alldeles densamma. Folkrätten och de svenska vapnens framgångar kallade ett despotiskt regeradt folk att deltaga i ett fritt folks rättigheter och institutioner, att njuta af de fördelar, hvilka härflyta från rätten att beskatta sig sjelf och styras efter lagar, hvilka det sjelf gifvit sig [1]).

---

[1]) Enligt hvad vi minnas, hade det alltsedan 1809 aldrig varit fråga om annat än att åvägabringa Norges förening med Sverige under skydd af en konstitutionell frihet. Man hade aldrig ens tänkt på bibehållandet af den oinskränkta makten i förstnämnde land. Uti de underhandlingar, som från början af år 1813 öppnades i London för att anhålla om denna makts medverkan till ifrågavarande förening, erkändes samma grundsats, och just emedan de visste detta, hade Wedel och några andra betydande norrmän sedan länge slutit sig till den politik, hvilken ensam tycktes vara i stånd att återgifva landet dess gamla politiska rättigheter jemte yttre säkerhet. Jfr Björn-

Emellertid skänkte oss fördraget i Kiel Norge utan inskränkande bestämmelser samt med alla de rättigheter och i den statsform, hvarefter det danska konungahuset i halfannat århundrade hade styrt sina begge riken. Det berodde följaktligen af konungen af Sverige att återlemna eller bibehålla den oinskränkta makten, och ingen förbindelse åtminstone med Fredrik VI band i detta afseende händerna på honom. Men långt ifrån att behandla landet som eröfrad provins, erbjuder Carl XIII det samma rang, samma rättigheter som Sverige, och i sin proklamation till Norrmännen (af den 8 Februari 1814) lemnar han dem frihet att utarbeta sin egen statsförfattning, lämpad efter landets behof och folkets anspråk på en säker lycka, för att sedan underställas konungens pröfning och stadfästelse. För ett folk utan politiska rättigheter samt i kraft af eröfringen öfverlåtet åt Sverige borde detta anbud åtminstone vara en välgerning; men detta folks stolthet, hvilket erinrade sig sitt gamla oberoende, tillbakavisar (på sätt vi få se) dessa anbud och vill endast hafva sig sjelf att tacka för sitt oberoende och sin frihet.

För att väl följa gången af de efterföljande händelserna i Norge är det oundgängligt att här i korthet angifva hvilken var landets belägenhet, det allmänna tänkesättets riktning, skaplynnet samt de erkända eller hemliga afsigterna hos den man, åt hvilken nationens öden för någon tid anförtroddes, med ett ord allt detta som vi då blott ofullkomligt kände.

Prins Christian Fredrik, hvilken alltsedan Maj månad 1813 befunnit sig i Norge i egenskap af ståthållare och general-guvernör, ansågs allmänt såsom den mest utmärkte af danska kungliga familjens prinsar. Hans odlade förstånd, hans behagliga umgänges-väsende, hans

---

stjernas not till Lord Castlereagh af Sept. 1812, samt konungens af Sverige proklamation till norrmännen af d. 8 Febr. 1814, äfvensom det förslag till konstitution, hvilket grefve Rosen medförde till Christiania (se straxt nedanför).

smak för vetenskaper och konster hade förvärfvat honom anseendet af en upplyst och användbar person; men hans karakter var af denna veka sammansättning, hvilken gjorde honom föga skicklig af ett företag, hvilket i någon högre grad fordrade kraft, uthållighet och mod. Om han också ännu endast lyst i fruntimrens ögon; om han endast gjort sig känd i Köpenhamns salonger genom behaget af sin ungdom och sina kärleks-äfventyr, var man likväl ense om att i honom emotse den unge hjelten, färdig att kasta sig äran till mötes. Tillfället erbjuder sig. Det är Norge, som man måste uppväcka och rädda i frihetens namn!

Vi ämna icke anklaga konungen af Danmark personligen för alla de ränker, som spunnos i Norge. Hans ärlighet, hans heder tillåto honom icke att uppmuntra prins Christians företag. Men han var svag, och hans konselj äfvensom hans gemål styrde ofta angelägenheterna honom ovetande. Han höll icke alltför mycket af prins Christian, emedan denne var honom öfverlägsen i bildning och talanger, fördelar hvilka förvärfvat honom ett slags popularitet, hvilken ofta utkastade några frön till afundsjuka emellan honom och kungen. Denna afundsjuka kunde vara ursäktlig, när man erinrar sig, att det beröm, man då i hela Norden slösade på prins Christian, år 1810 gifvit honom några röster för tronföljden i Sverige, en hyllning den konungen af Danmark förgäfves eftersträfvat.

Prins Christian var äldsta son af arfprinsen Fredrik, konungens farbror, och född år 1786. Han hade i första giftet förmält sig med en prinsessa af Mecklenburg, en förening hvilken endast var utmärkt genom husliga olyckor, hvilka slutades med en skilsmessa. Han omgifte sig år 1815 med en brorsdotter af den olycklige kronprinsen af Sverige Carl August.

Som vi erinra oss, hade han för att 1813 komma till Norge varit tvungen att förklädd till matros söka sig väg mellan de engelska kryssarne, och denna färd

hade någonting äfventyrligt, hvilket stämde sinnena till hans fördel. Hans blickar hade alltid varit vända emot Norge. Han hade flere gånger anhållit att få blifva ståthållare i detta land, och gjorde sig bemärkt bland dem, som ifrade för upprättandet af ett universitet i Christiania, något som förvärfvade honom de norske lärdas gunst. Förutgången af den hänförelse som åtföljer kungligheten och af en allmän tanke, hvilken ställde honom ganska högt, emottogs han med förtjusning, och hans första uppförande i Norge, hans tal, hans kungörelser tillkännagåfvo en skicklig och företagsam man. Han smickrade en krigisk ungdoms otåliga ifver och lät cirkulera skrifter, som eldade passionen för friheten.

Enligt underrättelser, som kommit oss tillhanda från Köpenhamn, kunde man redan för lång tid tillbaka taga för gifvet [2]), att denna prins fått uppdrag förmå norrmännen motsätta sig deras lands förening med Sverige och att för att deruti lyckas han kunde göra sig till konung af Norge och använda alla landets tillgångar för att bibehålla dess oberoende, tilldess lägligare tider tillåto honom göra bruk af sina presumtiva rättigheter till danska kronan för att återbringa Norge under moderlandets spira [3]).

Det intresse, flere makter visade Danmark, hade gifvit upphof åt detta hopp. Man tänkte att deras uppförande skulle vara passivt eller åtminstone neutralt, och tviflade ej att norrmännen kunde försvara sitt oberoende emot svenskarne lemnade åt sig sjelfva.

Sådan

---

[2]) Depesch från grefve Engeström till baron Rehausen.

[3]) Någon tid efter sin ankomst till Norge (Dec. 1813 och Jan. 1814) hade prins Christian sammankallat ett möte af deputerade eller associerade för att upprätta en *depositionsbank* under förevändning att afhjelpa statens behof. Hans plan var då att af denna församling af landets mest betydande män låta omedelbart utropa sig till konung; men äpplet var ännu icke moget och tonen starkt emot detta förslag, hvadan det öfvergafs. Jfr. Aals Erindringer som Bidrag til Norges historie, II, sid. 340 f.

Sådan var i få ord den plan och den kallelse, som väntade en ung prins, hvilken hade nog talanger för att hänföra, men hvars förmögenheter voro långt ifrån att finna sig i jemnbredd med de vådliga omständigheterna.

Oaktadt landets oländighet och aflägsna läge afskiljt Norges folk från statshvälfningarnes brännpunkt, befanns det icke destomindre berördt af århundradets politiska idéer. Upplysningen hade icke stannat uteslutande vid ytan; den hade till stor del blifvit hemmastadd hos denna medelklass, hvilken vanligen uttrycker nationen. Danmarks oinskränkta och ofta styfmoderliga regering hade i sjelfva verket misshagat de mest upplyste bland norrmännen; men folket besvärades ännu icke uti sina fredliga förrättningar eller vanor, och erfor derföre icke behofvet af några konstitutionella garantier.

Emedan Norge aldrig varit i stånd producera spanmål och cerealier nödvändiga till eget förbrukande, hade det årligen införskrifvit 800,000 tunnor spanmål förutom en mängd matvaror. Statsbankrutten i Danmark hade gifvit en känbar stöt åt den offentliga och enskilda välmågan i Norge. Fem sjettedelar af kapitalet hade blifvit tillintetgjordt genom mynt-försämringen, och allt hvad man uppoffrade för moderlandets skull syntes förblifva otillräckligt. Sjökriget rågade måttet af förlägenheten, helst exporthandeln var förstörd genom kontinental-systemet.

Så snart det blef kunnigt, att Sverige i hemlighet eftersträfvade Norge och att konungen af Danmark afsagt sig detta rike, uppflammade det gamla hatet emot svenskarne, missnöjet emot danskarne och minnet af ett urgammalt och ärofullt oberoende. En förening med Sverige föreföll så mycket förhatligare, som man i sin föreställning satte den i samband med idéerna af inkorporation och underkufning, härledda från minnen af en lång och blodig fiendskap. Man fruktade, att vår oroliga och herrsklystna adel skulle liksom uthungrade rof-

foglar komma och inkräkta alla civila och militära embeten. Man trodde oss vara ett rof för feodala missbruk, för betungande skatter, för ständiga partier hvilka höllos vid lif genom vår fyrdelta ståndsförfattning, och allt uppkallades som kunde gifva näring åt den fruktan, att Sverige eftersträfvade Norge endast för att få till sin egen vinst utsuga det.

Vid sidan af denna dystra tafla erbjöd sig den leende utsigten af en oberoende existens, grundad på dessa politiska rättigheter, hvilka blifvit århundradets passion, och emedan ingenting stadgades i Kieler-fördraget rörande de förmåner, dem konungens proklamation af den 8 Februari lofvade norrmännen, föll det sig lätt att inbilla dessa, att Sverige endast afsåg landets kufvande under den oinskränkta makten [*]).

Nyheten om Norges afträdande i Kiel och att svenskarne voro färdiga att taga landet i besittning hade knapt hunnit anlända till Christiania, förrän prins Christian och det parti som bildat sig omkring honom skyndade att vidtaga alla de mått och steg, dem de ansågo tjenliga för att bereda framgång åt den plan de uppgjort att motsätta sig föreningen och grundlägga Norges isolerade sjelfständighet. Ströskrifter utgingo till och från landets mest ansedda män, hvari häntyddes på det ovärdiga för den norska nationen i att låta sig påtvinga en förening, hvaraf intet godt kunde härflyta för fäderneslandet — endast träldom, olyckor och vanära — och hvari de

---

[*]) Prins Christian fattade ganska väl vigten af detta förtigande, ty då han mottog Kieler-fördraget och fann ingenting deruti bestämdt i detta afseende, utmärkte han genast med en blyertspenna de paragrafer af fördraget, hvilka icke skulle meddelas folket, och bland dem isynnerhet § IV (se föreg. del. sid. 330). De rättigheter, som här omtalas och hvilka öfverflyttades på Sverige från Danmark, voro den oinskränkta suveräniteten. För öfrigt hölls fördraget hemligt, och då en fraktion af det s. k. »sällskapet för Norges väl», Munch, Falsen, o. a., voro ense om att i nationens namn anhålla om nödiga upplysningar, upplöste prins Christian nämnde sällskap och företog sin resa till Trondhiem (se nedanför).

uppmanades att med forntida enighet och kraft samt utan afseende på olika politiska tänkesätt sluta sig tillsammans och tillbakavisa det krig, hvarmed deras arffiende hotade dem. För att draga nytta af denna folkets hänförelse, hvilken man hoppades genom dessa och dylika åtgärder framkalla, och lära känna den styrka, hvarpå han kunde räkna, företog prinsen en resa i landet.

Då han i slutet af Januari 1814 lemnade Christiania, anbefallde han general Staffelt med vapenmakt motsätta sig svenskarnes intåg, i fall de ville intränga i landet; han föreskref honom att i den händelse följa en fälttågsplan, som blifvit uppgjord af general Seyerstedt.

Prinsen begaf sig först till Eidsvold, en bruks- och landtegendom tillhörig en af hans varmaste anhängare, det gamla konferensrådet Karsten Anker, hvilken prinsen vördade som en far. Denne man sade till honom: »Förklara Eder för konung i följd af arfsrätt! Det är det enda medlet att rädda landet, ty om man vädjar till ett val, skola partier, ränker, korruptioner träda emellan och förstöra allt. Sverige skall ej begära bättre, än få att göra med en rådplägande församling».

Prinsen. »Men skall nationen erkänna min rättighet?»

Anker. »Man bör i detta afseende icke rådfråga henne; om hon åberopar sin valrättighet, måste man hänvisa henne till E. H:s arfsrätt och yrka på nödvändigheten att förekomma söndringar, hvilka skola bringa landet på brädden af sin undergång».

Prinsen. »Jag är af alldeles samma tanke som ni; men huru bära sig åt för att göra den gällande? Ehuru uppfostrad i den oinskränkta makten, har jag sett dess missbruk på allt för nära håll för att icke vara öfvertygad, att en suverän är lyckligare, då han stödjer sig på konstitutionella förskansningar. När freden väl hunnit återställas, skulle jag kunna sammankalla nationens ombud och med dem rådgöra om en grundlag. För ögonblicket känner jag ej den allmänna sinnesstämnin-

gen, men vid återkomsten från Trondhiem skall jag taga mitt parti»[6].

Från Eidsvold fortsattes resan öfver Dovrefjell till Trondhiem. Öfverallt tilltalade prinsen det församlade folket, och då han passerade genom den sköna Guldbrands-dalen stannade han på det ställe, der det s. k. Sinclairs-monumentet[7]) är upprest, och frågade den kringstående allmogen, i det han pekade på inskriften, om äfven de, såsom deras tappra förfäder, ville offra lif och blod för fäderneslandet. Man svarade genom högljudda bifallsrop, ty hela nationen var lifvad af en enda stor idé, den prinsens tal kraftigt äggade, och de magiska orden: *oberoende, frihet* genljödo vida omkring och upprepades till en början med förtjusning till och med af dem, som föreságo alla krigets olyckor.

Den 5 Februari anlände Christian Fredrik till Trondhiem. I denna nordliga trakt hade hatet emot svenskarne slagit de djupaste rötter och bragt sinnena i en hög grad af exaltation.

Vid hans ankomst voro trupperna under vapen. Han begaf sig till dem och tilltalade dem sålunda: »Det är genom edert mod, tappre Trondhiemare, som Norge skall bibehållas i stället för att styckas och förslafvas. Jag förlitar mig på norska folket och på dess rättvisa sak, den Gud skall beskydda».

Derefter vände sig prinsen till det församlade borgare-gardet, som också var under vapen. »Den verkliga norska fosterlandskärleken (sade han) är att söka i denna trakt. Derföre skall jag finna mig lycklig ibland eder och den tid jag skall kunna tillbringa här skall alltid förefalla mig för kort. Lycka åt Trondhiem och dess innevånare!»

Efter att hafva tagit in i stiftsamtmans-residenset gaf prinsen kur åt stadens embetsmän och förnämste

---

[6]) Meddeladt af professor Sverdrup. (S. S.)
[7]) Detta monument upprestes till minne af en seger öfver Svenskarne.

borgare, hvarunder han betygade dem sin önskan att kunna bringa dem ett säkert hopp om fred. »Det är nationens önskan», sade han, »och målet för mina sträfvanden; men blott ett *sjelfständigt Norge* kan njuta fredens välsignelser. Skulle den köpas genom underkastelse under fremmande ok, då skulle den vara en likaså stor vanära för det närvarande slägtet, som olycksbringande för våra efterkommande. Oroande rykten bebådade, att det gamla Norge skulle styckas; det skulle aldrig hafva skett; också tänker man numera icke derpå; men nu gäller det det hela; dock Norge kan och skall bestå genom samdrägt. Jag är oskiljaktig från norska folket; mitt hopp står till Gud, och min lön skall blifva folkets kärlek. Jag beundrar den fosterlandskänsla, jag öfverallt möter, och jag skall glädjas, hvarje gång jag kan gifva eder, mine herrar, bevis på min välvilja».

Samma dag spisade prinsen middag hos amtmannen i stiftet, grefve Trampe; han upprepade vid bordet, att han aldrig skulle lemna Norge och han ville lefva och dö med dess folk.

Den allmänna förtjusningen hade nått sin höjd. Baler, banketter och fêter slösades på honom. Isynnerhet voro fruntimren rörde af hans tilldragande vänlighet, af det smickrande emottagande han egnade dem och af de på en gång förbindliga och fosterländska ord, han ställde till dem. Hans uppträdande i dessa nejder kröntes fullkomligt med den framgång, som dermed afsågs, och uppmuntrade af hans tillitsfulla ord drömde man om en tillvaro lika orubblig som Norges klippor och prinsen insomnade utan fruktan på en vulkan.

Den 9 Februari afreste han från Trondhiem och återvände öfver Röraas och Österdalen till Eidsvold, dit han anlände den 13 samma månad. Han sammankallade här till den 16 Februari flere af landets betydande och utmärkta män att möta på Eidsvold för att öfverlägga om de medel, hvilka kunde vara mest tjen-

liga att grunda och försvara den nya norska sjelfständighetssaken [8]).

Enligt sin redan yttrade åsigt föreslog Karsten Anker i denna församling att man borde hålla sig vid den gamla grundlagen (konge-loven) och utropa prins Christian som konung af Norge i kraft af arfsrätt, med tillägg att prinsen sjelf förklarat sig i öfverensstämmelse med denna tanke.

Denna proposition vann ej gehör. De mest ifrige voro af den tanke, att nationen åt sig sjelf lemnad, väl hade rätt att förfoga öfver sin lott och att välja sin suverän, samt påstodo, att då den underkastade sig en annan konung än Fredrik VI, den aldrig skulle bifalla att gifva honom oinskränkt myndighet. Denna mening delades af majoriteten af församlingen.

Bekymrad öfver denna enhällighet, hvarmed hans åsigter bestriddes, förekallade prinsen till enskildt företräde några af de tillstädesvarande. Bland desse uttryckte sig Sverdrup, Treschow och Rosenkrantz med den största styrkan och grundligheten. Sverdrup utlät sig i ungefär följande ordalag: »Nationen vill erhålla politiska rättigheter. Hvarföre då såra henne genom en brådstörtad eller olaglig åtgärd, och är det icke ärofullare att emottaga kronan genom nationens fria val? Vi eftersträfva en tillvaro lika oberoende af Sverige som af Danmark, och en författning, grundad på det representativa systemet. Om E. H. antager titel af regent, och om ni sammankallar folkets ombud för att stifta grundlagen och välja en konung, skall ni vara säker att lyckas».

[8]) De förnämsta ledamöter af denna rådsförsamling voro: generalmajor Haxthausen; kammarherre Rosenkrantz; kammarherre Peder Anker; generalmajor Ahrenfeld; öfverste Segerstedt; generalqvartermästar Haffner; biskop Bech; etatsråd Falbe; etatsråd och professor Treschow; professor Sverdrup; handelsagenten Nielsen; amtmannen och konferensrådet Sommerhjelm; amtmannen Jonas Collet; grosshandlar C. Tank, m. fl. Dessutom konferensrådet C. Anker, egaren af Eidsvold; hvaremot amtman Thygesen hade rest tillbaka förrän mötet begynte, emedan han som dansk undersåte ej ville deruti deltaga.

Väl finnande, att han ingenting förmådde utan folkets bifall, gaf Christian Fredrik vika och förklarade anspråkslöst, att han icke ville grunda sin myndighet på rättigheter, dem nationen kunde bestrida honom. »Jag viker gerna», sade han, »för hvad som är den allmänna önskan. Jag skall inskränka mig till att antaga titel af »*Regent*» och sammankalla en national-församling, på det att nationen må sjelf kunna gifva sig en konstitution».

Han bad derpå Sverdrup för det samlade möte, han nu ville hålla, upprepa hvad han nu yttrat till prinsen, men om möjligt dessförinnan försöka att få biskop Bech och konferensrådet Anker att gå öfver till sin mening. Detta verkställdes af Sverdrup med framgång, om man undantager hans försök att inverka på Karsten Anker, hvilket alldeles misslyckades.

Då prinsen efter nyssnämnde enskilda företräde trädde in i församlingen, öppnade han dagens förrättning med flere meddelanden. Han lät sin privatsekreterare, etatsråd Holten, uppläsa fredstraktaten emellan Danmark och Sverige, och derefter den emellan Danmark och England jemte Fredrik VI:s öppna bref om Norges afträdande. Omedelbart derpå uppmanade han de tillstädesvarande att förklara, om det efter deras bekantskap med stämningen i landet kunde antagas, att folket godvilligt ville underkasta sig bestämmelserna i förstnämnde traktat, hvilket enhälligt förnekades. Då suveränitets-idéen sedan kom å bane, uppträdde flere talare, som bestämdt motsatte sig den. Ändtligen framställde prinsen följande förfrågan:

»Har jag som prins af Oldenburg rätt till Norges krona?»

Äfven denna fråga besvarades nästan enhälligt med »nej»; blott K. Anker och Haffner försvarade prinsens arfsrätt, den siste isynnerhet med mycken värma. Men prinsen afbröt honom med följande ord: »professor Sverdrup har öfvertygat mig», och yttrade derefter: »Välan, må nationen välja sin suverän! Om den anförtror mig sina öden, skall det utgöra min lycka att göra dess lott

till min egen. Jag känner norska nationen och högaktar dess tapperhet och dess dygder».

Man satte sig till bords kl. 9 om aftonen och prinsen arbetade om natten på de proklamationer, kungörelser och andra offentliga handlingar, hvilka borde upplysa nationen om det beslut som blifvit fattadt och om hvad den hade att göra. Man förklarade, att Norge befann sig i fred med alla nationer; att kaperierne skulle upphöra samt att norska folket blott skulle anse dem som sina fiender, hvilka ville kränka dess sjelfständighet och som med väpnad hand beträdde Norges gränser eller kuster.

Den 17 Februari återvände prinsen från Eidsvold. Han tog vägen genom de trakter, hvarest trupperne befunno sig, och tilltalade dem i samma anda som i Trondhiem, hvarefter han återkom till Christiania den 18 om aftonen.

Nu gick prinsen oförtöfvadt i författning om vidtagandet af de mått och steg, han ansåg mest tjenliga att befordra den vigtiga sjelfständighetssaken till ett lyckligt slut. Man lät om natten (emellan den 18 och 19) trycka alla de proklamationer och kungörelser, han skrifvit på Eidsvold, och till den 22 Februari anbefalldes en stor högtidlighet, hvarvid landets notabiliteter och förnämsta embetsmän borde närvara.

Midt ibland denna församling proklameras och offentliggöres Norges oberoende. Prinsen uppläser först konungens af Danmark förklaring innehållande en öfversigt af alla de omständigheter, hvilka gjort Norges afträdande till en nödvändighet, och sedan Fredrik VI:s öppna bref, hvarigenom han fritager norrmännen ifrån deras trohetsed emot honom, hvarefter prinsen bland annat yttrade till församlingen:

»I följe häraf har jag blifvit återkallad och anbefalld att öfverlemna fästningarne till de svenska trupperna. Men jag har rådfört mig med folkets sinnesstämning; öfverallt har den ljudit till mig: vi vilja vara

norrmän och icke svenskar! Jag följer villigt detta kall att försvara ett oafhängigt folks rättigheter; om jag lemnade det, skulle detta gifva fienden medel i händerna att utsprida split och oordning. Må denna församling höra mitt beslut, och huruledes jag här för hela folket kungör detsamma».

Derpå uppläste prinsen sitt öppna bref och sin proklamation till norrmännen, hvari han i sin nya egenskap af Norges regent tillkännagifver sitt beslut att i norska folkets namn motsätta sig hvarje underkastelse under Sverige, men deremot att häfda Norges oberoende och sjelfständighet, samt lofvar att till den 10 nästkommande April sammankalla nationens sjelfvalda ombud i Eidsvold för att antaga en regeringsform, o. s. v.

Denna proklamation åtföljdes af flere kungörelser så väl till norska folket som till biskoparne, till de civila embetsmännen, till arméen och till flottan, hvaruti lemnades föreskrifter öfver det sätt, hvarpå eden borde afläggas till regenten och nationens representanter utväljas, m. m. Man kungör högtidligt, att Norge är i fred med alla makter och att alla nationers skepp ega fritt tillträde till dess hamnar. Slutligen upplöste prinsen mötet med efterföljande ord: »Och nu, medborgare, räcken hvarandra handen, med löfte att samdrägtigt verka som trofasta Nordmän för Norges goda sak, hvilken Gud välsigne!»

Prinsens tal gjorde stort intryck, och löftet gick under djup rörelse från hand till hand utan yttring af någon meningsskiljaktighet.

Efter ceremoniens slut begaf sig prinsen, omgifven af snart sagdt hela Christianias jublande befolkning, till den på torget församlade militären, som han bland annat tilltalade: »Det är på edert mod, tappre norrmän, som folkets hopp grundar sig för en lycklig utgång af den strid, hvilken alla äro färdiga att utstå för fäderneslandet. Gubbarne, qvinnorna och barnen skola stanna i säkerhet bakom Norges berg, försvarade af dess tappra söner under befälet af deras regent och deras tappra

generaler. *Seger och frihet eller döden:* sådan skall blifva vår föreningslösen».

Prinsen aftackade trupperna och återvände midt under deras högljudda bifallsyttringar.

Man kände ännu icke i Stockholm, att prins Christian satt sig i spetsen för denna rörelse, när Carl XIII i stöd af förut gjorda löften om politiska rättigheter sökte att vinna sina nya undersåtare genom en frivillig uppoffring af den absoluta makt som konungen af Danmark genom Kieler-fördraget lemnat honom. För att bevisa, att de anbud af en konstitutionell frihet, hvilka innehöllos i proklamationen af den 8 Februari, ej voro tomma ord, hade han låtit uppsätta grunderna till en konstitution, som borde underställas norska riksförsamlingen. Landshöfdingen i Göteborg, grefve A. Rosen, utsågs att bringa detta utkast till prins Christians kunskap. Han medförde också ett bref till honom från konungen, som uppfordrar prinsen underlätta landets öfverlemnande och meddelandet af de politiska rättigheter, dem H. M. ville bevilja.

Med dessa uppdrag afreste grefve Rosen till Christiania, dit han anlände den 22 Februari: sammà dag högtidligheterna egde rum i anledning af oberoende-förklaringen.

Prins Christian hade nyss återvändt från ceremonien, då han fick veta den svenske kommissariens ankomst: han var åtföljd af en annan svensk officer, öfverste Skjöldebrand.

Grefve Rosen blef omedelbart emottagen; men i stället för ett enskildt företräde, som han begärt, blef han införd i prinsens stora rum, hvilka voro uppfyllda af officerare och embetsmän. Hela denna ståt hade för ändamål att lägga i dagen med hvilken enhällig hänförelse man bevittnat oberoende-förklaringen. Prins Christian befann sig i bakgrunden af en inre salong, omgifven af de ypperste i landet, hvilka figurerade som en sorts folkets representanter, och grefve Rosen utan att

låta besvära sig närmade sig för att tala med honom om sitt uppdrag.

Prinsen afbröt honom, innan han föga hunnit säga mer än ett par ord, och utan att mottaga Carl XIII:s bref tager han ordet för att förklara, att han ej egde att emottaga dylika meddelanden från konungen af Sverige, och i detsamma befallde han en af sina embetsmän med hög röst uppläsa den proklamation, hvarmedelst Norge förklaras oberoende och prins Christian landets regent.

Rosen, som ingenting förmodar, öfverraskades. Prins Christian sade till honom: »Jag har ej kunnat motsätta mig denna enhälliga önskan uttryckt af ett folk, hvilket anförtrott mig sina öden», och han fortfor i en patetisk tonart: »Ni ser, att de rättigheter, eder herre åberopar, äro inga, och Norges folk tillbakavisar dem likaså långt som de slafveriets fjettrar, man skulle vilja pålägga det. Sveriges anspråk äro orättvisa, och de för landets uthungrande och underkufvande anbefallde åtgärderna äro barbariska» [*]).

Rosen, till hälften förvånad, till hälften förtretad, svarar: »E. H. har tagit ett beslut, som skall kunna kosta Er sjelf och landet dyrt. Men i denna sakernas ställning är min närvaro här onyttig, och jag ämnar genast återvända för att aflägga min berättelse för konungen».

I detsamma drager han sig tillbaka; men prinsen uppfordrar honom enständigt att stanna åtminstone till middagen: han vägrar det och afreser ofördröjligen.

På detta sätt uppdagades och förklarades Norges oberoende, och Sverige är bedraget i de förhoppningar, det grundat på sina tjenster, sina segrar och de fördrag, det slutit.

I Norge skred man emellertid raskt till verket med försvarsanstalterna och de medel som de kräfde. Bland finansiella åtgärder som vidtogos i denna syftning förtjena följande att nämnas.

---

*) Hänsyftning på blockaden af Norges hamnar.

Först utfärdade man riksbankssedlar till ett värde af 3 och en half million. Men då denna summa ej förslog till de ständigt växande utgifterna, vidtogs en annan utväg. Man fördubblade serien af danska bankens i omlopp varande sedlar och gjorde dem fullkomligt lika de, som redan funnos: man försåg dem med samma nummerföljd; men för att kunna igenkänna och jemföra dem med bankens listor i Köpenhamn, hvarest de stämplar befunno sig, hvilka svarade emot sedlarnes, ökade man numret med ett litet *a*. Det är möjligt, att denna serie fördublades ännu en gång, emedan man fann sedlar i omlopp, hvilka också voro märkta med bokstafven *b* [10]).

Den 25 Februari egde i Christiania den stora religiösa högtidlighet rum, hvarvid nationen i massa med ed förband sig att försvara det oberoende, hon proklamerat. Uti hela ståten af sin nya värdighet, samt omgifven af sin stab och eskorterad af stadens borgargarde, begaf sig Christian Fredrik till kyrkan och aflade jemte folket eden på att *bibehålla Norges oberoende* och offra lif och blod för det älskade fäderneslandet. Efter edens afläggande vände sig Christian Fredrik till församlingen med följande ord:

»Gud den allsmäktige har hört vår ed. Han känner min uppriktighet, och skall skänka mig kraft och visdom till att utföra det stora verket för folkets frälsning och försvaret af dess rättigheter. Vårt hopp står till försynen, som skall välsigna vår rättfärdiga sak förmedelst den samdrägt, som besjälar oss alla, och på hvilken det förbund, vi ingått, är bygdt så fast som på Norges klippor!»

Några dagar sednare upprättade prins Christian sin regeringskonselj för den provisoriska förvaltningen af statsangelägenheterna. Departementet för finanserne anförtroddes åt generalmajor Haxthausen, en gammal militär, som gjort sitt lärospån i armé-bestyrelsen, i öfrigt en fin och fyndig man, en af prinsens intimaste råd-

---

[10]) Uppgiften enligt en anteckning af framlidne general Holst. (S. S.)

gifvare, men hvilken allmänna meningen (med eller utan skäl) hvarken tilldelade den upplysning eller den oegennytta, man med rätta väntar af en finansminister. Han egde dock ett betydligt inflytande hos prinsen. Man tillskref honom de finansiella åtgärder, vi nyss angifvit, och hvilka läto känna sig länge efteråt genom deras störande inflytande på den offentliga och enskilda välmågan.

Departementet för det inre anförtroddes åt regeringsrådet Jonas Collet, en redlig och fosterländskt sinnad man (sedan 1839 riksståthållare). Konferensrådet Sommerhielm (sedermera norsk statsminister i Stockholm) utnämndes till chef för justitie-väsendet; rådmannen Nils Aall till chef för handels- och tull-ärenderna, en prins Christians gunstling, Karsten Anker, till den högsta styresmannen för fabriks-, skogs- och bergs-väsendet.

Dessa personer voro ostridigt redlige män, hvilka uti okunnigheten om den europeiska politikens oåterkalleliga rådslag handlade under ingifvelsen af en brinnande fosterlandskänsla, hvilken närde dem med hoppet att kunna bibehålla Norges isolerade oberoende. Denna konselj kallades sedermera *statsråd*, och den vidlyftige frasmakaren Holten inkallades der såsom statssekreterare. Hela denna inrättning var emellertid blott provisorisk, emedan folkets ombud ännu icke samlats för att besluta om den nya regeringsformen, och ledamöterna af denna konselj voro följaktligen endast ansvariga inför prins Christian, som sjelf var utan ansvarighet.

Emellertid var behofvet af utländskt stöd påfallande, och det var endast det mäktiga England, som man antog hafva något intresse att beskydda Norges späda oberoende. Prins Christian skickade derföre (den 28 Febr.) sin förtrogne rådgifvare K. Anker till London för att begära en kraftig bemedling till förmån för Norges oberoende, och i detta ändamål gingo hans instruktioner ut på beviljandet af vissa eftergifter och fördelar för engelska handeln för att dymedelst skilja detta hof från de förbindelser, det ingått med Sverige.

Men kabinettet i Stockholm var på förhand underrättadt om denna beskickning, och baron Rehausen hade derom prevenerat de engelska ministrarne, hvilka ej blefvo lemnade i ro. Lord Liverpool, hvilken under Castlereaghs frånvaro på kontinenten förestod utrikes ärendena och emottog Anker, utvecklade följaktligen frimodigt för honom sakernas ställning. »Hvad kunna vi göra till det här», sade han, »ni känner våra fördrag med Sverige och vi skola blifva dem trogna. För öfrigt äro vi ej ensamma. Europa har enhälligt uttryckt sin tanke i denna fråga».

Lord Liverpool anförtrodde detta samtal åt baron Rehausen, på hvars begäran Anker blef ålagd att återvända till Norge [1]); men han blef oförmodadt qvarhållen i London af en bevekelsegrund föga angenäm för en ambassadör. Några ledsamma handelsaffärer, hvari han sedan en längre tid tillbaka befanns invecklad, vållade att han förklarades hemfallen till arrest på sina rum och att han nödsakades förskaffa sig en kaution.

I öfverensstämmelse med de försäkringar, lord Castlereagh gifvit baron Wetterstedt, hade han också från Chaumont adresserat bref till Thornton och grefve Engeström, hvari det säges, att hvarken England eller Ryssland någonsin skola bifalla Norges isolerade oberoende [2]), utan att de med alla sina krafter skulle understödja de rättigheter, fördraget i Kiel gaf Sverige. Dessa bref blefvo snart kända i Norge, och de åt-

---

[1]) Följande utdrag af en depesch från Wetterstedt till kronprinsen (dat. Dijon d. 29 Mars 1814) visar, att engelska politiken var uppriktig emot oss. »Lord Castlereagh har underrättat mig, att en deputation från Norge, i spetsen för hvilken C. Anker befann sig, anländt till England och att man väntade den dagligen i London. Lord Liverpool tillkännagaf för Lord Castlereagh, att han skulle mottaga dessa deputerade för att rent ut förklara dem, att de borde vända tillbaka till sitt land, och råda alla deras vänner att underkasta sig Sverige, emedan England hade för afsigt att stå fast vid sina förbindelser i fråga om Norge».

[2]) Se Castlereaghs bref till Thornton. Chaumont d. 7 Mars 1814. Bil. N:o 9.

följdes af särskilda skrifter, tjenliga att öppna ögonen på detta folk i fråga om Sveriges afsigter och de faror hvarför det skulle blifva blottstäldt genom prins Christians företag.

Norge hoppades emellertid på möjligheten af ett isoleradt oberoende både af Danmark och af Sverige, emedan man förespeglade nationen att det skulle erkännas af Europas makter; men i den mån detta hopp började visa sig bedrägligt, rustade man sig, ehuru utan stor förtröstan, till en olika strid, åtföljd af fruktlösa uppoffringar, och som hotade att bringa oberäkneliga olyckor öfver landet. Sådan var åtminstone grefve *Wedel Jarlsbergs*, hans svärfar kammarherre *Ankers*, brukspatronen *Jakob Aalls* och i allmänhet alla deras tanke, hvilka sedermera i Eidsvold uppträdde under namn af det *svenska* partiet, och hvaraf några, såsom Wedel [3]) och Aall,

---

[3]) Då W. under sin resa från Danmark till Norge passerade en dag (i Febr. 1814) i grefve Essens högqvarter i Wenersborg, utlät han sig bland annat till E.: »Om det hopp, man hyser i Norge att kunna genom Englands och de andra hufvudmakternes biträde bibehålla vårt oberoende icke är en chimer, skall jag vara den förste att motsätta mig edra truppers intågande i landet. Men om förhållandet är motsatt, anser jag mig pligtig att genom alla medel som bero på mig bidraga att i Norge upprätta den enda sakernas ordning, hvilken kan försäkra mitt fädernesland äfvensom Sverige om bibehållandet af ordning och trygghet för framtiden». — Vid ankomsten till Christiania begärde W. genast företräde hos regenten. I prinsens förmak träffar han tillfälligtvis J. Aall, som han temligen högt frågade: »*Hvad är det för dumma streck, ni gör här i Norge? Är prinsen galen? Hvart vill han föra oss?*» När han sedan infördes till företräde, sade han bland annat till Christian Fredrik: »E. H. komprometterar Danmark och Norge på samma gång. Ni blottställer er sjelf att förlora er arfsrätt till tronen, emedan alla makterna förenat sig emot oss. Jag bringar E. H. konungens af Danmark önskan, att ni fogar er efter er pligt och lemnar Norge. Schimmelman och Rosenkrantz hafva uttryckt samma önskan». Detta tilltal retade prinsen, som frågade W, om han var rädd. »Nådige herre», svarade W., som dittills hållit sig på tillbörligt afstånd, i det han närmar sig och fattar prinsen i armen, »man måste vara af kungligt blod för att våga göra mig

icke drogo i betänkande att *redan tidigt* gifva sina åsigter tillkänna, ehuru den entusiasm, hvarmed sjelfständighetssaken till en början ansågs af hela nationen, hindrade dem att öppet verka, så länge omständigheterna icke förändrade sig.

Det återstår nu endast att i korthet vidröra en episod, tillhörande förevarande period af Norges sjelfständighets-historia, och hvilken episod i hög grad egnar sig att karakterisera halten och värdet af prins Christians företag, hvilket onekligen var en dynastisk intrig, hopspunnen i ändamål att rädda och i Oldenburgska husets ego bibehålla Norges krona, lika mycket som en ingifvelse, förestafvad af omvårdnad och hängifvenhet för norska folkets frihet och lycka.

Vid slutet af Januari månad 1814 hade fältmarskalken grefve Essen skrifvit till prins Christian för att säga honom, att, enär han blifvit utnämnd till Norges general-guvernör i följd af fördraget i Kiel, han vänder sig till H. K. H. för att med honom öfverenskomma om landets öfverlemnande, hvarjemte han i detta ändamål föreslagit ett personligt sammanträffande med prinsen. Denne svarade, att alldenstund tionde artikeln af det ifrågavarande fördraget föreskref danska regeringen att fritaga norrmännen från deras trohetsed medelst en proklamation, han borde uppskjuta fästningarnes aflemnande, tilldess han inhändigat konungens af Danmark bestämda befallningar i detta hänseende. Detta svar gafs några dagar före prinsens sednare ankomst till Eidswold, eller den 11 Februari.

Emellertid

denna fråga. Jag kommer aldrig att dela Edra åsigter, ty ni störtar Norge i en afgrund af olyckor. Men om det höfves att ådagalägga mod i en bättre sak, kom med mig, och vi skola se, hvem af oss har mest». Detta samtal fördes med sådan häftighet, att ljudet deraf hördes ut i angränsande rum. Prins Christian ville, att W. inträdde i hans regerings-konselj; men han vägrade det, äfvensom att aflägga eden på att försvara Norges absoluta oberoende. Jfr Aall, s. 431 ff.

Emellertid proklamerades (på sätt vi sett) Norges oberoende och sjelfständighet, och landets nya regent affordrade sina undersåtare i massa ed på att i det yttersta påstå och försvara sina förmenade rättigheter.

I prinsens hemliga konselj uppfattades emellertid en plan, hvars genomförande, om den lyckades, skulle icke blott befria Norge från ett krig, men blifva för prins Christian och hela den skandinaviska norden af den största vigt. Den skulle både säkrare och hastigare än genom ett krig kunna icke allenast bibehålla Norge åt Danmark och åt dess närvarande regenthus, utan också — — vinna Sverige, och sålunda förena de trenne skandinaviska kronorna på ett enda hufvud.

Dessa utan tvifvel öfverspända och chimeriska förhoppningar grundade sig på det missnöje, som ansågs herrska i Danmark, hvarest man önskade en fri statsförfattning, och måhända icke skulle dragit i betänkande att för detta pris, i fall det befanns oundgängligt, uppoffra till och med Fredrik VI för prins Christian; man räknade vidare på ett i Sverige föregifvet aristokratiskt parti, i hvars ögon kronprinsens person och hans politiska system antogos vara lika opopulära; man trodde sig äfven kunna räkna på de förbundne suveränernas hemliga ovilja för honom, på hans egen frånvaro långt bort från sitt nya fädernesland på en krigsskådeplats, hvarest tusen osäkra öden omgåfvo honom: alla dessa förenade omständigheter troddes snart ställa Sverige på branten af en ny revolution, hvilken skulle helt och hållet utfalla i en syftning, som man ännu icke anade i något af de tre nordiska rikena.

Det är ganska visst, att dylika förslager voro å bane i prinsens förtroliga råd, och vi kunna icke bättre redogöra för dem än genom att meddela detaljerna af de underhandlingar, som prinsen sökte inleda för detta ändamål.

För att utforska tänkesättet i Stockholm och anställa ett första försök beslöts, att prins Christian skulle

med ett bref till konungen af Sverige affärda en underhandlare, under förevändning att tillkännagifva norska folkets beslut att förklara sig fritt och att prinsen hade antagit titeln af regent. Detta kinkiga uppdrag skulle anförtros åt generalen grefve Schmettau, en slags militärdiplomat från den gamla goda tiden med pudradt hufvud och som i skick och språk syntes (enligt Essens uttryck) förenande alla de olika nyanserna af markis och commis. Han hade tjenat i sin ungdom i Frankrike, och han bar stämpeln af den skola, hvari han blifvit bildad. Han hade gjort sitt militäriska lärospån under prinsen af Soubise uti fältslaget vid Rossbach. Efter de tvenne fälttågen 1758 och 1759 ingick han i dansk tjenst, bevistade sedan de begge kampanjerne 1769 och 1770 vid ryska arméen i Moldau, och sedan denna tid hade han kommenderat ett regemente i Norge.

Prins Christian begärde af grefve Essen pass åt denne general. Grefven svarade, att han afbidade utnämnandet af de kommissarier, som skulle leverera landet och fästningarne, och »hvad angår de af E. K. H. begärda passen för general Schmettau», tillade Essen, »så gör det mig ondt att säga Er, att denne general, hvilken tillhör norska arméen och följaktligen är att anse som konungens min suveräns undersåte, enligt min åsigt alldeles icke skall kunna emottagas i Sverige i egenskap af en fremmande furstes ombud. Jag åtager mig likväl att inför konungen tolka E. H:s önskan i detta afseende och skall icke underlåta att underrätta E. K. H. om det svar, H. M. skall täckas gifva mig».

Oaktadt denna vägran beslöt prinsen att skicka hr von Schmettau till grefve Essen. Han medförde ett bref från prinsen till Carl XIII, och inträffade om aftonen den 5 Mars i Essens högqvarter, Strömstad. Dagen derpå afreste äfven prins Christian från Christiania till Hafslund i hopp att der, genom Schmettaus mellankomst, få sammanträffa med grefve Essen.

Efter en lämplig inledning yttrade general Schmettau (den 6 Mars) till grefve Essen bland annat följande:

»Sveriges afsigt är att vinna en förening med Norge! Nåväl detta mål kan erhållas utan svärdsegg och medlet är lätt! I stället för en mördande och oviss kampanj, som skall kosta blod och millioner, skulle ni förena med edert land icke allenast Norge, utan också danska kronan... Den urgamla skandinaviska monarkien skulle lätt åter uppstå i sin forna glans... Ni skulle förena alla partier, ty sådana finnas lika väl i Sverige som i Norge. Det finnes till och med en temligen betydlig fraktion hos oss, hvilken föredrager föreningen med Sverige, och grefve Wedel Jarlsberg står i spetsen för detta parti; men han går ej samma väg som prins Christian».

»Denne prins förenar med vackra egenskaper och en upphöjd karakter de bästa böjelser för Sverige och en djup vördnad för eder suveräns person... H. M. skulle hos honom finna en uppriktig tillgifvenhet och ett stöd under sin regering... Eder kronprins är utan tvifvel en krigare af första ordningen; men han är icke legitim furste. Välj prins Christian till svensk tronföljare, och de begge kronorne skulle blifva förenade!»

Ehuru djerft och tydligt detta språk var, höll dock Essen god min, och svarade i en sardonisk ton genom en anekdot, som vände hela förslaget i gyckel [4]).

Grefve Schmettau bragtes likväl ej ur sin roll. Han framkastade en vink om prins Christians önskan att personligt sammanträffa med Essen och omtalade att prinsen för detta ändamål redan närmat sig gränsen; men Essen svarade frimodigt: »Ni bör finna, min general, att det ej på något sätt kan anstå mig att sammanträffa med en prins, hvilken nyss höjt upprorets fana och som sannolikt redan blifvit af sin konung förklarad för rebell». Grefve Schmettau som hade svårt att bestrida denna hårda logik, sökte väl vindicera sin

[4]) Anekdoten anspelade på ett mycket kändt äfventyr, som prins Christians gemål haft med svenska kapellmästaren Du Puis.

principals rätt såsom uttryck af ett helt folks vilja; men då Essen bestämdt vägrade att låta honom afresa till Stockholm, inskränkte sig grefve Schmettau att begära, det grefve Essen ville åtaga sig att befordra ett bref från prins Christian till konungen af Sverige, hvartill Essen icke nekade, såvida detta bref åtföljdes af en öppen afskrift.

Med dessa besked [5]) återreste Schmettau från Strömstad den 6 Mars om aftonen, och skref från Hafslund, der prinsen ännu uppehöll sig, den 9 ett bref till grefve Essen, hvari han vidlyftigt utbreder sig öfver faran att försöka med öppet våld underkufva Norge; »bör ej», så utlåter han sig, »det förskräckliga föredöme, hvilket de tvenne sista åren af kejsar Napoleons ryktbara regering erbjuda oss, vara varnande för alla eröfringslystna furstar?» På prins Christians befallning skickade han dessutom till Essen den förres bref till konungen af Sverige med bifogande af en afskrift samt anhållan, att grefven ville befordra dess fortkomst. Några dagar derefter (den 12 Mars) återvände prinsen till Christiania efter att hafva inspekterat Fredrikshalls och Fredriksstads fästningar. Hans bref till Carl XIII [6]) afsändes ganska riktigt till Stockholm, men återskickades till prins Christian utan att hafva blifvit öppnadt. Uti en vid samma tid afgifven rapport till kronprinsen [7]) inlåter sig grefve Essen ytterligare än som förut skett i detaljerna af sitt möte med Schmettau och hans herres planer. Det sades, att dessa planer rörande prins Christians hopp om svenska tronföljden letat sig väg inom svenska lägret, och ehuru man torde tillagt detta rykte en större vigt än det förtjenade, trodde man sig likväl ega skäl att vara uppmärksam på tonen inom arméen. Detta föranledde verkligen grefve Essen, general Gustaf Mörner, öfverste Skjöldebrand och andra att räcka hvarandra han-

---

5) Bil. N:o 10.
6) Bil. N:o 11.
7) Bil. N:o 12.

den uppå att vara vaksamma och beredda, i fall något förmärktes, som syntes afse att rubba den antagna arfföljden. Tiden var bördig på oväntade skakningar och denna plan tillhörde antalet af de intriger som Carl Johan så ofta befarat, och som, i händelse han blifvit slagen på kontinenten, torde hafva tagit betänkligare dimensioner, ehuru de i sakernas dåvarande skick hvarken hotade Sveriges eller hans egen framtid.

TREDJE KAPITLET.

Lüttich och Brüssel.

(*Mars — April 1814*).

Orsakerna till kronprinsens dröjsmål i Lüttich. — Ozarowskys beskickning och samtal med kronprinsen. — Dennes missnöje med kejsar Alexanders militäriska förfogningar. — Märkligt samtal med general Suchtelen. — Klagomål och förebråelser. — Kongressen i Chatillon. — Ställningen i Norge. — Napoleon *eller* bourbonerna. — Kronprinsens svar med grefve Ozarowsky. — Diplomatiska förhandlingar. — Nya meddelanden från det stora högqvarteret. — Franzenbergs beskickning. — Kronprinsen af Sverige och Napoleon. — Vigtiga meddelanden och förtroenden. — Franzenbergs återresa och samtal med general Maison. — Hans beskickning uppdagas för kejsar Alexander. — Misstankar och redogörelse. — Ny anledning till missmod och förtret. — Kronprinsens tal till fångna franska officerare. — Major d'Orchimont och hertigen af Saxen-Weimar. — Undersökning af Carl Johans föregifna plan att förvärfva Frankrikes krona. — Hans förhållande till Benjamin Constant och dennes planer. — Mad:e de Staël. — Kejsar Alexander och general Reynier. — Viel-Castels beskickning och samtal med lord Liverpool. — Lord Wellington. — Stor krigskonselj i Lüttich. — Skjöldebrands beskickning till kejsar Alexander. — Hans arrestering i S:t Thibault och samtal med Napoleon i S:t Diziers. — Preussen. — Nyheter från Paris. — Kronprinsens beslut att begifva sig till kejsar Alexanders högqvarter. — Öfverläggningar och order. — Rykte i Stockholm rörande Carl Johans afsigter på Frankrikes krona. — Resa. — Grefven af Artois och Alopeus. — Krigsnyheter. — Grefve de Bouillé. — Bref från Ludvig XVIII. — Ledsamma nyheter. — Ord till grefve G. Löwenhjelm. — Återkomst till Lüttich. — Oroande underrättelser från Sverige. — De allierades intåg i Paris. — Sieyes' förslag och planer. — Markis de Chabanes. — Napoleons afsättning. — Kronprinsens beslut att framrycka. — Utdrag af hans bref till prins Oskar. — Gyllenskölds beskickning till Carnot, och dennes svar. — Kronprinsen anländer till Brüssel och emottager nyheten om bourbonernas återkallande. — Förändrad plan. — Prinsens beslut att resa till Paris.

Vi återbefinna oss nu vid stränderne af Maas.

Man inser lätt, hvilken förändring den oväntade nyheten om tilldragelserna i Norge skulle medföra i kronprinsens belägenhet. Obehaget af hans ställning ökades ytterligare genom de militäriska anordningar, som vid samma tid vidtogos honom ovetande af de allierade med en del af de trupper, som voro under hans order, och dessa anordningar, som vi straxt skola tillkännagifva, bidrogo att fullkomligt bryta alla hans beslut.

Under det prinsen i första rummet ville lära känna kejsar Alexanders tanka i afseende på Norska ange-

lägenheterna, stannade han stilla i sina kantoneringar, följande med en lika ängslan såväl utvecklingen af rörelsen i Norge som den för honom icke mindre vigtiga utgången af den kamp, hvilken pågick i det inre af Frankrike.

Hvarje ilbud från Sverige, hvarje nyhet från den stora krigsskådeplatsen väntades med en lika otålighet. Ändtligen den 4 Mars om morgonen (endast några dagar efter det prinsen meddelat de fremmande sändebuden nyheten om prins Christians företag i Norge) anlände till Lüttich en rysk generals-person och kejsar Alexanders flygel-adjutant, grefve Ozarowsky. Han kom direkt från det stora högqvarteret, medförande bref och ett enskildt uppdrag till kronprinsen.

Man förlorade sig i gissningar; man spådde någon stor motgång, antagande att denne officer infann sig för att påskynda prinsens framryckande. Man dröjde derföre icke att anmäla honom. Han infördes genast, ty ankomsten af ett Alexanders ombud, iklädt hans enskilda förtroende, var i närvarande ögonblick af ett stort intresse. Prinsen igenkände med nöje i Ozarowskys person denne unge och hederlige polack, som blifvit skickad till Gustaf Adolf i Polangen 1810 och i Frankfurt 1813. Han medförde tvenne bref från sin monark, det ena halfofficiellt, det andra förtroligt och egenhändigt. De bekräftade till en del den fruktan, man hyst.

Ozarowsky började med att säga, att de sista, för de allierade ogynnsamma krigstilldragelserna gifvit anledning till en stor krigskonselj som blifvit hållen i Bar-sur-Aube den 26 Februari, och hvars resultater han i detalj medförde till H. K. H. Derpå öfverlemnade han kejsarens bref, dem H. K. H. knapt gaf sig tid att hastigt genomögna[1]) för att inlåta sig i en vidlyftig förklaring med Ozarowsky.

---

[1]) Bil. N:o 13.

Denne officer anförde i korthet, hvad kronprinsen till en del redan egde sig bekant, att de allierade efter slaget vid la Rothière begått det felet att manövrera på tvenne aflägsna linier, i det Blücher gått Marne utföre, medan österrikarne följde Seinen, hvilket hade beredt Napoleon utvägar att slå dem särskildt; att Blücher efter att hafva dristigt ryckt fram midt igenom Champagne hade lidit blodiga nederlag vid Champ-Aubert och vid Montmirail; att han åter försökt sin lycka, blifvit slagen på nytt och tillbakakastad ända till Laon och till Soissons. »Det är der», fortsatte grefven, »som han förenat sig med Wintzingerodes och Bülows kårer under E. K. H:s order, en förening, som räddat marskalk Blücher från en uppenbar fara» [2]).

»Då dessa begge kårer befunno sig på stället och för tillfället voro de enda förfogbara stridskrafterna, trodde sig kejsaren böra tillsvidare ställa dem under fältmarskalken Blüchers befäl».

»Men det är längesedan», afbröt prinsen med synbar ovilja, »som jag fruktat dessa nederlag», och han ingick derpå i en föga gynsam granskning af Blüchers operationer, och fann sig ganska missbelåten med det förfogande hvarigenom suveränerna ställt Wintzingerodes och Bülows kårer under Blücher för att »paillera» den senares obetänksamheter. Det var klart, att kronprinsens militära betydenhet mycket förlorade genom afsöndrandet af dessa kårer från hans armée, och han kunde ej se det med godt öga. Måhända fruktade äfven de förbundne att se denna betydande armée i hans hand under de förhanden varande förhållanden, emedan han högt ogillade kriget i det inre af Frankrike. Lord Castle-

---

[2]) Sarrans säger (uti Histoire de Bernadotte): »Sacken, York och Blücher hade blifvit tillbakakastade och utan Wintzingerodes understöd är det säkert, att den preussiske öfverbefälhafvaren skulle lidit ett fullständigt nederlag. Sålunda ehuru svenskarne ännu icke hade öfvergått Rhen, hade norra tyska arméen under Bernadottes befäl ännu en gång räddat de förbundne och förstört Frankrikes lycka».

reagh hade en öfverläggning med grefve Löwenhielm och baron Wetterstedt om det beslut som föranledt Ozarowskys sändning, och de trodde sig icke befogade att afstyrka det *).

Efter långa afhandlingar om de allierades motgångar och osammanhanget af deras operationer, hvilka vållat en mot fördragen stridande militärisk anordning, begärde prinsen få veta, hvad de dermed vidare åsyftade. Grefve Ozarowsky återkom då till de beslut, som blifvit fattade uti konseljen i Bar, med tillägg, att öfverläggningarne hvälft sig omkring tvenne alternativer, nemligen om man borde samla alla koalitionens krafter i det inre af Frankrike eller försöka att i Nederländerna förbereda en säker eröfring. »Man har beslutat», sade han, »att lemna till E. K. H:s val antingen att förena sig med de kårer, dem man tillsvidare ställt under Blüchers befäl, och operera offensivt i det inre af Frankrike, eller att påtaga sig att försvara Holland, att eröfra Nederländerna och isynnerhet att betvinga Antwerpen, ett föremål af den yttersta vigt för krigets slutliga resultat».

Prinsen besvarade det första af dessa alternativer med en lång utveckling af alla de skäl som föranledde honom att afböja det.

»Jag har», yttrade han, »icke allenast skrifvit till kejsaren, utan jag har sagt och upprepat för general Suchtelen, att det är oförnuftigt förlänga denna kamp, hvilken alltför mycket afvikit från sitt ursprungliga mål, och att man derigenom blottställer sig för oberäkneliga faror. Låtom oss tala uppriktigt! Hvaråt syfta de allierade?»

Ozorowsky. »Man vill freden; men för att erhålla en sådan som innehåller en tillräcklig borgen för dess varaktighet, måste man olyckligtvis eröfra den med svärdet i hand».

Kronprinsen. »Må så vara, min general, man vill ha freden; men man handlar enligt samma grundsats,

---

*) Se Castlereaghs bref till Thornton af d. 7 Febr. 1814.

som beväpnade Europa 1792? Man synes syfta åt tvenne mål, nemligen att dela Frankrike eller att påtvinga det lagar i sitt inre».

Ozarowsky. »Jag förmodar, att hvarken suveränernas rättvisa ej heller deras hofsamhet skola tillåta dem gå längre än hvad nödvändigheten och deras verkliga intresse bjuder».

Kronprinsen. »Men har man då ej desavuerat de i Frankfurt uppställda fredsgrunderna? Tror ni, att man skall fästa mera afseende vid dem, hvarpå man börjat underhandlingarne i Chatillon? Vill man stycka Frankrike och förstöra dess nu regerande dynasti?»

Ozarowsky, som ej egde tillräcklig kännedom om sin monarks politiska syften, svarade blott, att det säkert skulle göra kejsaren ondt att i dessa vigtiga frågor vara af olika tanke med H. K. H.

Kronprinsen. »Men kejsaren känner mitt tänkesätt. Det oinskränkta förtroende, jag hyser till hans vänskap och hans rättskänsla, är mig ett behof för att vara lycklig. Men hvad skall jag tro, då jag ser denna konselj af s. k. *stor-makter* tillvälla sig förmågan att utesluta staterna af andra ordningen från deltagande i de stora frågorna om den allmänna freden? På hvilken slags folkrätt stödjer man sig för att utan vår medverkan bestämma öfver frågor, hvari fördragen gifva oss en obestridlig rätt att deltaga? Denna glömska har gjort så mycket lifligare intryck på mig, som den står i strid med detta förtroende till kejsar Alexanders vänskap, hvilket länge utgjorde min lycka».

Ozarowsky. »Men grefve Löwenhielm har säkert blifvit underrättad om alla hithörande förhållanden».

Kronprinsen. »Ni bedrager er. Man har knappast haft den uppmärksamheten att meddela honom hufvuddragen af de föreslagna grunderna. Jag känner dem genom bivägar. Om kejsaren icke ansåg sig vara skyldig denna lilla uppmärksamhet åt helgden af de fördrag som förena oss, medgifvom åtminstone, att det hade varit en höflighet, den han var skyldig vänskapen».

Emedan Ozarowsky ej var tillräckligt invigd i alla dithörande förhållanden, kunde han icke inlåta sig i några detaljer; men general Suchtelen, med hvilken kronprinsen fann sig mera obesvärad och som samma afton emottogs till företräde, erhöll på ett ännu mera bestämdt och fullständigt sätt förtroende af alla prinsens klagomål.

Sedan frågan om de förfoganden som vidtagits i Bar-sur-Aube blifvit vidlyftigt afhandlad, fördes talet på den kritiska ställning hvaruti så väl Sverige som kronprinsen enskildt råkat genom tilldragelserna i Norge. Prinsen lade handen på några papper som funnos på hans bord och yttrade till Suchtelen:

»Se här de sista rapporterna från Sverige! De anklaga oförstäldt hofvet i Köpenhamn. Prins Christian genomreser Norge för att upphetsa sinnena; fältmarskalken Essen, som skulle mottaga landet såsom dess generalguvernör, tillkännagifver att norrmännen bestämdt neka att gifva sig. De nyheter, som ingå från mer än ett håll, bekräfta dessa uppgifter. Man handlar i öfverensstämmelse med en plan, som från längre tid tillbaka blifvit hopsmidd af den presumtive arftagaren till Danmarks krona».

Suchtelen. »De stora makternas beslut skola snart göra en ända på denna farce, ty jag är bestämdt öfvertygad, att kejsaren äfvensom E. K. H:s andra bundsförvandter skola förskaffa aktning åt fördragen och stödja de ytterligare anspråk, dem Sverige skall blifva berättigadt att framställa».

Kronprinsen (med en skakning på hufvudet). »Ah, min kära general, hvem kan ransaka själarnes innersta? Huru tillgick det vid underhandlingarne i Kiel? Hvem skall våga ikläda sig ansvarigheten för fördragens helgd och makternas hemliga önskningar. Jag erkänner dock med tacksamhet att det var kejsarens, Er herres, välvilliga omsorger, jag har att tacka för Österrikes slutliga biträde af våra fördrag, och som det befanns nödvändigt att snart sagdt tvinga sig till (enlever de haute

lutte). Jag ber Er försäkra kejsaren, att det är i hans vänskap och hans ädla karakter som jag ser den största borgen för Sveriges intressen och framtid. Gifve Gud, att jag hade lika mycket godt att säga om de andra makterna!»

Suchtelen. »Men E. K. H. har ej att beklaga sig öfver Preussen».

Kronprinsen »Jag önskade att så vore!»

I det H. K. H. uttalade dessa ord höjde han på axlarne; hans panna mörknade och han syntes röna ett obehagligt intryck [4]).

»Man kan misskänna gjorda tjenster», sade han, »man kan löna dem med glömska och otacksamhet» . . .

Suchtelen. »Men Europa skall göra E. K. H. rättvisa, och äfvenledes erkänna, hvad Ni gjort för Preussen!»

Kronprinsen. »Men jag begär ingenting af denna makt. Vi kunna lyckligtvis umbära hvarandra, och jag glömmer gerna alla de obehag jag rönt som generalissimus i mitt befäl öfver preussarne; som försvarare af Sveriges intressen har grefve Löwenhielm ofta haft att beklaga sig öfver baron Hardenberg».

Man öfvergick derpå till frågan om fredsunderhandlingarne i Chatillon. »Ni vet», sade prinsen, »huru

---

[4]) För att påskynda freden i Kiel, var prinsen i behof af en preussisk fördelning på Eyder, och han begärde, som vi förut sagt, af general Tauenzien, att divisionen Puttlitz skulle framrycka i Holstein. Tauenzien gjorde invändningar först och beviljade sedan. Kronprinsen förtörnades och återskickade divisionen, då den var två dagsmarscher från hans högqvarter.

Preussen ville icke heller, att kronprinsen skulle taga i sin sold Lützowska kåren (som bestod af ungdom från universiteterna), af fruktan för det bruk man trodde honom kunna göra deraf. Han beklagar sig äfven öfver trassel han erfarit i fråga om den del af de kontributioner som de allierade pålagt Tyskland, och hvaraf Sverige skulle hafva sin andel, känd under namn af Frankfurter-millionen. Med ett ord stämningen mot Preussen var ingalunda god. Baron Wetterstedt hade under ett samtal med Hardenberg i Troyes (den 15 Febr. 1814) vidrört förslaget om giftermålsförbindelsen, hvilken man ej heller syntes omfatta i Preussen med samma ifver som förut.

man undanhållit mig underhandlingarne i Frankfurt, liksom man i dag undanhåller mig dem i Chatillon under temligen lättsinniga förevändningar, hurusom en makt af andra ordningen underkastat sig denna förödmjukelse».

Suchtelen. »Det är sannt, nådige herre, att Spanien bifallit det utan tvekan».

Kronprinsen. »Men om Spanien gifver sin värdighet till spillo, så är det ej derföre sagdt, att Sverige skall göra det. Man vägrar oss att deltaga i preliminärfrågorna, under det man erbjuder oss tillträde till öfverläggningen om detaljerna. Det är ett begabberi af både rättsbegreppen och det sunda förståndet! Döm sjelf, min kära general, om jag ej bör upphöja min röst emot en sådan förnärmelse, hvilken borde fritaga mig från alla de förbindelser jag eger mot dem, som tillåta sig ett sådant förfarande».

General Suchtelen, som kände prinsens retliga lynne och icke räknade så noga med de ord hvartill han under ett ögonblicks- ovilja kunde hänföras, uppförde sig äfven vid detta tillfälle med den takt och det undseende som vittnade att han var både kronprinsens och kejsarens verkliga vän. Han återtog derföre med sin vanliga vänlighet: »Kejsaren har ju bifallit E. K. H:s begäran om tillträdet af en svensk underhandlare i Chatillon så vida E. K. H. fortfar att yrka derpå, och om äfven E. K. H. skulle låta denna fordran falla, så är jag lika förvissad, att Hans Kejserl. Maj:t skall veta respektera och befordra Sveriges intressen i enlighet med fördragen. Det är en hedersfråga för kejsaren».

Kronprinsen. »Det är godt och väl, min vän, att Sveriges *intressen* skola iakttagas; jag ville gerna tro det; men är det ej äfven för Sverige en *hedersfråga* att representeras vid freds–kongressen? och kan jag med likgiltighet se att man skymfar den nation, jag en gång är bestämd att regera? [5]) Tror ni, att det för Sverige

[5]) Man jemföre härmed Thorntons bref till general Stewart (Köln d. 19 Febr. 1814) som i bjerta färger målar kronprinsens förtrytelse. Bil. N:o 4.

icke finns ett intresse utöfver förvärfvandet af Norge? Skall Sverige, som så väsendtligen bidragit att bilda detta stora förbund kunna utan vanära afsäga sig rättigheten att ega ett ord i de rådslag, genom hvilka man vill omgestalta Europas politiska byggnad. Nej min herre; så länge jag förmår föra detta svärd (han slog på sitt värjfäste), skall man få erfara att jag ej låter skymfa hvarken svenska folket eller mig sjelf. Efterverlden skall ej förebrå mig att i denna sorgliga tid genom en feg tystnad hafva beseglat ett rättstillstånd i Europa, hvilket i stället att grundas på rättvisa och hofsamhet, synes vilja taga en alldeles motsatt riktning».

Prinsen, hvars rörelse stegrades, lade ej mera band på sin förtrytelse, och han fortfor i en förebrående tonart: »Menskligheten, min herre, vinner ingenting på ett utbyte af slafveri. Fastmera skulle det i så fall vara bättre att uthärda det, hvilket genom sin natur är öfvergående, än att hemfalla under ett stormakts-förbund, hvilket skulle vara varaktigt, emedan det är metodiskt. (Här nedfällde general Suchtelen ögonlocken liksom för att hvarken se eller höra). Nåväl, min vän, låtom oss ega mod att säga det, man fruktar en svensk befullmäktigs närvaro i Chatillon, emedan Sveriges röst skulle höja sig emot Frankrikes förnedring, mot den kejserliga dynastiens förstöring och mot de förmätna planer, hvilka deraf skola härflyta» [6]).

Suchtelen framställde naturligtvis sin herres afsigter ädelmodigare än H. K. H. syntes tro och tillade, att kronprinsen emottoge det bästa bevis derpå uti det bref,

---

[6]) Lord Castlereagh sjelf hade visserligen önskat att preliminärkonferenserna inskränkt sig till de fyra stormakternas ombud, men säger icke destomindre i sitt bref till Thornton (Chaumont d. 17 Febr. 1814): »Beträffande kronprinsens önskan om en svensk ministers tillträde vid kongressen i Chatillon äro vi alla uppriktigt böjde att gå hans begäran till möte. Såvida H. K. H. efter behörig öfverläggning fortfar att yrka derpå, så kan det efter vårt förmenande icke vägras honom».

grefve Ozarowsky medfört och hvaruti kejsaren erbjuder grefve Löwenhielms emottagande i Chatillon».

Kronprinsen. »Man hade bort bespara mig denna reklamation; men nu, då man väl hunnit uppgöra allt på förhand, hoppas man att grefve Löwenhielm skall komma i tid för att sätta sin underskrift derunder».

Kronprinsen öfvergick härpå å nyo till frågan om ställningen i Norge. »Vi få väl se», sade han, »hvad kejsaren vill göra för Sverige, sedan vi gjort allt för honom. Skall han enligt fördragens lydelse lemna mig det understöd jag begär för att förskaffa aktning och verkställighet åt Kieler-freden, då jag går att i spetsen för mina svenskar straffa en — —, hvilken uppkallar det borgerliga kriget i Norden? Jag är ansvarig jag, inför den nation som anförtrott mig sina öden. Jag är det likaledes inför Europa och efterverlden genom den del jag tager uti denna stora fejd».

Suchtelen försäkrade, att kejsaren icke skulle spara hvarken underhandlingar eller vapen för att göra Sveriges rätt gällande, men att han i det närvarande ögonblicket nödgades rikta alla krafter mot det inre af Frankrike för att der eröfra denna fred, hvilken den lidande menskligheten högt anropade.

Kronprinsen (med en ton af missmod). »Den lidande menskligheten! Fraser, min herre; det är äregirighet och hämndlystnad, som ikläda sig denna skepnad, för att maskera några stora familje-intressen hvilka blifvit dragna med in i spelet och som äro på väg att förstöra detta olyckliga Frankrike och öfverhölja Europa med förödelse och mörker. Kejsar Alexander låter hänföra sig i en falsk riktning. Från flera håll gifver man mig tillkänna, att han arbetar för bourbonernas återvändande».

Suchtelen. »Jag är i fullkomlig okunnighet om kejsarens afsigter i detta hänseende; men fattar ganska väl att bourbonerna hoppas återinträda uti hvad de kalla sina rättigheter; jag är dock öfvertygad, att de förbundna suveränerna skola respektera nationens önskningar».

Kronprinsen. »Nationens önskningar! Återigen ord! Hvad betyder, jag ber er, grefvens af Artois närvaro i Basel midt ibland de förbundne arméerna? Är icke hertigen af Angoulême i Spanien? Kringsända icke dessa prinsar under makternas beskydd en proklamation af Ludvig XVIII? Och likväl talar ni om nationens önskningar! Jag är icke i okunnighet om, att bourbonernas ränker hittat vägen till de allierades konselj och äfven till senaten och den lagstiftande kåren i Paris. Herr de Talleyrand spelar högt spel; men han har ännu icke vunnit partiet. Det är icke utan stora svårigheter man lyckats draga Österrike på sin sida».

Suchtelen. »Jag vet, att kejsaren min herre haft lifliga öfverläggningar med furst Metternich».

Kronprinsen. »Javäl, min vän, jag har också ett öra i detta amfyktioniska råd. Det är ungefär en månad sedan Österrike ville draga sig tillbaka och furst Metternich af alla krafter motsatte sig kriget. Der ligga de betänkanden, han i detta ämne ingifvit och hvilka blifvit så lifligt bestridda af Pozzo di Borgo och de andra förslagsmakarne (faiseurs) i högqvarteret. Lord Castlereagh sjelf har låtit leda sig på sidan. Hvad har följden deraf blifvit? att kejsar Alexander förklarat, att han skulle anfalla ensam i spetsen för ryssarne och preussarne. Man har gifvit efter, och furst Schwartzenberg har följande dagen meddelat honom operationsplanen och de föreslagna marche-orderne. Men i korthet sagdt, min general, tror man att fransmännen i händelse af en dynasti-förändring i Frankrike skola mottaga de bourbonska prinsarne ifrån spetsen af edra bajonetter? Känner ni grefven af Lille? Är han rätta mannen för det nya Frankrike? Döm sjelf! se här hans proklamation! Han talar om sina rättigheter till Frankrikes krona, liksom om nationen dervidlag ingen rätt hade, och åberopar sin ätts anciennitet såsom den enda giltiga, heliga och uteslutande rättsgrunden till kronan;

men

men i detta fall skulle bourbonernas anspråk vika för grefve Montesquieus [1]), och jag tror icke, att man har lust erbjuda honom Frankrikes krona».

Suchtelen. »Frankrike må kalla bourbonerna, eller hvem annan som helst, skall kejsar Alexander förmodligen ställa sig på nationens sida. Det är väl möjligt, att bourbonernas olyckor väckt något intresse för dem, men» . . .

Kronprinsen (afbrytande). »Ni talar om bourbonernas olyckor; men Europas olyckor, men civilisationens öde, men trettio millioner fransmäns vilja, hvilka förkasta denna familj, räknar ni allt detta för ingenting? Skall man vilja blottställa sig för ett inbördes krig? Och om man ämnar afsätta kejsar Napoleon, skall man väl utesluta hans dynasti, eller skall man sammankalla primär-församlingarne för att afgöra öfver Frankrikes öde? Jag har anbefallt grefve Löwenhielm göra kraftiga föreställningar för att förmå de allierade att ogilla de af de emigrerade prinsarne utfärdade proklamationer. Jag tillförbinder eder, min vän, att hos kejsaren understödja denna reklamation».

Generalen bugade sig härvid till tecken af bifall, hvarefter prinsen fortfor: »Det är kejsar Alexanders ära att bibehålla Napoleons familj uti konungens af Rom person under ett af nationens bifall uppburet regentskap. Folkets sinnesstämning är icke tvetydig. Den är mig bekant sedan länge; missnöje herrskar, det är sannt, men tro icke för det man beklagar sig öfver kejsaren att man derföre önskar bourbonernas återvändande. Några privilegierade klasser åkalla dem visserligen och de äro just de som kejsaren mest gynnat, men nationen och arméen vilja icke veta af dem».

Slutligen sade prinsen, i korthet sammanfattande allt det olidliga, som låg i hans närvarande ställning:

[1]) Familjen Montesquieu härstammade från konungarne af den merovingiska ätten.

»Ni ser då, att det icke ligger uti Sveriges intresse att utgjuta sitt blod för att frånröfva Frankrike 1794 års gränser, lika litet som att förstöra dess nuvarande dynasti och sålunda förneka den grundsats, det högt uttalat då det kallade mig att ärfva tronen. Jag upprepar det, min general, jag vill städse följa samma politiska bana som kejsar Alexander, och jag beder eder försäkra H. M. derom. Men för Guds skull: förmå honom att sluta fred för att ej blottställa Europas framtid! Vi äro förenade genom mäktiga intressen, genom stora och ärofulla minnen och han är för ädel, för storsinnad att föra denna strid utöfver rättvisans, moderationens och den sunda statskonstens gränser»[8].

Hvad slutligen beträffade kronprinsens svar på kejsar Alexanders skrifvelse med grefve Ozarowsky, så lemnade det icke någon upplysning[9] i fråga om det val han var sinnad göra emellan de begge militäriska alternativer, man hade föreslagit honom. Utan att kun vägra sitt bifall till de anordningar, i följe hvaraf h gick miste om Bülows och Wintzingerodes kårer, v han emellertid ganska missnöjd dermed, emedan h enligt sitt yttrande till Ozarowsky »intagit en såd ställning, att han kunde hvad ögonblick som helst verk ställa sina manövrer med dessa samma kårer, vare s för att avancera i det inre af Frankrike och unde stödja de allierades operationer emot Paris, eller för bekämpa Napoleon, om han ville kasta sig in i Belgie Dock lät prinsen grefve Ozarowsky, som återreste sam afton (den 4 Mars), förstå att han föredrog att beläg Antwerpen och Mastricht; men i sjelfva verket inskränk

---

[8]) Grundtexten till detta märkbara samtal, som så väl målar kr prinsens ställning och innersta tankar vid denna verldshistori vigtiga tidpunkt, återfinnes i prinsens och baron Wetterst brefvexling. — Den öfverensstämmer i öfrigt fullkomligt med dan i de depecher som vexlades mellan Thornton och lo Castlereagh samt grefve Löwenhielms depecher. Konung C Johans rika minne har deråt gifvit dess fulländning. (S. S.)

[9]) Bil. N:o 14.

han sig till att iakttaga dessa fästningar och att qvarstanna i sina kantoneringar.

Några dagar sednare skickade kronprinsen sina instruktioner [10]) till grefve Carl Löwenhielm, hvilken var bestämd att begifva sig till Chatillon för att der representera Sverige; men grefvens afresa, som först blifvit fördröjd, inställdes sedermera i följd af underhandlingarnes afslutande och händelsernas snabba gång.

Emellertid fann kronprinsen, beröfvad Bülows och Wintzingerodes kårer, sin position mindre vigtig, och detta var allt en föranledning till missbelåtenhet, egnad att öka hans dåliga lynne. Han fann deruti tillräckliga skäl att stanna utom Frankrikes gamla gränser intilldess man återställt dessa kårer under hans befäl.

På detta sätt förflyta efter grefve Ozarowskys afresa flere dagar under en orolig väntan. Ändtligen anbefallde prinsen, otålig öfver detta isolerings-tillstånd, baron Wetterstedt äfvensom grefve Carl Löwenhielm [1]) vända sig direkt till kejsar Alexander med anhållan att Winzingerodes kår åter ställdes till hans förfogande. Dessutom borde Löwenhielm förklara baron Hardenberg, att prinsen endast inväntade Bülows kår för att åter inträda i linien, och i fall denna önskan ej kunde godvilligt tillfredsställas, borde Löwenhielm inlemna en skarp not till baron Hardenberg med åberopande af fördragens ordalydelse. Vid samma tid underrättade också prinsen generalerna Bülow, Winzingerode och Blücher [2]), att under sakernas närvarande ställning han endast en kort tid ämnade bibehålla sin position och att han åter skulle sätta sig i marsch, så snart nyssnämnde tvenne armékårer åter blifvit ställde under hans befäl och han hunnit inhemta säker kännedom om det definitiva mål för kriget, de allierade kunde hafva föresatt sig. Han af-

---

[10]) Bil. N:o 15.

[1]) Bref från kronprinsen till grefve C. Löwenhielm, Lüttich d. 13 Mars 1814.

[2]) Bref från kronprinsen till Bülow och Winzingerode d. 14 Mars och till Blücher d. 19 samma månad.

litionen. Jag har fått uppdrag tillägga, att detta Österrikes beslut ej kan underlåta göra stor verkan på den allmänna sinnesstämningen i Frankrike; att denna medverkan, i förening med de stora värfningar som redan göras, skall innan kort tredubbla kejsarens tillgångar, hvilka ännu äro betydliga, samt att han tänker att snart ställa större delen af de allierades krafter mellan tvenne eldar. Kejsaren frågar hvad parti kronprinsen af Sverige ämnar taga med anledning af detta sakernas nya läge».

Prinsen som kände på hvad punkt man stod, var öfvertygad, att Napoleon bedrog sig uti denna omständighet så väl i fråga om sina förhoppningar som de tillgångar, hvilka stodo honom åter; H. K. H. dolde ej att Frankrikes olyckor rörde honom djupt; att de allierade gått vida längre än han önskat; att hans hjerta var såradt, och att känslan af att vara misskänd af sina forna landsmän ökade ytterligare det sorgliga af hans belägenhet. Uti sin fortfarande ställning till koalitionen och under de förvånande händelser som följde tätt på hvarandra, gick ingen dag förbi då han icke oroades både för det närvarande och för framtiden. För Sveriges betryggande och Europas befrielse hade han gripit till vapen och knapt är detta senare mål upppfyldt, förrän kriget antager en karakter af hat och allmän reaktion, hvarigenom dess syftemål alldeles förändras. De förhoppningar, hvilka mest smickrade hans inbillning då han ingick i koalitionen, hafva lemnat rum för smärtan af att se detta sköna Frankrike hemfallet under ohyggliga uppträden af blod och tårar, hvarigenom man vill på den oskyldige hämnas den brottsliges förseelser. Han har haft många skäl till missnöje med kejsaren, men han har aldrig önskat hans egen eller hans familjs undergång, endast tvinga honom att erkänna andras oberoende och rätt. Han beklagar Frankrike och ännu i dag önskar han, att denna nation i stånd af så hjeltemodiga ansträngningar måtte med mod och ihärdighet försvara sitt oberoende och valet af sin suverän.

Franzenberg anmärkte: »Om E. K. H. är af denna åsigt, gå då framåt; förena Er med oss; upphöj Er röst emot invasionen, och proklamera som grund för freden, att Frankrike bibehåller sina naturliga gränser och den kejserliga dynastien. Österrike skall understödja detta beslut, och ni skall hafva äran att hafva förändrat Frankrikes öden».

Franzenberg tillade, att hela kejsarens familj, att så väl kronprinsessan som hennes syster (Josefs gemål) voro på det högsta bedröfvade öfver den oförsonlighet hvarmed kejsaren förföljdes och att hans olycka uppväckt ett deltagande som var lika allmänt som naturligt i deras ställning *). De önskade, att prinsen måtte använda det inflytande som kunde stå honom till buds hos de allierade monarkerna för att söka förekomma en kris, hvars följder lågo utom gränsen af mensklig beräkning.

Så talade Josefs ombud; men prinsen vågade eller kunde ej lyssna till dessa farliga råd. Han var skyldig Sverige allt, och inför detta heliga intresse böra alla andra tiga. Man är redan i full fart med att beröfva honom detta Norge, hvilket han velat hembära sitt nya fädernesland såsom en skyldig gärd för sin upphöjelse. Han är skyldig att framför allt hylla detta stora intresse, som trolösheten och förräderiet vilja un-

---

*) Kronprinsessan visade sig ej mer i Tuillerierna under den rådande fiendtliga ställningen med Sverige, men bemöttes fortfarande med all godhet af kejsaren. Hennes dagliga samvaro med Josef och hans gemål kunde hafva återväckt minnen som voro egnade att väcka hennes deltagande för Napoleon, i hans olycka. Man har sett af de nyligen utkomna »*Memoires du roi Joseph*», att Napoleon under sin första tid som republikens general flere gånger i bref till sin bror yttrat sin önskan att förena sitt öde med mademoiselle Desirée Clary. Både Josef och hans gemål önskade denna förening, men mademoiselle Clarys far var ej böjd derför och skall hafva yttrat: »*J'ai assez d'un Bonaparte*». Napoleons bref i detta ämne äro af historiskt intresse för svenska läsare och förtjena en plats i dessa Minnen. Vi anföra några utdrag deraf i Bil. N:o 17.

danrycka honom. Denna händelse förändrar helt och hållet hans ställning och binder hans vilja genom de pligter han egde mot Sverige. Han finner hvarken hopp eller säkerhet för Sveriges framtid utan försåvidt han förblifver trogen de förbindelser han ingått med kejsar Alexander, som är hans bundsförvandt och vän; han hade besvurit honom för sin egen ära, för Frankrikes lycka och Europas lugn att göra fred; han räknar på honom och på de förbundne makternas klarseende. Det återstår honom endast att beklaga kejsar Napoleon; han är öfvertygad att man förrådt honom, och att hans ställning är sådan, att om han äfven underskref alla de vilkor man påyrkat, det sannolikt icke destomindre skulle blifva fråga om han skulle kunna bibehålla kronan.

I denna syftning uttryckte sig prinsen, och några löften om bistånd blefvo hvarken gifna eller förespeglade inför hr Franzenberg, som lofvade att göra konung Josef noga reda för allt hvad prinsen sagt.

Derpå anförde Franzenberg, att han fått uppdrag göra prinsen vissa meddelanden från flera andra personer, som innehade en hög rang i samhället. Enligt deras samfälda mening borde prinsen i fall händelserna skulle föra de allierade ända till Paris der först infinna sig. Man försäkrade honom, att den allmänna sinnesstämningen var sådan, att det blott berodde på honom sjelf att draga till sig alla dem som vore missnöjda med Napoleon och som hade något skäl att frukta bourbonernas återvändande; att till och med ibland dessa sistnämndas hemliga anhängare det största antalet skulle hellre än att bibehålla Napoleon föredraga att förena sig med en krigare, som skulle kunna erbjuda dem några garantier inför de allierade; att ganska betydande medlemmar af senaten gjort sig kända för dylika tänkesätt, och ändtligen att den allmänna tankan var, att om det skulle blifva fråga om att göra ett val emellan Bonaparte, bourbonerna och en fransysk general i spetsen för en armé, den sistnämndes parti snart skulle få öfverhanden icke blott i Frankrike, utan äfven ibland

de förbundne, hvilka uti honom skulle finna mera säkerhet för framtiden.

Kronprinsen genmälte, att han i sådant fall kunde ådraga Frankrike ett borgerligt krig och att sådant vore stridande mot de grundsatser, hvilka väpnat honom för Europas och sjelfva Frankrikes sak. Han afböjde alltså detta och var lika långt ifrån att dela de andras åsigt om de närvarande omständigheterna och yttrade att de skulle göra mycket bättre att om möjligt genast förena sig om vidtagandet af de säkraste medlen att bibehålla sitt fäderneslands oberoende och ära, under det de ställa de andra folken i säkerhet för nya faror.

Franzenberg afreste den 9 Mars och begaf sig till general Maison, i Lille. Han förklarade denne general, att kronprinsens afsigt ingalunda var att förstöra Napoleons makt, men endast att befästa Sveriges och Europas oberoende; han talade vidt och bredt om prinsens missnöje med de allierade, om den smärta H. K. H. erfor då han såg Frankrike förhärjas af fremmande härar och torde slösat med förhoppningar utan grund. General Maison insände till krigsministern, hertigen af Feltre en berättelse om sitt samtal med Franzenberg, och då den förre insände denna rapport till kejsaren uppmanade han honom att begagna sig af kronprinsens missnöje för att draga honom på sin sida, och allt sades, som skulle kunna komprommettera prinsen med sina bundsförvandter. Den officer, som öfverbragte denna berättelse, tillfångatogs af de bayerska lätta trupperna till följe af den då gängse trolösheten, ty man hade gifvit honom en falsk anvisning om den väg han borde taga och derigenom kastat honom på de fiendtliga förposterna. De depescher han medförde inskickades till kejsar Alexander [*]).

Emellertid fann de fremmande ministrarnes besvärliga och misstänksamma nyfikenhet en ny näring uti

---

*) Uppgiften är efter skriftliga och muntliga meddelanden af konung Carl Johan antecknad. (S. S.)

»Ni ser då, att det icke ligger uti Sveriges intresse att utgjuta sitt blod för att frånröfva Frankrike 1794 års gränser, lika litet som att förstöra dess nuvarande dynasti och sålunda förneka den grundsats, det högt uttalat då det kallade mig att ärfva tronen. Jag upprepar det, min general, jag vill städse följa samma politiska bana som kejsar Alexander, och jag beder eder försäkra H. M. derom. Men för Guds skull: förm honom att sluta fred för att ej blottställa Europas framtid! Vi äro förenade genom mäktiga intressen, genom stora och ärofulla minnen och han är för ädel, för storsinnad att föra denna strid utöfver rättvisans, moderationens och den sunda statskonstens gränser» [8]).

Hvad slutligen beträffade kronprinsens svar på kejsar Alexanders skrifvelse med grefve Ozarowsky, så lemnade det icke någon upplysning [9]) i fråga om det val han var sinnad göra emellan de begge militäriska alternativer, man hade föreslagit honom. Utan att kunn vägra sitt bifall till de anordningar, i följe hvaraf ha gick miste om Bülows och Wintzingerodes kårer, va han emellertid ganska missnöjd dermed, emedan ha enligt sitt yttrande till Ozarowsky »intagit en såda ställning, att han kunde hvad ögonblick som helst verkställa sina manövrer med dessa samma kårer, vare si för att avancera i det inre af Frankrike och understödja de allierades operationer emot Paris, eller för at bekämpa Napoleon, om han ville kasta sig in i Belgien Dock lät prinsen grefve Ozarowsky, som återreste samm afton (den 4 Mars), förstå att han föredrog att belägr Antwerpen och Mastricht; men i sjelfva verket inskränkt

---

[8]) Grundtexten till detta märkbara samtal, som så väl målar kronprinsens ställning och innersta tankar vid denna verldshistoriskt vigtiga tidpunkt, återfinnes i prinsens och baron Wetterstedts brefvexling. — Den öfverensstämmer i öfrigt fullkomligt med andan i de depecher som vexlades mellan Thornton och lord Castlereagh samt grefve Löwenhielms depecher. Konung Carl Johans rika minne har deråt gifvit dess fulländning. (S. S.)

[9]) Bil. N:o 14.

han sig till att iakttaga dessa fästningar och att qvarstanna i sina kantoneringar.

Några dagar sednare skickade kronprinsen sina instruktioner [10]) till grefve Carl Löwenhielm, hvilken var bestämd att begifva sig till Chatillon för att der representera Sverige; men grefvens afresa, som först blifvit fördröjd, inställdes sedermera i följd af underhandlingarnes afslutande och händelsernas snabba gång.

Emellertid fann kronprinsen, beröfvad Bülows och Wintzingerodes kårer, sin position mindre vigtig, och detta var allt en föranledning till missbelåtenhet, egnad att öka hans dåliga lynne. Han fann deruti tillräckliga skäl att stanna utom Frankrikes gamla gränser intilldess man återställt dessa kårer under hans befäl.

På detta sätt förflyta efter grefve Ozarowskys afresa flere dagar under en orolig väntan. Ändtligen anbefallde prinsen, otålig öfver detta isolerings-tillstånd, baron Wetterstedt äfvensom grefve Carl Löwenhielm [1]) vända sig direkt till kejsar Alexander med anhållan att Winzingerodes kår åter ställdes till hans förfogande. Dessutom borde Löwenhielm förklara baron Hardenberg, att prinsen endast inväntade Bülows kår för att åter inträda i linien, och i fall denna önskan ej kunde godvilligt tillfredsställas, borde Löwenhielm inlemna en skarp not till baron Hardenberg med åberopande af fördragens ordalydelse. Vid samma tid underrättade också prinsen generalerna Bülow, Winzingerode och Blücher [2]), att under sakernas närvarande ställning han endast en kort tid ämnade bibehålla sin position och att han åter skulle sätta sig i marsch, så snart nyssnämnde tvenne armékårer åter blifvit ställde under hans befäl och han hunnit inhemta säker kännedom om det definitiva mål för kriget, de allierade kunde hafva föresatt sig. Han af-

---

[10]) Bil. N:o 15.

[1]) Bref från kronprinsen till grefve C. Löwenhielm, Lüttich d. 13 Mars 1814.

[2]) Bref från kronprinsen till Bülow och Winzingerode d. 14 Mars och till Blücher d. 19 samma månad.

bidade ett svar i detta afseende från suveränernas h
qvarter, innan han bestämde sina ytterligare rörelser.

Kort efter grefve Ozarowskys afresa inträffar depesch från baron Wetterstedt, som tillkännagifver, lord Castlereagh förklarat honom, att Frankrike b återinträda inom sina gamla gränser och att Engl blott på detta vilkor skulle sluta fred. Ny anledn till missnöje! Depeschen, som i öfrigt innehöll gan lugnande uppgifter för Sverige och för prinsen, är ett stort intresse såsom innehållande ett slags tros kännelse af lord Castlereagh, hvilken spelat en så tydande roll i dessa stora händelser. Vi meddela derföre [3]).

Vi befinna oss nu i ett skönt hotell i Paris Anjougatan, hos kronprinsessan af Sverige. Här s lades ofta Josef Bonaparte och dess ädla gemål samt liten krets af förtrogna som beklagade det öde som s tes förestå kejsaren och Frankrike. Under den allmä sorg och bestörtning som inträdt, vaknar tanken på underhandlingar med kronprinsen i samma mån som sigterna mörkna för kejsaren och som man börjar fr att han nalkas sitt fall.

Josef anförtror kronprinsessan att allt syntes tyda att Napoleon icke skulle få fred till hvad pris helst, att de allierade beslutit afsätta honom, och han insåg, han också, att han ej mer skulle va stånd att med de trupper som återstodo honom mo dem i öppna fältet utan att kalla hela Frankrike u vapen och utan att han lyckades bryta sina fiend enighet. Han kände, att kronprinsen egde många s att med motvilja se kriget föras i det inre af Frankri och han grundade derpå sitt hopp att vinna om hans medverkan, åtminstone hans neutralitet i den yttersta tid.

I dettta ändamål hade Napoleon uppdragit sin br der Josef att ännu en gång försöka närma sig kro

---

[3]) Bil. N:o 16.

rinsen, och verkligen anlände den 7 Mars till hög-arteret en utskickad från Paris. Hans namn var ranzenberg, drottning Julias handsekreterare, som till-ört kronprinsens omgifning, och nu var fästad vid Jo-s. Han hade beledsagat kronprinsessan till Stock-lm år 1811, pryddes der med nordstjernan och var nd af officerarne i högqvarteret. Han var äfven bekant d flere franska generaler, namneligen general Maison onprinsens forne stabschef), och det var företrädesvis ed biträde af dessa bekantskaper som han kunde fram-mma till prinsen [1]).

Han medförde en ganska liten biljett skrifven med efs hand och affattad i följande ordalag: »Herr Fran-nberg skall öfverlemna eder denna biljett; ni kan sätta lt förtroende till allt hvad han kommer att säga eder».

»Nåväl», sade prinsen, »hvad har ni att meddela?»

»Kejsaren», svarade Franzenberg, »har velat under-tta E. K. H., att Österrike beslutit skiljas från koa-

---

[1]) »General Maison har skickat en fransk officer till kronprinsen med uppdrag som enligt föregifvande äro af högsta vigt. Under hans resa genom hertigens af Weimar högqvarter bad han att man ej ville fråga honom om föremålet för hans beskickning, om hvilket jag äfven tror att hertigen är okunnig. Denne officer har efter sin ankomst till Lüttich haft ett tvenne timmars samtal med kronprinsen, om hvars innehåll ingenting transpirerat. Denne officer som följde madame Bernadotte till Sverige har qvarblifvit i kronprinsens högqvarter». (Ur ett bref till lord Clancarty, Tournay d. 10 Mars 1814). Densamme skrifver den 12 samma månad: »Den person som jag i mitt senaste bref uppgaf vara afsänd till kronprinsen af general Maison passerade i går härigenom på återresan till Lille med prinsens svar. Denna beskickning har gifvit anledning till mångahanda funderingar. Den beredvillighet Maison vid ett föregående tillfälle yttrat att inlåta sig på underhandlingar låter förmoda att han nu är villig att i sitt eget namn underhandla med kronprinsen. Deremot antyda andra omständigheter på att denna underhandling ej är obekant för Bonaparte och att han i sin olycka åkallar kronprinsens känslor, i hopp att söndra honom från koalitionen. Vare härmed huru som helst så är det visst att en hemlig underhandling pågår mellan Maison och kronprinsen och det synes mig underligt att prinsen ingenting derom meddelat Thornton».

litionen. Jag har fått uppdrag tillägga, att detta Österrikes beslut ej kan underlåta göra stor verkan på den allmänna sinnesstämningen i Frankrike; att denna medverkan, i förening med de stora värfningar som redan göras, skall innan kort tredubbla kejsarens tillgångar, hvilka ännu äro betydliga, samt att han tänker att snart ställa större delen af de allierades krafter mellan tvenne eldar. Kejsaren frågar hvad parti kronprinsen af Sverige ämnar taga med anledning af detta sakernas nya läge».

Prinsen som kände på hvad punkt man stod, var öfvertygad, att Napoleon bedrog sig sjelf uti denna omständighet så väl i fråga om sina förhoppningar som de tillgångar, hvilka stodo honom åter; H. K. H. dolde ej att Frankrikes olyckor rörde honom djupt; att de allierade gått vida längre än han önskat; att hans hjerta var såradt, och att känslan af att vara misskänd af sina forna landsmän ökade ytterligare det sorgliga af hans belägenhet. Uti sin fortfarande ställning till koalitionen och under de förvånande händelser som följde tätt på hvarandra, gick ingen dag förbi då han icke oroades både för det närvarande och för framtiden. För Sveriges betryggande och Europas befrielse hade han gripit till vapen och knapt är detta senare mål upppfyldt, förrän kriget antager en karakter af hat och allmän reaktion, hvarigenom dess syftemål alldeles förändras. De förhoppningar, hvilka mest smickrade hans inbillning då han ingick i koalitionen, hafva lemnat rum för smärtan af att se detta sköna Frankrike hemfallet under ohyggliga uppträden af blod och tårar, hvarigenom man vill på den oskyldige hämnas den brottsliges förseelser. Han har haft många skäl till missnöje med kejsaren, men han har aldrig önskat hans egen eller hans familjs undergång, endast tvinga honom att erkänna andras oberoende och rätt. Han beklagar Frankrike och ännu i dag önskar han, att denna nation i stånd af så hjeltemodiga ansträngningar måtte med mod och ihärdighet försvara sitt oberoende och valet af sin suverän.

Franzenberg anmärkte: »Om E. K. H. är af denna åsigt, gå då framåt; förena Er med oss; upphöj Er röst emot invasionen, och proklamera som grund för freden, att Frankrike bibehåller sina naturliga gränser och den kejserliga dynastien. Österrike skall understödja detta beslut, och ni skall hafva äran att hafva förändrat Frankrikes öden».

Franzenberg tillade, att hela kejsarens familj, att så väl kronprinsessan som hennes syster (Josefs gemål) voro på det högsta bedröfvade öfver den oförsonlighet hvarmed kejsaren förföljdes och att hans olycka uppväckt ett deltagande som var lika allmänt som naturligt i deras ställning [*]). De önskade, att prinsen måtte använda det inflytande som kunde stå honom till buds hos de allierade monarkerna för att söka förekomma en kris, hvars följder lågo utom gränsen af mensklig beräkning.

Så talade Josefs ombud; men prinsen vågade eller kunde ej lyssna till dessa farliga råd. Han var skyldig Sverige allt, och inför detta heliga intresse böra alla andra tiga. Man är redan i full fart med att beröfva honom detta Norge, hvilket han velat hembära sitt nya fädernesland såsom en skyldjg gärd för sin upphöjelse. Han är skyldig att framför allt hylla detta stora intresse, som trolösheten och förräderiet vilja un-

---

*) Kronprinsessan visade sig ej mer i Tuillerierna under den rådande fiendtliga ställningen med Sverige, men bemöttes fortfarande med all godhet af kejsaren. Hennes dagliga sammanvaro med Josef och hans gemål kunde hafva återväckt minnen som voro egnade att väcka hennes deltagande för Napoleon, i hans olycka. Man har sett af de nyligen utkomna »*Memoires du roi Joseph*», att Napoleon under sin första tid som republikens general flere gånger i bref till sin bror yttrat sin önskan att förena sitt öde med mademoiselle Desirée Clary. Både Josef och hans gemål önskade denna förening, men mademoiselle Clarys far var ej böjd derför och skall hafva yttrat: »*J'ai assez d'un Bonaparte*». Napoleons bref i detta ämne äro af historiskt intresse för svenska läsare och förtjena en plats i dessa Minnen. Vi anföra några utdrag deraf i Bil. N:o 17.

danrycka honom. Denna händelse förändrar helt och hållet hans ställning och binder hans vilja genom de pligter han egde mot Sverige. Han finner hvarken hopp eller säkerhet för Sveriges framtid utan försåvidt han förblifver trogen de förbindelser han ingått med kejsar Alexander, som är hans bundsförvandt och vän; han hade besvurit honom för sin egen ära, för Frankrikes lycka och Europas lugn att göra fred; han räknar på honom och på de förbundne makternas klarseende. Det återstår honom endast att beklaga kejsar Napoleon; han är öfvertygad att man förrådt honom, och att hans ställning är sådan, att om han äfven underskref alla de vilkor man påyrkat, det sannolikt icke destomindre skulle blifva fråga om han skulle kunna bibehålla kronan.

I denna syftning uttryckte sig prinsen, och några löften om bistånd blefvo hvarken gifna eller förespeglade inför hr Franzenberg, som lofvade att göra konung Josef noga reda för allt hvad prinsen sagt.

Derpå anförde Franzenberg, att han fått uppdrag göra prinsen vissa meddelanden från flera andra personer, som innehade en hög rang i samhället. Enligt deras samfälda mening borde prinsen i fall händelserna skulle föra de allierade ända till Paris der först infinna sig. Man försäkrade honom, att den allmänna sinnesstämningen var sådan, att det blott berodde på honom sjelf att draga till sig alla dem som vore missnöjda med Napoleon och som hade något skäl att frukta bourbonernas återvändande; att till och med ibland dessa sistnämndas hemliga anhängare det största antalet skulle hellre än att bibehålla Napoleon föredraga att förena sig med en krigare, som skulle kunna erbjuda dem några garantier inför de allierade; att ganska betydande medlemmar af senaten gjort sig kända för dylika tankesätt, och ändtligen att den allmänna tankan var, att om det skulle blifva fråga om att göra ett val emellan Bonaparte, bourbonerna och en fransysk general i spetsen för en armé, den sistnämndes parti snart skulle få öfverhanden icke blott i Frankrike, utan äfven ibland

de förbundne, hvilka uti honom skulle finna mera säkerhet för framtiden.

Kronprinsen genmälte, att han i sådant fall kunde ådraga Frankrike ett borgerligt krig och att sådant vore stridande mot de grundsatser, hvilka väpnat honom för Europas och sjelfva Frankrikes sak. Han afböjde alltså detta och var lika långt ifrån att dela de andras åsigt om de närvarande omständigheterna och yttrade att de skulle göra mycket bättre att om möjligt genast förena sig om vidtagandet af de säkraste medlen att bibehålla sitt fäderneslands oberoende och ära, under det de ställa de andra folken i säkerhet för nya faror.

Franzenberg afreste den 9 Mars och begaf sig till general Maison, i Lille. Han förklarade denne general, att kronprinsens afsigt ingalunda var att förstöra Napoleons makt, men endast att befästa Sveriges och Europas oberoende; han talade vidt och bredt om prinsens missnöje med de allierade, om den smärta H. K. H. erfor då han såg Frankrike förhärjas af fremmande härar och torde slösat med förhoppningar utan grund. General Maison insände till krigsministern, hertigen af Feltre en berättelse om sitt samtal med Franzenberg, och då den förre insände denna rapport till kejsaren uppmanade han honom att begagna sig af kronprinsens missnöje för att draga honom på sin sida, och allt sades, som skulle kunna kompromettera prinsen med sina bundsförvandter. Den officer, som öfverbragte denna berättelse, tillfångatogs af de bäyerska lätta trupperna till följe af den då gängse trolösheten, ty man hade gifvit honom en falsk anvisning om den väg han borde taga och derigenom kastat honom på de fiendtliga förposterna. De depescher han medförde inskickades till kejsar Alexander *).

Emellertid fann de fremmande ministrarnes besvärliga och misstänksamma nyfikenhet en ny näring uti

*) Uppgiften är efter skriftliga och muntliga meddelanden af konung Carl Johan antecknad. (S. S.)

danrycka honom. Denna händelse förändrar helt och hållet hans ställning och binder hans vilja genom de pligter han egde mot Sverige. Han finner hvarken hopp eller säkerhet för Sveriges framtid utan försåvidt han förblifver trogen de förbindelser han ingått med kejsar Alexander, som är hans bundsförvandt och vän; han hade besvurit honom för sin egen ära, för Frankrikes lycka och Europas lugn att göra fred; han räknar på honom och på de förbundne makternas klarseende. Det återstår honom endast att beklaga kejsar Napoleon; han är öfvertygad att man förrådt honom, och att hans ställning är sådan, att om han äfven underskref alla de vilkor man påyrkat, det sannolikt icke destomindre skulle blifva fråga om han skulle kunna bibehålla kronan.

I denna syftning uttryckte sig prinsen, och några löften om bistånd blefvo hvarken gifna eller förespeglade inför hr Franzenberg, som lofvade att göra konung Josef noga reda för allt hvad prinsen sagt.

Derpå anförde Franzenberg, att han fått uppdrag göra prinsen vissa meddelanden från flera andra personer, som innehade en hög rang i samhället. Enligt deras samfälda mening borde prinsen i fall händelserna skulle föra de allierade ända till Paris der först infinna sig. Man försäkrade honom, att den allmänna sinnesstämningen var sådan, att det blott berodde på honom sjelf att draga till sig alla dem som vore missnöjda med Napoleon och som hade något skäl att frukta bourbonernas återvändande; att till och med ibland dessa sistnämndas hemliga anhängare det största antalet skulle hellre än att bibehålla Napoleon föredraga att förena sig med en krigare, som skulle kunna erbjuda dem några garantier inför de allierade; att ganska betydande medlemmar af senaten gjort sig kända för dylika tänkesätt, och ändtligen att den allmänna tankan var, att om det skulle blifva fråga om att göra ett val emellan Bonaparte, bourbonerna och en fransysk general i spetsen för [illegible] armé, den sistnämndes parti snart skulle få öfverhanden icke blott i Frankrike, utan äfven ibland

de förbundne, hvilka uti honom skulle finna mera säkerhet för framtiden.

Kronprinsen genmälte, att han i sådant fall kunde ådraga Frankrike ett borgerligt krig och att sådant vore stridande mot de grundsatser, hvilka väpnat honom för Europas och sjelfva Frankrikes sak. Han afböjde alltså detta och var lika långt ifrån att dela de andras åsigt om de närvarande omständigheterna och yttrade att de skulle göra mycket bättre att om möjligt genast förena sig om vidtagandet af de säkraste medlen att bibehålla sitt fäderneslands oberoende och ära, under det de ställa de andra folken i säkerhet för nya faror.

Franzenberg afreste den 9 Mars och begaf sig till general Maison, i Lille. Han förklarade denne general, att kronprinsens afsigt ingalunda var att förstöra Napoleons makt, men endast att befästa Sveriges och Europas oberoende; han talade vidt och bredt om prinsens missnöje med de allierade, om den smärta H. K. H. erfor då han såg Frankrike förhärjas af fremmande härar och torde slösat med förhoppningar utan grund. General Maison insände till krigsministern, hertigen af Feltre en berättelse om sitt samtal med Franzenberg, och då den förre insände denna rapport till kejsaren uppmanade han honom att begagna sig af kronprinsens missnöje för att draga honom på sin sida, och allt sades, som skulle kunna komprometera prinsen med sina bundsförvandter. Den officer, som öfverbragte denna berättelse, tillfångatogs af de bayerska lätta trupperna till följe af den då gängse trolösheten, ty man hade gifvit honom en falsk anvisning om den väg han borde taga och derigenom kastat honom på de fiendtliga förposterna. De depescher han medförde inskickades till kejsar Alexander *).

Emellertid fann de fremmande ministrarnes besvärliga och misstänksamma nyfikenhet en ny näring uti

*) Uppgiften är efter skriftliga och muntliga meddelanden af konung Carl Johan antecknad. (S. S.)

Franzenbergs närvaro i högqvarteret och de orimligaste suppositioner upprepades från mun till mun med vederbörliga förändringar och tillsatser. Man var öfvertygad, att denne utskickade agent hade öfverbringat en hemlig konvention, hvilken prinsen hade antagit, och detta rykte banade sig väg ända till de förbundne suveränernas öron.

Mer än 24 timmar hade förflutit sedan Franzenberg afrest från Lüttich, utan att Rysslands, Englands, Österrikes och Preussens ministrar begärt någon upplysning angående Franzenbergs vistande i högqvarteret. Prinsen trodde sig böra vara erkänsam för denna granlagenhet. Han underrättade Suchtelen och Thornton om hvad som tilldragit sig och han tillade: »Om ni i går frågat mig, skulle jag icke hafva svarat eder. Granlagenheten och pligten ålägga mig att nu bryta tystnaden. Jag bemyndigar eder att underrätta edra monarker om hvad jag ämnar säga eder».

Derpå redogjorde prinsen för hela sammanhanget af Franzenbergs beskickning i den syftning vi angifvit, och prinsen fick sedermera veta, att det var med flit som en dubbel afskrift af depeschen till hertigen af Feltre kommit de allierade tillhanda uti syftningen att utså misstroende dem emellan och söndra kronprinsen från koalitionen [1]).

Emellertid stannade prinsen inom sina kantoneringar, och nöjde sig med att belägra de fästningar, som lågo inom kretsen af hans operationer. Men nästan ingen vecka förflöt utan anledning till missmod och förtret.

En dag vid medlet af Mars, då han återvändt från en promenad till häst och inträdde i sina rum, finner han der general Adlercreutz, hvilken anmäler för ho-

---

[1]) Då grefve C. Löwenhielm sedermera kom till tals med Alexander om Franzenberg visade kejsaren honom de uppfångade rapporterna och sade ganska vänligt, att han icke ville sätta tro till dem. Löwenhielm bad i följe deraf att få dessa rapporter, men kejsaren svarade småleende: »*On n'est pas si bête, mon cher Löwenhielm*». Vi skola framdeles få se, huru Alexander behandlade denna sak med kronprinsen sjelf vid ankomsten till Paris.

nom att de af nordarméen tillfångatagna fransyske officerarne, hvilka prinsen frigifvit och redan i Kiel tillåtit återvända till Frankrike, nu anländt till Lüttich.

»Huru», frågade honom prinsen något öfverraskad, »i Lüttich? hvad skola de göra här? Det är längesedan de afreste från Elbes stränder och de borde redan hafva anländt till Frankrike öfver Maynz».

Adlercreutz. »De allierade hafva derom tänkt annorlunda, ty preussarne hafva vägrat dem att passera Rhen vid Vesel. Det är general Borstell, som förståndigat dem att återvända. De komma för att beklaga sig och hos E. H. äska uppfyllandet af det löfte de fått».

Det skulle vara svårt återgifva det intryck, denna nyhet förorsakade prinsen, som helt naturligt deruti fann en skymf tillfogad krigstukten och den vördnad man var skyldig en prins som icke blott representerade en af förbundets makter utan fastmer som generalissimus kommenderar koalitionens högra flygel.

Händelsen förbittrade till den grad, att prinsen ögonblickligen beslöt att förskaffa aktning åt sin vilja utan afseende på en inträdande oenighet med bundsförvandterna.

»Låt alla dessa officerare», sade han, »på ögonblicket infinna sig i min salong! De skola omedelbart föras inom Frankrikes gräns, och, om så nödvändigt blifver, under betäckning af mitt eget garde» [8]).

Adlercreutz anmärkte, att flere bland dem hade tjenat under H. H. och mottagit prof af Dess frikostighet, hvadan det skall utgöra deras största nöje att derför få betyga sin tacksamhet.

När prinsen församlat dem i sin audienssal talade han till dem under ingifvelsen af alla de känslor, som då bestormade hans själ.

---

[8]) Ifrågavarande generals-personer voro: baronerna Henin, Valory, Brine, Maudeville, La Fête och Charras. Dertill kommo 8 öfverstar samt en mängd officerare af alla grader till ett antal af omkring 60.

»Jag har icke gripit till vapen», sade han, »för att skäda Frankrike, men för att tvinga er kejsare att erkänna andras rätt och oberoende. Jag har satt mig emot infället i Frankrike, ty jag har icke velat stycka detta sköna land ej heller förstöra dess nuvarande dynasti. Mina känslor, mina minnen och mina önskningar kunna aldrig blifva fremmande för Frankrike. Mitt svärd skall ej användas för att bekämpa det, men mina önskningar skola följa och understödja det. Må det sålunda fortfara att vara stort och starkt! Må det bibehålla, må det försvara sina naturliga gränser, men må det erkänna en offentlig rätt och Europas oberoende! Bibehållen eder nationalitet, försvaren eder till det yttersta, uppelden folket! Resen det i massa om så behöfves och följen fransmännens ärofulla föredöme af år 1794, och om jag med mina svenskar öfverskrider Frankrikes gräns för att bekämpa eder, nedhuggen oss alla. Förnedren eder icke ända derhän att låta påtvinga eder en regering, hvilken ni förkastat! Återvänden midt ibland edra landsmän. Säg dem, att änskönt jag genom alla mina pligter är fästad vid Sverige, är jag alltid af själ och hjerta fransman, och att jag stannat utom edra gamla gränser för att undvika deltaga uti en förhatlig och barbarisk strid».

Under det han så talade, vittnade uttrycket i hans ansigte om en stark rörelse och hans föredrag hade någonting hänförande, hvilket det var omöjligt att motstå. Glade att hos honom träffa helt och hållet fransyska känslor, öfverhopade af hans godhet och redan i hoppet njutande af lyckan att återse sitt fädernesland, lofvade officerarne tacksamhet och hängifvenhet.

Då prinsen afskedade alla dessa officerare, lofvade han låta eskortera dem af en af sina egna officerare, på det de icke mera skulle uppehållas vid de preussiska förposterna. Verkligen fick denna officer*) befallning att icke ånyo visa sig för prinsen, förrän han fört de fran-

*) Kronprinsens ordonnans-officer, major d'Orchimont, åtföljd af ett par yngre officerare.

syske officerarne vare sig till Antwerpen, eller till general Maisons förposter i Ypres. »Eder pligt», sade prinsen till honom, »är att stupa eller lyckas! Ni eger att jaga en kula eller svärd genom den preussiska officern, om han vägrar att lyda mina order».

Man begaf sig på väg. Man ämnade först resa till Antwerpen såsom den närmast belägna ort hvarest befann sig en garnison; men redan i Malines blef den lilla konvojen tvungen att taga en omväg öfver Brüssel till Gent, hvarest den preussiska kommendanten verkligen vägrar den att resa vidare, så vida han ej dertill bemyndigas af sin öfverbefälhafvare, hertigen af Saxen-Weimar [10]).

Denne blef ej måttligt öfverraskad, då den svenska officern höfligt, men bestämdt antyder honom kronprinsens befallning.

»Men det strider ju emot all militärisk häfd», sade Hans Durchl., »att midt under kriget återsända sex generaler och en mängd fiendtliga officerare utan utvexling! Det är något som de förbundne suveränerna aldrig skola förlåta oss; det är dessutom en åtgärd som ligger utom min befogenhet. Adressera er till konungen af Preussen».

Officern. »Jag är anbefalld att hålla mig till eder personligen min prins, och måste göra Eders Durchl. ansvarig för följderna».

De fransyska officerarne voro redan färdige att med vapen i hand bryta sig en väg, och man syntes besluten att i nödfall tillgripa detta yttersta medel.

Ändtligen efter en lång underhandling gifver hertigen efter och lemnar en skriftlig order åt kommendanten i Gent att tillåta resans fortsättande. Kort derefter aflemnades de fransyska officerarne till general Maisons förposter i Ypern.

---

[10]) Hertigen af Weimar var en gubbe om 60 år, hvilken man velat nämna till konung af Saxen och som af kejsar Alexander blifvit utsedd för att kommendera saxarne, hvilka af honom blifvit ställde under kronprinsens order.

Denna händelse blef en ny anledning för kronprinsens vedersakare att återkomma till de gamla anklagelserna såsom skulle han genom understöd och välgerningar söka förbinda sig de franska krigsfångarne i afsigt att inom arméen öka sitt parti — allt i beräkning på franska kejsarkronan. Så angafs verkligen saken af de utländska kommissarierna, hvaribland general Stewart föregaf sig hafva hört prinsen sjelf säga att han genom detta steg förskaffade sig tusentals vänner i Frankrike. Huru härmed än förhöll sig hade kronprinsen alltid bort ega någon rätt att se sitt goda beteende lönas med någon erkänsla af dem som voro föremål derför. Han hade icke utan skäl önskat, att desse officerare vid återkomsten till Frankrike skulle upplyst sina landsmän om hans afsigter och tänkesätt samt afväpna fördomarne och hatet som Napoleon i så rikt mått sökt utbreda mot honom; men motsatsen inträffade; då bourbonerna återvände till Frankrike funno sig dessa officerare ingalunda besvärade af att smäda den som återskänkt dem friheten och misstyda hans afsigter i stället för att iakttaga en ädel återhållsamhet, den ett rönt ädelmod alltid skulle ursäktat.

Af vår berättelse i föregående delar har läsaren varit i tillfälle att till sitt rätta värde och sin halt uppskatta dessa beskyllningar om kronpinsens sträfvanden efter franska kejsarkronan för så vidt de sträcka sig till tidepunkten af den stora folkslagtningen vid Leipzig. Deremot blir frågan mera invecklad från den stund de allierade (trots prinsens önskningar) satte allvarsamt i fråga att föra kriget in i hjertat af Frankrike. Det är från detta ögonblick, då utsigterna af en restauration i bourbonernas intresse börjar uppdyka, som hans uppförande synes antyda en bestämd föresats att motarbeta deras planer för att ej göra sig medbrottslig af den stora reaktion som deras återställande låter honom ana. Att hans ärelystnad härunder kunnat vagga sig i drömmar om Frankrikes krona torde vara svårt att helt och hållet

bestrida [1]); men vi anse för afgjordt, att någon allvarlig tanke i detta fall icke förefanns förrän prinsen blef öfvertygad att Napoleon icke *kunde* bibehållas på tronen och att man syftade att ditsätta bourbonerna.

Nya betänkligheter synas hafva inträdt, då han erfor att i sjelfva Frankrike en plan var å bane att dela detta land i flera federatif-stater under ett gemensamt öfverhufvud och att flera af marskalkarne ville, liksom Alexander den stores fältherrar, skifta mellan sig den fallne eröfrarens arf. Denna uppgift hänförer sig till tiden af kronprinsens vistande i Kiel.

Emellertid inträder frågan i en ny phas då kronprinsen anlände till Hannover. Han råkade här Benjamin Constant, denne ryktbare representant af det eliminerade tribunatet. Madame de Staëls vän och lifvad liksom hon [2]) för den konstitutionella frihet man ville återskänka Frankrike var Benjamin Constant öfvertygad att denna frihet aldrig kunde erhållas så länge Napoleon

---

[1]) Se general Krusemarks bref till konungen af Preussen. Bil. N:o 18.

[2]) Kronprinsen hade ofta sett Benjamin Constant i madame de Staël's salong under första åren af konsulatet och delade af lätt begripliga orsaker hans tankar om Bonaparte, emedan han sjelf (Bernadotte) stått på förste konsulns proskriptionslista efter den 18 Brumaire, men hans namn blifvit derifrån utstruket genom Josefs mellankomst.

Kronprinsen erinrade sig att det var madame de Staël som uppmanat B. Constant att hålla det ryktbara tal som påföljdes af hans landsförvisning och tribunatets upplösning. Sedan madame de Staël reste till Ryssland uppehöll sig Constant (vid denna tid, 1813) i Göttingen i kretsen af några lärde, hvaribland Villers, Heeren, Heijne, Görres m. fl., och det var under franska reträtten från Moskwa och vid dånet af de kanoner som vid Katzbach, Dennewitz och Leipzig firade franska maktens undergång i Tyskland som han skref sin ryktbara bok »*de l'esprit de conquête et d'usurpation*» etc.

Vi meddela några bref och uppgifter om Benjamin Constant (Bil. N:o 19) för att belysa hans förhållande till kronprinsen vid denna tid.

der herrskade, och han trodde lika litet att den skulle vinnas med bourbonerna.

Han föresåg två alternativer nemligen:

1:o Antagandet af en fri statsförfattning med en ansedd och det nya Frankrike tillgifven chef;

2:o Om bourbonerna återkallas, borde en ansedd chef utses till medlare mellan Europa och Frankrike och som garanterar detta land en konstitutionell frihet.

Constant, som ansåg kronprinsen genom sin ställning, sin franska börd och sin krigare-ära böra blifva den chef som skulle leda den ena eller andra af dessa rörelser, förordade isynnerhet det första alternativet. Han lemnade till och med ett utkast till den proklamation som kronprinsen i detta afseende borde låta utgå till fransmännen och hvaruti de uppmanades att sjelfve välja den statsform de anse bäst, republik, konstitutionell monarki eller federatif organisation. Derjemte borde ett ställe angifvas, der särskilda klasser eller auktoriteter borde sammanträda för att i egenskap af national-representation skrida till Napoleons afsättning. »Denna representation (heter det) uppväger fullkomligt den s. k. senaten, hvilken torde envisas att bli Napoleons verktyg, erbjuder fransmännen en föreningspunkt och dess uppdrag är att utnämna till kronan eller till den högsta republikanska magistraturen; denna utnämning skall falla antingen på den höga medlaren, och i värsta fall (om han vägrar och bourbonerna återkallas) skall han blifva inför Europa en löftesman för den frihet han beredt detta land» [3]).

Om kronprinsen delade Benjamin Constant's sanguiniska förhoppningar torde vara osäkert; men den ryktbara tribunern fortfor att framhålla dessa idéer och hans bref till prinsen tyda uppenbart på hans hopp att i honom finna Frankrikes man [4]). Han förnyade sin begäran att få infinna sig i kronprinsens högqvarter och

[3]) Se Benjamin Constant's memoire, Bil. N:o 20).

[4]) Benjamin Constant's bref af den 5 och 13 Februari 1814. Bill. N:o 21 och 22.

och ber om ett kurirpass. Han erhöll det och ankom till Lüttich vid medlet af Mars 1814.

Här började nya öfverläggningar. Constant understödde ifrigt den plan enligt hvilken kronprinsen skulle söka förekomma de allierade i Paris och framträda som medlare mellan det koaliserade Europa och fransmännen, hvilka skulle sättas i tillfälle att sjelfve välja den styrelseform och det öfverhufvud de ansågo tjenligast. Men dessa djerfva planer inpassade icke mera med kronprinsens intressen, sedan underrättelsen om tilldragelserna i Norge förändrat hans ställning. Dessutom var kronprinsens förhållande till de allierade af den beskaffenhet, att han icke gerna kunde ingå i ett så vågsamt spel utan att äfventyra Sveriges och sina egna intressen, i händelse det misslyckades. Constant tillskref detta en viss obeslutsamhet i kronprinsens karakter och trodde sin närvaro i högqvarteret snart blifva mindre behaglig. Han var dock städse mottagen med mycken godhet, men fann slutligen sin ställning icke sådan han väntat.

Emellertid hade madame de Staël från England sökt skaffa insteg åt samma idéer som Constant hyllade. Hon skref till kejsar Alexander. Hon hade städse yttrat om bourbonerna *), att de voro att anse som en förtorkad gren, hvilken aldrig skulle kunna slå rot i det

*) Utdrag af ett bref till kronprinsen.

London den — — —

Madame de Staël berömmer sig oändligt af England och hon är berusad af det smicker man här slösar på henne i och för hennes skrifter. Sir Walter Scott yttrade att hon var det största snille som funnits af hennes kön. Man börjar dock återkomma från denna yrsel af berusning. Afunden torde deruti hafva sin goda del; men det är förnämligast genom sitt oförsigtiga tal som hon tagit sina beundrare ur deras förtjusning. Det hat hon öppet uttalar mot bourbonerna; de uttryck hon tillåtit sig om den kongliga familjen i England; det företräde och den tillgifvenhet hon städse skänker personer af oppositionen, hvilkas sällskap hon mest eftersträfvar, och slutligen hennes passion för politiken — allt detta har skaffat henne många fiender.

nya Frankrikes jord. Och af Alexanders bekanta yttrande till general *Reynier* [*]) (i Februari 1814) tyckes man kunna sluta, att han då ännu framhärdade i sina förra vänliga tänkesätt emot kronprinsen.

Emellertid var det för alla händelser af intresse att känna engelska kabinettets innersta tankar i den bourbonska frågan för händelsen af Napoleons fall. Ett tillfälle härtill yppade sig då general Tettenborn intog Bremen, och den dervarande franska kommendanten, en grefve Viel-Castel blef förd till kronprinsens högqvarter i Nordheim, der han hade ett företräde hos H. K. H. Viel-Castel var en af dessa mysteriösa personer som de politiska partierna begagna för sina dolda syften, och som man sedan erfor lärer han varit en af Fouchés tjensteandar. Under ett samtal med kronprinsen sade han sig känna lord Wellington, och kronprinsen som nyss fått veta, att denna fältmarskalk var inbegripen i hemliga underhandlingar med marskalkarne Soult och Suchet, var ganska belåten att påfinna utvägar att uppdaga denna intrig och att få veta till hvad grad lord Wellington och de engelske ministrarne inlåtit sig i planen att återställa bourbonerna.

---

[*]) Tillfångatagen i Leipzig af svenska trupperne och af soldaterna förd till kronprinsen på det stora torget, hade denne tillfrågat general Reynier: »Hvad bar det blifvit af den fransyska taktiken och tapperheten?» — »Hvad annat kan man vänta», svarade R. med tårar i ögonen, »vi föras an af en galning». När generalen sedermera återvände till Frankrike och hunnit till Nogent, blef han förd till kejsar Alexander, som sade till honom, i det han talade om Frankrikes framtid: »Men hvarföre skulle ni icke välja kronprinsen af Sverige? Genom nationens fria vilja utkorad till Sveriges kronprins, kan han icke på samma sätt af fransmännen utses att länka deras öden? Ni kunnen väl välja honom såsom landsman, då svenskarne tagit honom till god ehuru utländning». R. gjorde några invändningar, hvilka tydligen misshagade Alexander, som tvert afbröt samtalet med följande ord: »Nå väl, min general, vapenlyckan skall afgöra frågan». Derefter kallades R. till Napoleon, som då befann sig i Troyes. Han afreste omedelbart, men dog plötsligt under resan.

Kronprinsen gaf sig fördenskull inför Viel-Castel utseende af att intressera sig för denna familjs återställande, ja han framkastade till och med några idéer angående medlen att nå detta mål och förklarade sig hugad uppdraga Viel-Castel att till engelska ministrarnes kännedom bringa en plan att förbinda de allierades rörelser på Rhen med lord Wellingtons i söder.

Det beslöts, att Viel-Castel först skulle begifva sig till London [7]) och derifrån till lord Wellington i Spanien. Vi hafva ej varit i tillfälle att få se hans instruktioner [8]), men han hänvisades först till den ännu i London qvarvarande grefve De la Gardie, som ännu icke afgått till sin post i Spanien. Han sade De la Gardie, att han stod på väg till Spanien för att å kronprinsens vägnar rådgöra med lord Wellington om fälttåget.

Då han den 1 Februari vände sig till lord Liverpool, som i Castlereaghs frånvaro ledde utrikes-departementet, anförtrodde han honom, »att kronprinsen förklarat, att han aldrig skulle sluta fred med Napoleon, och att hvarken denne ej eller konungen af Rom skulle regera mera i Frankrike; att den franska nationen hade ensam rätt att välja sin suverän, men att han hoppades att det ej kunde blifva fråga om någon annan än den laglige arftagaren af Ludvig XVI:s tron. Han tillade, att kronprinsen redan gifvit en borgen för sina bourbonska tänkesätt i det han erkänt Ferdinand VII och slutit ett fördrag med juntan i Cadix till förfång för sin egen svåger Josef Bonaparte. Han försvarade öppet bourbonernas sak, med tillägg att flere ibland Frankrikes marskalkar blifvit sonderade och svarat på ett tillfredsställande sätt, bland andra Suchet [9]), som då kommenderade emot Wellington och som uti ett bref till

---

[7]) Grefve De la Gardie var ännu qvar i London och umgicks i de bourbonska kretsarne. Rehausen var äfven anskrifven som bourbonsk.

[8]) Hans rekommendationsbref till De la Gardie finnes. Se Bil. N:o 23.

[9]) Marskalk Suchet var slägt med kronprinsen.

kronprinsen skulle lofvat att vid ankomsten till franska gränsen med sin armé förklara sig för bourbonerna. Slutligen anförde Viel-Castel, hurusom för att understödja denna plan man borde organisera en revolutionär-rörelse i södra Frankrike i likhet med hvad som skett i Spanien, o. s. v. Han visade ett betänkande, som utförligt upptog medlen huru man borde nå detta mål.

Verkligen ingick eller låtsade lord Liverpool ingå på dessa af Viel-Castel framställda idéer och förklarade sig ganska böjd för bourbonernas återställande; han biföll det förslag, denne underställde honom, och hvilket Viel-Castel sade hafva blifvit gilladt af kronprinsen och skickadt till kejsar Alexander. Detta var långt ifrån kronprinsens innersta tanke. Viel-Castel fördes af De la Gardie i en frimurare-loge, der han gjorde bekantskap med hertigen af Sussex och förtrodde honom ändamålet med sin beskickning. Hertigen meddelade det åt sina bekanta och några dagar derefter omtalades saken i Morning Chronicle. Besynnerligt fann man äfven, att Viel-Castel icke besökte Ludvig XVIII eller någon af de bourbonska prinsarne, ej en gång Rehausen.

Emellertid var Viel-Castel i högsta grad belåten med sitt samtal med lord Liverpool; men denna belåtenhet varade icke länge. Verkligen väckte det en rättmätig förvåning att se nämnde lord, den mest försigtige och förbehållsamme bland Englands ministrar, plötsligt gå in på en plan, hvilken gick på ingenting mindre ut än att revolutionera hela Frankrike och störta Napoleon för att återinsätta bourbonerna på franska tronen.

Redan följande dagen efter detta samtal hade lord Liverpool också hunnit betänka sig. Han sade till Viel-Castel, att hvad han då yttrat blott var hans enskilda åsigt, och att då konseljen var af en motsatt mening [10];

[10]) Det var naturligt, att om ett sådant syfte på förhand öppet angafs vara målet för koalitionen, skulle det väckt stor förbittring i Frankrike. Lord Castlereagh var af motsatt tanke med lord Liverpool, i afseende på Napoleons bibehållande.

man icke kunde förbinda sig till någonting. Man ogillade icke bourbonernas återkomst, tvertom man önskade den; men omständigheterna voro ännu icke gynnsamma: kortligen man afböjde allt hvad Viel-Castel hade föreslagit. Man syntes frukta oppositionen, eller också betraktade ministrarne detta förslag såsom en snara den man uppställde för dem och höllo sig på sin vakt. Emellertid anförtrodde man Viel-Castel ett bref från prinsen-regenten till lord Wellington, och han afreste från London den 18 Februari (1814).

Ett rykte, att lord Wellington kastade sina ögon på Spaniens krona, hade då redan nått kronprinsens öron. Några personer hafva förmenat, att det liberala partiet i Spanien, som ej hade förtroende till de spanska bourbonerna, skulle varit färdigt att förena sig med engelska arméen för att upphöja Wellington på tronen. Måhända var Viel-Castels uppdrag att äfven i detta fall söka upplysningar om hvad som förehades och till hvad grad det rykte kunde vara grundadt att Soult och Suchet stodo i underhandling med Wellington.

Emellertid framträngde de allierade allt djupare i Frankrike, och i samma mån som faran ökades för Napoleon och man började ana hans fall, lät kronprinsen genom baron Wetterstedt och grefve C. Löwenhielm göra de kraftigaste föreställningar mot de bourbonska anspråken och ränkerna, som redan letat sig väg till de allierade kabinetterna [1]). Han var öfvertygad, att i händelse af Napoleons fall man borde lemna åt franska nationen att med full frihet välja hans efterträdare. Man finner deraf tydligt, att prinsen aldrig på fullt allvar ville Napoleons afsättning; men om till följe af suveränernas hat det ändå gick derhän, ville han afböja all tanke på bourbonerna. Vi hafva förut antydt orsaken dertill, och under de förhållanden som inträdt, genom händelserna i Norge voro kronprinsens tankar oaflåtligen riktade på medlen att föra sakerna till ett godt slut så

[1]) Jfr Bill. N:o 24—29.

väl i Frankrike som i sitt nya fädernesland. Det var till följe af denna alltid förherrskande känsla han sammankallade d. 17 Mars i Lüttich en stor krigskonselj, förnämligast för att erfara armée-befälhafvarnes tankar med afseende på kriget i Frankrike och till hvad grad det kunde ligga i Sveriges intresse att deruti deltaga. Dessa betänkligheter antogo en ökad vigt genom de olyckliga nyheter som ingått från Norge, och nödvändigheten att vara betänkt på de medel, hvarigenom denna nya eröfring kunde återvinnas och verkligt införlifvas med Sverige. Närvarande vid denna konselj voro: fältmarskalken Stedingk, generalerne Adlercreutz, Sandels, Skjöldebrand, Boije, Rosen, Posse, G. Löwenhielm, Lagerbring, Schultzenheim, Cardell, Sparre, Björnstjerna, samt kontre-amiral Gyllensköld. Efter att hafva i korthet erinrat om Europas dåvarande belägenhet, Sveriges intressen och de bevekelsegrunder hvarför det väpnat sig, framställde prinsen följande frågor:

1) Ligger det i Sveriges intresse, att kriget fortsättes för att beröfva Frankrike dess naturliga gränser (Rhen och Alperna)?

Denna fråga besvarades med ett enhälligt nej, med undantag för general Cardell, hvilken såsom tysk född och af hat emot Napoleon förmenade, att freden aldrig kunde blifva trygg, så länge denne egde Rhen, samt att Sveriges intressen aldrig kunde skiljas från kontinentens.

2) Om de förbundne alltjemt hålla fast vid de fredsgrunder som blifvit framställda i Chatillon och Napoleon vid de i Frankfurt, är det öfverensstämmande med Sveriges intressen, att kronprinsen så söker begära att de förbundne betrakta Sverige såsom hafvande uppfyllt sina förbindelser och befriadt från pligten att taga en ytterligare del i kriget?

Under uttryckandet af liflig tacksamhetsbetygelse svarade alla generalerna »ja».

3) I fall de allierade återgå till Frankfurter-grunderna och kejsar Napoleon förkastade dem, är Sverige förpligtadt att fortsätta kriget?

Äfven denna fråga besvarades med ett enhälligt »ja», under förutsättning att de förbundne noggrant uppfyllde alla sina förbindelser emot Sverige.

Derpå förklarade prinsen för konseljen, att han hade för afsigt att kraftigt påyrka fredens afslutande såsom det enda medlet att rädda verlden från nya olyckor, och att han ville återvända till Sverige för att bringa fördraget i Kiel till verkställighet. Man gjorde rättvisa åt alla de skäl prinsen hade att se kriget slutadt så snart som möjligt, och den gamle fältmarskalken Stedingk förklarade jemte Adlercreutz, att om prinsen kunde draga sig tillbaka med arméen utan att blottställa våra intressen med de förbundne, han borde göra det, men endast på detta vilkor. Denna mening rönte enhälligt bifall af konseljen.

I detsamma uppreste sig prinsen. »Välan», sade han, »ni hafven uttalat eder mening. Förr än jag under en så vigtig konjunktur fattade mitt beslut, har jag bort hemta råd af edra insigter och eder fosterlandskänsla; vi äro lyckligtvis ense». Och nu vände sig prinsen till general Skjöldebrand. »Jag skall», sade han, »skicka eder till kejsar Alexander för att gifva honom del af mitt beslut. Jag skall anförtro eder ett bref till kejsarn, och ni skall muntligt och utförligare för honom förklara hvad jag ämnar anföra i min skrifvelse».

Derpå samtalade prinsen länge enskildt med Skjöldebrand; han ingick oförbehållsamt och vidlyftigt i alla de svårigheter som voro oskiljaktiga från hans belägenhet, och han yrkade af alla krafter på freden för att ej genom nya befarade olyckor i det inre af Frankrike se sig och Sverige invecklas i vådor, hvilkas omfång och utgång han emotsåg med en lätt begriplig oro.

Skjöldebrand erhöll en skriftlig instruktion i hufvudsaklig syftning att yrka på fredens snara afslutande, och han egde tillstånd att visa den, om det någonstädes blef fråga om föremålet för hans sändning.

Försedd med nämnde kronprinsens skrifvelse[2]) afreste Skjöldebrand den 19 Mars från Lüttich öfver Köln till Nancy, hvarest den ryska general-guvernören, Alopeus, visade honom (äfvensom hans resesällskap baron Wesenberg[3]) m. fl.) vägen öfver Chaumont och Langres för att upphinna kejsar Alexanders högqvarter. I S:t Tibault, hvarest man borde träffa 2,000 kossacker, fanns ej någon enda rysk trupp. Tvertom hade en hop bönder sammanskockat sig, och då generalen beredde sig att vända om, slog man allarm och omkring 400 med pikar och skjutgevär beväpnade bönder kommo rusande emot honom. Han drog sin sabel och posterade sig mot en vägg, men lyckades dock att lugna dem; han slapp undan lifsfaran med en lätt sårnad, hvarpå han togs till fånga jemte sin reskamrat baron Wesenberg: man förde honom till Chaumont midt uti den franska arméen[4]) och tog ifrån honom hans vagn och allt hvad han hade af papper, pengar och effekter.

Vid ankomsten till S:t Diziers hvarest Napoleon befann sig blef det honom kungjordt, att kejsaren ville tala med honom. Man förde generalen in i ett rum der kejsaren befann sig tillika med marskalk Ney som drog sig tillbaka.

»General!», sade kejsaren med en utmärkt nådig uppsyn och det största lugn, »jag är rätt ledsen öfver det obehag som träffat er; men jag hoppas att ni ej blifvit personligen misshandlad».

Skjöldebrand. »Jag befarade det, sire, men undslapp lyckligt».

---

[2]) Bil. N:o 30.

[3]) Det var samme baron Wesenberg som blef af furst Metternich skickad till London i Februari 1813 och som under resan genom Sverige blef arresterad i Ystad. (Se VII delen, sid. 55). Wesenberg var nu stadd i en lika hemlig beskickning af furst Metternich.

[4]) Napoleon hade då nyss verkställt sin rörelse i de allierades rygg. Han stod under marsch till Elsass och Lothringen, medan de förbundne styrde kosan emot Paris. Denna förändring var okänd af ryska guvernören i Nancy, då Skjöldebrand reste derigenom.

Napoleon. »Men säg mig: hade ni ej den ringaste misstanke, att ni kunde stöta på mina trupper?»

Vid generalens nekande svar och efter några frågor angående hans bortförande antog Napoleon en allvarsam uppsyn och sade med till hälften förebrående, till hälften vänskaplig ton:

»Hvarföre har er kronprins uppfört sig så illa emot mig? Ingen i verlden har gjort mig så mycket ondt som han. Utom honom, tror ni, att jag skulle befunnit mig här i detta ögonblick? Jag skulle ännu varit i norra Tyskland och ännu längre. Det är jag, som säger er det, och ni kan tro mig på mina ord».

Generalen ärnade svara; men kejsaren, som fixerade honom med denna blick hvilken tränger in i djupet af själen, lemnade honom ej tid dertill, utan fortfor utan afbrott:

»När han blef vald till kronprins af Sverige, var han i mitt våld; jag hade kunnat hindra honom att resa. Tvertom har jag sett hans upphöjelse med det största nöje. Jag skulle ha bidragit dertill, om det behöfts; men han har blifvit vald af ett fritt folk och utan ringaste fremmande inflytande».

Kejsarn fortfor i en förebrående och djupt gripande ton:

»Hvadan kommer han då för att hjelpa till att förhärja detta vackra Frankrike, som sett honom födas, och bidraga att se våra fält nedtrampade, våra hus sköflade, eller uppbrända, våra hustrur, våra barn våldförda? Kan han ha ett hjerta som uthärdar fasan af ett dylikt skådespel?»

Skjöldebrand framstammade några ord till svar, men kejsaren afbröt honom i det han höjde rösten:

»Inser han då icke, att Frankrike och Sverige äro naturliga bundsförvandter? Vi kunna göra hvarandra mycket godt och intet ondt. Se vår geografiska belägenhet! Slå upp historien: tänk på den tidpunkt, då er Oxenstjerna kom för att besöka Richelieu i Paris, och då dessa begge store män afgjorde Europas öde».

Derefter utlät sig Napoleon vidt och bredt öfver de ömsesidiga fördelarne, som kunde uppstå för begge folken vare sig i afseende på handelsförhållanden eller på splittring af fiendens styrka i händelse af krig mot naturliga vederdelomän, o. s. v., och han talade med ett sammanhang och en vältalighet, hvilka till den grad hänförde Skjöldebrand, att denne lät undfalla sig dessa ord: »Sire, jag måste vara på min vakt; E. M. kunde komma mig att glömma att vi äro Dess fiender, och det är min pligt att komma ihåg det».

Nu fattade Napoleon vänligt i en lock af generalens hår [*]) och sade med mycket nådig uppsyn: »Hör på! jag skall tala med er utan omsvep. När jag från ryska fälttåget återkom till Frankrike var allting emot mig. Men vet ni hvad det är som återgifvit mig folkets tillgifvenhet? Det är de ohyggligheter, kossackerna begått, och många andra som ej äro bättre än dessa barbarer! Hvad ni sett har visat att sinnena icke äro modfällde, och att allt tyder på en hämnd, värdig de förfärliga olyckor som drabbat oss. Det har behöfts en sammangaddning af hela naturen, en alla elementernas uppresning, Europas affall och alla mina bundsförvandters förräderi för att skingra denna här hvars öfverlefvor ännu kunna blifva förskräckliga. Ni skall få se! Samma dag på samma timma uppreser sig hela Frankrike, allt som icke är betäckt af de förbundna makternas trupper. Så reste sig år 1792 alla dessa bataljoner af frivillige! Öfver allt bereder sig en segrens vedergällning; 30 millioner fransmän skola tillkämpa sig den, och jag har aldrig varit starkare än i detta ögonblick».

Detta var den 27 Mars, och den 31 hade han förlorat sin krona!

Slutligen gjorde kejsaren Skjöldebrand några frågor om den i Sverige rådande sinnesstämningen, och Napoleon ville veta, om kronprinsen vore älskad af folket.

---

*) Detta var en af Napoleons vanliga karesser, då han ville visa sig mycket vänlig mot någon.

»Jag kan försäkra E. M.», svarade generalen, »att han är tillbedd både af folket och af krigshären».

»Det är icke hvad man sagt mig», återtog Napoleon. »I alla fall, general, har ni icke blifvit tagen med vapen i hand utan som resande, som en diplomatisk person. Det vore ej ädelmodigt att draga fördel af ett misstag. Ni kan anse eder här som fri och bland vänner. Vid första läglighet skall jag skicka er till de österrikiska förposterna».

Skjöldebrand betygade sin tacksamhet.

»Farväl, general», fortfor Napoleon. »Men säg kronprinsen, att han måste komma ihåg att han är född fransman», och då Skjöldebrand redan stod med foten på tröskeln, ropade kejsaren efter honom ännu en gång: »Säg kronprinsen, att han måste komma ihåg, att han är född fransman. Farväl, general!»

Samtalet hade räckt nära en timme, och general Skjöldebrand lemnade Napolen förvånad öfver sig sjelf att finna sig så djupt upprörd och skakad. Och han hade i sanning orsak att blifva förvånad, att en man, under medelmåttan i längd, utan något särdeles imponerande yttre, klädd endast i en gammal jägare-uniform och utan att för ögonblicket vara omgifven af något som återkallade hans storhet, icke destomindre egde denna oförklarliga makt att uppskaka menniskohjertat. Så hade Napoleon fullkomligt förstått att ingifva generalen de tänkesätt, han åstundade att denne skulle meddela kronprinsen [6]).

Endast några dagar efter Skjöldebrands afresa från Lüttich eller den 21 Mars inträffade den nyheten, att staden Bordeaux (den 12 samma månad) höjt bour-

---

[6]) Detta samtal är antecknadt efter general Skjöldebrands egen skriftliga rapport till kronprinsen samt mundtliga berättelse. (S. S.) Skjöldebrand hade dock kort efter detta samtal yttrat till en ännu lefvande general, att kejsaren bland annat sagt om kronprinsen: »*Je ne le crains pas sur le champ de bataille, ni ailleurs, mais sa politique infernale a montré aux alliés le chemin du sol sacré*».

bonernas fanor och proklamerat Ludvig XVIII. Följande dagen klockan 9 på morgonen öfverlemnade preussiske generalen Krusemark kronprinsen ett bref från konungen af Preussen. Man finner af detta bref [7]), i öfrigt skrifvet med mycken höflighet, hvilka de anledningar till klagomål voro, prinsen hade emot Preussen, äfvensom dem denna makt hade emot Sverige.

Vid denna tid anlände ett hemligt ombud från Paris till högqvarteret i Lüttich. Det bringade kronprinsen säkra underrättelser af innehåll, att konferenserna i Chatillon blifvit afbrutne; att Napoleons fall blifvit oåterkalleligt beslutadt i följd af kejsar Alexanders uppbragta sinnesstämning emot honom; att en mäktig fraktion öppet arbetade för bourbonernas återvändande och att man i Paris endast inväntade de förbundna härarnes närvaro för att höja upprorsfanan. Man förmanade kronprinsen att icke »insomna på en vulkan», utan snarare att förekomma de förbundne i Paris.

Med anledning af dessa nyheter, samt innan prinsen ansåg sig kunna fatta något bestämdt beslut under dessa maktpåliggande konjunkturer, skref han till baron Wetterstedt [8]), som fortfor att vistas i de förbundne suveränernes högqvarter, och ålade honom att skyndsamt inhemta säkra underrättelser om dessas afsigter och planer med afseende på Napoleon och bourbonerna, samt huruvida, i händelse han (prinsen) bestämde sig för att med svenska arméen inrycka i det inre af Frankrike och deltaga i det närvarande kriget, man skulle återställa Winzingerodes och Bülows kårer under hans befäl. Men ett rof för otålighet syntes honom hvarje dag vara ett århundrade, och emedan han ej kunde invänta lösningen af dessa stora frågor på diplomatisk väg, kräfde omsorgen för Sveriges och hans egen framtid, att han begaf sig till ort och ställe, der verldens öde skulle afgöras.

---

[7]) Bil. N:o 31.
[8]) Bil. N:o 32.

Ännu fullkomligt okunnig om hvad som händt general Skjöldebrand beslöt han att begifva sig personligen till kejsar Alexanders högqvarter. De förhållanden, hvari han befann sig till denna suverän, ingåfvo honom hoppet att utöfva ett nyttigt inflytande på de stora händelser, hvilka hvilade på czarens hufvud, och att gifva dem en riktning till fromma för menskligheten, freden och Sveriges framtid.

Allt är emellertid lugnt i högqvarteret, och ingen anar prinsens beslut, förrän han redan är färdig att afresa.

Han tänkte först taga vägen åt Laon, hvarest general Bülows trupper befunnos echellonnerade, och att derifrån styra kosan till Chatillon, der man förmodade stöta på den ryska arméen. Han kunde då taga en eskort af kossacker och ifall af behof bryta sig igenom för att upphinna kejsarens högqvarter. Han talade i denna syftning med general Adlercreutz och grefve Gustaf Löwenhielm; men denne sistnämnde, af fruktan för en möjlig enlevering, besvor prinsen att öfvergifva detta förslag och i stället taga en längre omväg öfver Coblentz, Creutzenach och Nancy.

Nu infinner sig fältmarskalken Stedingk som blifvit tillkallad och när han fått höra prinsens beslut och de skäl som bestämde honom dertill, förenade han sig med grefve Löwenhielm för att förmå prinsen att taga nyssnämnde väg, och följa general Skjöldebrand i spåren. Då kronprinsen derpå vände sig till fältmarskalken för att gifva honom de instruktioner, som med afseende på H. K. H:s frånvaro ansågos nödiga, yttrade han:

»De förbundne härarne spela i närvarande ögonblick högt spel, och enligt de underrättelser som kommit mig tillhanda, rikta de sina operationer emot Paris. Ifall de genom något missöde skulle se sig tvungna att verkställa en återtågs-rörelse emot Maas, skall ni sammandraga svenska arméen på venstra stranden af denna flod, och jag skall alltid hinna här åter inträffa i tid för att antyda eder de rörelser, ni ytterligare bör göra.

Om deremot de allierade tvingas att kasta sig tillbaka på högra Rhenstranden, skall ni ögonblickligen marschera på Köln. Denna stora stad är en god punkt för att samla en armé, och erbjuder försvarsmedel och tillräckliga tillgångar för att der bibehålla sig flera dagar. Jag har anbefallt att man kastar en flottbrygga emellan Köln och Deutz, och föreskrifvit general Sparre att låta bygga ett brohufvud, hvilket skall flankeras af de bastioner som äro belägna utom stadstullen på vägen som går till Bonn».

»I afseende på operationerna emot Jülich och Maestricht bör iakttagas, att ni sparar soldatens blod. Intagandet af desse begge fästningar är af ett underordnadt intresse för oss. Svenska arméen bör antingen rycka framåt i linie med de allierade eller återvända till Sverige för att användas emot Norge. Hvad Antwerpen beträffar befinner sig general Graham framför denna fästning och Wallmoden är färdig begifva sig dit. Den danska hjelpkåren avancerar långsamt, och jag har låtit bestämma dess kantoneringar. Den holländska arméen äfvensom de nyvärfvade trupperna från norra Tyskland äro ännu icke i stånd att kunna ingå i linien. Eder erfarenhet och de medel ni eger för att underrätta er om hvad som tilldrager sig på krigsskådeplatsen skola sätta eder i tillfälle att vidtaga edra anordningar. Jag vill emellertid, att min resa hålles hemlig, och jag anförtror mig uti allt som angår kungens tjenst och arméens bästa åt edert nit och de krigiska egenskaper, som utmärka eder».

Efter att derpå hafva talat om de allmänna angelägenheternas kritiska ställning och det öde som var förbehållet Frankrike, yttrade prinsen, att han nyligen emottagit bref från Sverige. »Kungen tillskrifver mig», sade han, »att besynnerliga rykten äro gängse i Stockholm. Man tror der föga på min återkomst och anar att utomordentliga öden vänta mig i Frankrike».

»Jag känner det», afbröt fältmarskalken; »arméen sjelf har blifvit oroad deröfver, och jag vet ej hvad den

skall tänka derom. Om den får veta, att E. H. står på väg att förena sig med de allierade på vägen till Paris, skall den tro på verkligheten af de rykten som tillägga E. K. H. afsigter på Frankrikes krona. I E. K. H:s ställe skulle jag försigtigt draga mig ur detta farliga spel, ifall nemligen Ni någonsin allvarsamt tänkt ditåt».

»Jag förklarar eder på min heder», sade prinsen, »att det har intet att betyda. Må man vara lugn i Sverige! Jag är ganska ledsen, att man oroat kungen i denna punkt; men på min heder, jag riktar icke min tanke åt detta håll».

Nu öppnade prinsen sin skrifbyrå och framtog ett papper som han öfverlemnade fältmarskalken i det han sade: »Se der mitt svar till konungen. Läs!» Detta svar var af följande lydelse:

»Jag är mer än ledsen (au désespoir) öfver det rykte, hvilket enligt hvad E. M. säger mig skall hafva spridt sig, såsom skulle jag hafva blifvit eller vara på väg att blifva vald till suverän i Frankrike. Det har skänkt mig en ljuf tillfredsställelse då jag fått se att E. M. funnit mitt rättfärdigande uti Dess eget hjerta. Jag tror mig ej hafva svårt öfvertyga E. M., att hela min äregirighet blifvit troget framställd uti min proklamation till fransmännen. Jag har vunnit allt, sire, då jag blifvit E. M:s adoptive son. Det finnes ingen krona som går upp i värde emot min stolthet öfver denna värdighet, och om det återstår mig något att önska, är det att slutligen få se freden åter nedstiga på jorden, på det jag må i ro få tillbringa mina dagar hos E. M.» [9]).

»Dessa tankar», svarade fältmarskalken under en bugning, »äro värdiga E. K. H. och skola återskänka konungen och oss alla lugnet».

Följande dag (den 25 Mars) tidigt på morgonen var allt i rörelse i högqvarteret. Den unge baron Engeström (en son af statsministern) hade redan afgått som förbud för att beställa hästar i fältmarskalken Stedingks

---

[9]) Kronprinsens bref till Carl XIII, Lüttich d. 23 Mars 1814.

namn. Några prinsens adjutanter afresa äfven i förväg. En landåvagn med sex hästar väntar H. K. H. på gården; efter att hafva intagit en lätt frukost uppstiger han deri med grefve G. Löwenhielm och sin kammarherre grefve Brahe. Vädret var tungt, och dimman som insvepte alla föremål, den tystnad som herrskade på vägen skulle redan hafva framkallat obehagliga intryck, om också icke kronprinsens dystra sinnesstämning varit en ökad anledning till missmod!

Plötsligt blir han illamående af morgonkylan. Han får en tandfluss som i hög grad plågar honom och ytterligare försvårar hans redan nedstämda lynne.

Vid ankomsten några mil framför Deuren hejdas hans vagn af en röst som tillropar kusken att stanna. Prinsen nedfäller vagnsfönstret, och varseblifver en af sina egna ordonnance-officerare [10]), kommande som ilbud från Sverige. Han medförde ganska vigtiga depescher från fältmarskalkarne Essen och Toll, äfvensom från baron Tawast i Köpenhamn. Otålig att få veta deras innehåll, bryter prinsen dem genast och genomögnar dem hastigt. Hans panna förmörkas, och han vänder sig emot Löwenhielm, sägande:

»Denne prins Christian bereder oss ett vackert arbete. Dessa depescher bekräfta på det utförligaste nyheterna om de framsteg, upproret i Norge gör. Allt förenar sig att öfvertyga mig om nödvändigheten att derom så snart möjligt rådgöra med kejsar Alexander. Låtom oss då skynda framåt!»

Vid ankomsten temmeligen sent till Deuren gör han ett uppehåll för att låta utrycka tvenne tänder på sig; smärtan lindras genom en fyra timmars sömn och kl. half 6 på morgonen är han åter på väg. Man flyger från station till station, ofta tvungen att förskaffa sig hästar med pistolen i hand.

Alltefterसom man närmade sig krigs-skådeplatsen, erbjöd landet som man genomreste bilden af förödelse. Allt

[10]) Grefve M. Lewenhaupt.

Allt var sköfladt, plundradt, förhärjadt. Högar af aska och grus talade om försvunna boningar. Innevånarne, som voro offer för dessa grymheter, andades endast hämnd, och öfverallt på vår väg spårade vi den förstörelse som utmärkt de allierade härarnes framfart. Detta skådespel kunde icke annat än fördystra prinsens tankar och röra hans hjerta. Hela Lothringen hade höjt upprorsfanan och syntes gifva signalen till en förskräcklig brand.

Vid ankomsten till Nancy fick prinsen just som han steg ur vagnen veta, att grefven af Artois (Carl X) var i staden. Han gjorde en åtbörd af otålighet och öfverraskning och tog några steg tillbaka, synbarligen besvärad af detta sammanträffande, emedan han sorgfälligt ville undvika allt som kunde gifva anledning misstänka någon förbindelse med bourbonerna.

Nu infann sig general-guvernören öfver Lothringen, ryska geheimerådet Alopæus, för att uppvakta prinsen. Med anledning af dennes frågor när grefven af Artois lemnat Vesoul, upplyste Alopæus, att grefven haft för afsigt begifva sig till suveränernas högqvarter, men att man vägrat honom det. Likväl brydde sig grefvens af Artois omgifning ej om att dölja det hopp de hyste i fråga om bourbonernas återvändande.

Derefter frågade prinsen efter nyheter från arméerna och om man sett general Skjöldebrand passera igenom på vägen till kejsar Alexanders högqvarter.

Alopæus (med någon förlägenhet). »Ja visst! men E. K. H. känner måhända icke hvad som händt honom».

Kronprinsen. »Hvad då, jag ber er?»

Alopæus. »Han har blifvit tillfångatagen af upproriska bönder i S:t Thiebault, han och österrikiska ombudet baron Wesenberg. Man tror sig veta, att de blifvit förde till kejsar Napoleons högqvarter».

Och derpå gjorde Alopæus prinsen reda för de nyaste krigshändelserna, för slaget vid Arcis den 20; Napoleons rörelse i de allierades rygg; marskalkarne

Mortiers och Marmonts nederlag vid Fère-Champenoise, i följd hvaraf de blifvit tillbakakastade på vägen till Paris med en förlust af 9,000 man; den begynnande folkresningen, och sannolikheten af att kejsar Alexander tågade emot Paris. Dessutom lade Alopæus under prinsens ögon en proklamation af den 23, hvarnti suveränerna underrättade Frankrike att kongressen i Chatillon blifvit afbruten, att de begge stora förbundna hărarne förenat sig samt att man beslutat i massa rycka fram emot Paris.

Dessa vigtiga nyheter gjorde ett djupt intryck på kronprinsen; men de bevisade honom ännu icke, att Napoleon skulle duka under och att intagandet af Paris skulle öfverlemna Frankrike åt de allierade och åt bourbonerna.

Knapt hade grefven af Artois blifvit underrättad om kronprinsens närvaro i Nancy, förrän han lät betyga sin önskan att få råka honom. Han skickade i detta ändamål en af sina trogna, hvilken på sätt och vis ännu tillhörde kronprinsens stab, grefven af Noailles, och som prinsen ej sett sedan han lemnat honom efter slaget vid Leipzig.

Kronprinsens tjenstgörande officerare mottogo hr de Noailles välvilligt såsom en gammal kamrat, ty han bar ännu den svenska ordonans-officers-uniformen, men broderad med de franska liljorna, och hans hatt var utrustad med en ofantlig hvit kokard. Då man anmälde grefven af Noailles såsom skickad från grefven af Artois, som önskade träffa kronprinsen, svarade H. K. H. torrt: »Jag kan icke se grefven af Artois; samma skäl som förestafvade mitt uppförande emot honom i Stralsund gälla än i dag. Hans sak är hvarken min eller Frankrikes, och krigshändelserna hafva ännu icke uttalat sitt sista ord. Suveränerna sjelfva hafva vägrat emottaga honom; (till grefve Brahe) säg grefve de Noailles, att jag står färdig att åter begifva mig på väg i ögonblicket, och alldenstund jag är här under fältmarskalken Stedingks inkognito, tror jag att det icke är förenligt

med grefvens af Artois rang att komma och besöka fältmarskalken».

Brahe. »Men grefven af Artois känner ganska väl fältmarskalken Stedingk och skulle kunna sätta sig öfver en etikettsfråga».

Kronprinsen. »Nåväl! säg att de från min ställning oskiljaktiga pligterna jemte den korta tid jag har qvar återkalla mig omedelbart till arméen».

Grefve Brahe fullgjorde troget, ehuru icke utan en viss förlägenhet det uppdrag han fått, och kronprinsen skickade straxt derefter G. Löwenhielm till grefven af Artois för att besvara hans höflighet och förmildra intrycket af hvad som skett, samt att med granlagenhet söka förklara skälen dertill. Grefven af Artois låtsade erkänna vigten af de motiver som hindrade prinsen att se honom, men hans missnöje var icke destomindre märkligt och kunde icke underlåta att lemna en känsla af bitterhet uti hans hjerta [1].

Emellertid uppehöll sig prinsen ännu några timmar i Nancy [2]; men redan kl. 5 om morgonen följande dagen lemnade han denna stad för att återvända till sin armée. Hans väg fortsattes utan afbrott ända till Kaiserslautern, hvarest han stannade ett ögonblick för att kläda sig och intaga middag. Man satt ännu till bords då man oför-

---

[1] Anteckning efter grefve G. Löwenhielm. (S. S.)

[2] Kl. 9 på aftonen emottog prinsen besök af en qvick och älskvärd dame (madame Pollette), som han känt i Hannover och som från sina fönster sett honom anlända och trodde att uttrycket af hennes glädje hade blifvit bemärkt. Hon var nog rikt utrustad i afseende på förstånd och bildning för att förlänga sitt samtal ända till kl. 11 på aftonen och hon underrättade prinsen, att personer i hemlighet tillgifna bourbonerna varit grefven af Artois till möte för att erbjuda honom en hyllning, den de aldrig egnat Napoleon; att en del af folket till och med syntes med mindre vedervilja åse de bourbonska prinsarnes uppträdande; att departementerna nedre Seine, l'Eure, Calvados voro medelpunkten för de royalistiska operationerna och att den fatala kedjan dagligen tätare tilldrogs omkring kejsaren samt att det ej mera fanns någon nationalitet hos fransmännen.

modadt får se en kalesch anlända och en fransysk officer stiger derur. Det är grefve de Bouillé, densamme som uppvaktat kronprinsen i Lüneburg och i Kiel [3]). Han kom direkt från London och anhöll om företräde hos H. K. H.

»Ännu en agent från bourbonerna», utropade prinsen misslynt, och svarade efter en stunds besinning: »må man låta honom komma in!»

Bouillé var försedd med formliga förslag från Ludvig XVIII, jemte egenhändiga bref från denna monark äfvensom från prinsen af Condé. Dessa meddelanden härflöto från den öfvertygelse, Ludvig XVIII hyste, att kronprinsen allvarsamt arbetade för bourbonernas återupprättande och använde sitt inflytande hos kejsar Alexander för att stämma suveränerna något mera gynnsamt för denna sak, än hittills varit förhållandet.

Sedan Bouillé lemnat svenska högqvarteret i Kiel, hade han blifvit qvarhållen i England af en långvarig sjukdom, och nu då händelserna syntes på väg att åter öppna bourbonerna vägen till tronen, hade han blifvit åter affärdad till kronprinsen för att inhemta H. K. H:s tanke [4]) och öfverlemna honom de egenhändiga skrifvelser, kronprinsen troddes invänta från Ludvig XVIII för att verka på ett mera bestämdt sätt. Denna furste skrifver:

Hartwell den 3 Mars 1814.

»Min herr bror, grefve de Bouillé har afbördat sig det uppdrag E. K. H. gifvit honom till mig: han har

---

[3]) Han var son af den ryktbara generallöjtnanten markis de Bouillé som jemte grefve Fersen uppgjort Ludvig XVI:s flykt till Varennes, och som sedan blef af Gustaf III utnämnd att kommendera den expedition som denne monark ämnade företaga till Bretagne. Bouillé d. y. hade redan i Kiel haft företräden hos kronprinsen i syftning att inleda närmare förbindelser med H. K. H., och det var i följe af de meddelanden kronprinsen då gjorde som Ludvig XVIII nu återsände honom till H. K. H:s högqvarter. Man var fullt öfvertygad att kronprinsen ville spela Monks roll och sätta sin ära i den Bourbonska ättens återställande på Frankrikes tron.

[4]) Se grefve Bouillés ganska intressanta instruktioner. Bil. N:o 33.

gjort mig reda för den önskan E. H. betygat honom att få återse honom hos Sig, och jag begagnar mig deraf för att med E. K. H. inleda en brefvexling, den omständigheterna göra mycket vigtig. De äro af hög betydelse, dessa omständigheter; de äro kritiska! men de skola aldrig kunna nedslå en Henrik IV:s landsman lika litet som en hans afkomling. Jag ber E. H. derföre hedra grefve Bouillé med hela sitt förtroende, och sätta tro till hvad han skall säga Eder å mina vägnar, isynnerhet då han kommer att tala med Eder om mitt stora förtroende, min rättmätiga aktning och alla de känslor, hvarmed jag förblifver, min herr bror, E. K. H:s tillgifne broder

Ludvig».

En ganska väl underrättad person har yttrat, att prinsens uppförande emot Bouillé till en början var kallt och besvärande, men när han genomläst den kungliga skrifvelsen, sade han under det han öppnade en liten låda som han hade bredvid sig: »Se der ett schatull som innesluter allt det dyrbaraste jag eger och åt hvilket jag anförtror denna nya skatt. Säg kungen, säg prinsarne, säg alla deras vänner, att jag skulle hafva satt min ära och min lycka uti att tjena dem; men omständigheterna äro starkare än min vilja. I öfrigt har lyckan ännu icke sagt sitt sista ord; ännu är vägen öppen för bourbonernas dynasti, och jag ålägger dem att icke öfvergifva partiet. Försäkra prinsarne om hela min tillgifvenhet, min kära grefve, och mottag mitt farväl!» Då prinsen derpå uppreste sig, drog sig Bouillé tillbaka, väl öfvertygad, att prinsarne och han sedan sex månader voro föremål för en ofantlig mystifikation [5]).

Grefve Bouillé hade äfven medfört bref från friherrinnan Staël, baron Rehausen och grefve de la Gardie. De öfverensstämde alla uti den punkten, att prinsen-regenten afgjort bestämt sig för bourbonerna. Det hette äfven, att Ludvig XVIII ämnade ofördröjligen afresa

[5]) Jfr Sarrans, a. st., p. 16 ff.

till kontinenten, och i afseende på fortgången af prins Christians uppror i Norge ingick nu nyheten om hans försök att ställa sig under Englands beskydd och Ankers beskickning till London; riksdagens sammankallande till Eidsvold till den 10 April jemte kungörelsen om edens afläggande för försvaret af Norges oberoende och hvilken ed borde afläggas uti alla landets kyrkor.

Må man döma till det intryck, dessa nyheter gjorde på prinsen. Han såg Napoleons tron sammanstörta under sina ögon med utsigt att alla de gamla dynastierna skulle uppresa sig utur dess ruiner. Uti bakgrunden af denna tafla hade han perspektivet af ett nytt, man kan säga inbördes krig uti Norden samt Sveriges och sina egna öden inhöljda i mörker. Han trodde sig alltså böra påskynda de mått och steg, han egde att vidtaga, och inkallade grefve Löwenhielm, som han tilltalade på följande sätt, visande honom brefvet från Ludvig XVIII:

»Se här på hvad punkt vi stå. Jag tror det vara nödvändigt affärda eder till kejsar Alexander. Ni skall meddela honom denna brefvexling, och underrätta honom om de skäl, som hindrat mig upphinna hans högqvarter. Jag skall gifva eder en afskrift af det bref jag tillskref honom med general Skjöldebrand, och ni skall underrätta honom om det missöde, som gjorde att denna officer föll i fiendens händer. Men låtom oss först återkomma till Lüttich. Måhända skall jag der få de mera afgörande nyheter jag väntar».

Man fortsatte sålunda resan under orolig förkänsla af de stora skiften som stundade.

På några lieus afstånd från Coblentz slingrade sig vägen uti en af dessa leende trakter, hvilka Rhens stränder erbjuda i stort tal. Prinsen nedsteg ur vagnen, åtföljd af grefve Löwenhielm. Solen sänkte sina sista nedgående strålar öfver dessa tjusande nejder, forna vittnen till prinsens första vapenbragder. Vid hvarje af hans steg mötte honom minnen från denna tid så rik på triumfer och illusioner, men hvilkas grymt svikna för–

hoppningar nu voro nära att begrafvas under gruset af en storhet som sammanstörtade och neddrog i sitt fall allt hvad revolutionen upprest.

Vid denna pinsamma föreställning kände sig prinsen gripen af en outsäglig känsla, och hans hjerta sammanpressades under tyngden af de rörelser som bestormade honom. »Olyckliga Frankrike», utropade han, »hvad har blifvit frukten af dina segrar? hvad har blifvit af dessa lyckans, frihetens och ärans dagar som man lofvade sig vid hvarje ny revolution?» Och i det han vände sig till grefve Löwenhielm: »Kanske i detta ögonblick proklamerar man i Paris kejsarens afsättning; man får se om Napoleon med arméen skall underkasta sig och i så fall om bourbonerna återkallas. Denna familjs återvändande», tillade han, »skall förr eller sednare föra med sig det borgerliga kriget. De skola stämpla det framfarna, revolutionen och kejsardömet såsom ett 25-årigt brott och verlden skall blottställas för en kamp, mera förderflig för den närvarande generationen, än alla Napoleons krig hafva varit. Fiender till den ära, de friheter och de inrättningar, dem Frankrike skall göra anspråk på såsom lön för det blod det spillt, skola emigranterna blott bemöda sig att införa de feodala missbruken, privilegierna och tionde-skatten, dagsverksskyldigheten, munkarne och okunnigheten, med ett ord allt som utgör deras evangelium: *den gamla ordningen*».

Under det han sålunda upprullade en mörk och förskräcklig tafla af de följder hvilka bourbonernas återvändande skulle hafva med sig, var han synbarligen gripen af en farhåga som sade honom, att denna familjs restauration skulle blifva förderflig för Sverige och honom sjelf. »I och med detsamma», sade han, »skall reaktionen få fritt spelrum och Sverige skall ej vara den sista makt, som får erfara känning deraf. Eder revolution skall brännmärkas likasom Frankrikes. Knapt tre år gammal, har den icke som den förra undergått storhetens och segrarnes blodsdop. J hafven icke upphunnit preskriptionstiden; J skolen behandlas som upprorsmakare,

och jag skall kanske en dag blifva tungen strida för försvaret af edra rättigheter och för dem, jag innehafver på grund af edert val»[6]).

I denna syftning fullföljdes samtalet, hvarunder prinsen framlade alla de skäl till fruktan han hade i detta afseende, och han ville att grefven innerligt öfvertygade sig derom, på det han skulle kraftigt bestrida de idéer man lyckats ingifva kejsar Alexander i fråga om bourbonerna, i fall nemligen det icke redan var för sent att ändra dem.

Nu anlände vagnen och man fortsattte resan öfver Coblentz och Aachen till Lüttich, hvarest prinsen inträffade den 4 April.

De som voro vane att af hans yttre sluta till hans känslor blefvo öfverraskade af uttrycket uti hans anletsdrag. Hans mörka och bekymmersamma blick, hans gulaktiga hy (ett vanligt kännemärke på hans inre lidelser) förrådde en våldsamt uppskakad själ. Han egde ej något småleende för dem, som kommo att betyga honom sin glädje att återse honom. Utan att fästa någon uppmärksamhet vid dessa utgjutelser inneslöt han sig uti sitt kabinett för att låta göra sig reda för de rapporter som anländt under hans frånvaro.

Dessa rapporter upplyste honom om allt det utomordentligt kritiska som låg i hans dåvarande belägenhet, och den framställde sig ej utan skäl i ganska mörka drag för prinsens inbillning. Det kunde förmodas att de allierade, sedan han undandragit sig att deltaga i Frankrikes invasion, kunde finnas obenägne att understödja hans bemödanden för Kieler-traktatens verkställighet, och kanske gå än längre; det kunde äfven befaras att svenska nationen, bedragen på den lön den fästade vid sitt deltagande uti kriget, skulle kanske anklaga sin tronföljare för en illa riktad politik, för ett bristande förutseende, för en af hat emot Napo-

---

[6]) Kronprinsens förutsägelse var nära att besannas, som vi skola få se vid berättelsen om hvad som förehades vid kongressen i Wien.

leon förblindad äregirighet, för en utgång af den stora verldskampen som blifvit utan vinst för riket och kanske af en tvetydig betydelse för Europa. Prinsens frånvaro i Tyskland hade lemnat friare spelrum åt de gamla ränkerna och prins Christians företag i Norge troddes till och med hota oss med en invasion. Hans plan att söka erhålla Carl XIII:s adoption till svensk tronföljare med förskjutande af Carl Johan var under dessa förhållanden ett nytt moln på vår dystra himmel och särdeles egnadt att uppreta kronprinsen[1]. Han räknade väl på sin armée som var honom tillgifven; men hans hemliga fiender äro ännu talrika och de se hans nya existens afgjordt förbunden med utgången af de stora händelser som i denna yttersta tid föregå under murarne af Paris. Han framgår liksom på en vulkan. En af hans vänner skrifver: »Jag ser ej annat än afgrunder och jag tillstår, att mitt mod börjar vackla. Sedan 1809 hafva vi icke upplefvat en kris lik denna. Jag är nedtryckt af bekymmer. Mystiska personer uppträda ånyo ibland oss, och vårt högqvarter erbjuder anblicken af den mest besynnerliga blandning liksom under 30-åra kriget» [2].

Sådane voro tankarne och intrycken; sådane underrättelserne som ankommo från Sverige; och de som stundeligen väntades från Paris, emotsågos med icke mindre oro. Redan den 6 April, dagen efter prinsens återkomst till Lüttich, anländer dit en österrikisk kurir med nyheten om de allierades intåg i Paris. »Ännu några dagar», sade prinsen, »och vi skola få se om det är under revolutionens fana eller under bourbonernas banér som det underdåniga Frankrike får böja sig».

Emellertid hade några försök anställts i Paris uti syftningen att utverka kronprinsens bemedling under den öfrevarande krisen; men de misslyckades genom en af

[1] Jemför härofvan, samt brefven till kronprinsen från grefve Essen, öfverståthållaren grefve Mörner och statsministern von Engeström.

[2] Bref från statssekreteraren af Wirsén.

dessa tillfälligheter hvilka så ofta förekomma uti verldshistorien och gifva händelserne en oförutsedd riktning.

Få dagar förrän de allierade beslöto tåga på Paris, hade Sieyes samlat en del af senaten. Man öfverlade om medlen att rädda Frankrike från förödmjukelsen att underkasta sig fremlingarnes lag, och att sätta nationen i tillfälle att gifva sig sjelf en regerings-form egnad att förlika Frankrike med alla partierna och med Europa. Öfverläggningen utgick ifrån Napoleons afsättning med bibehållande af hans son eller till och med uppgörandet af en formlig öfverenskommelse med bourbonerna eller någon annan prins, en öfverenskommelse hvilken skulle hafva garanterat revolutionens intressen. I detta ändamål föreslog Sieyes [9]) att affärda en beskickning till kronprinsen af Sverige för att bedja honom vara medlare emellan Frankrike och de allierade samt förmå honom påskynda sin marsch för att förekomma de förbundne i Paris. Man var öfvertygad, att han skulle lyckas gifva händelserna en gynnsam riktning såväl genom vigten af sitt inflytande hos fransmännen som genom sanningens kraftiga framställning för kejsar Alexander, i det han erinrade honom om de löften han gifvit fransmännen och äskade sammankallandet af primär-församlingarne i Frankrike för att afgöra öfver detta stora rikes öde. En folkrörelse kunde bryta de kombinationer som blifvit uppgjorda för att återföra den gamla dynastien, och som bekant sväfvade bourbonernas sak ända in i sista ögonblicket uti händelsernas ovisshet. De allierade, hvilka handlade efter omständigheterna, skulle hafva varit *för* eller *emot* bourbonerna alltefter som deras intresse eller ögonblickets behof tillstyrkt det. Sieyes var öfvertygad, att kronprinsens närvaro uti deras konselj skulle hafva lagt kraftiga hinder i vägen för Talleyrands och hans agenters inflytande. Dock egde denne sistnämnde, som sökte vänner bland alla partier, kännedom om denna öfverläggning och tog sina mått och steg.

[9]) Hade han fått del af de tankar och planer som kronprinsen verkligen en tid hyste och som Benjamin Constant så ifrigt förordade.

Enär en betydlig fraktion af senaten delade Sieyes' åsigt[10]), afreste en beskickning från Paris bestämd till kronprinsens högqvarter. Följande vägen till Lüttich hinner den ända till Laon, hvarest general Bülow hade sitt högqvarter[1]). Denna general, som nyss blifvit underrättad om prinsens resa till Nancy, svarar att H. H. begifvit sig till de förbundna suveränerna och att man sannolikt skulle träffa honom i Chatillon. De deputerade följa denna anvisning och ankommo till kejsar Alexanders högqvarter. Seende sig bedragna uti sitt hopp att der finna kronprinsen, stanna de i ovisshet om hvad de skola göra; men några bland de deputerade, i hemlighet tillgifne Talleyrand, gifva kejsar Alexander del af sin beskickning äfvensom af den sakernas ställning hvilken dertill gifvit anledning. Denna tilldragelse påskyndade de allierades tåg till Paris[2]).

Under allt detta befann sig kronprinsen aflägsnad från angelägenheternas brännpunkt, inskränkt till gissningar och obestämda rykten på grund af kurirernas uppsnappande, och dertill med en viss förbehållsamhet bemött af de förbundne, som blott alltförväl visste,

---

[10]) Bland dem som satte sig deremot var senatorn Jaucourt (drottning Julias förste kammarherre).

[1]) Då prinsen (den 25 Mars) afreste från Lüttich, hade han, som vi nämnt, anbefallt att hans resa hölls hemlig. Adlercreutz erhöll emellertid tillåtelse att derom underrätta general Bülow. Hans bref som innehöll denna nyhet framkom till Bülow samma ögonblick de deputerade inträffade i Laon. Om det framkommit endast några timmar senare, skulle Bülow anvisat dem staden Lüttich för att träffa kronprinsen, och de skulle hafva anländt dit i stället för att komma till Alexanders högqvarter. Se der slumpens lek! Stora händelser genom små orsaker! — Det var förmodligen med anledning af dessa händelser som Bülow utropade (d. 11 April) då han träffade kronprinsen i Compiegne: »*Votre Altesse Royale arrive trop tard; Louis XVIII est déjà proclamé roi de France!*» (Se Bülows Leben).

[2]) Alla dessa detaljer meddelades kronprinsen vid dess ankomst till Paris af senatorn Collaud. La Harpe, denne kejsar Alexanders ryktbare lärare, kom sedan för att bedja Sieyes att icke mera yrka på förslaget om kronprinsens af Sverige bemedling.

huru mycket deras politik stridde emot hans önskningar och planer [3]).

Just vid denna tid hade en markis de Chabannes (Talleyrands förtrogne och hans slägtinge) anländt till Lüttich. Kronprinsen hade känt honom i Paris 1803. Han var nevö till madame Feuchères och föreningsbandet emellan Talleyrand och hertigen af Bourbon. I afseende på sina tänkesätt öfverdrifvet konungsk trodde han kronprinsen indragen i bourbonernas intressen, och lät H K. H. förstå, att den hvita fanan skulle hissas i Ludvig XVIII:s namn vid de allierades intåg i Paris.

Prinsen egnade honom samma mottagande som Bouillé, Noailles m. fl.; men då prinsen trodde sig finna fransmännen af 1792, lade han sig vinn om att göra de Chabannes uppmärksam på faran af att förbjuda den trefärgade kokarden för att uppresa den hvita fanan. »Om jag vore i Frankrike», sade han, »skulle jag sätta mig emot denna förändring, hvilken skulle i lika hög grad såra nationen och arméen. De nationella färgerna äro dyrbara för det närvarande slägtet och bourbonerna sjelfva böra respektera dem uti sitt eget intresse, emedan dessa färger blifvit införda i Frankrike under deras regering och emedan den fransyska tapperheten helgat dem genom lysande segrar och genom de politiska framgångar, hvilka deraf varit följden. Hvarje folk tycker om att man hedrar det. Under de trefärgade fanorna har Frankrike segrat och utplånat skymfen från Rossbach».

---

[3]) Något ljus meddelade honom följande utdrag af en chiffrerad depesch från baron Wetterstedt, daterad Dijon den 29 Mars (1814): »Det synes mig som man här nu är ganska aflägsen ifrån att återknyta någon underhandling med kejsar Napoleon, men att man vill afbida utgången af den strid som förberedes i grannskapet af Paris äfvensom den verkan, hvilken det afgörande parti Bordeaux omfattat skall kunna frambringa. *De allierade skola icke proklamera bourbonerna;* men de skola säkert (om södern biträder samma sak) understödja de ansträngningar, som göras af bourbonska partiet».

Följande dagen erhöll kronprinsen underrättelsen att de allierade intågat i Paris och att senaten under anförande af prinsen af Benevent förklarat Napoleon och hans familj tronen förlustig sedan den dagen förut utnämnt en provisorisk regering, afskaffat kejsardömet och beslutat införandet af en monarkisk konstitution med representationssystem.

Hvad angår den af senaten proklamerade afsättningen, så var kronprinsen fortfarande af den tanken, att Napoleon ej skulle underkasta sig den. Han kunde lika litet begripa, att bourbonernas återkallande skulle ske genom hufvudstadens acklamation och i följd af sjelfva Napoleons svaghet vid ett så stort och afgörande tillfälle. Han var nästan öfvertygad, att Napoleon skulle ställa senatorerna utom lagen derföre att de vågat uttala sig för hans afsättning; att han skulle vädja till den förtviflade nationen; att han ur arméens leder skulle utse en ny senat, och att han skulle sammankalla primärförsamlingarne. Han fruktade med ett ord något våldsamt utbrott af Napoleons förtviflan.

Kronprinsen kunde alltså vänta sig att möjligen få se ryssarne och preussarne tillbakakastade på Belgiens gränser och österrikarne på Basel. Oaktadt allt det obehag han rönt af detta krigs fullföljande, oaktadt alla de vidrigheter och alla de sorger de sednaste tilldragelserna tillskyndat honom, ville han icke uti närvarande ögonblick genom sin overksamhet ådraga sig förebråelsen att hafva skiljt sig från hvad man kallade den gemensamma saken. Han beslöt derföre att rycka fram och att handla efter omständigheterna vare sig för att understödja de ryska och preussiska trupperna, eller för att vara i tillfälle att gifva sluthändelserna en riktning som motsvarade Frankrikes och Sveriges intressen eller ändtligen för att understödja bourbonernas sak i den händelsen att Frankrike skulle visa sig benäget att omfatta densamma.

Han egde omkring 60,000 man till sitt förfogande. Alldenstund de stridande krafterna ansenligt förminskats i följd af oerhörda ansträngningar, kunde en betydlig re–

servstyrkas annalkande blifva af stor vigt, om Napoleon fattade något förtvifladt beslut, och i sådant fall kunde afgörandets ära tillhöra kronprinsen. I alla händelser förblef han icke isolerad midt uti de nya öden som bereddes, och han var genom sin närvaro med en armée i tillfälle att afgörande uppträda för det ena eller andra partiet, alltefter som hans förbindelser, hans politik och Frankrikes önskningar kräfde det af honom.

Efter att hafva underrättat kejsar Alexander [4]) om det beslut han fattat, satte sig kronprinsen i rörelse. Arméen jublade i hopp att få deltaga i en ärofull strid, och att kanske en dag få gå på vakt i Tuillerierna; det var ett underverk som ännu stod oss qvar och som vi lifligt afundades de förbundne. Hvad beträffar kronprinsens känslor så voro de mycket olika, och han hade endast öga för Frankrikes olyckor och Sveriges framtid; han skrifver till sin son straxt före afresan: »Jag marscherar i spetsen för svenska arméen och jag vänder mig emot detta vackra Frankrike, dit vår saks rättvisa och din framtida lycka kalla mig». Derpå tillkallar han amiral Gyllensköld, den han tilltalar på följande sätt:

»Res till Antwerpen. Ni skall underrätta Carnot [5]) om de sednaste tilldragelserna i Paris och föreslå honom att öfverlemna fästningarne och förena sina trupper med svenskarne hvilka gå att eröfra freden. Säg honom, att jag med stolthet erinrar mig den tid, då han såsom ledamot af välfärdsutskottet ensam egde krigets ledning i sin hand och att hela äran deraf bör tillkomma honom. Det är honom uteslutande Frankrike har att tacka för denna förvånande följd af triumfer, hvilka

[4]) Bil. N:o 34. Några dagar sednare afgick dessutom grefve G. Löwenhielm till Paris för att underrätta kejsar Alexander om prinsens beslut och gifva honom del af den med Ludvig XVIII förda brefvexlingen. Han medförde en skrifvelse till kejsaren, hvaruti ingenting förekommer hvarken för eller emot bourbonerna, men Löwenhielm var anbefalld att noga underrätta sig om ställningen och att rätta sig efter omständigheterna. Se Bil. N:o 35.

[5]) Carnot var kommendant i Antwerpen.

ställde republiken i jemnbredd med de första makterna och afväpnade det afundsjuka och bestörta Europa. Hans karakter, hans uppförande, hans grundsatser förtjena hela min aktning. Jag älskar Frankrike lika mycket som han. Jag hoppas att vi ej skola vara af olika tankar i fråga om valet af de medel som böra försäkra dess lycka och dess lugn».

Af fruktan att indragas uti en politisk rörelse, hvars syftning och innehåll han ej klart förutsåg, afböjde Carnot propositionen. Deremot uttryckte sig generalerna Ambert, Bouny m. fl. för kronprinsens förslag. »Det är emot folkförtryckaren han gripit till vapen», sade de, »och han bär Frankrike uti sitt hjerta». Carnot yttrade sig med mera förbehållsamhet. »Jag skall gifva ett större bevis på mina känslor för kronprinsen än om jag öfverlemnade fästningen. Jag skall komma och af honom begära en fristad för de få dagar som äro mig qvar att lefva, och derföre måste jag bibehålla hans odelade aktning». Han lemnade Gyllensköld ett svar på det bref, kronprinsen genom denne tillsändt honom. Det var värdigt, romerskt och i allo öfverensstämmande med Carnots karakter [*]).

Emellertid fortsatte kronprinsen sin väg och anlände den 9 April med sin här till Brüssel. Här inhändigade han nu kort efter hvartannat nyheten om Napoleons tronafsägelse, om arméens och nationens undergifvenhet och ändtligen om bourbonernas återkallande! Då ändrar han sitt beslut; ty hvad skall han med sin armée numera göra i Paris, der allt redan är slutadt? Alla hans beräkningar hafva gått om intet, såväl i afseende på de förbundnes politiska uppförande som ihärdigheten och arten af franska nationens tänkesätt, arméens och sjelfva Napolens beteende. I denna oväntade belägenhet skulle prinsen helst velat undvika att begifva sig till Paris; men Sverige, Sverige! dess framtid och stora intressen voro på spel; nya förhållanden

*) Bil. N:o 36.

och en ny offentlig rätt äro på väg att beredas Europa. Segern har gjort de förbundna makterna till verldens herrar, och kronprinsens nya fäderneland är ännu bedraget på lönen för sina tjenster. Prinsen ser sig alltså kallad till Paris af stora fosterländska åligganden, isynnerhet det att sätta fördraget i Kiel i verkställighet utan att blifva tvungen vända sina vapen emot Norge och till och med emot Danmark på en tid då den allmänna freden borde vara folken återskänkt och grunden lagd till Europas nya statsförbund.

FJERDE KAPITLET.

Från kronprinsens afresa till Paris till och med hans återkomst till Stockholm.

(*April—Juni 1814*).

Kronprinsen och fältmarskalken Stedingk. — Den förre förkunnar sitt beslut att begifva sig till Paris. — Afresa och ankomst. — Kronprinsessan och drottning Julia — Kejsar Alexanders besök hos kronprinsessan. — Oro och fruktan. — Carl Johan och furst Wolkonsky. — Alexanders första besök hos kronprinsen. — Ursäkter och försäkringar. — Kejsaren lofvar tillfredsställa prinsens *alla* fordringar, och återlemnar till honom de uppsnappade rapporterna rörande Franzenbergs beskickning. — Kronprinsens besök hos kejsar Alexander. — Berthier. — Konungen af Preussen. — Lorderna Castlereagh och Wellington. — Detaljer rörande kronprinsens vistande i Paris. — Kejsar Alexander och madame de Krüdener. — Carl Johan och fransmännen. — Grefven af Artois. — Kejsarens af Österrike högtidliga intåg. — Stor middag. — Bestämmelser angående angelägenheterna i Norge. — Kejsar Alexanders beredvillighet att gå kronprinsens önskningar till mötes. — De förbundna makternas kommissarier. — Underhandlingar med Frankrike. — Guadeloupe. — Lord Castlereagh. — Marskalk Ney. — Kronprinsen och furst Talleyrand. — Chateaubriand. — Idéen af en svensk bemedling mellan Frankrike och de allierade. — Tidningskrig. — Kronprinsens förslager. — Hans besök på Malmaison. — Afresa från Paris och ankomst till Mortefontaine. — Hågkomster. — Besök hos Ludvig XVIII i Compiègne. — Grefve de Blacas. — Samtal med konungen och kejsar Alexander. — Bourbonerna. — Alexanders beredvillighet att trygga Carl Johans och Sveriges intressen. — Afresa från Compiègne och ankomst till Brüssel. — Nordarméens upplösning. — Lübeck. — Återkomsten till Sverige.

Så snart kronprinsen beslutat att blott för sin egen person begifva sig till Paris, sammankallade han den 9 April i Brüssel sina generaler; men innan han emottog dem, inkallades enskildt fältmarskalken Stedingk, som han tilltalade på ett sätt som visar, att han fått underrättelser från Paris som oroat honom i afseende på de förbundnes sätt att betrakta traktaten i Kiel och sjelfva frågan om vårt förvärfvande af Norge.

Det är ganska säkert att en hemlig ovilja arbetade mot kronprinsen och att qvardröjandet i Lüttich under de sista afgörande tiderna hade gifvit den ökad fart.

Han yttrade till grefve Stedingk: »Vi få se om Sverige kan räkna på de allierades trohet i fall af ett nytt krig i norden! Kanske blir det omsider vår lott att endast få räkna på oss sjelfva, kanske till och med att se bundsförvandter uppträda mot våra välförvärfvade anspråk och misskänna traktaternes helgd».

Fältmarskalken ville icke lemna rum för dessa nedslående tankar och trodde bäst vara att visa monarkerna allt förtroende och hålla sig till kejsar Alexander i och för uppfyllandet af traktaten i Kiel.

Kronprinsen yttrade sin förvåning öfver utgången af de senaste händelserna i Frankrike och trodde ännu på möjligheten att bringa det i eld och vapen; ja, han yttrade till och med, att om han såg sig bedragen af de allierade skulle det kanske bli hans öde att kasta sig midt ibland spillrorna af franska hären och gifva ett stort exempel åt verlden och åt dem som kunde vilja bedraga henne. Han såg sakerna nog mycket i svart och hängaf sig ofta åt dessa slags ingifvelser, hvarpå hans sydländska inbillning var så fruktbar, men hvilka vid sinnets lugnare temperatur utträngdes af tillbörligt öfverlagda beslut. Dessa utgjutelser lågo emellertid i hans lynne och voro i betryckets stunder en slags afledare hvaraf hans arbetande själ ofta egde behof. »Hvem vet», sade han, »hvad verkan segerruset och intrigens makt kunna haft på de förbundne suveränerna? I Paris sammanträffa alla intressen och alla ränker; det är den brännpunkt der allas öden afgöras. Verldens framtid ligger uti närvarande ögonblick i kejsar Alexanders hand. Jag reser till Paris för att veta hvad jag har att hålla mig till. Låtom oss förkunna detta beslut för generalerna, som vänta mig».

I detsammn utgick han, åtföljd af fältmarskalken, och under det han helsade på generalerna yttrade han till dem:

»Mine herrar, ni känner de stora händelser som fört de allierade till Paris och hvad som derpå följt. Fördraget i Kiel har genom svek och förräderi blifvit

satt åsido. Ett nytt fälttåg väntar oss. Det gäller nu att veta, om de allierade skola förblifva trogne den ed de svurit, och hjelpa oss att förskaffa fördragen helgd! De hafva numera hvarken behof af mitt svärd eller af mina råd. Jag går nu att vädja till tacksamheten och redligheten allena. Jag trodde mig kunna föra eder till Paris. Det skulle hafva varit ärorikt; men den stora verldsdramen är slutad, och jag begifver mig ensam dit, emedan Sveriges stora intressen påkalla min närvaro».

Derpå vände sig prinsen till general Adlercreutz. »Jag anförtror eder», sade han, »högsta befälet öfver arméen under min frånvaro. Ni skall underhålla en daglig brefvexling med mig och hålla arméen färdig att marschera hvarje ögonblick jag anbefaller er det. Eder erfarenhet och edert mod skola alltid säga eder hvilka medel böra användas för alla oförutsedda händelser, men jag hoppas att intet numera skall inträffa som kan förändra den allmänna ställningen».

Han afskedade generalerna, och tvenne timmar derefter satt han i sin vagn. Det var den 10 April. Bland personer som åtföljde honom märkas hans enskilda vän, fältmarskalken Stedingk och den tappre general Cardell. Genom sina talrika förbindelser med de bourbonska prinsarne och den gamla fransyska adeln var fältmarskalken mycket i tillfälle att tjena kronprinsens intressen. Emellertid var man icke utan oro då man såg prinsen begifva sig ensam till Paris utan armée samt endast åtföljd af sine tjenstgörande officerare [1]) och tolf soldater af sitt lifgarde till häst.

Han påskyndade af otålighet sin resa. Innevånarne i de provinser man genomreste kände icke bourbonerna, och uttryckte hvarken ledsnad eller glädje, men den hvita fanan svajar på kyrktornen, och vid denna syn, en sorglig protest mot republikens och kejsardömets ära, med hvilken hans egen var så nära införlifvad,

[1]) Grefve Brahe som kammarherre samt baronerna Stjerncrona, Adlercreutz och Hjerta såsom adjutanter.

genomilade han i tanken de tjugo år som lågo mellan segern vid Fleurus och intagandet af Paris. Hjertat sammanpressades dervid och en outsäglig känsla af vemod blandade sig med föreställningen om allt hvad det närvarande ögonblicket egde ödesdigert för Europa och för honom sjelf. Vid ankomsten nära Maubeuge mottager han redan utskickade från några af national-gardets chefer, hvilka hade önskat påskynda hans ankomst till Paris för att genom sin armée eller sitt inflytande hos de allierade monarkerne söka skydda Frankrikes stora intressen, som bourbonernas återkallande satte i fara. Men dessa önskningar komma för sent. Han förkastade nu hvarje tanke på deltagande i bestämmandet af Frankrikes öde, förrän han afgjort Sveriges, och befästades i detta beslut genom den lätthet hvarmed han såg allt böja sig under bourbonernas banér.

Det är midt i natten emellan den 12 och 13 April han anländer till Paris, tio timmar efter det grefven af Artois gjort sitt intåg. Det var dessutom denna samma natt Napoleon i Fontainebleau under känslan af sin förtviflan ville sluta sitt lif genom ett sjelfmord [*]).

Prinsen afstiger i sin gemåls hotell, hvarest han återfinner sig med känslor dem man lätt begriper. Hennes syster drottning Julia befann sig hos henne begråtande sina egna och sin familjs olyckor.

Det var endast två och ett halft år han varit skiljd från Frankrike, och dessa år föreföllo honom genom de förflutna gigantiska händelserna ligga ett århundrade från hvarandra! Han återfinner här ett Frankrike, men det är ej detsamma, han sett i stånd af så hjeltemodiga ansträngningar; han finner det kufvadt, likgiltigt, mätt på segrar och ära; han återfinner dess beherrskare, men slagen, afsatt, öfvergifven och förvisad Frankrike, öfverhopad med smädelser af samma personer, som mest smickrat honom i maktens dagar.

---

*) Detta sjelfmordsförsök egde rum uti samma lilla våning i Fontainebleau, hvarest drottning Christina lät afdagataga Monaldeschi.

Hvilka intryck, hvilka känslor för kronprinsen i den ställning han befann sig! Förgäfves sökte han bortjaga dem och afleddes ej förr derifrån än då hans tankar återväcktes på de stora intressen han hade att bevaka hos de allierade monarkerna.

Kronprinsessan berömde sig mycket af kejsar Alexander. Hon berättade att denne monark, åtföljd af konungen af Preussen och sina unga bröder [3]), hade gjort henne besök kort efter intåget i Paris, och att de uttryck hvaraf kejsaren begagnat sig om prinsen varit utmärkta af värma och intresse.

Kronprinsen lät oförtöfvadt genom grefve Carl Löwenhielm fråga på hvilken timme kejsar Alexander kunde emottaga honom. Grefven återkom efter en kort stund. »Välan», sade prinsen till honom med otålighet, »hvad har kejsaren sagt? och huru har ni funnit honom?»

Löwenhielm. »Jag har funnit honom lika välvillig som alltid då fråga varit om E. K. H. Det skall vara honom ett nöje att få återse E. K. H.; men då hans salong är uppfylld af folk, har han uppdragit mig säga att det är honom omöjligt emottaga E. K. H. förr än kl. 2, emedan han redan beviljat flera företräden dessförinnan».

Prinsen, som just höll på att kläda sig, kastade på grefven en ransakande blick, liksom för att utröna om detta kejsarens uppskof hade någon djupare betydelse. — — Hade czarens svar varit ej ens af en nekande, men blott och bart af en tvetydig beskaffenhet, så hade prinsen otvifvelaktigt återkommit på sin äfventyrliga idé att kasta sig midt ibland de fransyska hårmassorna [4]) med tanken på — — — hämnd, eller död.

---

[3]) Deribland numera aflidne kejsar Nikolaus och storfurst Michael, begge ganska unga.

[4]) En af kronprinsens gamla vänner, general Gérard (sedermera marskalk), frågade honom om han trodde sig kunna räkna på kejsar Alexander? »Visserligen», svarade prinsen, «räknar jag på honom, ty vårt vapenbrödraskap, knutet af gemensamma intres-

Man tänke sig hans ställning om han sett sig bedragen af de allierade, hvilka i legitimitetens intresse och hans passiva handlingssätt under de senaste tidshändelserna icke skulle saknat förevändningar att enligt mångens önskan bereda honom samma öde som var alla Napoleoniderna bestämdt. De allierade väntade sig icke hans besök i Paris, och i de bourbonska kretsarne troddes att han icke skulle våga sig dit.

Med otålighet väntades emellertid ögonblicket för hans sammanträde med kejsar Alexander, då oförmodadt hans kammarherre grefve Brahe inträdde och anmälde kejsar Alexanders förtrogne, generalen furst Wolkonsky.

Han blef genast mottagen, innan prinsen hunnit fullborda sin klädsel, och den ryska generalen, som var särskildt känd och aktad af kronprinsen, anmärkte utan möda hans sinnesförfattning, den prinsen ej brydde sig om att dölja för honom, och den hans ställning med afseende på uppträdena i Norge i visst afseende ursäktar. Han sade till furst Wolkonsky:

»Vi lefva uti en tid då alla beräkningar slå felt, då många rättigheter misskännas, och tjenster glömmas; men jag har satt hela mitt förtroende till kejsar Alexander, och om redligheten ej bor i *hans* själ, har den försvunnit från jorden. För hans skull har jag uppoffrat allt hvad som fästade mig vid Frankrike. På honom ensam räknar jag för att betrygga Sverges framtid, hvilken kallat mig hit. Så länge mitt lif kan vara af något värde för honom, skall det vara mig dyrbart och skall jag finna det lyckligt. Om jag deremot förlorat hans vänskap och Sverges intressen sättas på spel, återstår kanske för mig ej annat än mitt svärd och pligten att dö med heder, beklagande den hänförelsens makt hvilken dragit mig till honom och som afgjort öfver mitt öde».

---

sen, har blifvit beseglsdt genom stora framgångar; men», tillade han, »*je compte aussi pour beaucoup sur la balance où je mettrai mon épée, car je dois mourir à côté d'elle*».

Wolkonsky (med värma). »E. H. skulle hafva orätt att ej med en fullkomlig trygghet räkna på kejsarens vänskap och på uppfyllandet af de fördrag som grundat vår förening».

Kronprinsen. »Det är sannt: jag räknar fördragen utan tvifvel för mycket, men det finnes någonting hvarpå jag ännu mer räknar, nemligen kejsarens ord, hans ord allena. Han har svurit mig vänskap och riddare-tro, på samma gång han mottog mina eder. I dag verldens skiljedomare, är han alltför stor, alltför mäktig för att icke motsvara sin höga bestämmelse».

Manad af detta ädla förtroende, yttrade furst Wolkonsky allt hvad han *borde* yttra om sin monarks tänkesätt, och drog sig tillbaka för att anförtro kejsaren hvad som syntes bekymra hans bundsförvandt och vän.

Emellertid hade kronprinsen icke hunnit fullborda sin klädsel, förrän trumm-hvirflarne låta höra sig på gården; alla husets tjenare äro i rörelse och två galonerade hingst-ridare stanna framför porten och straxt derefter en liten kalesch med det kejserliga livréet. Det var kejsar Alexander!

Må man döma till prinsens angenäma öfverraskning. Han hade knapt tid att pådraga sin uniform, emedan han ville emottaga kejsaren vid nedersta trappsteget, då han förekommes af Alexander, som möter honom uti ett af de yttre rummen.

Kejsaren skyndar emot honom med öppna armar och omfamnade honom hjertligt sägande: »Jag har lifligt längtat att återse er, min ädle vän, för att öfvertyga er om, att de stora händelser som fört oss hit, långt ifrån att störa den vänskap som förenar oss, hafva ännu mer befästat den, och ni återfinner mig i dag lika fast i dessa tänkesätt som då ni såg mig i betrycket och olyckan». Derpå fattade kejsaren prinsens hand som han hjertligt skakade, och följande honom tillbaka till dess kabinett fortfor han:

»Jag har fått veta genom Wolkonsky att ni var bekymrad, och att ni trodde er hafva anledning hysa

några tvifvelsmål och något misstroende till framtiden. Jag längtar lugna eder i fråga om min vänskap, och jag skulle hafva kommit förr, om det varit mig möjligt; men mitt hjerta har gått mig i förväg».

Dessa få ord utsades så välvilligt och naturligt, att det var omöjligt att ej öfvertygas deraf. Emellertid fullföljde Alexander:

»De triumfer som lagt Frankrike för våra fötter böra ej vara föremål för er ånger; men jag förstår den och den hedrar er! Men er framtid är dock alltid lika ärofull och tryggad, ty ingenting skall numera kunna hindra oss att leda i verkställighet de traktater som afgjort den skandinaviska halföns förening. —— Hade ni befunnit er i det förbundna högqvarteret under de sista skickelsedigra veckorna, skulle måhända Frankrikes öde varit i andra händer än det nu är; men Talleyrand var vår ledstjerna och utstakade vägen för oss i denna bryd-samma och vådliga kris».

Kronprinsen dolde ej, i detta fall, det obehag han erfor att se franska nationen åsidosatt när det gällde att fastställa dess egna öden och utvälja dess nya dynasti.

»Men», återtog kejsaren, »Talleyrand hänvisade oss alltid till senaten. Han kände bättre än vi ställningen i Frankrike och synes fruktat nya katastrofer, om man hänskjutit dessa stora frågor till den allmänna folkmeningens afgörande. Han framställde för oss Ludvig XVIII såsom en oundviklig princip, såsom den enda fana, hvilken kunde förena sinnena omkring monarkien och garantera de nya förhållanden som skola återknyta Frankrike vid det europeiska samfundet. Edra anmärkningar kunna vara ganska grundade; men kortligen emedan saken är afgjord, bör man väl understödja hvad som skett. Jag var vid tillfället blott ett passivt vittne. Jag lät saken ha sin gång. Jag förband mig endast att understödja det parti, hvarom man kunde blifva ense. Se der min roll vid detta stora tillfälle. Ni känner för väl mina enskilda känslor och den stora bestämmelse jag tillönskade er, för att anklaga mig för partiskhet i

bourbonernas intresse. Men ni var ej på stället. Norska angelägenheterna hindrade er och vi blefvo hänvisade till oss sjelfva. Hvad mig sjelf angår skall jag aldrig i mitt lif glömma mina förbindelser till er. Det är nödvändigt för min heder och för mitt samvete att återgälda eder en vänskap hvars hela värde jag känt, (med välvilja skakande prinsens arm) tala med mig uppriktigt, min goda vän; ni eger alltid samma rättigheter till min tacksamhet och mitt hjerta».

Detta gaf prinsen anledning att gå något tillbaka, och då talet föll på de senaste händelserna, dolde ej prinsen den förvåning han deraf erfor:

»E. M. har till och med icke vågat ana de framgångar, ni i dag vunnit. I en tid så bördig på skakande öfvergångar har ingenting synts mig mera sorgligt än den slapphet hvartill franska folk-karakteren är bragt. Den synes mig hafva ändrat natur. Envåldet har förslöat dess mod, och döfvat den kraft hvaraf den fordom var mäktig, och i sanning det är ej den minsta förebråelse efterverlden skall göra Napoleon. Hvarken han eller någon af hans marskalkar hafva vågat försöka återupplifva denna nationens hänförelse (osé entreprendre de relever cet élan), och hvad man måste beklaga, sire, det är att den första af alla krigiska ryktbarheter, den första af alla administrativa och finansiella utmärktheter föll på en enda dag».

»Napoleon är slagen och Frankrike undergifvet. Medan E. M. ser Europa vid sina fötter, hvad återstår mig, sire, för att hafva varit eder bundsförvandt? — Ett nytt krig, jag kan säga ett inbördes krig! E. M. vet hur många gånger jag förtroendefullt uppsköt Sveriges intressen för att endast öfverlemna mig till E. M:s vänskap. . . . Då lyckligtvis krigets skiften skonat E. M:s person, beder jag E. M. låta mig uppriktigt veta hvad ni nu vill göra för uppfyllandet af våra fördrag».

Rörd af dessa ord och i känslan af den höjd af makt hvartill det behagat försynen att så oförväntadt upplyfta honom, svarade Alexander:

»Lyckan skall lika litet som motgången finna mig förändrad i de tänkesätt jag egnat E. K. H., och jag skall icke finna någon sann glädje uti våra triumfer utom försåvidt jag ser er lycklig och lugnad i fråga om det samvetsgranna uppfyllandet af mina löften. Vár öfvertygad, min gode vän, att ni uti alla omständigheter skall finna mig en försvarare af edra och Sveriges intressen, och tacksam för de tjenster ni bevisat mig. Ni kan vara säker, att jag skall uppfylla mina förbindelser och att Norge skall blifva förenadt med Sverige; ingenting kan numera hindra oss att bringa denna sak till ett godt slut. E. K. H. har önskat att i detta ändamål få använda en rysk hjelpkår. Välan; jag gifver er hela Bennigsens armée! Vill ni dessutom hafva min bemedling hos makterna, mina goda tjenster, så stå de eder likaledes till buds. Säg mig blott hvilka åtgärder ni önskar, och de skola genast vidtagas, likasom jag skall utverka de andra suveränernas bifall dertill«.

Lifligt rörd af kejsarens ädla beteende, ville prinsen svara hvad hans hjerta förestafvade honom; men kejsaren som ej gaf honom tid dertill återtog med ännu mera värma:

»Javäl, mitt hjerta och mitt samvete skola ej vara försonade med det framfarna förrän jag ser Sverige belåtet och tryggadt; och tro mig, min vän, jag sätter en ära i allt det goda jag kan göra för er och ert nya fäderneslandȣ.

Dessa ord, uttalade med hela värman af en känslig själ och i ett ögonblick då Alexander såg Europa för sina fötter, förtjena att af historien bevaras [5]).

[5]) Dessa Alexanders ord voro af vigt vid sidan af all den afvoghet och afund som de andra bundsförvandterna röjde mot Sverige, och sjelfva England skulle utan honom kanske ej tvekat att lemna oss åt vårt öde. Se här hur lord Castlereagh yttrar sig i ett förtroligt bref (till lord Bathurst) under det kronprinsen ännu var qvar i Paris:

Paris d. 27 April 1814.

— — — Carl Johan har inga särdeles stora anspråk på vår gunst. Då likväl ingen af de förbundna makterna torde

På detta sätt lyckades Alexander att fullkomligt lugna kronprinsen och komma honom att glömma den fruktan han närt i anseende till framtiden.

Då man derefter vidrörde de sednaste tilldragelserna och talade om de bemödanden som blifvit gjorda för att söndra kronprinsen från kejsaren och inveckla honom i den allmänna fördömelsen, sade Alexander: »Man ville att jag skulle betjena mig emot eder utaf de uppsnappade rapporterna ifrån hertigen af Feltre, i hvilka man påbördade er föga välvilliga afsigter mot mig och de allierade».

Kronprinsen. »Jag vet, sire, att mina fiender varit ganska verksamma hos E. M. och ej aktat för rof att vanställa de enklaste fakta. General Skjöldebrands uppfångande och samtal med Napoleon, general Maisons berättelse till hertigen af Feltre, hr Franzenbergs *) vistande i mitt högqvarter — allt har varit föremål för de mest illvilliga uttolkningar, och sjelfva den rättmätiga och tillåtliga smärta jag såsom född fransman röner att se min forna fädernejord sköflad har blifvit mig lagd till last såsom E. M:s bundsförvandt».

Kejsaren. »Alla dessa försök hafva endast bevisat mig en sak: önskan att göra oss oeniga. Långt ifrån

---

finna rättvist att bryta fördraget med Sverige på grund af de besvär och starka misstankar som jag medgifver hafva uppstått, så äro vi äfven med detsamma rättfärdigade för att vi underhålla deras fältherre; och *då Ryssland yrkar på fördragets bestånd*, så måste vi väl hålla vårt eget ord etc.

*) Bland de galna utläggningar man gifvit af Franzenbergs sändning, var äfven att kronprinsen skulle som pris för ett föregifvet affall begärt af Napoleon *»flere provinser vid Östersjön»*. Napoleon skall äskat ett skriftligt, af kronprinsen undertecknadt förslag i ämnet hvilket den senare ej velat lemna förr än han egde kejsarens egenhändiga förbindelse i sina händer. (Memoires de M. de Bausset ancien prefet du palais).

Man må med skäl förvånas, att dylika dårskaper kunna uppdukas. Kronprinsen skulle, i ett ögonblick då Napoleon stod på branten af sitt fall, af honom begärt *provinser vid Östersjön*, såsom pris för ett affall från de segrande bundsförvandterne, hvilka stodo under murarne af Paris....!

att hos mig uppväcka det ringaste tvifvel mot er hafva de endast tjenat till att bättre lära känna våra gemensamma fiender! Jag har gömt dessa papper för att sjelf meddela dem. Se här äro de!»

Kejsaren öfverlemnade nu prinsen ett omslag innehållande nyssnämnde hertigens af Feltre rapporter. »Behåll dem», sade han, »det skall bevisa eder tillräckligt, att min vänskap och mitt förtroende ej deraf lidit».

Detta vackra drag hedrar onekligen Alexander, och då kronprinsen, till genmäle af kejsarens uppriktighet, erbjöd honom taga kännedom om hvad hans enskilda brefregistratur derom innehöll, svarade kejsaren: »Nej då, min vän, jag behöfver ingenting se för att fritaga eder från all beskyllning».

Detta samtal lugnade fullkomligt kronprinsen, och kejsarens påfallande artighet att göra honom första besöket efter ankomsten till Paris förvånade både konungar och ministrar samt nedstämde betydligt tonen hos kronprinsens vedersakare.

För att besvara kejsarens besök begaf sig prinsen kort derefter till Elysé Bourbon, hvarest han i förstugan emottogs af kejsaren sjelf, hvilken förde honom till sin enskilda salong genom flera rum som voro uppfyllda af allt hvad Frankrike egde utmärkt och namnkunnigt. Detta besök egnades hufvudsakligen åt samtal om Frankrikes ställning och den framtid som väntade detta land och Europa. . . . Kronprinsen dolde ej sina åsigter om det öde, som förestod hans forna fädernesland då det hemfallit under bourbonska dynastien, och lyckönskade sig att vara fremmande för de följder han befarade. Vid nedgåendet från kejsaren nalkades Berthier med tårar i ögonen prinsen och sade till honom: »Om ni varit med oss, skulle vi vara mindre att beklaga». Man talade några ögonblick om Napoleons fel och man suckade öfver de olyckor han åsamkat Frankrike genom sin halsstarrighet uti vissa konjunkturer och genom sin svaghet uti andra.

Från Elysé Bourbon begaf sig prinsen till Eugènes hotell, som beboddes af konungen af Preussen vid rue de Bourbon. Detta besök var kortare och mindre förtroligt, änskönt Fredrik Wilhelm alltid mottog kronprinsen vänligt och lika litet som kejsar Alexander glömde de tjenster prinsen gjort deras sak. Ingenting nämndes om det ofta omtalade giftermålsförslaget emellan prins Oskar och konungens dotter. Omständigheterna hade förändrat sig och med dem förhoppningarne och den ömsesidiga bevågenheten.

Samma dag emottog prinsen besök af alla diplomaterna med undantag af lord Castlereagh, som hade svårt att glömma kronprinsens marsch emot Danmark, m. m. Kejsar Alexander lyckades emellertid mildra hans ovilja, och Castlereagh infann sig. Intrycket af kronprinsens personlighet och de skäl han utvecklade för sitt handlingssätt under det sednare tidskiftet af koalitionen omstämde väl icke fullkomligt lordens tänkesätt, men han fann i kronprinsens samtal om den allmänna och inre ställningen i Frankrike så rika ämnen till belåtenhet och intresse att han sedermera flere gånger infann sig, ehuru de gamla intrycken från Kiel och Lüttich dock aldrig utplånades.

Märkligt är emellertid, att kronprinsen funnit en utmärkt försvarare uti fältmarskalken lord Wellington, som gjorde full rättvisa åt kronprinsens försigtiga och beräknande operationssätt, och som sednare yttrade till prinsen-regenten af England, *att han skulle hafva uppfört sig på samma sätt som kronprinsen af Sverige, hvilken handlat såsom en skicklig härförare och såsom god svensk* [1]).

Vid sin ankomst till Paris hade prinsen (som vi sett) tagit in i sitt eget hotell rue d'Anjou; men då denna lägenhet (lämplig för hans familj i förening med drottning Julias) ej mera lemnade tillräckligt utrymme

---

[1]) Jfr Thorntons bref till Stewart, dat. Köln d. 19 Febr. 1814, Bil. N:o 4.

när prinsen anländt med ett sorts högqvarter, lät han gifva sig ett militäriskt qvarter i hotellet Marboeuf rue S:t Honorée. Han slog sig der ned efter några dagar jemte prinsessan. Hotellet Marboeuf hade tillhört drottning Julia, hvilken under sin lyckas dagar skänkt det till hertiginnan Decrès: nu stannade drottning Julia qvar vid gatan Anjou uti sin systers hus.

På borggården af kronprinsens nya bostad upprättades genast en lysande militärvakt, sammansatt utaf 2 kompanier af det kejserliga ryska gardets grenadierer. Hedersvakter uppställdes vid alla yttre dörrar och kanoner försvarade inträdet till gården. De tolf svenska gardes-kavalleristerna fördelades för den inre tjenstgöringen; prinsen och prinsessan bebodde den första våningen, genom sin präktiga inredning särdeles lämplig till emottagningar.

Der samlades nästan alla aftnar en krets af prinsens vänner och gamla vapenbröder. Man såg också der en Talleyrand, en Fouché vid sidan af marskalkarne Ney, Augereau, Gérard, Maison, äfvensom de förbundna makternas ministrar.

Kejsar Alexander infann sig flere gånger utan ceremoni i en liten kalech, utan att prinsen någonsin underrättades derom annorlunda än genom bullret af trumman och vaktens gevärsrop. Då hade han ofta icke tid att nedstiga för att mottaga sin kejserliga vän, som vanligtvis öfverraskade honom uti trappan eller uti de yttre salarne. Alexander visade en stor enkelhet i sitt uppförande samt en viss likgiltighet för yttre prakt och för denna etikett, så beqväm för medelmåttan i purpur. Hans samtal voro ganska intressanta genom den rika erfarenhet, det fina vett och dock blygsamma ton han iakttog, så mycket mera hänförande som verldens öde vid denna tid låg i hans hand. Denna oafbrutna uppmärksamhet, dessa omsorger hvilka under dåvarande omständigheter endast kunde härflyta från en oegennyttig vänskap fästade kronprinsen uppriktigt vid kejsar Alexander, och förstummade Sveriges vedersakare.

»Det har mycket kostat på mig», sade han en dag till prinsen, »att hafva bedragit mig på Napoleon. Jag älskade denne man som jag trodde tillgänglig för ädla intryck, och jag skulle hafva velat vara älskad tillbaka, utan afseende på politiken. Men jag har blifvit dårad af hans behag som dolde en gränslös ärelystnad. Döm då till min ledsnad att ej hafva haft att söka min egen säkerhet annorstädes än uti hans fall».

Kronprinsen tyckte sig redan märka i kejsarens sinne och karakter en riktning åt det religiösa, en tro på den slags predestination som sedan gjorde honom så tillgänglig för den mysticism som madame de Krüdener hos honom närde och som gaf upphofvet till den s. k. *heliga alliansen.* Hans tal förrådde ofta ett sådant åskådningssätt, och han trodde sig handla som ett verktyg i försynens hand. Det öde Frankrike undergått ansåg han som en högre vedergällning; och kronprinsen, å sin sida, dolde ej det vidriga intryck han erfor af att se all den otacksamhet och förnedring som utmärkte kejsardömets fall. Djupt skakad och nästan förödmjukad af hvad som utmärkt instörtandet af det Napoleonska verldsväldet har han ej mera plats uti sin själ för sitt gamla agg emot Napoleon. Motgången har lagt sin försonande hand öfver deras misshälligheter och utplånat det förflutna.

Medan de förbundna suveränerne visade sig offentligt och emottogo glädjebetygelserna af denna nyhetslystna befolkning, hvilken skyndade emot kejsar Alexander kallande honom Frankrikes räddare och skyddsengel, innesluter sig prinsen tankfull i sitt hôtel hängifvande sig åt föga angenäma reflexioner. Den allmänna opinionen hade störtat sig med sådan våldsamhet i restaurationens armar, och röjt en sådan afvoghet emot kejsarväldet, att senaten nästan tvungits att brådstörta abdikationen. Han anmärker med ledsnad, att denna nation, länge berusande sig genom frihetens öfverdrifter, blifvit under Napoleon späkt genom enväldet till den grad, att den endast begagnar sin återvunna frihet för att med högljudda bifallsyttringar beledsaga de frem-

mande truppernas intåg uti sin hufvudstad. Han förvånas att se fransmännen närvara vid detta besittningstagande såsom vid ett fri–spektakel, hänryckas genom den vackra hållningen af en fiendtlig armée och skratta sig till döds vid åsynen af kossacker och baskirer lastade med byte som blifvit taget på Frankrikes plundrade jord. Det fanns hvarken takt, nationalkänsla eller måtta i detta uppförande. Prinsen, som förutsagt suveränerna någonting helt annat, kände sig sårad genom denna frånvaro af all värdighet i en så oerhörd motgång! Ingenting stort, ingenting ädelt och verkligt upphöjdt utmärker detta hastiga fall. Med de förnämsta befälhafvarnes affall förenar sig den svartaste otacksamhet och drag utaf en exempellös förnedring [8]).

Vid anblicken af detta skådespel, hvilket utgjorde en så bedröflig motsats till det som utmärkte republikens första tid och hvaraf det förvånade Europas blickar dittills blifvit öfverraskade, kunde kronprinsen icke afhålla sig

---

[8]) En marskalk, känd för sitt mod och för sin tillgifvenhet emot Napoleon, besökte honom i Fontainebleau samma dag han abdikerade, för att säga honom att han ej längre kunde tjena honom; han ville draga sig tillbaka och beder kejsaren betala hans skulder. »Huru mycket behöfver ni?» frågade Napoleon med godhet. — »100,000 francs, sire!» — »Se der 200,000», återtog kejsaren, och marskalken mottog dem med alla tecken af en uppriktig hängifvenhet. Följande dagen skrifver han till provisoriska regeringen att han lemnat tyrannens leder, och erbjuder bourbonerna sin tjenst.

Barrère, denne ryktbare kungamördare som enligt sitt eget uttryck låtit »med blod smörja revolutionsvagnens hjul», skref till kronprinsen och anhöll om hans bemedling hos bourbonerna till erhållande af en tjenst. »Om han röstat för Ludvig XVI:s död», säger han i sitt bref, »och sökt fylla måttet af anarkiens brott, var det för att väcka fransmännens afsky för den revolutionära ordningen och sålunda förbereda de legitima prinsarnes återvändande». Kronprinsen kastade med förtrytelse detta bref ifrån sig. (Barrère, hvilken engelsmannen Burke gaf tillnamnet guillotinens Anakreon, var författare af den märkbara artikeln uti monitören (af d. 14 Aug. 1804), hvilken så djupt skymfade Gustaf IV Adolf och ohjelpligt söndrade honom med Napoleon).

sig från en djup känsla af vemod. Det syntes som ödet velat vid slutet af detta märkbara tidskifte gifva honom ett stort exempel på den menskliga förnedringen *) och på den förstörelse, som de största välden efter hvarandra äro underkastade.

Kronprinsen hade, dagen efter sin ankomst till Paris, aflagt ett besök hos grefven af Artois [10]). Det var en skyldig gärd åt Ludvig XVIII:s representant, konungarikets general-löjtnant. Hvilka känslor kronprinsen äfven kunde hysa mot bourbonerna, bjöd dock klokheten, och sjelfva hans tillgifvenhet för Frankrike att hylla hvad som skett. Då talet föll på de händelser som åvägabragt restaurationen sade kronprinsen till grefven af Artois: »Jag beklagar lika mycket som de förbundna suveränerna att omständigheterna nekat såväl dem som mig att se E. H. före dess ankomst till Paris; men i dag då andra förhållanden inträdt och nationen uttalat sin mening, beder jag E. H. mottaga mina uppriktiga lyckönskningar med anledning af den händelse, som återgifvit tronen åt huset Bourbon».

Grefven af Artois var alltför lycklig i sin nya ställning för att ega något minne af rönta obehag (i Nancy och Stralsund) och för att ej med allt utseende af uppriktighet mottaga dessa lyckönskningar, och kronprinsen gaf så goda skäl för sitt handlingssätt, att han verkligen tycktes hafva öfvertygat grefven af Artois om sin böjelse att se bourbonerne återgifna åt Frankrike. Han delgaf honom uppriktigt sin tanke om det upp-

*) »Rome, au temps des élevations et des degradations subites de ses empereurs, n'offrit pas un pire exemple, ni un pire scandale d'outrages après la prostration». (Lamartine).

[10]) Prinsen hade skickat fältmarskalken Stedingk för att förbereda grefven på sin ankomst. Stedingk blef såsom det var att vänta emottagen med öppna armar, och grefven af Artois förde honom till ett fönster som vette åt Ludvig XV:s torg (place de la concorde). »*Se der*», sade han, med en uttrycksfull åtbörd utmärkande det ställe hvarest Ludvig XVI:s hufvud fallit; »*här finnes ingen lycka för oss*».

förande, restaurationen borde iakttaga för att förlika de särskilda partierna och undvika farliga klippor, och på detta sätt syntes uttrycket af det förflutna, åtminstone till skenet, vara utplånadt. Det storartade i händelsernes utveckling hade lagt band på enskilda missnöjen, och borde gifva rum åt känslor af välvilja och vänskap. Grefven af Artois besvarade genast kronprinsens besök, och öfvertalade honom att komma och hos honom intaga sin middagsmåltid, hvilket antogs.

Kronprinsen kände emellertid obehaget af sin enskilda ställning och visade sig sällan. Fremmande, som han var för de händelser som återkallat bourbonerna, ville han ej ens *synas* ega någon del i det närvarande som förnedrade Frankrike, och han längtade blott efter det ögonblick då han kunde lemna Paris, icke döljande att denna längtan var förorsakad af »*l'indignation et le dégout de se trouver en presence de tant de lâcheté*». Han fortfor att innesluta sig i sitt hotell der han endast var tillgänglig för några få vänner och för de politiska notabiliteter som etiketten ålade honom att emottaga.

Den enda gång han publikt visade sig var vid tillfälle af kejsarens af Österrike intåg (15 April), och äfven detta skedde egentligen för att behaga kejsar Alexander, som önskade det. Klokheten och pligten förenade sig dessutom för att tillråda honom denna höflighet, hvilken han hvarken kunde eller borde undandraga sig; men han skulle hafva velat välja ett annat tillfälle, alldenstund kejsaren af Österrike var mindre väl anskrifven hos befolkningen i Paris, som velat att han för sin heders skull allvarsammare satt sig emot Napoleons fall.

Emedan kejsar Frans anlände på vägen från Bourgogne, for man honom till möte till tullen vid S:t Antoine, det ställe hvarest kejsar Alexander och konungen af Preussen enligt öfverenskommelse borde sammanträffa med kronprinsen. Man steg till häst och kejsar Frans emottogs med all vederbörlig ståt samt beledsagades till Ludvig XV:s torg (place de la concorde), der trupperna

paraderade. Här helsade kronprinsen flere af sina gamla vapenbröder bland marskalkarne. Hvilket återseende! Hvilka känslor dväljdes ej här vid tanken på det omätliga svalg som låg mellan 1812 och 1814?

Trupperna defilerade för suveränerna, hvilka derefter ända till dess bostad beledsagade kejsaren af Österrike, hvilken bad dem stanna qvar till middag. Kejsar Frans bemötte sina höga gäster med den godmodiga välvilja, som utmärkte honom, ehuru långt ifrån med Alexanders liflighet och utsökta uppmärksamhet. Utan tvifvel kände han i vissa fall obehaget af sin ställning; och han bemötte äfven kronprinsen på ett förekommande sätt, måhända på grund af det intresse, denne på sista tiden betygat Napoleon. Kronprinsen hade vid bordet tagit platsen vid sidan af kejsar Alexander, som var vid ett förträffligt lynne. Närvarande vid denna måltid voro konungen af Preussen, grefven af Artois (sedermera Carl X), prins Wilhelm af Preussen, storfurst Constantin, herrar Metternich, Hardenberg, Castlereagh med flere af de utmärkta diplomaterna i högqvarteret. Ett ögonblick innan man steg upp från bordet sade Alexander till kronprinsen: »Vi hafva öfverenskommit att besöka spektaklet i afton; jag hoppas E. K. H. gör oss sällskap».

Af artighet lofvade prinsen att infinna sig, men han hade knapt återkommit hem från middagen, innan han föregaf en tillfällig opasslighet för att undslippa denna heder. Visa sig publikt vid sidan af suveränerna som skulle emottaga handklappningar af de besegrade, det skulle hafva varit att liksom taga i anspråk sin del uti triumfer, dem hans hjerta tillbakavisade. Han begaf sig emellertid till spektaklet uti den största inkognito, endast åtföljd utaf grefve Brahe och ett par af sina vakthafvande officerare. Man tog plats uti en griljerad loge. Härifrån hade han tillfälle nog att få höra, huru de lättsinniga åskådarne uppstämde högljudda *lefve!* för de begge kejsarne, för konungen af Preussen, för bourbonerna, »för den hederlige general Sacken, kom-

mendant i Paris», och en gyckelmakare började slutligen ropa: »vive tout le monde!» Under intrycket af en lätt begriplig känsla sade prinsen med sakta röst: »*Ropen eländige! Der ser man till hvad grad af låghet despotismen kan sänka menniskan!*»

Emellertid återstod för prinsen att med suveränerna uppgöra angelägenheterna i Norge, hvilka i främsta rummet föranledt hans resa till Paris. Genom Alexanders verksamma biträde afgjordes allt på sätt kronprinsen önskade, och han behöfde knapt framställa sina förslag förr än de af kejsaren biföllos. Alexander lofvade på förhand, att om Sverige skulle blifva tvunget föra krig för att erhålla Norge, skulle det understödjas af en rysk och preussisk kår, på sätt kronprinsen kunde finna tjenligt. Dessutom skulle general Bennigsens armée som låg framför Hamburg beordras intåga i Holstein för att tvinga konungen af Danmark att tala med eftertryck till prins Christian. Alexander förklarade dessutom att han ej skulle ratificera freden med Danmark, förrän norska frågan blifvit afslutad, och han lät genast de mest bestämda order afgå till de trupper han ställde till kronprinsens förfogande. »Emellertid kan jag icke tro», sade han, »att konungen af Danmark kan missbruka sin makt ända till att i hemlighet uppmuntra ett uppror i Norge, isynnerhet som han genom ett dylikt uppförande skulle bereda danska monarkiens undergång. I alla händelser kan E. K. H. räkna på ett fullkomligt biträdande å min sida utaf allá de mått och steg ni kommer att finna lämpliga för att påskynda landets öfverlemnande, och jag ansvarar för de andra makternes medverkan dertill».

I anledning häraf inbjöds kronprinsen att säga sin tanke i ämnet, hvadan han lät föreslå de förbundna suveränerna följande mått och steg:[1])

1:o Ryssland, England, Preussen och Österrike affärda gemensamt en särskild beskickning till konungen

[1]) Not öfverlemnad af baron Wetterstedt till lord Castlereagh, baron Hardenberg, prins Metternich och grefve Nesselrode, dat. Paris d. 30 April 1814.

af Danmark för att inbjuda denne suverän att ånyo uppfordra prins Christian att foga sig efter sin pligt och lemna Norge vid straff att behandlas som upprorsmakare emot sin konung och förklaras arfsrätten förlustig till danska tronen.

2:o Efter att hafva af konungen af Danmark erhållit dessa order för prins Christian, skulle sändebuden begifva sig till Norge för att förklara honom, att om han ej lydde dessa order, hade suveränerna beslutit förena sina krafter med Sveriges för att bringa Norges öfverlemnande till verkställighet.

Dessutom lät kronprinsen suveränerna förstå, att om Sverige skulle blifva tvunget att med uppoffring af sitt blod och sina skatter eröfra Norge, man ej kunde fordra af det Pomerns afträdande.

Genom kejsar Alexanders bemedling biföllos alla dessa punkter af de andra monarkerna, och till och med af lord Castlereagh. Derpå skred man till utnämnande af de kommissarier, hvilka skulle såväl i Köpenhamn som i Norge meddela kunskap om detta makternas oåterkalleliga beslut. De voro å kejsar Alexanders vägnar generalen grefve Orloff, å konungens af Preussen vägnar major Martens [2]), å kejsarens af Österrike general Steigentesch. Alla dessa herrar infunno sig hos kronprinsen, som underrättade dem om föremålet för deras beskickning och lemnade dem sina instruktioner jemte uttryckande af sin önskan att de begåfvo sig omedelbart till sin bestämmelse [3]).

---

[2]) Densamme major Martens som vid Dennewitz skickades till kronprinsen.

[3]) Under alla dessa öfverläggningar med suveränerna och deras ministrar sökte kronprinsen, varnad som han var af det förflutna, att isynnerhet öfvertyga sig om furst Metternichs pålitlighet. Sjelfva grefve Nesselrode trodde sig i anledning häraf berättigad yttra: »Jag trodde att E. K. H. icke skulle anse sig behöfva söka andra vänner än oss. Förtro Er ej alltför mycket åt furst Metternich. Han är ganska fin». Kronprinsen svarade, att han alltid fästat mesta vigt vid Rysslands redlighet och att han föga räknat på någon annan än på kejsaren och på sig sjelf.

Underhandlingarne med Frankrike och Talleyrand i egenskap af den provisoriska regeringens chef erbjödo mindre svårigheter, helst kronprinsen redan bifallit att afträda Guadeloupe emot en motsvarande ersättning. Han förklarade Talleyrand, att om tyngden af denna ersättning borde drabba Frankrike, han skulle nöja sig med 16 millioner francs, men att i fall det skulle tillhöra de allierade att hålla honom skadeslös han fordrade 24 millioner. Han uppdrog åt fältmarskalken Stedingk och baron Wetterstedt att afhandla denna angelägenhet och han tillade: »Man har beröfvat Frankrike allt; det nedtynges af kontributioner till belopp af flere milliarder, då deremot de förbundne förfogä öfver Europa; och de ofantliga eröfringar de gjort, hafva beredt dem tillgångar, hvarmed de kunna hålla mig skadeslös. Ni eger, baron Wetterstedt, att uti en formlig not till de förbundna makternas befullmäktige underrätta dem om dessa mina afsigter». Han anmälde sjelf för lord Castlereagh sitt beslut att inlemna en dylik not, hvars grunder han utvecklade i det han erinrade om de tjenster han gjort den gemensamma saken. »Om den skadeersättning de allierade komma att gifva mig», sade han, »ej förefaller mig tillräckligt betryggande, önskar jag, mylord, att England tillförbinder sig att garantera mig den».

»Huru, min prins», återtog lord Castlereagh något förvånad, i det han upplyftade sina ögon och gravitetiskt stack sina båda händer uti fickorna på sin långa rock; »England har afträdt ifrågavarande koloni, och det är samfäldt med makterna som det lofvat hålla E. H. skadeslös för dess återlemnande. Anser E. K. H. ej denna garanti tillräcklig, och hvarföre vill E. H. specielt belasta England dermed?»

»Emedan ni har en representativ styrelse», genmälte prinsen. »Om ni skulle dö, eller utträda ur kabinettet, vänder jag mig till er regering, som skall göra rättvisa åt mina reklamationer. Men hvad garanti skall jag finna uti en ministers löfte, hvilken skänker mig sitt

ord i dag och som kanske i morgon förafskedas och desavoueras af sin monark?»

Detta tal smickrade lord Castlereagh, som svarade med brittisk stolthet: »E. K. H. skall aldrig hafva att ångra det förtroende ni satt till mig och till den brittaniska styrelsen. Jag gifver den garanti, E. K. H. önskar. Jag beder E. H. vara öfvertygad, att hvarken jag eller mitt land någonsin skola neka till de tjenster E. K. H. gjort Europa uti de svåra tiderna, och E. H. skall med en fullkomlig visshet kunna räkna på Englands trohet».

Kronprinsen uttryckte sin erkänsla, och lord Castlereagh fortfor:

»För att visa verlden, att de förbundna äro eniga i beslut och handling, skulle det vara önskligt, att en svensk fördelning qvarstannar på kontinenten ända till fredens afslutande!»

Kronprinsen. »Helt visst, mylord! Kejsar Alexander har redan talat med mig derom och vi äro äfvenväl ense om nyttan att ådagalägga, att ingen af de länkar, hvilka fästade Sverige vid fredens stora intressen, blifvit afbruten».

General Boyes svenska fördelning bestämdes att qvarstanna i Frankrike.

Emellertid fortfor kronprinsen att vistas i Paris [*]), och erfor att den allmänna sinnesstämningen var ännu

---

*) Fouché (hertigen af Otrante) var äfven en bland dem, som de sista dagarne af prinsens vistande i Paris besökte honom. En afton i kronprinsens salong talade man om Ludvig XVIII:s ankomst till Frankrike. Fältmarskalken Stedingk, som egde vänner vid det gamla hofvet, tillade: »Javäl, man förbereder kungens emottagande i Paris; man *uppackar* hans saker i Tuillerierna». Fouché svarade med ett försmädligt småleende: »Man skall snart *inpacka* dem!» (Medd. af Stedingk). — Hertigen af Castiglione (Augereau) ville anställa en middag åt kronprinsen och hans trognaste vänner och vapenbröder, bland hvilka man räknade Gerard, Exelmans och andra. Men prinsen afböjde detta anbud. Augereaus uppförande och isynnerhet hans olyckliga proklamation hvari han skymfar Napoleon, hade ådragit honom ett

långt ifrån tryggad i Frankrike. Arméen var i oro och fruktade framtiden.

Bland andra som besökte kronprinsen var den tappre och lysande marskalk Ney. Han sökte ursäkta marskalkarnes uppförande under kejsardömets sista ögonblick genom de oerhörda omständigheter af hvilka man bortdrogs, men tillade emellertid att Frankrike var förödmjukadt och att det enda medel som ansågs trygga landets fred och framtid var bourbonerna. »Om nationens vilja», sade Ney, »hade kunnat rådfrågas på ett lagligare sätt, skulle resultatet säkert blifvit helt annorlunda, isynnerhet om E. K. H. med sin armée skyndat att understödja nationens sak!»

Kronprinsen, som ogillade marskalkarnes uppförande mot Napoleon, svarade att han misströstade om nationen efter hvad han nu sett; han skattade sig lycklig att icke hafva kastat sig i ett dylikt vågstycke och derigenom äfventyrat både Sveriges och sin egen framtid; han trodde sig dessutom icke kunna räkna på generaler, hvilka öfvergifvit honom den 18 Brumaire, då han i en snarlik belägenhet sökte försvara nationens sak; och detta allt var honom en varning att afhålla sig ifrån deltagande i Frankrikes angelägenheter. »Att i min ställning», sade han, »handla annorlunda skulle vara ett brott, att blott tänka derpå mer än ett fel. Jag uthärdar i tysthet de vidrigheter som äro oskiljaktiga från min närvarande belägenhet, och jag önskar Frankrike allt godt, men är fast besluten att helt och hållet uppoffra mig åt de pligter, jag är skyldig mitt nya fäderneslånd».

---

rättvist ogillande af alla partier; kronprinsen ansåg dessutom bäst att lefva isolerad, och att afböja hvarje yttring af en politisk känsla, som skulle kunnat tolkas illa. Då man talade med honom om Frankrikes öde, om nationens önskningar och de utsigter som erbjudit sig för honom att förekomma bourbonerna, svarade han ständigt: »Bevare mig Gud derifrån! Det är icke här jag bör ställa mina förhoppningar, och jag försäkrar er, att om det ej vore tacksamheten som qvarhöll mig i Sverige, skulle det åtminstone vara sunda förståndet».

Då kronprinsen förebrådde arméen att hafva öfvergifvit Napoleon, svarade Ney:

»Vi liknade en simmande i lifsfara: vi måste väl söka land».

Kronprinsen. »Det är hvad ni aldrig bort göra!»

Ney. »Hvad parti återstod oss då?»

Kronprinsen. »Att gå under i vågorna!» *)

Svaret var hårdt och erinrade om general Cambronnes ryktbara ord: »*la garde meurt et ne se rend pas*». Marskalken genmälte: »Kunde vi, utan fara af inbördes krig, följa en man som var bannlyst af Europa, öfvergifven af alla, afdankad af landets lagliga myndigheter?»

Kronprinsen (med stegrad hänförelse). »Nationen och arméen hade bort stanna qvar under sina rättmätiga fanor och försvara dem ända till sista blodsdroppan. Hade ni äfven dukat under, så kunde ni sagt med Frans I: »*allt är förloradt utom äran*». Att senaten, van att böja sig under styrkan, proklamerade bourbonerna i skydd af utländska bajonetter, jag begriper det! Men arméen! arméen! — hvar äro de, dessa tappra från 1794, hvilka jag känt och kommenderat? Hvar är hon, denna nation, hvilken reste sig fordom såsom en enda man för att tillbakakasta fremlingarnes ok!!»

På detta oväntade sätt yttrade sig kronprinsen om de senaste tilldragelserne till en man som varit bland dem som hårdast behandlat Napoleon i sin olycka; men han ansåg sig ega någon rätt att tala oförbehållsamt med Ney, hvilken fordom stått under hans befäl som öfverstelöjtnant, och emedan hans språk i detta ögonblick var ett echo af hans fransyska hjerta.

Bland märkbara notabiliteter, kronprinsen emottog, var furst Talleyrand. Denne ryktbare diplomat, som ömsevis tjenat och störtat alla partier, var nu själen

*) I franska originalet står:
N. »Nous nagions, il fallait bien aborder».
Kr. »Aborder, non!»
N. »Que fallait-il faire?»
Kr. »Vous noyer».

och drifkraften i den falang inom senaten och lagstiftande kåren hvilken stod i förbindelse med kejsar Alexander och framhöll legitimiteten såsom den enda möjliga fana under hvilken partierna kunde förenas. Till stöd för denna nya lära hade Chateaubriands berömda bok om *Bonaparte* och *Bourbonerna* utkommit, en brochyr, som spriddes vid tillfället af de allierades intåg i Paris och hvilken icke ringa bidrog till restaurationen, hvars »*stora trumpetstöt*» hon på sätt och vis var. Men ljudet af denna trumpet hade redan på ett obehagligt sätt nått kronprinsens öron [6]).

[6]) En dag straxt efter kronprinsens ankomst till Paris infinner sig fältmarskalken Stedingk och man talade om Chateaubriands skrift såsom en af dagens förnämsta nyheter. »Det är blott och bart en parti-manöver» sade prinsen, »hvarigenom man vill öfvertyga Frankrike om nödvändigheten att återkalla bourbonerna. Denna nödvändighet finnes endast i Chateaubriands hjerna. För öfrigt hvilka idéer i 19:de århundradet! hvilken förbittring, hvilka bemödanden att nedsudla hvad som är stort och olyckligt! Napoleon kan hafva sina fel; men helt visst är han icke åtkomlig från den sida, hvarest Chateaubriand anfaller honom. Hans mod har ej blifvit bestridt af någon. Föröfrigt går tendensen i denna bok ut på att äfven smäda er svenskar, emedan den söker anställa åtal emot eder revolution. Säga *att det varit bättre välja den siste fransman än en utlänning*, det är att säga att edra begge tronföljareval efter 1809 varit statsbrott». Fältmarskalken anmärkte att han var långt ifrån att gilla dylika idéer och att de skulle förkastas trots författarens snille. — »Jag ser», fortfor prinsen, »icke allenast något opassande, utan äfven ett angrepp emot edra positiva intressen uti allt hvad Chateaubriand säger då han påstår att Frankrike hade bort visa ifrån sig Napoleon, emedan han var utlänning. Denna affektation att alltid erinra om Napoleons födelseort vid hans fall är en orättvisa begången med afsigt till förmån för bourbonerna och emigranterna. Änskönt motivet till denna tendens faller i ögonen, rosar man denna skrift såsom ett mästerstycke, det der gifvit riktningen åt allmänna tänkesättet; men omständigheterna icke mindre än författarens rykte och karakter hafva bidragit att gifva den ett ofantligt inflytande». — Några ställen deri voro sådane, att man skulle hafva sagt dem vara skrifna uttryckligen för att såra kronprinsen, och hans förtrytelse deröfver var så mycket rättmätigare som de legitimistiska tidningarne kommenterade dem med tillämpning på Sverige. Så var till exempel förhållandet med

Furst Talleyrand var alltför fin att ej inse detta och kronprinsen dolde icke heller hvad han tänkte om restaurationen, i det han yttrade att den segrat, mindre genom de allierades bajonetter än genom nationens och arméens likgiltighet och Napoleons obegripliga villrådighet uti ett ögonblick då ett stort beslut ensamt skulle hafva kunnat rädda honom. Kronprinsen tillade, att han för sig sjelf ingenting mera önskade i Frankrike, och att han icke mera tillhörde det genom annat än sina välönskningar. Bourbonerna voro återkallade; de gästade redan sina fäders palats; han hoppas att hvad som skett må lända till Frankrikes bästa och önskar bourbonerna nog klokhet att foga sig efter tidens fordringar; kunde han vara dem nyttig skulle han gerna använda de medel och det inflytande, som stå honom till buds inom arméen, och uppträda som medlare mellan den gamla och nya tiden; och han skulle göra det såsom Frankrikes vän, såsom en försvarare af sitt gamla fäderneslands tillkämpade rättigheter, ära och lycka; han hade önskat Rhengränsen bibehållen åt Frankrike, och det vore ej hans fel om det gick miste derom.

---

efterföljande ställe: »Det är af vigt för folkens lugn, likasom för suveränernas lif och familj, att en man utgången ur samhällets lägre leder icke kan ostraffadt sätta sig på sin herres tron, taga plats ibland de legitima suveränerna, behandla dem som bröder och finna uti revolutionerna som upplyftat honom nog styrka för att uppväga de rättigheter som tillhöra denna legitima börd. Om detta föredöme en gång gifves verlden, kan ingen monark räkna på sin krona. Om Clovis' tron kan i civilisationens tidehvarf lemnas åt en korsikanare, medan den helige Ludvigs söner irra omkring på jorden, kan ingen konung i dag vara säker, att han i morgon skall regera». Prinsen ogillade lifligt dessa grundsatser, som syftade att underkänna hans vackraste rättigheter, nemligen valet och den adoptiva legitimiteten, rättigheter dem ett upplyst århundrade skall ställa mycket öfver dem som blifvit grundade på eröfringen. Men det var med stöd af en motsatt grundsats som man afsatt Napoleon och proklamerat Ludvig XVIII, och kronprinsen som bedömde händelserna efter menniskorna som bemäktigat sig dem förutsåg redan de reaktionära ansträngningar, hvilka skulle riktas emot allt, som fanns till i kraft af revolutionen.

Hvad furst Talleyrand tänkte om denna medlareroll är ovisst, och föga sannolikt var att kronprinsen skulle lyckats förmå de allierade afstå från sina anspråk i afseende på Rhengränsen; men det är visst, att han lät bourbonerna känna sin tanke [7]). Man ansåg den dock såsom föga annat än »en *propos de bienveillance*», och de höfligheter, man ömsesidigt betygade hvarandra, bedrogo ingen. Misstroendet var lätt förklarligt, men doldes af konvenansen eller stats-intressena; och att döma af furst Talleyrands ton, hade man aldrig varit i bättre förstånd med hvarandra. Då han fann kronprinsen besluten att förblifva fullkomligt fremmande för Frankrikes angelägenheter, såvida Frankrike icke blandade sig i Sveriges (såsom Chateaubriands skrift syntes antyda), hade Talleyrand intet bättre att göra än lofva Frankrikes biträdande af våra fördrag, och sålunda rönte frå-

[7]) Man har haft åtskilligt att anföra om prinsens närmande till bourbonerna vid detta tillfälle; sanna förhållandet dermed är följande: Kronprinsen hade mottagit hertigen af Berry uti sitt hus rue d'Anjou. Då han talade med honom om Frankrikes belägenhet, hade han ingenting dolt, utan tvertom utpekat alla de klippor, bourbonerna hade att undvika. »Fransmännen», sade han, »stolte att hafva eröfrat Rhengränsen skola icke förlåta eder om ni uppoffrar den. Arméen skall blifva eder fiende, och om den upplyftar en ny herrskare på tronen, skall nationen förena sig med den, och då skolen ni icke länge stanna qvar i Frankrike. Ni skall blifva tvungen att ånyo kasta eder i utlänningarnes armar... Det finnes partier i arméen... Man måste behandla dem varsamt och bemöda sig att lugna dess farhågor. Om jag kan i detta afseende vara eder nyttig, står jag till edert förfogande. (Som man minnes, hade Ludvig XVIII velat nämna kronprinsen till generalissimus). Ni kan, om ni vill, gifva grefven af Artois, eder far, del af mitt sätt att se; jag har talat derom med kejsar Alexander, som förefallit mig icke vara deremot. Då Frankrike uttalat sig för huset Bourbon, önskar jag blott att få se deras tron befästad genom öfverensstämmelse emellan alla partier. Den beväpnade styrkan har fört er hit, och för att här kunna stanna med trygghet är det nödvändigt att kunna räkna på arméen för att undvika att ställa sig under skydd af de förbundna makternas bajonetter».

Kronprinsens anbud afböjdes af grefven af Artois, som mera fruktade än önskade hans mellankomst.

gan om Guadeloupe och Norge ej nära någon svårighet å den nya franska ministèrens sida.

Emellertid började, det oaktadt, ganska betecknande och för kronprinsen varnande symptomer uppdyka redan under hans vistande i Paris. Legitimiteten såg i honom likasom i alla de napoleonska lydkonungarne ett af civilisationens farligaste sår, och ansåg sig hotad i sin häfdvunna rätt så länge någon enda af de nya dynastierna tilläts att slå rot i den gamla monarkismens jord. Chateaubriand hade gifvit väckelsen och ordet. Försåtligheten begynner med att uti tidningarne insinuera hurusom klokheten ingifvit kronprinsen tanken på ett frivilligt offer, och en dag lemnade man honom en tidning, hvari det heter: »Kronprinsen af Sverige tillkännagifver sin afsigt att icke antaga kronan, utan att återställa henne åt arftagaren af Wasa stam, hvilken blifvit uppfostrad af sin mor».

Vid läsningen af denna försåtliga artikel gaf sig kronprinsens förtrytelse luft, och han såg deri en förelöpare utkastad liksom många andra för att utforska tänkesätten i Europa. Det var första symptomerna af det tidnings-krig som sedermera under alla former sökte stämma allmänna meningen mot honom. Det erinrade fullkomligt om de djerfva och skamlösa artiklar som emigrationen i England oupphörligt slungade mot Napoleon som konsul och kejsare.

Hade icke kronprinsen med full tillförsigt kunnat lita på kejsar Alexander som stöd mot den stora europeiska restaurationens anläggningar, så hade han säkert beslutat sig till att våga en förtviflad kamp, hvaruti han (enligt sina egna ord till Gerard) skulle hafva *»triumferat eller gått under vid sidan af sitt svärd»*, ifall han sett, att de på fördragen och svenska nationens rättigheter stödda grundsatserna blifvit misskände. Kriget skulle i så fall åter uppblossat, och på ett sätt måhända mera mördande än någonsin hittills, och kronprinsen skulle hafva kastat sig uti den franska härens armar, proklamerat Napoleons son och inbjudit alla fransmän

att förena sig med honom för att konstituera Frankrike och bibehålla Rhengränsen. Hvad var han skyldig suveränerna, om de icke uppfyllde sina löften? ingenting annat än krig och hämnd! Förbittringen var sådan, att det ej behöfdes mycket för att åstadkomma ett utbrott. Man erinrar sig Napoleons minnesvärda ord om kronprinsen vid konspirationen den 3 Nivose (helvetesmaschinen): »*Om jag hade gått under, skulle Bernadotte efterträdt mig. Liksom Antonius skulle han hafva visat folket Cesars blodiga mantel*». Hvad som var möjligt den 3 Nivose, var det så ännu i April 1814? Hvem vet!

Napoleon hade ännu icke afrest till ön Elba. Frankrike var förödmjukadt, men ansåg sig icke öfvervunnet. Arméen ville en man, utgången ur revolutionen, uti hopp att samma styrelse, samma intressen, samma embeten skulle bibehållas. Så var till en del äfven förhållandet med den stora massan af folket, som icke kände de bourbonska prinsarne, och arméens befälhafvare likasom soldaterna sökte endast en chef åt hvilken de kunde anförtro sina nya öden. Man kan säga med sanning, att af 30 millioner innevånare 29 skulle hafva förenat sig med arméen, hvilken intet annat begärde än att på sin sköld upplyfta en ny Clovis [8]).

De förbundna monarkerna hade handlat snarare efter politiska än taktiska beräkningar då de störtade sig på Paris under det en fältherre sådan som Napoleon manövrerade i deras rygg och flanker. Herrar Vitrolles och Pozzo di Borgo samt de royalistiska agenterna som gifvit monarkerna detta djerfva råd hade oförväget ansvarat för dess framgång. Men om Paris varit mindre förslappadt, mindre likgiltigt för kejsardömets räddning än det visade sig vara, skulle de allierades

---

[8]) Så angaf kronprinsen verkligen sin tanke vid denna kritiska tidpunkt. En lugnare pröfning torde hafva satt i fråga, huruvida utvägar voro för handen att med hopp om framgång genomföra ett så högst betänkligt förslag. Historien må afgöra, om det var verkan af en ögonblicklig hänförelse eller af ett med lugn besinning öfverlagdt beslut. Det förra synes troligast.

belägenhet i denna hufvudstad varit vådligare än Napoleons i Fontainebleau. De förbundne hade för att ockupera och tygla en så stor stad varit nödsakade att der förena alla sina krafter. En af förtviflan eller skammen verkad rörelse inom denna tappra och antändbara befolkning, en af bourbonerna tillfogad skymf mot densamma, en konflikt mellan de fremmande soldaterne och folket, en enda droppa franskt blod utgjuten på gatorna i Paris, eller ljudet af ett kanonskott från den utanför barrièrerna stående franska arméen *) hade kunnat göra Paris till de fremmande arméernas fängelse eller graf. Alla Mortiers och Marmonts trupper stodo endast på 8 timmars afstånd samt ett avantgarde på båda stränderna af Essonne, mellan Fontainebleau och Paris. Napoleons armée som följt dem i hälarne genom slätterne af Champagne, räknade 40,000 man och deribland det *gamla gardet*, som ensamt uppvägde en hel armée. Dessa 60,000 man förenade kring Fontainebleau, härdade af motgången, likgiltiga för elden likasom för sina fienders antal, föraktande döden, fulla af förtroende till egen kraft, af fanatism för sitt förnedrade fädernesland, ropade högljudt på marschen till Paris, strid och hämnd!..

Men opinionens makt som Napoleon så djupt föraktat, skymfat och förföljt, hade emellan honom och fäderneslandet skapat ett svalg, som han icke anade. Fäderneslandet, hvars namn han så länge uppslukat i sitt eget, hade nått en sådan grad af fruktan och ovilja för hans person, att det var den fiende han kanske mest hade att frukta. Förtviflande och utledsna vid hans person, syntes dem hans återkomst icke mera vara en befrielse men snarare en återgång till träldomen. Han hade utnött patriotismens spännkraft i hvarje själ. Frankrikes opinion var den farligaste af de fiendtliga arméer som bekämpade honom. Hade deremot arméen egt en

*) Man erinre sig att Marmonts trupper, förtviflade öfver kapitulationen af Paris och deras afmarsch till Versailles, revolterade mot sina chefer och fordrade att återföras till kejsaren som befann sig i Fontainebleau. Förskräckelsen var stor i Paris.

chef af nog anseende för att våga höja motståndets fana, så hade de allierade råkat i den största fara.

Sjelfva republikanerna, i detta ögonblick förenade med royalisterna i ett gemensamt hat mot Napoleon; hela diplomatien, de fremmande generalerna, senaten, lagstiftande kåren, cheferne för nationalgardet i Paris och slutligen det förmögna borgerskapet som darrade för sin hufvudstads öde, ansträngde alla medel och utvägar att aflägsna den våda som hotade om Napoleon hängaf sig åt en af dessa förtviflans ingifvelser som arméens sinnesstämning gaf att befara. Förbittringen och gäsningen voro sådane, att Talleyrand förklarade att om konungen, hvars närvaro ensamt kunde återställa ordningen, dröjde att inträffa, han ej svarade för någonting.

Vi ha antydt dessa hotande tecken för att visa hvad som varit möjligt för en chef af nog djerfhet och öfverlägsenhet för att hänföra arméen och folket... Att det icke blef kronprinsen som kastade sig in på denna förtviflade bana var en lycka för Sverige, troligen äfven för honom sjelf och för Frankrike. Hans öfvertygelse om sina bundsförvandters trohet, hvilken han såg försäkrad i kejsar Alexanders fortfarande vänskap, aflägsnade lyckligtvis hvarje tanke på dessa äfventyrliga förslager, som vid ankomsten till Paris korsat sig i hans hufvud.

Innan kronprinsen lemnade Paris, ville han aflägga ett besök hos kejsarinnan Josephine på Malmaison. Detta besök erinrade honom på ett smärtsamt sätt om en tid af försvunnen storhet och lycka. Då han genomgick galleriet, hvarest Josephines sköna staty af Canova befann sig jemte vice-konungens, Hortenses och Paulines bröstbilder, stannade han ett ögonblick framför denna sistnämnda med en synbar rörelse. Hon hade alltid varit honom tillgifven sedan deras första bekantskap i Italien och minnena från Tolentino.

Den ädla och intressanta Josephine, djupt skakad af de förfärliga öden som drabbat Napoleon, hvilken

hon

hon dock alltid tillhörde genom sina känslor och minnen, var synbarligen lidande och melankolisk. Hon satt lutad mot ett hörn af en ottoman smekande en liten bologner-hund, som hvilade på hennes knän. Hennes konversation, så full af behag och så rik på minnen, återförde helt naturligt samtalet till de tvenne sista årens oerhörda skiften, i hvilka så mycken ära och lycka funnit sin graf.

Kronprinsen försäkrade, att han vid sin ankomst till Sverige gjort allt för att förtjena kejsarens välvilja och vinna hans bifall för de planer hvilkas genomförande han var skyldig sitt nya fäderneslandt, och att det var med smärta han såg sig frånstött af Napoleon. Han hade icke haft något val — men han hade aldrig fört krig mot Frankrike —; hans hjerta, hans tillgifvenhet, hans minnen fästade honom alltid vid detta land, der han vunnit den ära som upphöjt honom till en tron. Han hade under de sista månaderna af kriget lidit outsägligt af det hat och den hämnd hvilka svurit kejsarens fall, och han hade förgäfves användt sitt inflytande hos de förbundne för att förekomma det. Han önskade att Frankrike icke förgäfves utgjutit så många tårar, så mycket blod för den revolution som lofvade det politiska rättigheter, och denna frihet som utgjorde dess första behof... Han beklagade kejsaren och hade aldrig i honom sett en personlig fiende, utan blott en politisk motståndare.

Kejsarinnan Josephine bemötte verkligen kronprinsen som en vän och med all den godhet som hos henne var naturlig. Hon tyckte om att se honom med aktning behandla de fallna storheterna och beklagade omständigheterna, som kastat prinsen i det motsatta partiet. Äfven talade hon med utmärkt beröm om kejsar Alexander, hvilken gjort allt för att behaga henne. [10]).

[10]) Anteckning efter grefve M. Brabe som var kronprinsen följaktig på detta besök. (S. S.)

Emellertid var tiden inne för kronprinsens afresa, den han påskyndat så mycket görligt var. Då får han genom monsieur (grefven af Artois) veta, att Ludvig XVIII anländt till kontinenten och befann sig i Compiègne, dit den provisoriska regeringen, ministrarne och några marskalkar förut begifvit sig. Detta föranledde prinsen att några dagar uppskjuta sin afresa i afbidan på konungens ankomst till Paris; men då denna händelse uppsköts dag från dag och alla rapporter från Sverige visade att oroligheterna i Norge togo en allvarsam karakter, beslöt sig prinsen för att resa.

Dagen före afresan infinner sig Talleyrand för att bedja honom taga vägen öfver Compiègne och der träffa konungen. »E. K. H. är måhända icke nöjd», sade han, »med allt hvad som tilldragit sig här, ty det har skett före eder ankomst och utan eder medverkan, men våra intressen böra närma oss och man måste lemna hvarandra såsom vänner». Talleyrand, som hade höfligheter tillreds åt alla partier, tillade: »E. K. H. bör göra konungens bekantskap».

Dertill kommer, att kejsar Alexander lade sitt ord till för att förmå prinsen göra konungen sin kur. Kejsaren sade till honom: »Jag reser ofördröjligen till Compiègne, och det skulle göra mig nöje att der träffa E. K. H. Besinna, min bästa vän, att när man slutit fred med folken, får man ej försumma freden emellan furstarne».

På grund häraf skickade kronprinsen (d. 28 April) fältmarskalken Stedingk för att komplimentera konungen af Frankrike öfver dess ankomst och för att underrätta honom om sitt besök. Stedingk blef utomordentligt väl emottagen [1]), och konungen anmodade honom bedja prinsen komma till Compiègne till middagen den 1 Maj.

[1]) Vi erinra oss alla de band af minnen och tacksamhet, hvilka fästade Stedingk vid bourbonerna. Konungen påminte sig med erkänsla den gästfrihet han åtnjutit i Sverige, och genomgick minnet alla dessa ödets besynnerliga skiftningar, genom hvilka det lyckats honom återuppstiga på tronen.

Den 30 April således lemnade kronprinsen åtföljd af sin gemål Paris och inträffade samma dag kl. 2 e. m. i Morfontaine. Detta sköna slott med sin förtjusande park var Josef Bonapartes favoritställe. Han befann sig då med kejsarinnan i Blois, och kronprinsessans syster drottning Julia bebodde tillika med sin systerdotter mademoiselle Clary (sedermera grefvinna Tascher) ensam slottet. Den dag man der tillbragte, helgades åt minnet och åt saknaden. Kronprinsen återkom i tankarne till tidpunkten af d. 18 Brumaire, då han just här på Morfontaine med hela värman af sin öfvertygelse uppträdde emot denna revolution, hvilken öfverlemnade Frankrike i Bonapartes händer. Huru många lysande fester hade ej dessa murar sedermera bevittnat! Och i dag påminte denna sköna bostad endast om fallna storheter och bittra minnen.

Efter att hafva i Morfontaine skiljt sig ifrån sin gemål, som återreste till Paris, fortsatte prinsen resan till Compiègne, dit han anlände d. 1 Maj. Ludvig XVIII:s ankomst hade ditlockat en talrik samling, och man bemärkte der vid sidan af de bourbonska prinsarne med några gamla markiser flere af Napoleons marskalkar och furst Talleyrand.

Kejsar Alexander hade inträffat dagen förut. Kronprinsen som velat dröja hos sin svägerska och spisat frukost ganska sent i Morfontaine, inträffade ej förrän efter kl. 6 om aftonen, sedan han under tiden uppdragit åt fältmarskalken Stedingk att underrätta konungen att han omöjligen kunde infinna sig till middagstimman.

Han afsteg hos grefve Stedingk, ehuru man beredt åt honom en vacker våning i slottet, densamma som hans svägerska drottning Julia förr bebott. Han skickade sin kammarherre grefve Brahe för att underrätta om sin ankomst, och efter att hafva klädt sig begifver han sig till slottet. Vid inträdet i de rum man bestämt åt honom emottog han besök af grefve

de Blacas [2]), och ett ögonblick derefter begaf han sig til konungen, hvarunder han blef föremål för ett temlige besynnerligt emottagande.

Då han gick öfver borggården, helsade han p soldaterna, som kände igen sin gamle general och till ropade honom: »*Lefve general Bernadotte!*» Vid ankomste till de yttre rummen helsade honom vakten och allmä heten med ett: »*Lefve prinsen af Ponte-Corvo*,» och d han inträdde i salongerna, anmälde man med hög röst »*Kronprinsen af Sverige!*»

Prinsen kunde ej afhålla sig ifrån att le åt denn öfverraskande påminnelse om tidernas ombytlighet, o han sade till grefve Stedingk: »Ni ser att tjugo st varit mig nog för att genomgå republiken, kejsardöm och bourbonernas monarki».

Vid inträdet i konungens salong såg han Ludv XVIII resa sig upp ur en vidlyftig ländstol för a mottaga honom vid dörren. Kejsar Alexander var när varande, men hans utseende vittnade ej mot vanan på någon tid om synnerlig förnöjelse eller belåtenh Konungen mottog prinsen ganska artigt [3]). Stödjand

---

[2]) Densamme, som varit konungens ambassadör hos Gustaf Ad och sedermera alltjemt fortfarit att stå i vänskapliga förbindel med Ludvig XVIII. Grefve Blacas var en inkarnation af d legitima elementet och hans artighet mot kronprinsen var m en verkan af pligt och konvenans än af böjelse. Som bevis hans tänkesätt kan anföras att då han några år efter restaur tionen blef minister i Neapel och passerade Florens gjorde h besök hos alla medlemmar af diplomatiska kåren, undantagan herr Lagersvärd, emedan han representerade en regering s var — *revolutionär och illegitim.*

[3]) Utan tvifvel hade kronprinsens artiga och förbindliga svar konungens med grefve de Bouillé sända skrifvelse (se Bil. N 36) i sin mån bidragit att utplåna det obehagliga intry han bort erfara af det sätt hvarpå nämnde grefve blifvit m tagen af prinsen. För öfrigt känna vi icke, huruvida kon gen var underrättad om kronprinsens kraftiga föreställningar kongressen i Chatillon och hos kejsar Alexander mot bourbon nas återvändande på samma gång han syntes uppehålla de sändebud med löften och hopp.

på axeln af en af sina högre hofembetsmän närmar sig på sina af gikt uppsvullna ben för att omfamna insen, hvilken vördnadsfullt bugade sig, i det han yckte den tillfredsställelse han erfor att göra konunns personliga bekantskap. »Jag lyckönskar ej blott M.», sade han, »att hafva återuppstigit på sina förers tron, men äfven Frankrike som behöfver E. M:ts het för att återvinna lugn efter de stora skakningar t genomgått. Som född i detta sköna land kan jag drig blifva likgiltig för dess ära och lycka».

Ehuru Ludvig XVIII på sednare tiden fått anledg betvifla uppriktigheten af kronprinsens hängifvenhet den bourbonska saken, emottog han dock med allt eende af uppriktighet dessa försäkringar; och då han onblickligen såg sig tvungen att åter sätta sig i sin dstol, anmodade han kejsaren och kronprinsen att taga ts på begge sidor om sig.

Samtalet rörde sig derefter omkring den sednast flutna tidens händelser och de olika epokerna af Naleons makt, hvarvid konungen yttrade: »Han hade rt bättre om han nöjt sig med Italien, och då skulle g hafva erkänt honom».

Föröfrigt märkte man ej vid detta tillfälle det nsta spår af kronprinsens inre känslor, hvilka dock rig voro gynnande för bourbonerna; men han förmade ingenting för att ytterligare stadfästa och tillyta de förbindelser, hans nya fädernesland var på väg med dem ingå. Hans språk var helt och hållet estafvadt af hans ställning. Han talade om de stora ressen, alla makterna gemensamt egde, och erinrade de sköna minnena från den tid, Frankrike och erige städse voro politiskt förbundne. Han leder uppeksamheten till sitt nya fädernesland, som ännu alltt var bedraget på lönen för sina ansträngningar, och klarade, att han icke destomindre skulle med nöje va efter för konungens önskan att återinträda uti beningen af Guadeloupe, öfvertygad att makterne skulle honom utfinna en lämplig ersättning.

Konungen syntes värdera prinsens ädla uppriktig
het och delade hans ledsnad att ännu nödgas kämp
då alla de andra makterna blott hade att njuta af si
triumfer. Dock hoppades han, att prinsen skulle geno
de förbundnes mellankomst kunna undvika ett förhatli
krig emot ett folk som han var bestämd att reger
och slutade med att skämtsamt yttra: »Gå ej som Ca
XII och låt döda er på Fredrikshalls klippor».

Prinsen svarade småleende: »Jag förmodar att I
M. icke skickar mig några ambassadörer» [4]).

Man glömde ej heller att tala om Frankrike, hva
vid kronprinsen uppriktigt sade sin tanke med ledni
af sin erfarenhet och den kännedom han egde om de
land, och han drog deraf slutsatser, hvaraf Ludvig XVI
enligt eget medgifvande begagnade sig [5]).

Under tiden hade kejsar Alexander utgått och
yttre salongen påträffat grefve Brahe, som han förtrol
tog under armen för att tala med honom om si
känslor för kronprinsen och den ledsnad han erfor
skiljas ifrån honom. »Jag är dock ganska glad», sa
han, »att se honom nöjd, och det finnes ingenting j
ej vill göra för att bidraga till hans och Sveriges lyck

Sådan var denne suverän på höjden af sin mak
det var samma blygsamhet och förbindlighet som h
visat uti sin olycka då, öfvergifven af Europa, han
hade någon annan bundsförvant än kronprinsen. Al
xander i Åbo, i Trachenberg, i Leipzig, i Paris,
Compiègne var alltid densamme mot Sverige och C
Johan. Att hans politik i detta fall öfverensstäm
med hans böjelse lider intet tvifvel; han var alltför

[4]) Hänsyftning på de tvenne fransmän (Maigret och Sicre) hvi
oriktigt blifvit misstänkte att hafva varit Carl XII:s banemän.

[5]) Uti bref till grefve de la Châtre säger konungen, att han h
nöjet se kronprinsen af Sverige, och att han öfverträffade
hvad man sagt om honom; att ingen kunde vara mera äl
värd och kunskapsrik samt att prinsen i Paris gifvit råd, hva
han med nöje och nytta skulle betjena sig. Bland annat sk
Carl Johan sagt: »*Pour gouverner les français il faut un main
fer sous un gant de velours*».

och beräknande statsman för att låta känslan förbise statsintresset, men det länder honom dock till ära att hafva sökt godtgöra det onda han tillfogat Sverige genom ett troget och verksamt stöd vid alla de tillfällen då fråga var om Sveriges och kronprinsens intressen. Historien bör ej undanhålla hvad sanningen och rättvisan i detta fall ålägga henne mot en af tidehvarfvets mest utmärkta personligheter.

Vid utgåendet ur konungens salong hejdade fältmarskalken Stedingk kronprinsen uti ett af de präktigaste förmaken sägande:

»E. K. H. befinner sig här i samma rum, hvarest vår store Oxenstjerna [*]) blef mottagen af Ludvig XIII efter den olyckliga dagen vid Nördlingen».

»Min kära fältmarskalk», inföll prinsen, i det han kastade en likgiltig blick omkring sig, »jag är lycklig nog att icke hafva låtit eder erfara en sådan dag som vid Nördlingen, men dock är jag i detta ögonblick icke närmare lönen för våra ansträngningar, än Oxenstjerna då var nära de fördelar, som erhöllos vid westfaliska freden».

Då kronprinsen derefter tillbragte några ögonblick ensam hos kejsar Alexander hade han tillfälle öfvertyga sig, huru föga nöjd kejsaren af flera anledningar var med Ludvig XVIII. Han lyckönskade prinsen att hafva undsluppit en tråkig ceremoni-middag, hvarunder kejsaren fruktade att innehafva hedersplatsen. Konungen besparade honom denna förlägenhet, emedan han var den förste som inträdde i matsalen och tog sjelf plats på fåtöljen anvisande åt hertiginnan af Angoulême en förgyld

[*]) Den 26 April 1635 (således 179 år förut) inträffade O. med en svit af 200 personer i Compiègne. Han och hans svit blefvo ståtligt trakterade på konungens bekostnad och betjenade af hoflakejer. Efter att hafva sett konungen och drottningen, begaf sig O. till kardinal Richelieu och afslöt hos honom det fördrag, i kraft hvaraf Frankrike och Sverige skulle försvara Tysklands oberoende. Konungen erbjöd kanslern en briljanterad dosa med sitt porträtt och en juvelring af 22,000 francs värde.

stol på högra sidan om sig och åt kejsaren till venste[r] en stol, svart såsom alla de andra.

»Se der hurudana de äro», sade kejsaren i det ha[n] berättade alla dessa detaljer för kronprinsen. Åt andr[e] hade han yttrat: »Vi andre nordens barbarer äro mer höfliga hemma hos oss».

De fremmande suveränernas närvaro besvärade re-dan Ludvig XVIII, hvilken emottagit kronan från spet-sen af deras bajonetter. Den erinrade honom oupp-hörligt om det beroende hvari han befann sig, och ha[n] fruktade, att fransmännen uti honom blott skulle se e[n] af utländningarne dem påtvingad herrskare. Denn[a] tanke lemnade honom ingen ro, och uti det dålig[a] lynne hvari den försatte honom upphörde han icke (o[m] man får tro ett ögonvittne) att beklaga sig öfver d[e] preussiska anspråken och kejsarens af Ryssland olaglig[a] råd; det syntes honom som denne gjorde les honneur[s] i hans eget rike.

Denna bekännelse visar, om Alexander å sin sid[a] hade skäl att vara nöjd. Han var det icke heller, oc[h] efter att hafva vidlyftigt framställt sina åsigter om Frank-rikes ställning, uttryckte han sig på följande frimodig[t] sätt om bourbonerna:

»Samma dag jag intågade i Paris visste jag ännu icke, uti hvilkens händer Frankrikes framtid skulle ned-läggas. Hvad bourbonerna angår så vet E. K. H. om det är jag som återkallat dem. Jag åberopar mig på baron Wetterstedts vittnesbörd. Jag tänkte till och med icke på dem före d. 31 Mars; men man var i Paris ense om att deras återkallande vore det bästa parti, som under dåvarande omständigheter kunde tagas. (Med en höjning på axlarne). Vi få väl se. Jag har för-mått konungen afgifva en deklaration [1]), egnad att lugna nationen, innan han talar om sina rättigheter, ty man

[1]) Denna förklaring, som kungjordes i S:t Ouen, föregick kartan och innehöll ungefär samma bestämmelser som den 20 år förut från Kalmar af Ludvig XVIII utfärdade deklarationen.

har velat att han gjorde sitt intåg uti den absoluta maktfullkomlighetens fulla utrustning. Det är att illa känna förhållandena. Jag tillräknar hans omgifning denna förvillelse, ty konungen har alltid förefallit mig klokare. Må han akta sig för sina s. k. vänner! Dessa herrar, som städse lefva i monarkiens gamla traditioner, betänka icke det ofantliga afstånd, som skiljer det nya Frankrike ifrån det gamla. Emellan deras och det nuvarande Frankrike ligga 200 år».

»Jag har alltid trott, att fransmännen skulle föredragit att se sina öden anförtrodda åt en prins, hvilken liksom E. K. H. kunnat gifva garantier för sin tillgifvenhet för de nya intressena. Ni vet, hvilka mina önskningar i detta afseende varit!»

En uttrycksfull blick beledsagade dessa sista ord, och emedan kronprinsen ganska väl begrep hvad kejsaren ville säga, var han belåten finna detta tillfälle att för honom förnya de uttryck, hvaraf han betjenat sig i Åbo och i Leipzig; han försäkrade nemligen, »att hela hans äregirighet inskränkte sig till att betala sin skuld till det folk som utkorat honom och till den suverän, som värdigats adoptera honom till sin son».

Detta oaktadt dolde han icke för kejsaren huru farlig han ansåg Ludvig XVIII:s ställning, samt huru svårt det skulle blifva för honom att till allas belåtenhet genomföra det fusions-system, han uttänkt och hvartill den sedermera oktrojerade kartan utgjorde första länken. Kronprinsen tillade derföre, förutseende en framtid full af stormar och omvexlingar:

»Bourbonerna skola kanske förorsaka mera oredor än republiken och Napoleon tillsammans. Efter att hafva påtvingat Frankrike en dynasti, hvilken det så länge förkastat, skola de allierade alltid blifva tvungne att understödja henne, och om man beröfvar Frankrike Rhen-gränsen, skall det alltid anse sig skymfadt; ty det är dock alltid en stor nation, hvilken man svårligen kan tillintetgöra eller stycka. Här finnes en armé i högsta grad förbittrad... Lyckan har bedragit

deras mod, och framtiden förskräcker dem redan; men om arméen utropade en ny kejsare, skola de förbundne icke stanna en månad i Frankrike».

»Må så vara», inföll kejsaren med en viss sorglöshet; »men bourbonerna äro nu en gång här; må de derföre bibehålla sig, ty om de ännu en gång gå miste om tronen, skall jag icke stå tillhands för att dit återupplyfta dem» [8]).

Några minuter innan kronprinsen uppsteg i vagnen för att lemna Compiègne gjorde han sitt afskedsbesök hos kejsar Alexander. Det var sista gången de sågo hvarandra. Vid detta tillfälle yttrade kronprinsen bland annat:

»Ej nog med de olyckor, som drabbat mitt forna och olyckliga fädernesland! Efter så många äfventyr, så många triumfer och fördrag, så många vidrigheter, hvilken har väl blifvit lönen för min aldrig hvilande hängifvenhet för Sverige och för E. M.? förräderiet och otacksamheten!... Norges folk som jag ville erbjuda mitt hjerta och alla fredens välgerningar skall jag nödgas hemsöka med krigets gissel! Partierna äro ännu icke dämpade hvarken i eller utom Sverige; men jag är lugn i medvetandet att hafva troget arbetat för mitt nya fäderneslands väl och hoppas på dess tacksamhet; arméen är mig tillgifven; men i fråga om utländska fiender, sire, är jag alldeles ur stånd att ensam bekämpa dem. E. M:s vänskap är den sköld mot hvilken de skola erfara sin vanmakt. Jag torde hafva stora svårigheter för att i lugn intaga min plats på denna tron, dit jag önskar uppstiga blott för att vara de tvenne brödrafolken nyttig och återgälda E. M. dess vänskap och välvilja».

---

[8]) I samma syftning uttryckte sig kejsaren till grefve Brahe och ännu mera till Stedingk, i det han sade till honom: »Ni har känt bourbonerna uti andra tider, och ni bör vara tillfredsställd med deras återinsättande. Jag önskar dem nog klokhet för att bibehålla sig, ty jag ämnar icke för andra gången göra mig mödan återskänka dem en krona, den de föregifva sig hafva burit under 19 års landsflykt».

Detta i förening med några uttryck som undföllo prinsen då han bedömde en tid som syntes taga legitimitetens anspråk till utgångspunkt för att bekämpa hvad som uppstått i Europa sedan 1789 gaf kejsaren anledning att svara:

»Tro mig, min vän, fördystra icke eder framtid genom föreställningen om faror, som skulle åtfölja de nya politiska förbindelserna i Europa. Utom den rätt E. H. eger till ett tappert och ädelt folks tacksamhet, eger ni äfven rätt till de förbundna suveränernas vänskap. Jag skulle anse mig saker till den största otacksamhet, om jag icke erkände det och om jag icke använde alla de medel som stå i min makt för att trygga Sveriges intressen, och betala min skuld till E. K. H.»

Vid dessa ord fattade han prinsens hand och förde honom till ett fönster, der han med en uttrycksfull åtbörd fortfor: »Här i himlens åsyn förnyar jag för er mina eder. Jag har varit E. K. H:s vän och skall aldrig upphöra att förblifva det, förvissad som jag är, att E. K. H. uppriktigt tillhör oss såsom medlem af den stora furstefamiljen och ingår i den solidaritet de regerande måste ikläda sig för att trygga sitt verk och upprätthålla den återställda ordningen i Europa. Må den nya folkrätten stödjas på rättvisans, moderationens och religionens stora grundsatser! Försynen som låtit våra företag krönas med framgång skall äfven hägna E. K. H:s vapen då ni går att lägga en ny krona för konungens fötter. Den skall gifva Er en oförgänglig rätt till nationens tacksamhet för allt hvad ni uträttat till dess ära och lycka! För min enskilda del skola edra framgångar alltid glädja mig såsom vore de en beståndsdel af min egen lycka; och hvilka pröfningar som ännu kunna förestå oss, lyckliga eller vidriga, vänd er till mig, till mig personligen, och mitt hjerta och mitt svärd, vore de också döda för hela verlden, skola stå till E. K. H:s och till Sveriges tjenst».

Kronprinsen, hvars tacksamhet låg i hans blickar, tog hela sin vältalighet i anspråk för att äfven å sin

sida öfvertyga kejsaren om en känsla, hvilken ej skulle upphöra förr än med hans lif.

Rörda begge två omfamnade de hvarandra med alla tecken af den lifligaste vänskap, och åtskiljdes för att aldrig mera återse hvarandra. Var denna vänskap hycklad? Visserligen icke. Den var å Alexanders sida en slags religion som erkänslan, samvetet och hans egen ära ålade honom, såsom en försoning af det förflutna, och den var å kronprinsens sida en underpant som han med glädje förvärfvade för uppnående af Sveriges stora mål, den skandinaviska halföns förening och betryggande för framtiden *).

Om morgonen den 2 Maj afreste prinsen från Compiègne glad i den öfvertygelsen att hafva uti kejsar Alexanders person förvärfvat åt Sverige ett säkert och mäktigt stöd för dess blottställda framtid midt ibland de stora skiljedomarne af Europas öden. Minnet af afskedet från kejsaren efterlemnade hos honom behagliga intryck, hvaraf han visserligen egde stort behof efter alla de obehag och förtretligheter han utstått. Lugnet börjar återvända i hans själ alltefter som han nalkas sitt nya fädernesland, hvilket han nu tillhörde mera odeladt än någonsin. Han har ingenting mer att önska än hvad som utgör Sveriges lycka; han har blifvit fremmande för Frankrike; allt är der slut för honom, och hans aningar om dess framtid äro sådane att han anstränger sig att utplåna allt, ända till minnet af den sednast förflutna tiden.

Den 5 Maj ankom kronprinsen till Brüssel. Här upplöstes den s. k. Norra tyska arméen, sedan prinsen genom en dagorder från Paris af d. 17 April redan afsagt sig befälet öfver densamma. Här vidtog han också nödiga mått och steg, för att de Svenska trupperna genast kunde anträda återtåget öfver Köln till Östersjön och derifrån vidare till Sverige.

*) Konung Carl Johan har mer än en gång upprepat för samlaren af dessa *Minnen*, hvad som yttrades i dessa sista ögonblick, då han skiljdes från kejsaren. (S. S.)

Efter att hafva stannat några dagar i Brüssel, afreste han och inträffade d. 19 Maj i Lübeck, hvarest han slog sig ned omkring en veckas tid. Härifrån affärdade han tvenne vigtiga skrifvelser [10]) till kejsar Alexander rörande angelägenheterna i Norge, hvarjemte han sysselsatte sig med alla beredelserna till arméens embarkering och återresa till Sverige för att öppna fälttåget i Norge. Han erhöll äfven del utaf en af fältmarskalken Essen uppgjord operationsplan [1]), äfvensom utaf listorna öfver Norska arméens ställning, uppgifter öfver den materiella och moraliska belägenheten i Norge, öfver dess inflytelseegande män, öfver sinnesstämningen bland folket och hären, kortligen allt som intresserade honom att känna. Innan han lemnade Tysklands kuster adresserade han dessutom ännu en skrifvelse [2]) till kejsar Alexander, hvilken intygar det fullkomliga förtroende han hyste till hans löften, på samma gång det med hela värman af en liflig vänskap uttrycker hans personliga känslor, hans hopp och förtröstan på den närmaste framtiden.

Vid kronprinsens landstigning i Carlskrona d. 28 Maj blef han emottagen af general-amiralen baron Puke, som öfverlemnade honom ett högst förbindligt bref från konungen, hvilken lyckönskade honom till hans återkomst och med en faders hela ömhet yttrar sin önskan att snart få trycka honom till sitt hjerta. Prinsen, som satte ett högt värde på detta vittnesbörd, svarade derpå såsom han borde, och uppehöll sig icke längre i Carlskrona än som var nödigt för att med Puke uppgöra hvad som ännu återstod i afseende på truppernas transport och landstigning.

Hans resa från Carlskrona till Stockholm var utmärkt af enhälliga fröjdebetygelser och en allmän glädje, hvilken ledsagade honom under hela vägen. Man kan

---

[10]) Bill. N:o 37 och 38.

[1]) Bil. N:o 39.

[2]) Bil. N:o 40.

föreställa sig med hvilken otålighet han var väntad i hufvudstaden, der allt var i rörelse för hans emottagande.

Den gamle konungen, som af glädjen återhemtat nya krafter, hade begifvit sig till Fitja (2 mil utom staden), för att se honom före hans offentliga intåg. Han var åtföljd af drottningen, prinsessan Albertina och prins Oskar, hvilken begaf sig ända till Södertelje sin far till mötes.

Den ömsesidiga glädjen vid detta återseende kan lättare fattas än beskrifvas. Då konungen icke ville uppskjuta det emottagande, han önskade egna honom, begaf han sig af i förväg, och prinsen åtföljd af sin son anlände en halftimma sednare till Stockholm [3]).

För att skildra den allmänna hänförelse som uppenbarade sig vid detta tillfälle låna vi drottningens egna ord [4]): »Jag har aldrig sett», säger hon, »folkets entusiasm drifven till en sådan höjd. Redan en fjerdedels mil på denna sidan Fitja hade en ofantlig folkmassa samlat sig som räckte ända till tullen, hvarest öfverståthållaren och borgerskapet emottogo kronprinsen.

[3]) General Adlercreutz hade gjort anspråk på att vid det högtidliga intåget i Stockholm få åka vid kronprinsens sida. Det var att nog tydligt låta förstå att han ämnade dela äran af de lagrar som prinsen skurit på Tysklands jord, ett anspråk som kronprinsen afvisade med ovilja och till följe hvaraf han lät sin son intaga platsen vid sin sida under intåget.

En af den nya tidens mest framstående män yttrar om detta krig: »Ovilkorligen påtränger sig åtanken af det olyckliga 1809. Sönderbrutne, *svage,* tillbakaslagne på det allra skamligaste vis från vårt sista tillbud i bottenviken, en förstörd armée, af sjukdomar förtärd, utan utsigt för dess rekrytering eller förstärkning, öfverlemnade af dem vi ansågo för vårt sista hopp och då ej ens viljande fälla ett förord för att åt oss bibehålla en liten ö; utan visshet för tronföljden! Hvem hade utan galenskap kunnat förmoda, mindre framställa möjligheten att inom fyra år skulle svenska härar, i hjertat af Tyskland, i samband och i bredd med de andra europeiska makterna, bjuda spetsen åt den största krigsmakt verlden någonsin egt och bryta den största vapenlycka som någonsin förvånat verlden?» (Platen till grefve Essen d. 29 Sept. 1813).

[4]) I hennes bref till grefve De la Gardie.

Vid nedstigandet ur vagnen blef han snarare buren än åtföljd af mängden, alldenstund han med den lifligaste rörelse sökte hjelpa den olycklige som fallit under hjulet af hans vagn, och detta deltagande hade elektriserat alla sinnen; man kysste hans händer, hans fötter, man vidrörde hans kläder såsom hade de varit ett helgons. Nej aldrig har jag sett en dylik entusiasm. Alla gator voro öfverfulla af folk, de öppna fönstren uppfyllde af välklädda damer, taken äfvensom staketen omkring de små trädgårdarne på Söder voro garnerade med folk. Allt erbjöd det vackraste skådespel i verlden och jag har icke på länge sett ansigten så glada och så strålande. För mig var detta en dag mycket dyrbar för mitt hjerta, och konungen syntes deraf hafva blifvit några år yngre. Man kunde läsa förnöjelsen i hans ögon; också är hans helsa fullkomligt god».

I sjelfva verket är drottningens pensel icke öfverdrifven då hon skildrar detta uppträde. Den som derför var föremål kände att kärleken endast kan betalas med kärlek, och man kan säga bokstafligen att han blef buren på folkets armar och midt under dess fröjderop ända till slottet.

FEMTE KAPITLET.

Norges förening med Sverige.

(April — December 1814).

Riksförsamlingen på Eidsvold. — Partigrupperingar. — Församlingens öppnande. — Utdrag af prins Christians tal. — Redaktions- och konstitutions-kommittéerna. — Bidragande orsaker till egendomligheterna i Norges nya statsförfattning. — Falsens satser utgörande grundstadgar för konstitutionen. — Stormiga debatter. — Den nya konstitutionens antagande. — Finansiella beslut. — Prins Christian väljes till Norges konung. — Föregående intriger. — Församlingens upplösning. — Den nye konungens intåg i Christiania. — Anekdoter. — Mått och steg af danska hofvet. — Brefvexling mellan prins Christian och kammarherre Bille. — Gyldenpalm. — Nils Aalls beskickning till England och Moriers till Norge. — Underhandlingar. — De fyra kommissariernas ankomst till Christiania och underhandlingar med prins Christian. — Märkligt samtal mellan denne och den österrikiske kommissarien general Steigentesch. — Prinsens bref till konung Carl XIII och till kronprinsen. — Kommissariernas återresa. — Kronprinsens ankomst till arméen och konungens till flottan. — Den sistnämndes manifest till norrmännen och kronprinsens proklamationer. — Carl Johan och fältmarskalken Toll. — G. Löwenhielms beskickning till kejsar Alexander. — Kronprinsens svar till prins Christian. — Märkliga samtal mellan den förre och de utländske kommissarierne i Uddevalla. — General Orlow. — Slut på underhandlingarne med kommissarierne. — Kort öfversigt af norska fälttåget. — Berättelse om de underhandlingar, som föregingo konventionens afslutande i Moss. — Tanks och Hundts beskickning till prins Christian. — Berättelse om G. Tolls resa till Moss och samtal med prinsen. — Björnstjernas och Skjöldebrands beskickning. — Stilleståndet och konventionen i Moss. — Fullständig utveckling af de bevekelsegrunder och skäl. hvilka bestämde Carl Johan att underteckna sistnämnde konvention. — Gyllenskölds beskickninng till Petersburg. — Carl Johans resor i Norge och till Stockholm. — Mått och steg af vederbörande i Norge. — Kort öfversigt af förhandlingarne vid urtima storthinget i Christiania. — Prins Christians afsägelse och afresa. — De svenske kommissarierne. — Berättelse om dessas resa till Christiania och underhandlingar med storthinget. — Storthingets beslut angående Norges förening med Sverige. — Föreningsfördraget. — Symptomer till förvecklingar. — Carl Johans hotelser. — Carl XIII väljes till Norges konung. — Kronprinsens resa till Christiania. — Grefve Essen riksståthållare. — Det nya statsrådet — Storthingets upplösning. — Carl Johans afresa från Norge. — Återkomst till Stockholm. — Den nya norska konstitutionens högtidliga aflemnande till Carl XIII.

Den 8 och 9 April församlade sig efterhand de utvalda representanterne på Eidsvold. De voro 113 till antalet, och ehuru det valsätt man följt var helt och hållet till fördel för dem som hörde till makten, visade

det

det sig, att det demokratiska elementet bland dem var öfvervägande. 6 af dem voro jordegare; 13 borgare (deri inbegripen en medicine doktor); 21 bönder; dessutom 25 civila embetsmän; 14 prester; 2 officerare valde i deras egenskap af medborgare, och 17 officerare valde såsom representanter af den beväpnade styrkan, samt slutligen 15 underofficerare, soldater och matroser.

Af denna öfversigt ser man, att det blott var 40 deputerade, tillhörande de trenne första klasserna, hvilka befunno sig på sätt och vis utom styrelsens inflytande, och att de 73 öfrige deputerade voro beroende af en prins, som för närvarande utöfvade en oinskränkt myndighet i landet. Icke destomindre voro idéerne om ett isoleradt oberoende under skydd af en konstitutionell frihet till den grad rådande, att maktens inflytande förblef stumt framför dem. Den öfvervägande majoriteten bland församlingen var för prins Christian, och man räknade knapt mer än en femtedel för föreningen med Sverige. I spetsen för dessa sistnämnde stodo grefve *Wedel Jarlsberg*, kammarherrarne *Peder Anker* och *Lövenskiöld*, presterne *Wergeland* och *Grögaard*, bruksegaren *Jakob Aall*, m. fl. De ansågo samtlige Norge ej i besittning af medlen för att nå målet af ett fullkomligt oberoende och betraktade föreningen med Sverige under passande vilkor såsom den bästa utvägen att göra slut på landets lidanden och såsom en politisk nödvändighet förestafvad af Europas förnämsta makter. Deremot ansåg den fraktion, som ville af Norge upprätta en fullkomligt oberoende stat med prins Christian till konung, en förening med Sverige såsom en olycka och ville blottställa sig för alla ytterligheter hellre än att underkasta sig detta federativa band. Som hufvudmän för denna partiafdelning framstodo sorenskrifver *Falsen*, professor *Sverdrup*, kapten *Motzfeldt*, prosten *Schmidt*, kapten *Rein*, m. fl. Midt emellan dessa partier stod ett tredje och måhända det talrikaste partiet, som utgjordes af alla dem, hvilka ej voro väl ense med sig sjelfva under hvems fana de borde

ställa sig och som läto sig hänföras af sjelfständighetsmännens häftighet. Dessutom har man påstått, att det bland de lärde och ungdomen i landet fanns en fraktion, som ville förvandla Norge till republik under Englands protektorat med den verkställande makten i händerna på ett direktorium af 6 medlemmar och den lagstiftande makten ensamt förbehållen nationalförsamlingen[1]; men de som man utmärkte såsom ledarne af detta parti, hafva sedermera ej velat medgifva tillvaron deraf. Det synes hafva varit qvarlefvan af ett hemligt sällskap som stiftades 1799 under namn af *»det förenade Skandinavien»*, och hvars upphofsman var den sedermera som geograf bekante Malte Brun: dess mål var att förena Nordens trenne riken[2].

Efter en den 10 April hållen högtidlig gudstjenst i Eidsvolds kyrka, samt granskning af fullmakterne och de anbefallde adresserne till regenten, sammanträdde de valde representanterne följande dagen i den för ändamålet bestämda sal å Eidsvolds jernbruk. Prins Christian, omgifven af sitt råd och rikets förste embetsmän, öppnade riksmötet med ett tal, i hvilket prinsen erkände, att det var representationens kall att gifva Norge en grundlag, och anmodade den att sjelf för hvarje vecka välja sin ordförande samt att utse en komité till författande af konstitutionsförslaget. Prinsens tal var i allmänhet hållet i en värdig ton, och gjorde ett lifligt intryck på alla de tillstädesvarande; men efterföljande ställe ogillades i hemlighet af alla dem som anade de faror, hvarför han blottställde landet, och som visste, att Sverige hvarken ville bestrida Norges frihet eller dess rättigheter: afsigten med denna strof var utan tvifvel att härda församlingens moral och offentligt brännmärka alla dem, prinsen visste tillhöra oppositionen. Den lydde som följer:

---

[1] Så försäkras i en skrift, som allmänt tros härflyta från prins Christians d. v. privatsekreterare, sedermera danska geheimeamtsrådet Adler.

[2] Jfr. fjerde delen, sista kap.

»Skulle någon säga eder, att Norge icke kan bestå som sjelfständig stat, må kärleken till fäderneslandet dubbelt upptändas i eder barm; då erinren eder dessa gubbar, dessa kraftfulla unga män, som önskade eder lycka att uppfylla eder sändning. De förra sade: vanslägtens ej från edra förfäder, och de sednare: förliten eder på kraften i våra armar och vår vilja! Är det norska folket då icke mera likt sina förfäder? Skulle sönerne icke kunna försvara sina fjell lika väl som deras fäder? Äro vi ej vane vid försakelser, och hvilken försakelse kan likna frihetens?... Hvartill föra eder ändtligen dessa rädda tvifvelsmål om ej till frivillig underkastelse? Hvad är det folk värdt, som fegt uppoffrar sin sjelfständighet och sin heder? — ingenting annat än slafveri!»

Derefter utnämndes genom val kammarherren Peder Anker till president och etatsrådet Rogert till vicepresident. Båda dessa befattningar skulle ombytas hvarje vecka. Sorenskrifvaren Christie valdes till ständig sekreterare.

Följande dagen (den 12) skred man till utnämnandet af tvenne komitéer, nemligen redaktions-komitéen och konstitutions-komitéen. Till medlemmar af den första som hade att lägga församlingens öfverläggningar under allmänhetens ögon medelst ett officiellt blad, valdes Sverdrup, Grögaard och Jakob Aall. Till ledamöter af konstitutions-komitéen, som egde att utarbeta grundlagsförslaget, valdes öfverste *Hegerman*, *Falsen*, *Sverdrup*, *J. Aall*, pastor *Rein*, *Motzfeldt*, *Rogert*, grefve *Wedel Jarlsberg*, justitierådet *Diriks*, *Wergeland*, öfverstelöjtnant *Stahl*, tullprokurator *Omsen*, prosten *Schmidt*, kammarherre *Petersen* och prosten *Middelfart*. Desse åter valde sig emellan Falsen till ordförande och Diriks till sekreterare.

För att *historiskt* förklara beskaffenheten och egendomligheterna i den statsförfattning, Norge gaf sig 1814, blir det nödvändigt att taga i betraktande 1) stiftarnes personligheter; 2) den nära nog fullständiga frihet från hvarje vare sig inre eller yttre påtryck, hvarunder de

fullbordade sitt arbete, samt 3) den stora enkelheten, som allaredan förut herrskade i Norges inre förhållanden.

De förstnämnde eller stiftarne af denna statsförfattning voro i allmänhet taladt upplyste, frisinnade samt hederligt och fosterländskt tänkande män, ehuru i sina åsigter måhända nog mycket lutande till demokratien. Detta sistnämnde var t. ex. ända till den grad fallet, att grefve Wedel, hvars uppfostran blifvit gjord i England och som alltid betygade stor förkärlek för detta lands fria statsinrättningar, inom utskottet och församlingen ansågs för den aristokratiska principens och den verkställande maktens representant i motsats till den demokratiska majoriteten.

Det länder alltid prins Christian till förtjenst att ej hafva försökt att på något väsendtligt sätt inverka på de mäns fria lagstiftande verksamhet, dem han sjelf sammankallat att afgöra öfver landets framtid, och rörande den anmärkta enkelheten i Norges inre samhällsförhållanden såsom en förklaringsgrund till beskaffenheten af dess nya statsförfattning anföra vi en aktad författares [3]) ord:

»Det finnes få eller intet land i Europa, hvarest det är så lätt att förbereda öfvergången till likhet i vilkoren för den borgerliga verksamheten och öfverhufvud till likhet i den borgerliga ställningen som i Norge. Det är sannt att Norge flere århundraden hade varit underkastadt en regering, hvars despotiska hand vägde tungt på landet, men som i allmänhet hade fört spiran med mildhet. Det hade många klagomål att nedlägga för den danska tronen, och höjde stundom sin röst högt i detta hänseende, men klagomålen angingo mera handelsverksamhetens rörelser, som på många sätt inskränktes, än de väsendtliga och oväsendtliga företräden, som gynna den ene medborgaren på den andres bekostnad. I detta hänseende hade Norges ställning under föreningen städse varit högst olika Danmarks, och

---

[3]) Aall, Erindringer m. m., III, 68 f.

det kunde betraktas som en federativstat, som styrdes efter helt andra grundsatser än moderlandet. Naturen har varit föga frikostig mot Norge; den låter icke dess invånare sakna förvärfskällor och lemnar ett blandadt fält för den borgerliga idogheten: men den tillåter föga att der hopa dessa stora landtegendomar och der införa feodalismens systematiska tvång, såsom fallet är i de mera gynnade länderna. Detta förklarar den lätthet, hvarmed föga öfvade byggmästare kunde uppsätta en byggnad, som hade en viss grad af fullkomlighet och som tillfredsställde folkets anspråk på likhet i borgerligt (och politiskt) hänseende».

Redan den 15 (April) framställdes af komitéen följande, af Falsen undertecknade, satser såsom grundstadgar för konstitutionen:

1) Norge skall vara en inskränkt och ärftlig monarki;

2) Folket skall utöfva den lagstiftande makten genom sina representanter;

3) Folket skall ensamt hafva rätt att beskatta sig genom sina representanter;

4) Rättigheten att börja krig och sluta fred tillhör regenten;

5) Regenten skall hafva rättighet att benåda;

6) Domaremakten skall vara skild från den lagstiftande och verkställande makten;

7) Tryckfrihet skall ega rum;

8) Den evangelisk-lutherska läran skall vara statens religion. Alla religionssekter tillåtas fri religionsöfning; endast för judar är riket hädanefter tillslutet;

9) Nya inskränkningar i näringsfriheten få icke tillstädjas;

10) Personliga eller blandade ärftliga företrädesrättigheter få hädanefter icke beviljas någon;

11) Statens medborgare äro i allmänhet lika förpligtade att under en viss tid försvara fäderneslandet utan anseende till stånd, födsel eller förmögenhet.

De här uppställda grundstadgar skola, vid statsförfattningens utarbetande, närmare bestämmas och inskränkas.

Sedan dessa grundstadgar blifvit (den 16) antagne med några tillägg [1]), skred utskottet till utarbetande af författnings-förslaget i detalj.

Emellertid egde den 16, 18 och 19 (April) några oroliga och stormiga debatter rum i riksförsamlingen med föranledning af Löwenskjölds förslag angående nedsättandet af en komité *för att undersöka Norges ställning till utlandet*, samt Falsens motförslag, *att församlingen borde anses upplöst, så snart konstitutionen blifvit antagen och konungen vald.* Det sista förslaget gick igenom ehuru blott med en rösts pluralitet, och Löwenskjöld, Wergeland, Wedel m. fl. af oppositionen upphöjde kraftigt sin röst emot en motion, som de klarligen insågo hafva blifvit framställd i syftning att påskynda prinsens upphöjelse till konung och genom öfverraskning hindra de s. k. svensksinnade att fullfölja sina planer.

Den 4 Maj inlemnades det af konstitutions-komitéen författade grundlags-utkastet, som genast blef taget under behandling i riksförsamlingen och diskuterades med sådan fart, under presidium af Diriks och sedan Falsen, att man blef färdig dermed den 11, då arbetet öfverlemnades till en komité af tre medlemmar för att blifva satt i »stil och ordning». Mot komitéförslaget, som i det väsendtligaste blef antaget [2]) och

---

[1]) Så erhöll 1:sta punkten följande lydelse: »Norge skall vara en inskränkt ärftlig monarki, ett fritt oafhängigt och odelbart rike, hvars regent förer titel af konung». Mot detta sista tillägg rörande konungatiteln opponerade sig 29 medlemmar, tillhörande det s. k. svenska partiet.

[2]) Vigtiga förändringar undergingo dock bestämmelserne om valrätten och vilkoren för inträde i embetsverken; deremot hänvisades till framtida afgörande frågan om adelskapet och beväringsskyldigheten äfvensom bestämmandet af odelsthingets och lagthingets särskilda funktioner. — Ett par bestämmelser voro af *politisk* natur och gåfvo anledning till förnyande af principstriden mellan majoriteten och de s. k. svenskt sinnade. Den första, som innehöll, att konungen icke allenast skulle vara, utan äfven alltid *hafva varit* af lutherska trosbekännelsen, gick ut på att inskränka friheten i konungavalet och var synbarligen riktad emot svenske kronprinsen: den gick igenom med 77 rösters pluralitet.

derföre öfverhufvud var lika demokratiskt som den nuvarande grundlagen, opponerades mindre för det man fann, att det gick för långt i denna riktning, än af motsatt anledning. Sålunda ville några, att alls icke någon embetsman skulle kunna afsättas utan dom; att en helt och hållet fullkomlig näringsfrihet skulle dekreteras; att inga ordnar fingo utdelas, och att konungen icke kunde förklara krig, när statsrådet enhälligt var emot det, o. s. v.; allt detta blef dock förkastadt med en merendels betydlig pluralitet.

I afbidan på grundlagens slutredaktion fattade församlingen några *finansiella* beslut, hvilka så att säga satte kronan på sjelfständighetsverket i det de gåfvo regenten medlen i händerna, hvarförutan det varit omöjligt påtänka något motstånd mot det sjelfständiga Norges yttre fiender. I detta ändamål föreslog den på prinsens begäran nedsatte finans-komitéen (den 13 Maj), att »riksförsamlingen ej allenast skulle garantera den dåvarande statsskulden, för så vidt den af storthinget [6]) erkändes riktig, utan också de 14 millioner riksbankdaler, eller hvad mera kunde behöfvas till nästa storthingsmöte», till inlösen i silfver mot en kurs af 375 procent. Föreseende alla de finansiella och andra olyckor en dylik åtgärd skulle draga öfver landet, satte sig Wedel och andra bland de mera sansade och upplyste i församlingen kraftigt deremot; men trots deras grundade anmärkningar och protester lyckades en af de ifrigaste talarne af motpartiet, kapten Rein, att bereda framgång

---

Enligt den andra bestämmelsen borde det bero på nationalförsamlingen huruvida Norges konung skulle få antaga en fremmande krona, och den upplysta majoriteten åsyftade härigenom att förebygga faran af en för landets frihet hotande återförening med Danmark; men då oppositionen fordrade, att det skulle vara konungen bestämdt förbjudet att antaga någon annan, hvilket förslag hade för afsigt att sätta prins Christian i nödvändighet att genast och afgörande välja emellan Norges och Danmarks krona, sjönk den (oppositionen) ned ända till 11 röster.

[6]) Så benämndes i grundlagen enligt prosten Wergelands förslag Norges nya nationalförsamling.

åt finans-komitéens förslag, som gick igenom med en öfvervägande pluralitet.

Emellertid hade redaktions-komitéen blifvit färdig med sitt arbete, som den 16 Maj upplästes i församlingen och genast antogs, utan att man syntes lägga synnerligt märke till den frihet, hvarmed komitéen handhaft sitt värf. Sålunda lemnade man till och med oanmäldt, att bestämmelsen om religionsfrihet försvunnit ur grundlagen, emedan man vid renskrifningen öfverhoppat en rad. Följande dagen (den 17 Maj) utsattes till konstitutionens underskrift af representanterne och konungavalet.

Förut egde några bearbetningar på enskild väg rum i syftning att fästa prins Christians uppmärksamhet på de faror han lopp, om han i ett ögonblick som det förhandenvarande emottog den krona, man skulle erbjuda honom. En af de moderatare bland sjelfständighetspartiet, öfverste Hegerman, hade till och med dristigheten råda honom vägra en krona, den han var ur stånd försvara. Han erinrar honom om alla de svårigheter han skulle hafva att öfvervinna, alla de olyckor för hvilka han skulle blottställa ett land, redan tillräckligt olyckligt, och det ringa hopp han hade att segra öfver Sveriges och alla makternas förenade ansträngningar och deras vägran att erkäna honom. »Om kriget utbryter», tillade han, »skall det blifva förderfligt för Norge och tillfoga det sår, hvilka länge skola låta känna sig. Hvad E. H. sjelf beträffar, om Ni antager kronan, skall Ni äfventyra Edra rättigheter till tronföljden i Danmark, och har E. H. lust att stänga vägen för sig att på ett så hederligt sätt draga sig ur spelet genom att motsätta sig konungens sin herres befallningar?»

Till svar härå ordar prinsen om de stora medel, han förmenar ännu stå Norge till buds för att understödja sitt oberoende, och det är möjligt att han talade af öfvertygelse; men då han fann öfversten misstrogen, sade han till honom: »Det skall ingen tro, att jag önskar blifva konung; men det skulle göra mig nöje mot-

taga detta bevis på förtroende af nationen: när jag mottagit det, skulle jag kunna afslå kronan!»

På detta sätt fortfor samtalet länge, tills prinsen verkligen syntes i hög grad vacklande. Det undföll honom till och med några ord, hurusom det bästa måhända skulle vara att vägra mottaga kronan, nedlägga makten och resa sin väg. Efter att hafva öfvervägt alla farorne af sin egen och landets ställning, erfor han en flyktig känsla af ånger, och han var på väg att skrida tillbaka, då de hetsiga sjelfständighetsmännen infunne sig just i rätta ögonblicket för att återupplifva hans mod. »Välan», sade han, »det är folkets vilja, som kallar mig; man måste följa sitt öde, och hurudant det än månde blifva, skall jag blottställa mig för det allravärsta hellre än att förråda edra förhoppningar». Under det han så talade, syntes hans anletsdrag upprörda och erinrade synbarligen om den inre striden i hans själ.

Å andra sidan föresatte sig den minoritet, som vi känna under namn af de svenskt sinnade, att göra sitt yttersta för att försöka hindra församlingen fatta brådstörtade beslut, och man ville uppskjuta konungavalet åtminstone tilldess man erhållit någon makts försäkran om Norges erkännande som oberoende stat; man utmärkte isynnerhet England, Ryssland och Danmark såsom börande stödja landet med denna försäkran.

Den 17 Maj skred alltså församlingen till valet af konung. En besynnerlig oro och spänning herrskade i sinnena med anledning af den vigtiga fråga, som utgjorde föremål för denna dagens öfverläggningar. Emellertid uppbjödo den vördnadsvärde Anker och andra sin yttersta förmåga för att lägga band på den allmänna hänförelsen, i det de föreställde att det klokaste partiet under närvarande ögonblick då man ännu icke kände Europas tänkesätt skulle vara att anmoda prins Christian att ad interim fortfara med att hålla regeringstömmarne under titel af regent och med den af församlingen antagna konstitutionen. Det motsatta partiet yrkade tvertom, samt i enlighet med ett föregående beslut af försam-

lingen [7]), på ett omedelbart val, och på den punkt der sakerna då voro var det naturligt att prins Christian skulle erhålla alla rösterne: man hade ingen annan att välja på. Anseende onyttigt att bekämpa en redan afgjord majoritet, och att ingå i uttolkningar af ett församlingens beslut, som nu skickligt nyttjades som vapen emot de sansade inom församlingen, röstade Anker på prins Christian, som enhälligt valdes till Norges konung.

När voteringen gått för sig och det deröfver upprättade protokollet blifvit uppläst, reste sig den dåvarande presidenten Sverdrup och tilltalade församlingen med följande ord:

»Upprest är alltså åter Norges gamla konungatron, på hvilken Adalstenar och Sverrar styrde det gamla Norge med visdom och kraft. Att den visdom och kraft, som prydde dessa vår hednatids stora konungar, också måtte besjäla den furste, vi Norges fria män, i öfverensstämmelse med folkets önskan af tacksamhet och erkänsla i dag enhälligt valt, är en önskan, som hvarje norrman säkert med mig hyser. Gud beskydde det gamla Norge!»

Denna sista önskan upprepades af hela församlingen med djup rörelse.

Derpå utnämndes en deputation för att tillkännagifva regenten församlingens beslut och öfverlemna honom det ännu endast, å riksförsamlingens vägnar, af dess embetsmän undertecknade, men i alla fall den 17 Maj daterade [8]) exemplaret af grundlagen. Deputationen återkom straxt derefter och bringade den väntande församlingen det svar, att prinsen önskade någon tid till öfverläggning, men att på Christi Himmelsfärdsdag, den 19 Maj, skulle han på samma gång afgifva sin för-

---

[7]) Jfr sid. 166, hvarest vi omtalat riksförsamlingens beslut att upplösa sig, när konstitutionen blifvit antagen och konungen vald.

[8]) Den fullständiga underskriften medhanns först påföljande dag; men den 17 Maj har, som bekant är, ändå alltid blifvit ansedd som norska grundlagens datum: som sådan anses dagen äfven å titeln till den nu gällande grundlagen.

klaring och upplösa församlingen; derjemte antyddes, att något afslag ej vore att befara.

På utsatt dag infann sig prins Christian, åtföljd af statsrådet och sin öfriga uppvaktning, i riksförsamlingen för att förklara den, att han emottog kronan såsom den dyrbaraste pant, ett uppriktigt och trofast folk kunde erbjuda af dess tillgifvenhet för honom och hans familj. Nu aflade han eden på att vilja regera i öfverensstämmelse med landets nya konstitution och lagar, och mottog äfven af representanterne deras trohetsed emot honom och konstitutionen. Derpå förafskedade han riksförsamlingen.

Följande dagen (den 20) samlades man för sista gången för att underskrifva protokollet och säga hvarandra farväl. På uppmaning af kommendör-kapten Fabricius slöto dessa män en vänskapskedja, i det hvar och en af dem gaf sin venstra sidoman högra och högra sidoman venstra handen, och i denna ställning utropade de: »Enighet och tro intilldess Dovre störtar!» hvarefter man skildes åt med vemod, många med tårar.

Sedan nationen genom en proklamation blifvit underrättad om hvad på Eidsvold föregått, gjorde den nya konungen den 22 Maj — årsdagen af hans första ankomst till Norges hufvudstad — sitt högtidliga intåg i Christiania midt under kanonernas dunder och folkets hurrarop, och liksom för att gäckas med denna efemera kunglighet ville slumpen, att den tron man för tillfället inrättat befanns vara bokstafligen en teater-tron, som sednast uti ett sällskapsspektakel tillhört grefve Alma Viva i Figaros bröllop. Samma dag utnämndes äfven icke mindre än 33 hof-funktionärer, och till det nya hofvets prydnad hade prins Christian i England beställt 24 kammarherre-nycklar, men hvilka anlände då hans konungadöme redan upphört att finnas till; paketet som innehöll dem, var adresseradt *till regeringen* och öppnades af — — grefve Essen! Rolighetsmakarne glömde ej heller att göra historiska jemförelser ur det

framfarna, och ett qvickhufvud föreslog groft nog, att man borde kalla den nyvalde kung Jörgensen II [9]).

Under allt detta gaf prins Christians företag hofvet i Köpenhamn ett sken af medbrottslighet, hvilket sårade konungen af Danmark och det han var angelägen att utplåna. Utan tvifvel anklagade ingen Fredrik VI för oärlighet; men man betviflade starkt, att hans konselj var fullkomligt oskyldig i detta afseende.

Emellertid upphörde icke svenska sändebudet i Köpenhamn, understödd af de stora makternas der residerande ministrar, att ifrigt påyrka vidtagandet af kraftiga mått och steg för att återkalla prins Christian till sin pligt. Konungen trodde sig då böra ännu bestämdare upprepa sina redan gifna befallningar för Norges öfverlemnande, och i slutet af April afsände han tvenne högre officerare, amiral Bille och öfverste Lönborg, för att låta prins Christian veta, att »han sedan fördraget i Kiel icke erkände någon annan myndighet i Norge än konungens af Sverige; att prins Christian borde omedelbart och med äfventyr af konungens onåd öfverlemna landet och fästningarne åt de svenska trupperna; att Europas makter aldrig skola tåla att han regerade i Norge [10]), samt att han aldrig skulle bestiga Danmarks tron, i händelse han fortfor att motsätta sig konungens sin herres vilja».

De danske kommissarierne anlände först till grefve Essen i Wenersborg, hvarifrån de afsände löjtnant Falbe med depescher till prins Christian; men prinsen vägrade straxt att emottaga dem och deras skriftligen gjorda uppfordringar blefvo utan verkan, änskönt de dessutom fordrade, att dessa meddelades allmänheten, och tillade, att det ej skulle dröja, innan prinsen underrättades om

---

[9]) Jörgensen var en urmakare-gesäll från Köpenhamn, som på en engelsk kryssare 1809 anlände till Island, satte sig i besittning af staden Recknö, proklamerade öns oberoende och ville påsätta sig konungakronan.

[10]) Ett bref från kejsar Alexander till konungen af Danmark bifogades till stöd för detta påstående.

deras sanning genom öfverste Orlow, som redan var på väg från Göteborg tillika med preussiske majoren Martens för att begifva sig till Norge.

Då amiral Bille sålunda nogsamt fann, att han på officiell väg intet kunde uträtta, utbad han sig ett enskildt samtal med prinsen. Dock äfven detta meddelande besvarade prinsen på ett sätt, som gaf Bille föga lust att fortsätta resan.

Emellertid erhöll prinsen säkra underrättelser från Sverige, att de utländske makternas sändebud voro på väg till Norge, hvilka underrättelser bekräftades genom amiral Billes bref af den 16 Maj, som kom prinsen tillhanda den 19, straxt efter det han hade afsändt till riksförsamlingen nyheten om sitt antagande af konungavalet. Han besvarade då Billes skrifvelse på följande sätt, hvilket blottar hans tänkesätt och visar att han ej var alldeles blind för de faror, som omgåfvo honom:

»Edert bref af den 16 Maj har ej kommit mig tillhanda, förrän jag redan meddelat riksförsamlingen mitt svar, att jag antog Norges krona. Nationens bestämdt uttalade afsigt att våga allt för att bibehålla sitt oberoende bör dessutom vara en afgjord lag för mina handlingar, *ty den som röjer svaghet, är nära sitt fall.* Jag afbidar derföre med lugn hvad de förbundne makternes sändebud skola bringa mig; de vilkor, de komma att erbjuda, synas vara de dåligaste, man någonsin kan vänta, till och med efter att hafva blifvit öfvervunnen, och det är då mycket bättre att duka under med ära»[1]), o. s. v.

Detta svar misshagade i hög grad konungen af Danmark, som emellertid ännu en gång samt för den sista lät upprepa sina så ofta gifna befallningar och öfverlemnade egenhändiga bref från kejsaren af Österrike och konungen af Preussen till Hans danska M:t

---

[1]) Bref från Christian Fredrik till amiral Bille, Eidsvold d. 21 Maj 1814; se Aall, III, 179 f.

för att öppna prins Christians ögon och återföra honom till sans och besinning [1]).

Oaktadt dessa upprepade befallningar och hotelser syntes den nye konungen vara ganska lugn hvad angår verkningarne af sin suveräns vrede, och det tycktes som han föga mera oroade sig öfver de förklaringar, makterne afgifvit emot honom.

De nyheter, som kommo kronprinsen tillhanda från hans hemliga agenter i Danmark, förklarade till en del denna gåta och gåfvo starka misstankar till den tron, att oordningarne i Norge i hemlighet underblåstes af en fraktion utaf danska regeringen.

En särskild händelse, som inträffade vid denna tid, bidrog att gifva stöd åt dessa misstankar. Enligt en depesch från baron Tawast skulle en viss kammarjunkar Gyldenpalm, som varit använd i diplomatien, under återresan från Köpenhamn till Norge taga vägen öfver Sverige. Han var född norrman och misstänktes såsom den der skulle öfverbringa vigtiga bref. Gyldenpalm blef gripen och förd till generalen grefve Essens högqvarter; hans bestörtning och förlägenhet voro utomordentliga; man visiterade honom, och trots den skicklighet han användt för att dölja sina bref, lyckades man påträffa dem. Deribland befanns ett i chiffer till prins Christian sjelf, hvars innehåll var omöjligt att uppdaga, och en mängd andra skrifne af notabla personer i Danmark och uppfyllda af beröm öfver norrmännens företag. Man fann en särskild instruktion för Gyldenpalm, skrifven af en ledamot af general-tull-direktionen, af innehåll, att han borde låta norrmännen veta, att de stränga order, som blifvit utfärdade af konungen af Danmark, endast blifvit expedierade pro forma, och att den stränghet, hvarmed man hotat att behandla dem, aldrig skulle hafva någon verkan.

Dessa bref sändes jemte kammarjunkaren sjelf till Stockholm, hvarifrån de sedan skickades till konungen

[1]) Not från statsministern Rosenkrantz till amiral Bille, Köpenhamn den 24 Maj 1814.

af Danmark och vållade många höga embetsmän i Danmark flere obehagligheter; bland andra etatsrådet grefve Moltke, som förlorade sin konungs nåd och tvangs att utbyta sin höga post med stiftsamtmanskapet i Aalborg. Gyldenpalm qvarstannade i Stockholm, och anställdes sedermera på en underordnad post vid den norska statsråds-afdelningen derstädes.

Denna tilldragelse, som inträffade på samma gång flere officerare vid danska flottan ingingo i norsk tjenst, och bland hvilka befann sig en kapten Holsten, född dansk, som prins Christian nämnde till sin adjutant för flottan; de ständiga uppskof och förevändningar, som i Köpenhamn afhördes då fråga var att utlemna planer och kartor tillhörande norska arkivet, o. s. v.: allt detta försatte kronprinsen i ett ganska dåligt lynne.

Ankers beskickning till England hade misslyckats, emedan denna makt stod fast vid sina löften till Sverige; men prins Christian, som med begärlighet grep hvarje händelse som kunde uttolkas till förmån för honom och hans sak, trodde att detta misslyckande härflöt från den öfvertygelse, man hyste i England, att hans företag blott var en intrig, snarare än från en fast och oåterkallelig föresats hos detta kabinett att med sin krigsmakt och sina penningar framtvinga en förening, hvaremot hela Norge kunde förklara sig. Nu när hela nationen upphöjt honom till konung, hoppades han derföre, att frågan hade förändrats till hans förmån, och att oppositionen i parlamentet, i spetsen för hvilken lord Grey befann sig, kunde blifva nog stark för att tvinga ministrarne till besinning, hvilka garanterat Norges förening med Sverige. I denna öfvertygelse afsände han en andra beskickning till London under anförande af statsrådet Nils Aall, så väl för att tillkännagifva sitt uppstigande på tronen i kraft af nationens vilja, som för att af all kraft understödja Ankers proposition. Äfven denna beskickning misslyckades [3]).

[3]) Se Aall, a. st., III, sid. 193 ff.

Vid samma tid hade lord Castlereagh afskickat sin privatsekreterare, herr de Morier, i en särskild beskickning till Norge. Hans instruktioner hafva aldrig blifvit kända, och man har varit af mycket olika tankar rörande deras innehåll; men då vi endast äro befogade att döma på fakta, få vi icke anklaga någon. Det troliga är, att han blifvit afsänd endast för att göra riksförsamlingen, som då ännu troddes samlad, bekant med sakernas sanna ställning och inleda en fredlig förening emellan de begge rikena.

Han inträffade i Christiania den 5 Juni efter att hafva genomrest en del af landet och iakttagit dess materiella och moraliska läge. Han var i öfrigt mycket tystlåten.

Hans afsigt var som sagdt, att träda i underhandlingar med norska folkets representanter, men då han ej mera fann dem samlade, öfverlemnade han (den 7 Juni) till statssekreteraren Holten en officiell note, hvari han säger »att den engelska regeringen fast beslutit att uppfylla sina förbindelser emot Sverige, lemnande åt norska folket att välja, antingen det ville *begagna sig af Englands mellankomst för att erhålla en med afseende på Norges frihet och lycka hänsigtsmessig förening*, eller om det ville blottställa sig för ett krig med England och dess bundsförvandter, hvilka redan afsändt kommissarier till Danmark för att påyrka fördragets i Kiel trädande i verkställighet».

Härpå svarade Holten, efter en lång och ledsam inledning, att »om den bemedling, man väntar af England, ej strider mot rikets konstitution och riksförsamlingens förklaring af den 19 Maj [4]), ville han anse det för

[4]) Denna innehöll en af riksförsamlingen till den nye konungen ställd uppfordring, att han ville kungöra för de utländske makterne den norska nationens bestämda och oryggliga vilja att försvara sin frihet och sjelfständighet till det yttersta. Denna riksförsamlingens förklaring eller adress intogs i Christian Fredriks kungörelse af samma datum och ingick äfven i hans öppna bref eller förklaring till utrikes makter.

för sin pligt att sammankalla riksförsamlingen, men som dertill fordrades en tid af tre till fyra månader, skulle det blifva nödvändigt, att England under mellantiden förskaffade Norge en *fullkomlig neutralitet*, samt *fri tillförsel* ifrån och *kommunikation* med England».

Alldenstund detta svar sålunda undvek frågan och till intet tjenade, förklarade Morier (den 9 Juni) sin beskickning slutad, »sedan prins Christian icke funnit sig föranlåten att sammankalla ett utomordentligt storthing för att förelägga norska nationen den kritiska ställning, hvari den befinner sig i följd af de förbundne makternas beslut att bereda verkställighet åt traktaten i Kiel». Han begärde äfven, att hans note af den 7 Juni offentliggjordes genom tidningarne för att upplysa norska nationen om dess läge och om Englands tänkesätt [*]).

På denna förklaring lät prinsen samma dag svara, att han, förlitande sig på att England ville framträda som medlare med lika aktning för folkrätten som för Norges väl, ämnade genast anbefalla sammankallandet af ett utomordentligt storthing, hvarjemte han upprepade sin begäran att genom Englands intervention erhålla ett stillestånd med Sverige samt neutralitet och fri förbindelse med England under den mellantid af tre till fyra månader, som skall förflyta innan storthingets sammanträde.

Då Morier häraf nogsamt fann, att han omöjligen kunde komma på det rena af frågan med norska regeringen, svarade han, att han ej kunde emottaga någon proposition, som ej hade *erkännandet af Sveriges suveränitet till grundval.* Han önskade emellertid se prins Christians försvarsmedel och gjorde en resa till gränsen för att taga i betraktande de begge fästningarne Fredrikstadt och Fredrikshall. Han iakttog alltid samma försigtiga och tystlåtna uppförande, men under återvägen

[*]) Detta offentliggörande egde ej rum förrän den 21 Juli, när de andre kommissarierne redan anländt och ändamålet med deras sändning ej längre kunde döljas för nationen.

undföll honom det yttrandet, att Norges förening med Sverige icke kunde slå felt.

Kort härefter eller den 30 Juni anlände ändtligen de stora makternes *fyra kommissarier* till Christiania.*) De voro, som vi erinra oss, å Rysslands vägnar generalmajor Orlow, å Österrikes generalen baron Steigentesch, å Preussens majoren baron Martens, hvartill kommer å Englands vägnar A. J. Forster.

Orlow var en sedermera under Alexander och hans tvenne efterträdare högt betydande gunstling, som under förbindliga former dolde ett mindre redligt väsende och syntes vilja gå till väga på samma sätt i Norge, som Dolgorucki gjort i Köpenhamn. Man trodde, att han under färden genom Danmark tillegnat sig sympatier för prins Christian och blifvit vunnen af drottningen. I sjelfva verket hade man i Köpenhamn slösat med höflighet emot honom, och man ville veta, att kostbara skänker äfven i sin mån bidragit att i hemlighet stämma honom till förmån för Danmark och dess intressen. Österrikiske generalen Steigentesch handlade i allo såsom en man med redliga och hederliga afsigter, och ville i godo samt i fördragens anda uppgöra sakerna. Forster var ett lefvande porträtt af den engelska flegman och godmodigheten. Major Martens, densamme general Bülows adjutant hvilken kronprinsen hade skrubbat upp i Lobessen, var en liten obetydlig person, som röjde mycken lust att som preussisk diplomat spela en liten Hardenberg i Christiania.

Dagen efter deras ankomst blefvo de emottagne till enskildt företräde hos prins Christian uti dennes landtliga boning på Ladegårdsön. Grefve Orlow höll till honom ett tal, hvari han med den diplomatiska fram-

*) Under resan till Christiania passerade de genom grefve Essens högqvarter Wenersborg. De hade då med honom flere intressanta samtal, hvarför E. redogör i bref till kronprinsen af d. 28 Juni 1814. Se Bil. N:o 41. På kommissariernas uppmaning meddelade dem E. äfven ett bref till grefve Wedel Jarlsberg, hvilket vi återgifva i Bil. N:o 42.

ställningens skonsamhet för honom antyder de förbundna hofvens vilja, att Norge förenas med Sverige i enlighet med fördraget i Kiel.

General Steigentesch öfverlemnade prinsen ett bref från konungen af Danmark [1]), och uttryckte sig enklare: »Jag har äran», sade han, »öfverlemna E. K. H. ett bref från konungen eder herre: nu återstår Er ej annat än att lyda hans befallningar».

Forster instämde fåordigt i hvad de andra redan yttrat, och endast major Martens syntes angelägen att göra vigten af sin ambassadörs-befattning gällande genom en vidlyftig afhandling om folkrätten och den europeiska politikens dekreter.

Prins Christian afhörde uppmärksamt alla, hvarefter han svarade:

»Vigten af eder beskickning, mina herrar, ålägger mig att moget öfverväga hvad som utgör föremålet derför, och jag kan följaktligen icke fatta något omedelbart beslut».

Efter detta offentliga företräde hade prinsen enskilda sammanträden med hvar och en af kommissarierne. Han uppbjöd derunder hela sin ovanliga förmåga af vältalighet, älskvärdhet och öfvertalning för att uppväcka en strid emellan dessa herrars personliga känslor och deras pligt. Han försökte öfvertyga dem om Norges goda rätt att njuta det oberoende, det nyss proklamerat; att han genom hedern var bunden vid folkets vilja och vid sina eder; om nationens ovilja att underkasta sig Sverige, samt att en strid emellan de begge folken skulle medföra förbittring och fasor af alla slag, o. s. v. Dessa försäkringar och deklamationer upprepades genom prinsens försorg flitigt af hans förtrogne för kommissarierne, som dock bebodde ett enskildt hus och vägrade att spisa vid prinsens bord för att undslippa hans för-

[1]) Denna skrifvelse innehöll konungens bestämda order till prins Christian att bortlägga titeln af regent, att uppmana folket att återgå till sin pligt och att öfverlemna fästningarne till svenskarne.

förelser, och det synes i sjelfva verket som han genom dessa medel lyckats vinna några bland dem, ty det undföll honom att säga, att den preussiske kommissarien gifvit honom goda råd.

Under de särskilda konferenser han hade med kommissarierna förklarade han, att han endast i riksförsamlingens händer kunde nedlägga de rättigheter, han mottagit af nationen; som en följd deraf blef det befunnet nödvändigt att sammankalla ett storthing, och tiden som fordrades för att verkställa detta sammankallande jemte de nödiga medlen att försäkra öfverläggningarnes lugn utgjorde hufvudsakligen blott förevändning för underhandlingarne. Ehuru alla dessa föremål lågo utom kommissariernes instruktioner, funno de sig dock af omständigheterne befogade att ingå i idéen af ett *stillestånd*, som enligt prins Christians förslag borde slutas; men de särskilda vilkor derför, som de framlade, blefvo alla efterhand förkastade.

Under tiden gick grefve Essen kommissarierne tillhanda med flere vigtiga nyheter rörande de mått och steg, som blifvit vidtagne af Sverige och af de andra makterne för att verkställa föreningen. De underläto icke att häraf begagna sig, såsom man finner af följande samtal, som egde rum mellan prinsen och österrikiske generalen Steigentesch. Den förre yttrade, sedan han trott sig bemärka, att Steigentesch röjde mera otålighet än de andre att se underhandlingen förlängas utan resultat:

»Men hvad kan jag göra dervid? Sätt er i mitt ställe! Skulle ni fegt öfvergifva ett redligt folk, som gifvit eder så smickrande prof på förtroende och tillgifvenhet? Skulle ni öfvergifva det i ett ögonblick af öfverhängande fara? Ni skulle derigenom öfverhölja eder med vanheder och nesa».

Steigentesch. »Men, nådige herre, detta folk är ej i sin goda rätt. Och ännu mindre finner E. H. sjelf någon giltig ursäkt för sitt handlingssätt uti denna föregifna national-vilja, emedan ni gillar en rörelse, som

kränker folkrätten. Och skall framgången, som ger allt sin rätt, kröna edert företag? Jag tror det icke. Hvarken edra medel eller landets tillgångar tillåta er att hoppas det».

Prinsen. »Jag vet, att makten tillåter sig allt, och om de förbundne makterne fortfara med att vilja tvinga Norge under en fiende som ej har någon rätt öfver det, skulle jag endast kunna beklaga denna lott; men min heder har oåterkalleligen bundit mig vid detta folks sak».

Steigentesch. »Sannerligen jag vet, hvilken annan ära E. H. skall kunna skörda af sitt beteende, än den att inveckla detta samma folk i ett förstörande krig utan hopp att lyckas. Å andra sidan skall E. H., om ni framhärdar i ert beslut, säkert blottställa edra arfsrättigheter till danska kronan» [8]).

Prinsen. »Huru skall det gå till då?»

Steigentesch. »E. H. känner då icke, att Sverige arbetar på att aflocka alla makterna en dylik förklaring, och har E. H. dessutom besinnat för hvad ni blottställer konungen af Danmark?»

Prinsen. »Konungen af Danmark har ej mera än ni del i hvad som här tilldrager sig».

Steigentesch. »Så är icke svenska kronprinsens åsigt [9]). Det är kändt, att han fått kejsar Alexanders

---

[8]) Jfr ofvanföre, hvarest vi sett att suveränerna lofvat kronprinsen att genom sina kommissarier uppfordra konungen af Danmark att söka inverka på prins Christian genom en dylik hotelse. Redan förut hade svenska sändebudet i Köpenhamn, baron Tawast, tillställt konungen en dylik uppfordring (se Wegener, a. st., s. 422 f.). Dessa påståenden besvarades (den 12 Maj) genom ett af Danmarks första jurister afgifvet s. k. »Responsum», att konungen icke hade rätt att beröfva prinsen hans arfsrätt. Jfr Wegener, a. st., sid. 194 f. I öfrigt veta vi, att den nya norska grundlagen förbjöd prinsen att utan storthingets bifall antaga någon annan krona.

[9]) Jfr Carl Johans bref till kejsar Alexander, grefve Essen och general Bennigsen (Maj—Juli 1814).

löfte att vid tillfälle borde general Bennigsens armée intåga i Holstein».

Prinsen. »Åh verkligen! Har kejsaren då för afsigt att hålla sig till konungen af Danmark för hvad som tilldrager sig i Norge?»

Steigentesch. »Jag förmodar det, och efter de nyheter som kommit oss tillhanda har kejsaren redan beordrat general Bennigsen att med 45,000 man ingå i Holstein [10]). Sverige har dessutom fått löfte om en särskild rysk kår, som skulle landstiga i Norge [1]).

Prinsen. »Men skall England låna sig till alla dessa orättvisor? Skall det tillåta ryssarne passera hafvet för att komma och slå sig ned här?»

Steigentesch. »Man berättar oss äfven, att kejsar Alexander vid sin ankomst till London genast förklarat lord Castlereagh, att om England icke skulle vilja uppriktigt medverka till Norges förening, han skulle öfvertaga bestyret ensam [2]), och man tillägger, att engelska

---

[10]) Denna uppgift var förhastad. Se längre ned.

[1]) Jfr sid. 132. Vid afresan från Paris uppdrog kronprinsen baron Wetterstedt och C. Löwenbielm att underhandla om dessa 6,000 ryssar och 3,000 preussare, hvilka skulle ställas till hans förfogande för att användas i Norge, och dem England skulle öfverskeppa. När Alexander sedermera begaf sig från Paris till London, följde honom Löwenhielm dit för att der fullfölja ifrågavarande underhandlingar; men dermed torde varit mera hot än allvar, hvarföre man aldrig kom att befordra saken till slut. Lord Castlereagh visade sig dessutom mindre välvillig, och det var alltid kejsar Alexander, som tog våra intressen om hand och förmådde våra bundsförvandter att tillfredsställa oss.

[2]) Ännu ett bevis bland många på Alexanders beredvillighet att erkänna sina stora förbindelser emot kronprinsen. Då kejsaren på en af dessa storartade banketter, som staden London gaf åt suveränerna, varseblef en svensk officer, öfversten vid generalstaben, Weidenhielm, gick han vänligt emot honom. »Ni är svensk», sade han; »skall ni snart träffa eder kronprins?» — »Jag tror mig inom kort få återse honom». — »Välan», inföll Alexander, »helsa honom ifrån mig och säg honom, att jag aldrig skall glömma de stora tjenster, han gjort oss; Europa har honom till en stor del att tacka för sin frihet, och Sverige för den utmärkta rang, det nu innehafver».

ministrarne i följd af denna förklaring lofvat skrida till och med till fiendtligheter för att påskynda landets öfverlemnande, samt att kejsaren beordrat sina krigsskepp att förstärka blockaden af Norges hamnar»[3]).

Prinsen. »Jag är fullkomligt okunnig om allt hvad ni säger mig. Det bekymrar mig djupt att se, huru de som i närvarande ögonblick hafva verldens öde i sin hand, sammansvurit sig för att undertrycka oss. Men jag har ej något val; jag kan ej vanära mig: javäl, min general, man måste kämpa eller dö!»

Vid det han så talade, fylldes hans ögon af tårar, och han kastade sig i ett soffhörn hållande begge händerne under ögonen och utropande: »Jag ser ej någon utgång» ...

Steigentesch. »Tvertom! Gif eder konselj del af sakernas ställning; nedlägg i dess händer den makt ni fått och res!»

Prinsen. »Det skulle vara att öfverlemna landet åt anarkien; man skulle stämpla mig som en feg förrädare. Nej, jag kan det icke; det är endast i riksförsamlingens händer, jag kan nedlägga de rättigheter, den tilldelat mig».

Steigentesch. »Men sammankalla den då!»

Prinsen. »Dertill behöfves tid, och för att öfverläggningarne skola kunna hållas med tillbörligt lugn, är ett stillestånd nödvändigt; men vi kunna ju ej blifva ense om vilkoren för detsamma? I allt fall, samt om folket ville antaga de grunder för föreningen, Sverige erbjuder, skulle jag gerna uppoffra min personliga ärelystnad»[4]).

---

[3]) Redan den 29 April hade England anbefallt norska hamnarnes blockering, och med anledning häraf föreföll i parlamentet (den 12 Maj) den heta strid, hvarunder oppositionens hufvudmän, Grey, Grenville, Holland, Wynne och Mackintosh så lifligt angrepo ministèren och anklagade Sverige för begges politik vis à vis Danmark och Norge, men uti hvilken ministèren segrade.

[4]) Detta samtal är målande för prins Christians svaga och vacklande karakter, hvilken samme Steigentesch sannt tecknat i en

Efter att sålunda hafva underhandlat i åtta dagar och förgäfves bemödat sig att ingå i någon antaglig öfverenskommelse med prins Christian, inlemnade kommissarierna (den 7 Juli) sitt ultimatum. Enligt detsamma *) erbjödo de Norge ett vapenstillestånd och ett partielt upphäfvande af blokaden mot följande vilkor: 1) prins Christian förbinder sig att i riksförsamlingens händer nedlägga de rättigheter, den gifvit honom, samt att använda sitt inflytande för att förmå norska folket samtycka till föreningen; 2) landet emellan Glommen och svenska gränsen förklaras neutralt, samt 3) fästningarne Fredrikstadt, Fredrikshall eller Fredriksten och Kongsvinger besättas af svenska trupper.

Vid emottagandet af detta ultimatum sammankallade prins Christian (den 8) statsrådet jemte några af riksförsamlingens presidenter för att till deras afgörande hänskjuta den frågan: om han kunde antaga dessa propositioner utan att kränka rikets grundlag? Svaret blef enhälligt och bestämdt, att man ville blottställa sig för alla krigets olyckor hellre än att insläppa svenska trupper i landets fästningar. Följaktligen adresserade prinsen till kommissarierne en not af den 17 Juli, hvari han säger, att »de förklaringar, man gjort honom, öfvertygade honom, att Norges väl kräfde, *att man gaf efter för den starkares rätt*», och tillade rörande vilkoren för det föreslagna stilleståndet, att han var sinnad nedlägga i riksförsamlingens händer de rättigheter, man iklädt honom, hvarvid det dock skulle bero af församlingen att afgöra, huruvida nationen skulle vilja föredraga en olika kamp för sitt oberoende framför de hederliga vilkor, som skola erbjudas Norge såsom ett med Sverige förenadt konungarike. Emellertid ville han icke skilja sin lott från folkets i den händelsen, att ett tappert ehuru onyttigt motstånd emot Europas förenade krafter

---

depesch till österrikiske ministern i Köpenhamn, grefve Lützow. Bil. N:o 43.

*) Finnes fullständigt hos Aall, a. st., III, 220 ff.

föredrogs framför en ärofull förlikning, för hvilken han skulle använda allt sitt inflytande. För öfrigt biföll han att landet emellan Glommen och gränsen lemnades neutralt, men kunde omöjligen tillåta att svenska trupper besatte fästningarne såsom grundlagsvidrigt och skolande gifva anledning till ett invertes krig, hvaremot han föreslog att fästningarne anförtroddes åt borgrarnes bevakning, äfvensom han uttryckte den önskan, att det föreslagna upphäfvandet af Norges blokad utsträcktes till hela kusten. Ändtligen skulle han förse generalmajor Petersen och kapten Holsten med sina fullmakter för att i Fredrikshall och Svinesund underhandla om dessa vilkor, och anhöll om de förbundna makternas garanti för stilleståndet och för de grunder till en förening, dem Sverige skulle vilja biträda.

Af ungefär samma innehåll var det bref, prinsen samma dag tillskref konungen af Sverige*), med tillägg, att förrän storthinget sammankallades borde grunddragen till föreningen sådane de bifogades antagas af Sverige under garanti af de fyra makterne, hvilkas representanter befunno sig på stället, och vapenstilleståndet afslutas på angifne vilkor. »Min ställning är smärtsam», säger prinsen; »men jag skall sammankalla storthinget, och om det bifaller, nedlägger jag straxt min värdighet, hvaremot om det vägrar, jag aldrig ämnar skilja min lott ifrån dess», o. s. v.

Samma dag adresserade prins Christian dessutom ett bref äfven till kronprinsen. Det var af följande lydelse:

»Min herr kusin! Det är till en motståndare, hvars aktning och förtroende jag skulle önska förvärfva, som jag vänder mig i det jag tillskrifver Er. Jag bilägger afskriften af mitt bref till H. M:t konungen af Sverige. Det bär prägeln af mina känslor, och angifver de per-

---

*) Detta bref återskickades af konungen, utan att han öppnat det; det var åtföljdt af en öppen afskrift.

samliga uppoffringar, jag är villig göra för att försäkra freden i Norden. Den norska nationen skall bestämma, om den vill föredraga ett krig med Europas förenade makter framför den lott, man erbjuder densamma; jag skall troget skildra för den, hvad den kan hafva att vänta».

»E. K. H. skall kunna eröfra Norge; men ni skall regera öfver undersåter, som äro fiender till sina förtryckare. Genom milda och menskliga medel, med aktning för den offentliga meningen kan ni hoppas att försäkra de skandinaviska folkens lugn och lycka. Välj, min prins, och tvifla ej, att ni skall finna mig på pligtens väg i spetsen för ett folk som försvarar sitt oberoende, eller som uppriktig medlare så snart man visar skyldig aktning för dess rättigheter och lycka».

På de förutnämnde meddelanden från prins Christian svarade kommissarierne (den 13), att de för sin del ej kunde inlåta sig i några ytterligare modifikationer, men att de ville hänskjuta frågan till konungens af Sverige ädelmod. Derpå hade de (den 17) sitt afskedsföreträde, och återvände dagen derpå till Sverige.

Emellertid hade kronprinsen den 12 Juli afrest från Stockholm för att sätta sig i spetsen för den från Tyskland återkomna arméen, jemte den under grefve Essens befäl på Dalsland sammandragna armée-kåren. Den förra, 17,000 man stark, bestod af gardes-regementena till fot, lifgrenadiererna, Smålands, Upplands, Södermanlands, Skaraborgs, Elfsborgs, Westgöta och Calmare regementen, jemte lifgardet till häst och Mörnerska husarerne samt regementet Royal Suédois. Den sednare, 20,000 man stark, bestod af Dalregementet, Bohusländningarne, Helsinge, Westgöta-Dals, Westerbottens, Wermlands och Jemtlands regementen, samt Wermlands fältjägare och Jemtlands hästjägare, m. m. Dessutom samlades en s. k. reserv-armée af 10,000 man. Näst efter kronprinsen var fältmarskalk Essen arméens högste befälhafvare. General Adlercreutz utnämndes till chef för generalstaben; generalmajor Sparre till general-

adjutant för de inre, och generalmajor Björnstjerna för de yttre ärendena.

Vid samma tid (eller den 18 Juli) lemnade äfven den 60-årige monarken sjelf hufvudstaden för att öfvertaga befälet öfver flottan. En interims-regering nedsattes i Stockholm, bestående af statsråderna Rosenblad, Gyllenborg, Fleming och Lagerbring, hvarefter konungen begaf sig öfver Uddevalla till Strömstad och derifrån ombord på linieskeppet Gustaf den store. Svenska flottan utgjordes vid fiendtlighetens början af 4 linieskepp, 4 fregatter, några briggar och 70 kanonslupar. Efter Carl XIII var general-amiralen och statsrådet af Puke att anse som befälhafvare öfver den mot Norge bestämda krigsmakt till sjös.

Redan den 10 Juli hade Carl XIII, som, innan han med härsmakt gaf styrka åt de honom af Europas förenade makter tillerkände rättigheter, ville på fredlig väg komma till rätta med norrmännen, låtit till dem utgå ett manifest, i hvilket prins Christian Fredrik skildrades såsom den der missbrukat nationens förtroende och förledt den till en brottslig moträfvighet; den af honom sammankallade riksförsamling förklarades lagstridig samt alla dess handlingar och beslut ogiltiga, hvarjemte tillkännagafs, att kronprinsen Carl Johan blifvit anbefalld att med svenska krigsstyrkan uppbryta till Norges gränser för att utan uppskof taga detta rike i besittning och, så fort han inträdt inom dess landamären, sammankalla norska folkets representanter att öfverlägga om en grundlag, som skulle pröfvas af Sveriges konung, o. s. v.

Kort härefter (eller den 17 Juli) utfärdade kronprinsen från sitt högqvarter i Wenersborg en proklamation till svenska arméen och en annan till norska folket. Efter en kort redogörelse af politiska förhållanden förmanade han i denna sednare norrmännen att öppna ögonen för de faror, i hvilka en straffbar ärelystnad störtade dem, samt förklarade dem att Sverige ej skulle nedlägga vapen förr, än man tillvägabragt en förening,

som var nödvändig för detta rikes lugn och trygghet. Tillika uppmanades norska folket att »låta nationalviljan yttra sig» och, under egiden af en upplyst och välgörande monark, bestämma sina lagar.

Vid kronprinsens ankomst till Göteborg (den 18) var fältmarskalken Toll honom der till mötes för att med honom rådgöra om angelägenheterna i Norge. I det prinsen omfamnade honom, sade han till honom med anspelning på deras sednaste märkvärdiga afsked i Christianstad våren 1813: »Om jag har nöjet i dag återse er här, min kära fältmarskalk, så är det emedan jag haft lyckan icke förlora trenne bataljer».

»Men, nådige herre», svarade Toll med en hofmans hållning och uttryck, »E. K. H:s framgångar hafva varit så förvånande, att de fördunkla de vackraste sidorna i våra krigshäfder, och eder ära gifver eder en sådan öfvervigt, att E. K. H. i dag kan allt» [7]).

»Jag önskar endast», afbröt prinsen, »kunna uppfylla de löften, jag gifvit nationen, och derföre räknar jag på mina vapenbröders och edert biträde. Jag har att tacka eder för det sätt, hvarpå ni gjort bruk af den militära myndighet, jag anförtrott eder under min frånvaro. För att sätta mig i tillfälle att gifva eder ett vittnesbörd om min tillfredsställelse, skulle ni göra mig ett nöje om ni sade mig, hvad ni önskade».

Fältmarskalken nöjde sig med att anspråkslöst betyga prinsen sin tillgifvenhet och vördnad utan att begära någonting, då denne bad honom emottaga vare sig en dosa med porträtt eller en briljanterad kraschan; och då Toll i detta afseende rättade sig efter prinsens förgodtfinnande, utverkade H. K. H. åt honom en rikt briljanterad gulddosa med Carl XIII:s porträtt.

---

[7]) Det är numera bekant, att den för gustavianism så misstänkte Toll uppriktigt gillade 1812 års politik och Carl Johans åsigter om Norges förvärfvande såsom rådligare än Finlands. Det var äfven Essens tanka.

Då Toll utgick från prinsen, frågade honom någon af hans vänner, hvad han tänkte om prinsen och om angelägenheterna. »*Hvad jag tänker*», inföll Toll med en hemlighetsfull min; »*jag tänker, att hädanefter måste man tiga och lyda*».

Från Götheborg affärdade äfven H. K. H. grefve G. Löwenhielm i en särskild beskickning till kejsar Alexander för att öfvertyga honom, att det i fråga om prins Christians motstånd blott var Danmarks dubbelhet man hade att fästa afseende vid, samt att det enda medlet att förmå denne prins afresa var att gifva general Bennigsen order att öfversvämma Holstein och danska halfön.

Löwenhielm, som nyss återkommit från en lång och mödosam resa till general Bennigsen i Holstein [8]), kastade sig icke destomindre ånyo i vagnen och skyndade till Norra Tyskland, hvarest han träffade kejsaren i Frankfurt am Oder. Det synnerliga missöde han här hade att ej få tala med den med blixtens snabbhet ilande Alexander, äfvensom det vidare förloppet af hans resa skola vi i det följande berätta.

Som prins Christians bref (af den 13 Juli) till Carl Johan kom denne tillhanda i Göteborg, besvarade han [9]) äfven härifrån detsamma i ungefärligen samma anda som proklamationen af den 17 samma månad. Det var blott med norrmännen Sveriges konung ville underhandla, och ej med olagliga myndigheter, dem han hvarken kan eller bör erkänna. Som dansk furste hade prins Christian bort känna sina pligter, och såsom dansk undersåte lyda den monark, som satt honom i spetsen för norska regeringen; han hade således icke bort begagna sig af denna makt för att upptända ett borgerligt krig i Norden, och man är icke på pligtens bana, när man kränker traktater och den folkrätt, på hvilken de hvila, o. s. v.

---

[8]) Bil. N:o 44.
[9]) Bil. N:o 45.

Emellertid fortsatte kronprinsen sin resa och inträffade den 24 Juli i Uddevalla, hvarest de utländska kommissarierne voro honom till möte för att delgifva honom prins Christians svar på deras den 7 Juli ingifne not. Som kronprinsen genom hemliga rapporter fått starka skäl att betvifla några bland dessa herrars, hvaribland isynnerhet Orlows, redlighet, var han icke vid godt lynne och hans stränga blick bebådade en föga angenäm scen.

»Nå välan, general Orlow», sade han till denne, »eder beskickning har varit utan resultat. Jag väntade mig det. Man vinner ingenting utan genom uppriktighet och redlighet!»

Orlow (med någon förvåning). »Men, nådige herre, hvad kunde vi uträtta? Prins Christian har varit döf för alla våra uppmaningar, och han har lika litet brytt sig om de hotelser, vi gjort honom i de förbundna makternas namn».

Kronprinsen. »Verkligen! ni tror då, att han skulle vara nog galen att trotsa alla makterna, om han icke räknar på kraftlösheten af deras hotelser? Men han skall väl få se! Det är möjligt, att jag på grund af detta uppror tager tillbaka alla mina löften om beviljandet af politiska rättigheter; jag återinträder nu i den maktfullkomlighet, mig tillkommer genom fördraget i Kiel» . . .

Orlow. »Jag tror, att E. K. H. bäst skall kunna återföra sinnena genom eftergifter åt den opinion i Norge som håller strängt fast vid sina politiska rättigheter».

Här afbröt Steigentesch, i det han skämtsamt inföll: »Jag tror ej mycket på detta behof af politiska rättigheter hos ett folk som aldrig egt sådane och icke heller behöft dem».

Emellertid fortfor prinsen, i det han åter vände sig till Orlow:

»Aha! Eftergifter! åh verkligen! Står det också i edra instruktioner, att ni bör tala till förmån för en

konstitution i Norge? Det är i sanning ståtligt! Ehuru ombud för en oinskränkt makt, är det ni som mest ordar om frihet och politiska rättigheter! Tror ni verkligen att ett folk som sedan 1660 varit under ferlan af en oinskränktare makt än sultanens i Constantinopel, skulle i en handvänning fått denna törst efter politiska rättigheter? Det skall utan tvifvel göra kejsaren nöje att få höra, hvilka sympatier ni vunnit i Norge»[10]).

Orlow. »Jag underställer endast E. K. H. en åsigt, som grundar sig på hvad jag sett och hört».

Kronprinsen. »Och hvad har ni hört?»

Orlow. »Öfverallt har man talat med oss om truppsamlingar och beväring af alla vapenföra män. Innevånarne hafva blifvit anbefallde förstöra alla vägar längs gränsen och att vid första nyheten om svenskarnes ankomst draga sig tillbaka med alla sina saker fyra mil inåt landet. Jag tror alltså, att E. K. H. skall hafva ganska stort motstånd att bekämpa och att detta blott genom försonliga medel skall kunna förminskas».

Kronprinsen. »Mina medel, min herre, skola blifva fördragen, och om man för att förskaffa dem aktning blir nödsakad vädja till kriget, skall jag göra det, ja till och med ensam, i fall mina bundsförvandter, som borde understödja mig, skulle neka mig sitt biträde».

Orlow. »Jag tillstår, nådige herre, att då jag tar hänsyn till dessa ofantliga klippor, dessa bottenlösa afgrunder och vidsträckta skogar som till stor del utgöra Norge, jag tviflar att man kan underkufva ett folk, försvaradt af så ointagliga bålverk och lågande af kär-

---

[10]) Se följande utdrag ur ett bref från grefve G. till en vän, dat. Uddevalla den 28 Juli 1814.

— — »H. K. H. kronprinsen lärer varit missnöjd med den ryske kommissariens beteende; öfvertygad att det varit den gammalryska falskheten som denna gång talat genom Orlow likasom den talade i fjol genom Dolgorucki i Köpenhamn. Det kan nog ligga i det ryska intresset att skaffa så obegränsad frihet som möjligt åt norrmännen, emedan den utgör samma olyckliga element som i Polen bearbetades med så mycken framgång. Då ryssar tala om frihet är det alltid misstänkt».

lek till oberoendet... Jag fruktar, att inträdet af E. H:s armé skall blifva signalen till en blodig och förödande kamp... Vid hvarje steg skall E. H. möta Termopyler!»

Här förlorade prinsen tålamodet, och i det han häftigt reste upp sig fortfor han:

»Det är möjligt, min herre; vi få se, om det är Spartanare som försvara dem. I alla fall borde edert språk vara öfverensstämmande med edra pligter (med höjd röst). Jag känner både edra ord och edra handlingar [1]). Kejsaren eder herre har skickat eder för att understödja Sveriges sak och icke för att skada den. Jag har skickat en kurir till kejsaren för att underrätta honom om edert uppförande».

Orlow (under bestörtning samt med förändrad stämma). »Men, nådige herre, jag har handlat i enlighet med mina instruktioner, och det kostar på mig att se E. H. tro mig hafva afvikit från mina pligter emot Er. Jag är tillreds att genast skrifva ett ganska strängt bref till prins Christian, af sådant innehåll som E. H. skall kunna önska».

Kronprinsen. »Det tjenar numera till ingenting. Jag kan i alla fall i följd af kungens order ej höra på de förhalande löften, man gör mig. När allt kommer omkring torde er beskickning vara att anse som slutad, och jag lemnar åt eder sjelfve att afgöra, om ni innan eder hemresa viljen afbida konungens ankomst».

Under

---

[1]) Kronprinsen skrifver (d. 7 Aug. 1814) till grefve C. Löwenhielm: »Jag hade sedan länge afskrift af en depesch från Forster till mylord Castlereagh, hvilken jag föresatt mig att skicka er, sedan jag ur pålitliga källor vet (bland annat af hvad en i Norge ansedd man och en af prins Christians statsråd vid namn Tank sagt till Essen), att denna prins hade blifvit ganska vankelmodig genom general Steigentesch' föreställningar och nästan beslutit sig för att lemna landet, då general Orlow var orsak till att han ändrade mening, i det han sade honom, att han borde utbärda ännu någon tid».

Under tiden hade prinsen ett enskildt samtal med len österrikiske kommissarien, baron Steigentesch, som öjde helt andra känslor och yttrade, att han ej delade ärlows åsigt rörande prins Christians stora tillgångar. Det är sannt», sade han, »att folket är lifvadt af kärlk till ett isoleradt oberoende, och okunnigheten om dess get läge skänker det förtroende; arméen är temligen tark, men den lider brist på allt hvad som i materielt änseende behöfves för ett krig, och hamnarnes blokering kall snart bringa hela landet i hungersnöd. Prinsen jelf är också långtifrån vuxen det värf, han påtagit ig. Af naturen vek och fruktande, handlar han endast enom påtryck af de mest ifriga bland sjelfständighetsmännen. Hans uppförande har ofta synts mig förråda n stor räddhåga, och jag har kunnat läsa i hans drag, tt förtroendet var förloradt.... E. H., som känner onom, skall bättre än jag bedöma, om han är danad ör att besvärja stormen, sätta soldaten i rörelse och änföra honom till denna entusiasm, som gör att man rotsar döden... Han står ej i godt förhållande till rméens befälhafvare och sätter sin tillit till några unga djutanter. General Staffeldt är honom misstänkt. Enlgt hvad man säger, har Seyerstedt kunskaper, men han r endast stark i teorien och för kriget i böckerna. Som tabschef betraktad, är han ej skapad att ingifva kraftiga beslut, lika litet som att stålsätta prinsen under de illfällen, då det blir nödvändigt att gå till väga med nergi. Således erbjuder arméens högsta ledning en i gonen fallande motsats till denna verksamhet och denna nabbhet i beslut, som återfinnes i svenska arméens ledning och uppförande».

Emellertid erfor kronprinsen i fråga om Norges ifvergång och förening alltid en stark obenägenhet att tådja till vapnen [2]), och han var förnämligast betänkt

[2]) Under denna sin vistelse i Uddevalla och underhandlingarne med kommissarierne använder prinsen de sömnlösa nätterna att dik-

på att sluta detta stora företag genom vishet, måtta och vädjande till allmänna tänkesättet. Han kallade derför kommissarierne, samtalade länge med dem och förmådde dem att göra ännu en sista ansträngning af aktning för Norges folk och för konungen i Danmark.

»Återvänd till prins Christian», sade han, »och säg honom, att fiendtligheterne skola omedelbart begynna, om han icke genast beslutar att öfverlemna regeringen åt statsrådet, sammankalla storthinget och lemna Norge. Allt hvad Norska folket billigtvis kan begära för betryggande af sina fri- och rättigheter sätter jag min ära i att bevilja. Hvad i öfrigt angår prinsens sednaste propositioner, eger ni som sagdt, om ni så vill, att afbida konungens ankomst för att inhemta hans definitiva svar».

Några dagar sednare inträffade konungen, och som det var att förutse förkastades prins Christians förslag af den 13 Juli, och man förklarade sig endast kunna antaga de vilkor, som erbjudits i kommissariernes not af den 7 samma månad. Det var således antagligt, att alla medel till en fredlig förlikning af de stridiga intressena hade blifvit uttömde; men kronprinsen kunde icke förmås att ännu uppgifva allt hopp på en fredlig lösning. Ännu en gång tillkallade han de utländska kommissarierne och förmådde dem att ytterligare försöka alla öfvertygelsens utvägar för att afvända en stri

---

tera en brochyr, som skall upplysa norrmännen om deras belägenhet, deras intressen och fördelarne af en förening med Sverige. Under sin otåliga ifver läser han och läser om igen de redan dikterade sidorna, förändrar, modifierar, stryker ut o. s. v., och de personer som närmast omgifva honom biträda om vid detta slags arbete. Men Adlercreutz, som ingenting sådant förstår, har snart nog deraf, och då han ej kan begripa, att prinsen fäster så mycken vigt att vinna norrmännens tänkesätt för föreningen, utropar han skärande tänderna och skakande sin sabel: »*Jag skulle tycka mera om, att E. K. H. tilltalade dem med kanonens språk, ty det är det enda, ni kan göra begripligt för dem*». Jfr längre ned, hvarest vi skola ytterligare redogöra för Adlercreutz' sätt att se prinsens norska politik.

som var honom så motbjudande; han anbefallde dem slutligen, så vida alla föreställningar voro fruktlösa, att bestämdt förklara prins Christian att kriget i så fall skulle genast utbryta. Kommissarierne hade verkligen den 28 Juli företräde hos prins Christian i Moss; men då prinsen vägrade att antaga deras i noten af den 7 samma månad uppgifna förslag såsom numera äfven Sveriges ultimatum, återvände de samma dag öfver gränsen. Denna dag (den 28) kungjorde äfven Christian Fredrik från Moss hela brefvexlingen med kommissarierne såsom bilagor åtföljande hans kungörelse till det norska folket, och följande dag utgaf han en proklamation till norska arméen. Kronprinsen affärdade derföre ännu från Uddevalla nödiga order till Puke [3]) och Essen [4]) att begynna fiendtligheterna, och sjelf afreste han den 27 Juli från Uddevalla för att derifrån leda och verksamt deltaga i operationerna.

Vi behöfva ej många ord för att skildra det korta *norska fälttåget*. Det erbjuder föga intresse hvarken genom lysande enskilda vapenbragder eller storartade strategiska rörelser och qvarlemnar endast intrycket af det obehag kronprinsen och sjelfva arméen rönte att nödgas gripa till vapnen mot ett folk, som man ville vinna genom uppriktig vänskap, genom erkännandet af dess politiska rättigheter, och genom öfvertygelsen om de omisskänneliga fördelar, som en förening skulle skänka dem begge.

Vid fiendtligheternes öppnande intog hufvudstyrkan af svenska hären ställningar längs norska gränsen i trakten af Strömstad och vestra Dal; dessutom stod öfverste Gahn af Colquhoun med en brigad vid vermländska gränsen, och en observationskår under öfverste Eek på gränsen vid Jemtland. Svenska flottan kryssade i farvattnen utanför Strömstad omkring Bohusläns nordligaste kuster.

---

3) Bref från kronprinsen till amiral P., d. 24 Juli 1814.
4) Bref från densamme till grefve Essen, d. 27 Juli 1814.

I fältmarskalken v. Essens högqvarter voro trenne offensiva operationsplaner uppkastade (öfveradjutant hos grefve Essen var då major J. P. Lefrén). I den första föreslogs att börja genom belägring af gränsfästningarne och under tiden småningom intränga i landet, hvilket borde organiseras under nya myndigheter i mån af framträngandet. Den andra innehöll förslaget att med massan af arméen landstiga i Christiania, der öfverrumpla fienden och, i händelse af framgång, skrida till eröfringen af gränsfästningarne genom en retrograd operation. Enligt den tredje skulle landstigningen verkställas på vestra kusten af landet i trakten af Fredriksværn, hvilken plats med sin hamn skulle intagas och arméen derifrån rycka mot Christiania, understödd af skärgårdsflottan. I hvilket af dessa fall som helst skulle alltid första vilkoret för framgången vara en afgjord öfvervigt så väl öppna sjön som inomskärs. Den första af dessa anfallsplaner antogs, och de angrepp, hvarigenom fälttåget börjades, voro till en del både djerfva och väl beräknad

Gå vi nu till norska arméen, så finna vi, att den samma väl var den svenska vuxen i antal; men den intog i följd af den okunnighet, hvari man befann sig om från hvilken punkt fienden ämnade angripa, så spridda ställningar, att den svårligen kunde göra svenskarne något kraftigt motstånd. Den utgjordes af omkring 30,000 man som voro på följande sätt fördelade:

Den första brigaden eller högra flygeln under generallöjtnant Staffelts order kantonerade längs venstra stranden af Glommen från Skibergs prestgård ända till södra delen af sjön Öjeren, med sina lätta trupper framkastade ända till Svinesund och Fredrikshall, till Idde, Bärby och Örjebro och för hvilka det fanns en reserv i Rakkestad.

Den andra brigaden eller centern under öfverste Hegerman kantonerade från Fedt ända till Glommens och Wormens sammanflöde, hvarefter den utbredde sig längs sistnämnde ström ända till Kiölstad: dess lätta trupper närmade sig gränsen.

Den tredje brigaden (eller venstra flygeln) under öfverstelöjtnant Krebs låg i trakten af Kongsvinger. Dessutom befunno sig omkring 1,000 man under öfverste Rode i Elverum på Hedemarken; en reservbrigad under generalmajor von Ahrenfeldt var förlagd i Christiania och Drammen; vid Fredriksværn kantonerade general Majländer med omkring 2,000 man, och förutan alla dessa truppafdelningar kommenderade öfverstelöjtnant Stabell alla de lätta trupperna af vid pass 2,000 man, hvilka bildade en kedja längs Sveriges sydligaste gräns från Krogfors i Höland till grannskapet af Skotborgsund.

Hufvudstyrkan af norska skärgårdsflottan, till större delen bestående af kanonjollar, var förlagd vid Hvalöarne, Norges närmast intill Bohusskären belägna öflock.

Fälttågsplanen, som redan året förut (den 2 Augusti 1813) blifvit uppgjord af prins Christians stabschef, generalmajor Seyerstedt, var grundad på en verksam defensiv, hvarvid man förnämligast räknade på landets lokala förhållanden. Den som en gång satt sig i besittning af passen, kan icke utan stora svårigheter drifvas derur. Om han blir tvungen att öfvergifva en position, besätter han genast en annan, och ju mera fienden sålunda fördjupar sig i landet, desto mer kritisk blir hans belägenhet. Hans positioner kunna kringgås, man besätter passen i hans rygg, afskär hans kommunikationer, bortsnappar hans förråder, och till slutet bör han blifva tvungen att gå tillbaka.

Man valde Glommen till försvarslinie för södra delen af landet. Bakom denna ointagliga förmur ställer man hufvudstyrkan af arméen, fördelad i trenne kårer, hvilka hvar och en med lätta trupper besätta passen ända till gränsen. I denna position hoppas man kunna försvara sig genom ett verksamt krig emot fiendens kommunikationer och operationslinie. Fredrikstadts, Fredrikstens och Kongsvingers fästningar skulle vederbörligen provianteras och bestyckas o. s. v.; så äfven med fästena Blakier och Christiansfeldt. Skärgårdsflottan, som låg vid Hvalöarne, borde biträda vid Svinesunds

försvar. Af denna plan finner man, att det aldrig var fråga om något allvarsamt försvar af denne sistnämnd och andra tillgångar vid gränsen. Man ville låta fien den inträda i passen emellan gränsen och Glommen, och på denna krigsskådeplats försöka att förstöra honom i detalj.

Derefter kommer i ordningen att taga hänsyn till beskaffenheten af arméens materiell, den inom arméen rådande sinnesstämningen, jemte dess öfversta ledning.

Allt som tillhörde härens materiell var enligt trovärdiga uppgifter i det jemmerligaste tillstånd, och enligt finansministerns (Haxthausens) eget medgifvande var t. ex. proviant för arméen ej att påräkna längre än till medlet af Augusti månad.

Utan öfverdrift torde man kunna säga, att förtröstan på en lycklig utgång icke allmänt delades, men att t. ex. några af de högst uppsatta (såsom prinsen sjelf och Staffelt m. fl.) gingo så långt, att de bestämdt förutsade en olycklig utgång, och om några (såsom Seyerstedt och andra) voro af en motsatt öfvertygelse eller åtminstone ville fortsätta sjelfständighetskampen i det längsta, så neutraliserades deras verksamhet genom prinsen, som förbehållit sig sjelf högsta befälet. Staffelt, landets största krigiska ryktbarhet och måhända den ende som (utom Seyerstedt) skulle kunnat leda operationerna, var ej i åtnjutande af allerhögsta förtroende, och prins Christian sjelf, ett rof för ånger och samvetsqval deröfver att han störtat en ädel nation i ett företag som hotade med otaliga olyckor, är endast betänkt på att med bibehållen ära draga sig ur det spel hvari han så oklokt invecklat sig, och att göra slut derpå utan blodsoffer. Denna rörelse var ädel. Man har anklagat honom för feghet; men jag vill tro, att han egde mod att uppoffra sitt eget rykte för att förskona från tallösa olyckor ett folk, som ställt hela sitt förtroende till honom. Om han i denna mening saknade mod att offra folkets blod (och visserligen var förhållandet sådant), så var det en lycka för nationen, ty hans hjerta led af att se denna bringa

honom onyttiga offer och han kunde icke dölja för sig att han ensam mot det förbundna Europa rusade emot egen och landets undergång, om han ej hastigt vände om. Här ha vi nu nyckeln till hela hans eljest så gåtfulla uppförande under fälttåget; nu veta vi, hvarföre han befallde Fredriksstadts öfverlemnande, hvarför han vägrade att hålla stånd och leverera batalj vid Rakkestad, hvarföre han utrymde brohufvudet vid Langenæs, o. s. v.

Hvem kan numera undra, om med sådana elementer till framgång och seger å ena sidan och till motgångar å den andra, utgången af striden blef den vi nu skola berätta?

Den 26 Juli uppsökte amiral Puke med stor öfvermakt den vid Hvalöarne förlagde norska skärgårdseskadern, och Fasting, som kommenderade henne, gjorde min af att mottaga drabbning; men vinden som blåste mot och strömsättningen hindrade de svenska skeppen från att komma fienden nära, så att de slutligen måste kasta ankar, hvarefter de norska kanonbåtarne följande natten drogo sig enligt högre order undan inåt vestra sidan af Christiania-fjärden *).

En följd häraf var, att Hvalöarne blefvo utan svårighet af svenska trupperna under general Mörner be-

*) Enligt kronprinsens order (af d. 24 Juli) borde Puke antingen taga eller sänka norska flottiljen, och prinsen var öfvertygad, att P. vid detta tillfälle ej gjort sin pligt, emedan då han såg omöjligheten att forcera den fiendtliga eskadern i följd af motvinden och strömsättningen han hade bort genast skicka en fregatt för att kringgå den och hindra den att komma undan; men i stället stannar han i overksamhet hela dagen, skickar parlamentärer till Fasting och lyfter ej ankar för att kringgå honom förrän kl. 3 e. m. Fasting svarar att han vill invänta natten, och då flyr han. Prinsen var ganska ond på P., och bannade sedermera (i Fredrikstadt) ganska duktigt upp honom i kungens närvaro. Man påstod, att det var af afundsjuka mot skärgårdsflottan, som P. undvek striden och lät de fiendtliga fartygen undslippa. Men vi afvisa denna anklagelse mot en allmänt aktad chef, och afhålla oss från hvarje försök att inlåta oss på det

satta, och amiral Puke bemäktigade sig den vid ingången till Fredrikstadts hamn belägna Krageröen, ehuru den var besatt med 1,200 man under öfverstelöjtnant Hjermann. Redan härigenom hade svenskarnes operationer mot norska arméens högra flygel blifvit försäkrade, alldenstund denne nu saknade hvarje fast stödjepunkt, sedan Fredrikstadt råkade i den yttersta förlägenhet. Svenskarne dröjde icke heller att begagna dessa fördelar, i det de med sin landtmakt framträngde i tvenne kolonner emot den norska ställningen på Glommen.

Den 30 Juli inbröt grefve Essen genom Eningdalen emot Bärby, kastade öfverända den norska förtruppen under kapten von Spoerck, jagade honom följande dagen äfven utur den fasta ställningen vid Weden ända bakom Kölen, och ehuru general Staffelt med sin brigad endast befann sig på ett afstånd af tre mil i Hafslund, hindrade honom dock tydliga order i förening med svenskarnes hotelser med en landstigning vid Glommen eller i Christiania att undsätta Spoerck [6]). Genom denna manöver kommo svenskarne i ryggen på norska ställningen vid Svinesund, hvilken genast öfvergafs, äfvensom man för andra svenska arméкåren på samma gång öppnat väg genom en högst svår terräng, som under klokt användande länge kunnat af en ringa styrka försvaras mot öfvermakten. Fredrikshall afskars från all förbindelse med norska hufvudmakten, en afdelning af hären (under general Vegesach) efterlemnades för att blokera och eröfra denna fästning, hvarjemte en stark division afsändes för att påskynda Fredrikstads öfverlemnande.

Emellertid hade Christian Fredrik, som ännu trodde sig genom Fredrikstads fästning samt de vid Glommen posterade trupper tillräckligen hafva betäckt vägen till

---

farliga området att bedöma personers inre bevekelsegrunder. Puke var visst ej en man som af enskild afund kunde handla förrädiskt mot sitt fädernesland!

[6]) Jfr Aall, a. st., III, s. 270.

Moss och Christiania; den 4 Augusti skyndat från Moss till Rakestad (dit Staffelt dragit sig tillbaka), i afsigt att derifrån med omkring 8,000 man, bestående af de sammandragne brigaderne Staffelt och Hegerman, falla svenskarne i flanken, afskära förbindelsen med deras operationsbas och så undsätta det beträngda Fredrikshall. En oväntad skräcktidning omintetgjorde dock denna djerft uppfattade operation, eller gaf åtminstone en ostensibel grund att endast hålla sig till defensiven. Kommendanten i Fredriksstad, öfverstelöjtnant Hals, hade nemligen vid svenska kanonsluparnes annalkande och efter föga mer än några timmars kanonad kapitulerat med amiral Puke och öfverlemnat fästningen, som af svenskarne besattes den 4 Augusti. Det märkvärdiga härvid är, att prins Christian sjelf anbefallt kommendanten öfverlemna fästningen genom en depesch, som samma dag (den 4) utfärdades af prinsens adjutant, major Brock, utan tillkallande af någon annan officer, samt af honom frambars, ehuru fästningen redan före Brocks ankomst gifvit sig. I följe häraf drogo sig Staffelt och Hegerman trots Seyerstedts och andra dugliga officerares kraftiga motföreställningar på prinsens uttryckliga befallning e. m. den 5 Augusti tillbaka på högra stranden af Glommen [7]), och från denna stund visade prinsen ej mera något förtroende hvarken för Seyerstedt eller Staffelt, utan expedierade hans adjutant Brock vanligen orderne direkt till befälhafvarne.

Efter Krageröens intagande och Fredrikstads fall stod vägen till Christiania svenskarne öppen, isynnerhet genom deras öfverlägsenhet till sjös. Men ej nog dermed. Om äfven Ahrenfelt och Stabell lemnade venstra stranden af Glommen, skulle svenskarne icke allenast blifvit helt och hållet mästare af kusten, utan också kunnat kringgå alla norska positioner mellan Glommen och Christiania, utbreda sig öfver Blakier och Fedtsund och derigenom sätta äfven norska venstra flygeln i yttersta trängsel. I sjelfva verket hade kronprinsen skickat general Gahn

---

[7]) Jfr de intressanta detaljer Aall, a. st., s. 280 ff. meddelar.

med en betydande kår i sådan afsigt, och Gahn angrep verkligen den 3 Augusti med 3,000 man den i trakten af Lier posterade öfverstelöjtnant Krebs. Svenskarne blefvo dock efter en stor, å ömse sidor genom förbittring utmärkt strid, som varade intill aftonen och uti hvilken norska artilleriet med fördel utmärkte sig, tillbakaslagne och återkastade till Medskog. Krebs, som ej nöjde sig med denna fördel, ryckte den 5 Augusti med 2,500 man åter emot den svenska kåren; hans första kolonn riktades rakt emot svenska fronten, under det den andra kringgick Gahns högra flygel för att komma honom i ryggen. Framgången gynnade företaget. Svenskarne sågo sig tvungne att med bajonetten och artilleriet röja sig väg ur snaran, och lemnade flere officerare samt 300 soldater i sticket. Gahns hela kår troddes hafva blifvit fången, om Krebs i tid låtit besätta bryggan vid Magnor. Denna lyckliga påföljd bevisade oemotsägligt, hvad norrmännens entusiasm och krigslust kunnat under andra förhållanden uträtta; nu var det endast ett bländsken som flammade midt i en hopplös natt, en lager, som frejdade de norska vapnens āra, utan att dock kunna i väsendtlig mån hindra genomförandet af det fruktansvärda dekret som Europas stormakter garanterat.

Kronprinsen beklagade det blod som flutit; han yttrade sig med välförtjent beröm om norrmännens tapperhet på samma gång han klandrade Gahns oförsigtighet. Dennes olycka var icke blott en materiel motgång, den blef äfven en moralisk, emedan den i Norge firades som en betydande seger, och ej utan skäl; de tagna svenska fångarne kringsändes i landet för att stimulera norrmännens mod och visa hvad det förmådde. Under denna synpunkt var Gahns motgång obehaglig och förtröt med rätta kronprinsen. Denna händelse, som förändrade den militära ställningen, föranledde kronprinsen att (den 9 Aug.) uppgöra följande plan [8]) att anfalla och innestänga

[8]) Se bref från Carl Johan till Toll, Wrede och C. Mörner, Fredrikstad d. 16 Aug. 1814.

prins Christians krafter i en ställning mellan Moss och Glommens nedre lopp för att blifva i tillfälle att i fall af behof med ett enda slag sluta hela fälttåget. 8,000 man skulle taga vägen åt Fedt för att der öfvergå Glommen, kringgå sjön Öjeren och marschera på Christiania. En liten lätt trupp, understödd af kanoner af grof kaliber, skulle göra ett simuleradt försök att öfvergå floden vid Onstasund och Grönsund. En kår af 5,000 man under general Gahn borde rycka fram öfver Foss och Blakier. Sedan svenskarne sålunda blifvit betäckte i sin rygg, skulle kronprinsen med 25,000 man vid Isebro och Onsö öfvergå Glommen och anfalla fienden i fronten, medan en afdelning af flottan skulle begifva sig Christiania-fjorden uppföre ända till Dröback för att här och hvar verkställa landsättningar, samt injaga skräck och förvirring i fiendens leder. Såsom denna plan var uppgjord, borde framgången deraf ej vara tvifvelaktig.

Under tiden samt i afbidan på dess verkställande pådref kronprinsen med all kraft operationerna närmast i syftningen att blifva mästare öfver hela venstra stranden af Glommen från sjön Öjeren till Fredrikstad, hvilket fullkomligt lyckades honom den 11 Augusti *); följande dagen började till och med små afdelningar af hären att öfvergå floden i riktningen åt Moss. Derjemte anbefallde prinsen (den 13 Augusti) generalmajor Suremain företaga Fredrikshalls bombardering, hvarmed början gjordes samma dag, under det amiral Wirsén redan den 9 med en afdelning af flottan begifvit sig från Fredriksstad än längre upp i Christiania-fjorden och den 11 lyckades bemäktiga sig det lilla fästet Slesvig, hvarigenom vägen till Moss äfven från denna sida stod svenskarne öppen. Men emellertid hade *underhandlingar* blifvit påbegynte, hvilka gjorde ett snart slut på alla vidare krigsföretag.

Redan den 7 Augusti hade kronprinsen skickat statsrådet Tank och prosten Hount till prins Christian

*) Genom fäktningarne vid Langenæs (den 9 Aug.) och Trögstad (d. 11); vid Thunö (den 10), o. s. v.

för att erbjuda 1) ett vapenstillestånd, under försäkran, 2) att kronprinsen skulle i konungens namn samt dertill bemyndigad af honom *antaga den konstitution, som af nationens fullmäktige blifvit uppsatt i Eidsvold*, och ej föreslå andra ändringar än de, som voro nödvändiga för båda rikenas förening, äfvensom att dessa skulle göras i samråd med riksförsamlingen; 3) konungen lofvar glömska af det förflutna och en fullständig amnesti, samt 4) att alla civila och militära embetsmän skulle behandlas med aktning, och de, som icke ville fortfara i tjensten, skulle erhålla pension efter landets lagar. Deremot skulle prins Christian förbinda sig *att genast sammankalla storthinget för att i dess händer nedlägga den verkställande makt, honom blifvit uppdragen, och sedan lemna Norge, äfvensom han skulle under en eller annan förevändning omedelbart öfverlemna regeringsärendenas handhafvande åt statsrådet*, som dermed skulle fortfara till riksdagens slut eller tilldess storthinget bestämdt förklarat sig rörande regeringssättet.

Som dessa vilkor ungefärligen öfverensstämde med dem, som förut blifvit afhandlade mellan prins Christian och de utländske kommissarierne, eller egentligen taladt utgjorde en förmedling dem emellan, var prinsen nöjd att nu få ett tillfälle, hvaraf han kunde begagna sig för att med någorlunda bibehållen ära till Norges sannskyldiga bästa draga sig ur det vådliga spel, hvari han invecklat sig sjelf och landet. Han hörde derföre (den 8) statsrådet jemte tillkallade militärledamöter [10]), hvar–

[10]) Protokollet öfver denna statsrådssammankomst finnes hos Aall, a. st., III, s. 286 ff. Så väl Seyerstedt som Hegerman förklarade, att man icke kunde förhindra, det ju fienden inom kort kunde vara i Christiania, och Haxthausen (finansministern) tillade, att proviant för arméen ej var att påräkna längre än till medlet af månaden. På grund häraf tillstyrkte statsrådet ett vapenstillestånd på fördelaktiga vilkor, samt att till storthinget hänskjuta det insända utkastet till föreningen. Det vill synas, som prinsen nu ej meddelat statsrådet förslaget om sin abdikation och afresa från Norge m. m., som kronprinsen delgifvit Tank, utan att detta tillsvidare utgjorde en hemlighet mellan

efter han återsände Tank med tvenne bref till kronprinsen, hvari han förklarar sig beredvillig afsäga sig regeringen och ingå på ett stillestånd, men tillika uttrycker sin önskan att erhålla ett personligt sammanträde med Carl Johan, förmodligen i afsigt att derunder ytterligare aftala och öfverenskomma om vilkoren, hvaraf några äfven ansågos nog stränga för att icke tåla en skälig jemkning.

Detta var den 9. Följande dagen skickade kronprinsen en adjutant (major *G. Toll*) till prins Christian med bref [1]), hvari han å ena sidan gör honom all rättvisa för den sjelfuppoffring, han lagt i dagen, då han förklarat sig färdig i nationens intresse nedlägga kronan, men å den andra sidan öppet tillkännagifver de skäl, hvilka hindrade honom att för närvarande se H. K. H. Dessutom skulle Toll ega att upplysa prinsen om de åtgärder, hvilka blifvit i militäriskt hänseende vidtagne, för att sluta kriget *»ganska hastigt»*, så framt han (prinsen) icke skyndsamt gaf vika för den bjudande nödvändigheten, i hvilket fall åter kronprinsen vore färdig att ofördröjligen till honom afskicka en person, försedd med nödiga fullmakter att underhandla.

Toll afreste och träffade Christian Fredrik i Moss. Han blef af en adjutant införd till *»Hans Norske M:t»*, som var klädd i jerngrå uniforms-rock, nankins-byxor och damasker samt elefanter-kraschanen.

Efter brefvets genomseende (säger Toll [2]) syntes prinsen högst orolig. Efter att tankfull hafva gått ett par slag öfver golfvet, sade han: »Jag finner, som kronprinsen säger, *»ingen nytta»* att spilla norskt blod [3]), om

---

prinsen och Carl Johan, ehuru abdikationen redan innefattades i den föreslagna föreningen.

[1]) Bil. N:o 46.

[2]) Enligt anteckning i S. S.

[3]) I det bref, T. medförde till prinsen, hafva vi ej funnit något yttrande, som liknar detta, hvadan det väl kan vara möjligt, att kronprinsen skrifvit mer än ett bref till prins Christian vid detta tillfälle.

ock min egen ära fordrar det; jag är beredd att foga mig efter hans önskan».

Nu sågos trupper tåga genom staden, och kanonskott hördes på långt håll genom de öppna fönstren. Prinsen sade sig icke förmoda, att kronprinsen, sedan han ville öppna underhandlingar, skulle fortsätta striden, då Toll underrättade prinsen om hvad han kände vara planen med framgåendet öfver Kölberg, om truppers landsättning ifrån flottan, hvilken här skulle stöta till, m. m.[4]).

I anledning häraf svarade prins Christian, att kronprinsen skulle få svar med den adjutant, som redan var färdig med hästar och vagn föra Toll till Fredriksstad, äfvensom att order med honom skulle expedieras till kommendanten general Ohme att uppgifva fästningen Fredrikshall[5]). »Vid afresan», säger Toll, »fann jag prinsen högeligen sorgsen; han sade sig önska de preliminära underhandlingarne skyndsamt afgjorde genom stillestånd, samt få ett samtal med någon af kronprinsen utsedd för att komma till ett snart slut på slika »*uhyre begivenheder*».

Med anledning af dessa upplysningar tillkallade kronprinsen den 11 general Björnstjerna, som han tilltalade på följande sätt:

---

[4]) Generalen grefve Mörner hade ryckt fram öfver Kölberg, hvarest något motstånd gjordes, och framgick till general Ahrenfeldts ställning, som mot vägen på höjderne egde skydd af några kanoner, hvilka dock icke länge kunde låta höra sig, när våra 6-pundiga fältpjeser besvarade dem. Deraf de oförmodade truppsamlingarne i Moss; tross och folkmassor fyllde alla gator.

[5]) Redan vid underhandlingarne med Tank hade kronprinsen såsom en preliminär åtgärd begärt, att prins Christian skulle anbefalla Ohme öfverlemna Fredriksstens fästning, och då härmed dröjde förnyades denna begäran af hvarje ny underhandlare, som afreste till Christian Fredrik, ehuru, som vi få se, denne dermed uppsköt tills efter stilleståndets afslutande. Detta dröjsmål trots prins Christians löften väckte kronprinsens misstankar, och var anledningen till orderns utfärdande (den 13) att bombardera fästningen. Se kronprinsens bref till general Suremain, Fredrikstadt d. 13 Aug. 1814.

»Ni skall resa till Moss för att der träffa prins Christian. Ni skall få fullmakter för att inlåta er i underhandlingar med honom. Hufvudföremålet för er beskickning skall blifva att förmå honom sammankalla ett storthing och derpå resa sin väg, samt att emellertid genast nedlägga makten i regeringens händer».

Prinsen tillade: »Säg honom, att om han icke genast afkläder sig den makt han usurperat, skall jag icke nedlägga vapnen, förrän man levererat honom i mina händer. Ni skall tillägga (och jag förmodar att hotelsen ej blir utan verkan) att jag skall låta döma honom genom en krigskommission såsom rebell emot den lagliga makten. Enligt alla borgerliga och militära lagar är han sin död värd!»

I följd häraf afreste Björnstjerna den 11 försedd med 1) förslag till stillestånd i elfva punkter; 2) tvenne s. k. separat-artiklar, upptagande stipulationerna rörande prinsens nedläggande af kronan och regeringsmakten, hans afresa o. s. v., samt 3) en af kronprinsen undertecknad s. k. förklaring till Norges folk (af den 10 Augusti), hvari hans löften upprepas rörande amnesti, norska konstitutionens antagande m. m. Denna sistnämnda handling skulle Björnstjerna ega att utbyta emot de båda separat-artiklarne som skulle undertecknas af Christian Fredrik. Dessutom medförde generalen en order till vederbörande befälhafvare att inställa fiendtligheterna tills annorlunda förordnades.

Christian Fredrik hade emellertid blifvit öfvertygad om omöjligheten att gå i land med sitt värf sedan alla stormakterna och deribland England beslutit att kraftigt understödja Sverige.

Vid sin ankomst till Moss fann Björnstjerna prinsen redan temligen medgörlig i fråga om de honom föreställda vilkor. Vid stilleståndet gjorde han endast svårigheter vid beviljandet af de punkter, som rörde Fredrikstens ovilkorliga öfverlemnande, Bergens besättande af svenska trupper samt demarkationsliniens för de svenska trupperne utsträckning till grannskapet af Moss.

Äfven drog han icke i betänkande att underteckna den artikeln, som angick hans afsägelse af kronan och afresa från Norge. Så var icke förhållandet med den andra separat-artikeln, som rörde förpligtelsen för prinsen att genast nedlägga sin makt i statsrådets händer. Denna ansåg han mera än allt annat röra sin heder, och han utbrast med tårfyllda ögon inför Björnstjerna vid fråga derom: »*Min general, man vill då vanhedra mig!*»

Björnstjerna dröjde icke att genom en kurir underrätta kronprinsen om denna sakernas ställning, med bifogande af prins Christians förklaring rörande tronafsägelsen, undertecknad af honom sjelf. Kronprinsen sände då den 13 e. m. general *Skjöldebrand* med sitt ultimatum till Moss, äfvensom han samma dag (som vi sett) utfärdade order till Fredrikshalls bombardement och fiendtligheternes förnyande vid Kölberg och annorstädes, allt för att gifva ökad fart åt underhandlingarne. Men vid Skjöldebrands framkomst tidigt på morgonen den 14 befanns, att dessa redan i all fred och sämja blifvit så godt som afslutade. Detta hade nemligen skett genom förhandlingar hela den föregående dagen (den 13) emellan Björnstjerna samt norska statsrådena Aall och Collet. Redaktionen af vederbörande akter och handlingar blef ej färdig förrän den 14, hvadan de försågos med denna datum. De utgjordes 1) af *stillestånds-fördraget*, undertecknadt af Skjöldebrand, Björnstjerna, Collet och Aall, samt 2) af en i 7 artiklar affattad *konvention*, afslutad mellan kronprinsen af Sverige samt Norska regeringen, med bifogande *a*) af en *additionell artikel* rörande prins Christians tronafsägelse m. m., *b*) en *separat och hemlig artikel* rörande maktens nedläggande i statsrådets händer, samt slutligen *c*) *prins Christians till kronprinsen gifna förklaring* om kronans nedläggande och sin afresa. Denna konvention var undertecknad af samma personer som undertecknat stilleståndet; den additionella artikeln *derjemte af* Christian Fredrik, och de begge följande artiklarne *ensamt* af honom. Att öfverenskommelserna ikläddes [illegible] denna

denna *form* härflöt mest från Skjöldebrand[6]), hvars instruktioner i detta hänseende voro tydliga. För öfrigt finner man, att frågan om Bergens besättande af svenska trupper redan förfallit under underhandlingarne den 13, hvaremot de svenska underhandlarne reserverade sig i fråga om demarkationsliniens fastställande i afvikelse från deras instruktioner.

Den 15 Augusti om morgonen återkommo Skjöldebrand och Björnstjerna till Fredrikstad. De åtföljdes af prins Christians adjutant, major Brock, som blifvit skickad för att återföra kronprinsens ratifikation på stilleståndet och konventionen. Denne följde den 18, efter rådplägning med alla närvarande generaler, hvaribland äfven var fältmarskalken grefve Essen; alla tillstyrkte ratifikationen, äfven med den nyssnämnde reservationen rörande demarkationslinien.

Under tiden hade major Brock, åtföljd af Carl Johans adjutant, öfverstelöjtnant Stjerncrona, den 15 afrest till Fredrikshall med befallning till kommendanten att öfverlemna Fredrikssteens fästning samt till general Suremain att besätta densamma. Denna befallning anlände just i behaglig tid, ty man hade då redan hunnit så vida med bombarderingen, att stunden till en generalstorm var utsatt och stormstegarne lagades i ordning. I följd häraf öfverlemnades portarne samma natt åt svenskarne, hvarefter Fredrikssteens garnison, 1,200 man stark, den 16 Augusti utrymde fästningen och aflem-

[6]) S:ds del i dessa underhandlingar var således mindre betydlig. Förutom hvad han i *formelt* hänseende dervid åtgjorde, torde den hafva inskränkts dertill, att han utverkat prinsens bifall till den andra separata artikeln (om maktens nedläggande i statsrådets händer). S:d har i sina efterlemnade anteckningar gjort en vidlyftig beskrifning på sitt deltagande i underhandlingarne; men emedan den är i många fall irrig såsom författad ur minnet 10 à 12 år efter händelserna, hafva vi hufvudsakligen begagnat de ur Carl Johans arkiver hemtade upplysningar, hvilka finnas afskrifne i S. S.

nade vapen och fanor. I fästningen funnos 134 kanoner, hvaraf 52 af brons, och lifsmedel för 70 dagar. De norska soldaterne återvände till sina hemvist. Till befälhafvare å Fredrikssten utnämndes generallöjtnanten baron Vegesach.

Slutligen tillhör det oss att lemna en kort öfversigt af de *särskilda artiklarne* så väl i stilleståndet som i konventionen. De i det förra voro:

Fiendtligheterne skola upphöra ända till fjorton dagar efter storthingets öppnande, och med 8 dagars uppsägning efter denna tidpunkt (art. I).

Blokaden af Norges hamnar upphäfves [1]); införseln och utförseln blifva fria, med förbehåll af afgifterne till norska tullverket (art. II).

Om fästningen Fredrikssten icke kapitulerat, så skall den, jemte dithörande verk, genast öfverlemnas till H. Svenske M:ts trupper (art. III).

IV:de artikeln fastställer demarkationslinien emellan de begge arméerne, som ungefärligen blir Glommen.

Norska nationaltrupperne skola genast hemförlofvas, och endast de värfvade trupperna skola förblifva under vapen (art. V).

Af svenska hären skola endast tvenne fördelningar qvarstanna i Norge; det öfriga af arméen återvänder till Sverige (art. VI).

VII:de artikeln angår *tiden* för de återtågande truppernas rörelser.

Ingen slags gärd eller reqvisition skall af landet upptagas; man skall kontant betala hvad innebyggarne anskaffa (art. VIII).

---

[1]) Emot denna punkt i sina instruktioner hade Skjöldebrand isynnerhet haft att göra flere invändningar; men »kronprinsens ädelmod», säger han, »motstod alla mina föreställningar; han sade: *»Hvad! vill ni, att jag skall svälta ut en nation, öfver hvilken jag sedan skall regera»*. Denna bestämmelse hade norska statsrådet redan d. 8 Aug. påyrkat, ehuru kronprinsen underlåtit att tills nu dervid fästa afseende.

Krigsfångarne skola ömsesidigt försättas i frihet så fort ske kan (art. IX).

Hvarken de svenska eller de norska trupperna få nalkas Christiania på ett afstånd af 3 mils omkrets, så länge storthinget der hålles (art. X).

Norska flaggan skall under stilleståndet respekteras (art. XII).

Konventionen i Moss var vigtigare, och upptager följande bestämmelser:

Prins Christian sammankallar genast norska rikets storthing[8]) på sätt, som i dess nuvarande konstitution föreskrifves; storthinget öppnas den sista dagen i September, eller om detta icke är möjligt, inom de första dagarne af Oktober (art. I).

Sverige underhandlar omedelbart med storthinget genom en eller flere kommissarier, som konungen sjelf utnämner (art. II).

Hans M:t konungen af Sverige lofvar antaga den konstitution, som blifvit uppsatt af fullmäktige vid riksmötet i Eidsvodld; H. M:t föreslår icke deruti andra ändringar, än de som äro nödiga för begge rikenas förening, och skola dessa ändringar endast göras i samråd med storthinget (art. III).

De löften, konungen af Sverige gjort norska folket, äfvensom de, H. K. H. å Hans M:ts vägnar gjort, skola samvetsgrannt uppfyllas och af H. M:t vid nästa storthing bekräftas (art. IV).

Storthinget samlas i Christiania (art. V).

VI:e artikeln upptager bestämmelserne rörande amnestien, m. m., och den VII:e fastställer upphäfvandet af alla sedan den 14 Januari 1814 utaf konungen af Danmark utfärdade stadgar eller påbud, så väl emot embetsmän i Norge som emot norska folket i allmänhet.

---

[8]) I original-handlingen förekommer här, liksom flerestädes, »ständer» i stället för »storthing», hvilket i förening med dessa handlingars innehåll nog tydligt röjer den *svenske* författaren.

Innehållet af de *additionella* eller *hemliga* artiklarne [9]) tillhörande denna konvention bör oss redan vara tillräckligen bekant af det förutgående.

Det återstår att säga några ord rörande de *bevekelsegrunder* (öppna eller hemliga), hvilka rimligen må antagas hafva bestämt Carl Johan vid beviljandet af de onekligen storartade *eftergifter* i Norges intresse, hvilka innehållas i dessa vigtiga statshandlingar. De voro af en märklig och invecklad natur, och torde lämpligast kunna hänföras till följande:

Bristen på krigets materiella tillgångar, hvaribland isynnerhet penningar, i händelse Sverige genom att framställa hårda och oantagliga vilkor hade drifvit nationen till det yttersta och föranledt krigets förlängning på obestämd tid [10]).

---

[9]) I den svenska upplagan af den ifrågavarande konventionen hafva vi äfven funnit såsom bilagor bifogade: Christian Fredriks kungörelse till norska folket om nedläggandet af sina rättigheter (en handling, hvartill liksom till alla öfriga förslaget utgick från svensk sida) samt kronprinsens förklaring rörande antagandet af norska konstitutionen, m. m.

[10]) Ur denna synpunkt bör man bedöma prinsens yttrande (i Aug. 1814) till dem, som ville att han med svärdet afgjorde norska frågan: »*Gif mig 40,000 man och sex millioner, och jag skall marschera!*» Vi få framdeles se, att kronprinsen upprepade samma yttrande till de svenske kommissarierne vid storthinget, och statssekreteraren G. Wirsén hade högtidligt försäkrat, att med November månads slut »voro alla resurser förbi».

General Adlercreutz yttrade en dag (under beredelserne till norska fälttåget): »I E. K. H:s ställe skulle jag förakta de stela klippor, hvaraf Norge till en god del utgöres, och nöja mig med Fredrikshalls fästning och den del, som löper utmed vår norra gräns». Carl Johan svarade A. på samma sätt som Alexander svarade Parmenion, när Darius för att få fred erbjöd den macedoniske eröfraren sin dotter och hälften af sina stater. »I edert ställe skulle jag antaga dessa anbud», sade Parmenion. — »Jag skulle också antaga dem», inföll Alexander, »om jag vore Parmenion».

Då general Cardell under norska fälttåget jemte prins Oskar gjorde en ridt uppföre en brant backe och föll af hästen, frågade honom prinsen huru han tyckte om landet. Cardell sva-

Vigten af att icke genom en fortsatt blodsutgjutelse ytterligare stegra *national-antipatien* och bereda nya näringsämnen åt *national-hatet*, hvarigenom föreningen endast skulle försvårats och måhända tillbakaskjutits i ett aflägset och ovisst fjerran [1]).

Den ojemförligt större fördelen och värdet, en förening skulle medföra, så väl i afseende på utsigterne för dess varaktighet som äfven i rättsgiltighet, om den grundades genom *norska folkets frivilliga bifall*, i stället att beseglas genom *vapenmakten*, *öfverväldet* och *blod*.

Konungen var dessutom bunden icke blott af de löften som redan genom 1809 års män blifvit långt före kronprinsens ankomst till Sverige lagda till grund för denna förening; men ännu mer genom sin proklamation till norska folket; och dessa löften voro af natur att man icke ansåg rådligt att rygga dem, om äfven prins Christians företag kunnat lemna skälig anledning dertill. Denna mening blef äfven rådande i den öfverläggning med svenska statsrådet som i slutet af Aug. föreföll i kronprinsens närvaro, enär man icke ansåg konungen kunna eller böra återtaga de löften han i sin proklamation offentligen gifvit. Kronprinsen var fullkomligt af samma tanka och afrådde alltid en kamp som skulle egt till föremål norska nationalitetens våldsamma tillintetgörelse i strid med både våra löften till detta tappra folk och med de förbindelser vi iklädt oss mot våra bundsförvandter, namneligen England. Det var mer än problematiskt huruvida dessa bundsförvandter skulle understödja oss i ett förlängdt och hårdnackadt krig i strid mot

rade: »Det är afskyvärdt, och jag tycker, att det väl lönade mödan kriga hela sitt lif för att slippa ega det».

[1]) Då några veteraner i högqvarteret vid nyheten om våra vapens framgångar visade en öfverdrifven tillfredsställelse, yttrade kronprinsen som var vida höjd öfver dylika national-fåfängans triumfer: »Det skulle vara mycket bättre att ni anlade sorgdrägt för det blod som flyter uti ett borgerligt krig. Påminnom eder Henrik IV:s sköna ord efter slaget vid Coutras: »*Varen tyste, mine herrar! Detta är ett ögonblick, hvarunder sjelfva segervinnarne böra fälla tårar*».

den grundsats vi sjelfve uttalat för föreningen, och likväl berodde allt af deras bistånd och enighet i detta fall. Redan ingingo underrättelser från kongressen i Wien att England och Ryssland stodo i uppenbar fiendskap mot hvarandra, och kronprinsen som deraf fruktade möjliga förvecklingar i norska frågan, skrifver af denna anledning till grefve Engeström (22 Oct. 1814) »i ett ögonblick då utsigterne för vår politik äro beroende af den mer eller mindre enighet som kan förefinnas mellan de stora makterna är det af väsendtlig vigt för oss att visa det föreningen kommit till stånd genom nationens fria vilja» o. s. v.

Han ville framför allt undvika allt hvad som kunde såra den norska nationalkänslan, och betraktade Norge såsom den yngre brodren i familjen, hvilken han ville egna lika kärlek och rätt som den äldre. Han såg icke Norge ur ensidigt svensk synpunkt, lika litet som han såg Sverige genom den norska misstänksamhetens synglas. Hans politik var mera upphöjd och framtiden torde nog en dag intyga att hon äfven var den visaste. Vi erinra emellertid om följande fakta:

Uti traktaten med Stor-Britanien (af den 3 Mars 1813) hade Sverige formligt förbundit sig, att den ifrågavarande föreningen med Norge skulle verkställas »med all den skonsamhet och de afseenden som äro möjliga och nödiga för *Norska folkets lycka och frihet»;* och genom en formlig not (af Okt. 1812), som Björnstjerna under sitt vistande i London på kronprinsens befallning aflemnade till lord Castlereagh uttalades denna åsigt om Norges förening som sjelfständigt rike med Sverige ganska bestämdt; följaktligen kunde man ej i strid med fördragens tydliga föreskrift påyrka någon *amalgamation* eller *sammansmältning* i vanlig mening emellan de begge länderna, och att åter vilja grunda Norges konstitutionella sjelfständighet på samma grundvalar som i Sverige, d. v. s. med *ständerförfattning* o. s. v., hade förmodligen lika litet motsvarat de föreställningar, norska folket billigtvis kunde göra sig af hvad dess »lycka» och »sjelfständighet» kräfde.

Uti de underhandlingar, som från början egt rum redan i Carl Augusts tid med det s. k. svenska partiet i Norge (Wedel, Anker m. fl.), hade man ständigt lofvat norrmännen en oberoende existens, politiska rättigheter och ett representativt system, och det var endast på detta vilkor, ett parti för Sverige der förefanns. Dertill kommer, att Adlersparre, Posse, Wetterstedt, Platen, kortligen nästan alla de män som uti 1809 års revolution i Sverige spelte en hufvudroll och från början invigt Carl Johan i rikets politiska planer, afrått hvarje tanke på att verkställa föreningen under andra än nyssnämnde vilkor såsom i högsta grad förkastlig och omöjlig. Om således Carl Johan var berättigad att anse en dylik åsigt uttrycka de mest upplysta svenskarnes tanke, borde väl ingen rimligen klandra honom att hafva derpå fästat afseende. Dessutom borde hans norska politik skäligen bestämmas af en mängd andra afseenden, hvarom han i ett af sina första bref till de svenske kommissarierne*) vid storthinget i Christiania yttrar sig på följande sätt: »En tryggare ställning i förhållande till Europas makter; den allmänna meningens bifall till vår moderation; finansernes återställande; handelns upplifvande; åkerbrukets förbättring, kortligen allt som utgör och stadfästar national-lyckan: se der hvad jag velat bereda då jag önskade att skyndsamt och så mycket som möjligt till norrmännens belåtenhet afsluta den stora angelägenheten beträffande de begge rikenas förening. Utan tvifvel skola våra barn få mycket att göra för att verkställa den slutliga sammangjutningen (la fusion definitive) emellan de begge nationerna; men det kan vara politiskt klokt att lemna äfven dem någonting att uträtta i deras inre angelägenheter och att sålunda rikta deras fosterlandskänsla och deras ansträngningar att likna engelsmännen uti deras förhållande till Skottland».

Såsom en »*republikan på tronen*», uppfostrad i frihetens grundsatser, hvilka han städse hyllade, ville kron-

---

*) Se detta bref bland Bilagorna.

prinsen verkligen gifva Norge politiska rättigheter. Han var öfvertygad om hvarje egen nationalitets rätt till oberoende och frihet, och ville icke genom att handla i strid med denna grundsats minska glansen af den ära, häfden med rätta skall tillerkänna honom. Om han gaf mer än han borde (och han gjorde det med en för sent inträdd ånger) så skedde det i hopp att under lugnare tider återvinna af tacksamheten och förtroendet hvad han för ögonblicket eftergaf åt norrmännnens fruktan och nationalfördomarne. Han hoppades, såsom grundläggaren af Skandinaviens enhet, få uppbära sin belöning i norrmännens erkänsla, hvilken de äro honom skyldige såsom den det frikostigt erbjudit dem friheten och oberoendet; då det sannolikt blott berodde på honom att efter uppresningen i Norge förkasta beggedera och göra gällande eröfringens rätt i öfverensstämmelse med arméens och många svenskärs åstundan. Vi fråga då: hvilken är norska nationen mer tack skyldig antingen den prins som så handlade, eller den som begynner sin verksamhet för Norges oberoende med att på grund af arfsrätt fordra att erkännas som landets oinskränkte suverän, och som nationen tvingar att gifva vika för sina önskningar och erkänna de rättigheter och institutioner, hon sjelf gifver sig? Sålunda ett barn af sin tid, var kronprinsen snart sagdt den ende bland sin samtids alla suveräner, hvilken förblef sin genius trogen, och då frihetens vänner förskräckas öfver tidens reaktionära sträfvanden och tala med honom om farorna deraf, svarar han dem ädelt: »Lugna eder; man vill förstöra friheten, men sätet för denna frihet har blifvit förlagdt till Skandinavien, och ni skall få se, huru jag skall försvara henne».

Det var ett behof hos Carl Johan, härflytande från hans karakter och hans personliga skaplynne, att regera öfver landet ej på grund af eröfringsrätten, utan med stöd af tacksamhetens och kärlekens rätt, och han önskade att de välgerningar han hemtade af föreningen, utgjorde dess största styrka. Ända till ytterlighet svag för den nyckfulla folkgunsten, ville han herrska uti

menniskornas hjertan; och detta gjorde just att han städse föredrog att segra genom öfvertygelsens vapen. Sådan var hans själ, ofta vek då han bort vara orubblig, tillgänglig för alla mildare intryck, angelägen att besitta deras förtroende och kärlek, hvilka han var bestämd att befalla öfver.

Då kronprinsen i denna syftning utan inskränkning antog Eidsvolds-konstitutionen, vid hvilken norrmännen höllo fast såsom vid Noachs ark, hoppades han i en framtid lyckas modifiera de bestämmelser deruti, hvilka han ansåg skadliga eller farliga. Han beviljade detta absoluta veto, icke ovarnad af sina svenska rådgifvare, och han fick i en framtid ångra det.

Hans vedersakare hafva låtit förstå, att prinsen skulle ansett det vara för sig nyttigt att regera öfver tvenne folk med olika statsinrättningar och skilda intressen, under föreställning att de derigenom vore lättare styrda; och att om kronan halkade af hans hufvud i det ena landet, egde han en tillflykt i det andra. Vi tro på goda skäl att Carl Johan varit höjd öfver en så dålig och tillika så fåvitsk beräkning, ty att inbilla sig att prinsen beräknat finna i Norge en tillflykt om Sverige och stormakterna förkastat honom vore alltför dåraktigt. Hvad skydd kunde detta stackars land lemna honom i sådant fall? Kan man inbilla sig, att de makter som för legitimitetens helgd velat störta honom från Sveriges tron, skulle tillåtit honom taga plats på den norska? Och tror man att Sverige skulle funnit sin räkning vid att afspisas med Gustaf Adolfs son och en slags förmyndare-regering i stället för Carl Johan och Norges krona? Denna insinuation tillhör den slags illvilja som icke ens tager det rimliga i betraktande då fråga är att gifva lidelserna luft.

Efter konventionens i Moss afslutande gjorde kronprinsen (d. 18 Aug.) ett kort besök i Fredrikssten för att taga denna historiskt märkvärdiga fästning i ögonsigte [4]).

[4]) »I går (skrifver Carl Johan till Carl XIII, d. 19 Aug. 1814) besökte jag Fredrikstens fästning, som man kallar Nordens Gi-

Derpå afsände han den 19 generaldjutanten amiral Gyllensköld till Petersburg för att underrätta Alexander om stilleståndet och konventionen i Moss [5]), hvarefter han,

braltar. Då vi utgingo ur verken för att begifva oss till fästet Gyllenlöw, träffade vi på vår väg ett trä-kors, af hvars inskrift vi sågo, att det var här Carl XII slutade sin bana. Gripne af vördnad för hjeltens minne blottade vi alla ofrivilligt och liksom af ingifvelse våra hufvuden och stodo med hatten i hand hela tiden, vi tillbragte under betraktelser. Det var den enda hyllning, ögonblicket tillät oss hembära denne krigares skugga». Kronprinsen anhöll derjemte hos konungen om tillstånd för arméen att på detta ställe uppföra en minnesstod, ett förslag, hvilket (såsom vi veta) ännu icke gått i fullbordan!

[5]) Gyllensköld medförde ett bref till Alexander, hvilket vi meddela i Bil. N:o 47. När han hunnit tvenne poststationer nära Petersburg, mötte han G. Löwenhielm på återvägen till Sverige efter att hafva till kronprinsens fulla belåtenhet uträttat det vigtiga föremålet för sin beskickning. Vi hafva nämt, att L. rest genom natt och dag för att genskjuta Alexander i Frankfurt. En mängd högre officerare och ministrar vänta der vördnadsfullt vid dörren till det kejserliga åkdonet, hvari Alexander sofver, medan ingen vågar nalkas honom. Endast L. dristar sig uppstiga på hjulet; han fattar sin gamle vän grefve Tolstoy, som sitter vid kejsarens sida, vid armen för att bedja honom väcka H. M:t; men knapt har det lyckats honom besegra T:s tvekan, förrän kusken med en piskmäll drifver hästarne framåt, och L. kastar sig på sidan om vagnen utan hopp att träffa kejsaren förrän i Petersburg. Då L. här framförde sitt ärende till Alexander, ville denne först invänta utgången af Orlows underhandlingar, och när man sedermera erhöll nyheten om dessas misslyckande, lyckades L. afvinna kejsaren en bestämd order för Bennigsen att öfversvämma Holstein och danska halfön, och att ockupera dem ända till prins Christian lemnat Norge. Dessa order voro bokstafligt motiverade af de i L:s memorandum nyttjade ordalagen, och emellertid var Alex. i fred med Danmark, och trots skenet hade ingenting blifvit sannfärdigt bevisadt å detta hofs sida, hvilket kunde berättiga utöfvandet af en dylik fiendtlighet. Af en ganska skyldig grannlagenhet vände nu L. om med G. till Petersburg för att återställa kejsaren ett dokument, hvilket ej mera var nödvändigt; men Alexander svarade honom: »*Behåll det! Prins Christians uppförande berättigar till hvarje slags försigtighet å er sida. Öfverlemna åt kronprinsen dessa order, hvaraf han är bemyndigad göra bruk i fall af behof*». Kejsaren tillade: »Jag skall skicka min adjutant Paul Suchtelen för att

åtföljd af prins Oskar samt fältmarskalken Essen och Adlercreutz, följande dagar (den 21 och 22) gjorde en resa längs Glommens venstra strand ända till Trögstad för att inspektera arméen.

Emellertid yppade sig några oroligheter i Christiania och äfven på andra ställen i Norge, hvilka gåfvo kronprinsen anledning vidtaga åtskilliga försigtighetsmått [6]). Derpå företog H. K. H. sista dagarne af Augusti en kort resa öfver Uddevalla och Örebro till Stockholm. I Örebro var honom grefve Gustaf Löwenhielm till mötes med svar på kronprinsens sednaste skrifvelse till kejsar Alexander [7]). Anledningen till kronprinsens resa till Stockholm var [8]) *att der i samråd med svenska statsrådet utarbeta de förändringar i Norges grundlag, som voro nödvändiga för att göra den lämplig för landets förening med Sverige och för att kunna framställa den för storthinget i ett skick, att den motsvarade de begge nationernas ömsesidiga intressen.* Vi skola i det följande se, huru detta arbete lyckades och vidare utfördes i samråd med norske män. Återvägen togs öfver Göteborg till Fredrikshall, hvarest H. K. H. stannade ända till storthingets öppnande i Christiania.

Under tiden hade af vederbörande i Norge alla förberedande åtgärder enligt konventionens i Moss föreskrift blifvit vidtagne. Genom en skrifvelse af den 16 Augusti hade Christian Fredrik sammankallat ett storthing, som skulle öppnas i Christiania den 7 påföljande Oktober. Tre dagar sednare lät prinsen från Ladugårdsön, hans vanliga residens, gifva regeringen tillkänna, att han i anseende till inträffad sjuklighet ej kunde fortfara att befatta sig med statens styrelse, hvar-

---

stå till kronprinsens tjenst och bringa mina order till Bennigsen». Så skedde ock, såsom man finner af Bil. N:o 48. Huru Gyllensköld lyckades i sin beskickning, ser man af Bil. N:o 49.

[6]) Bil. N:o 50.

[7]) Bil. N:o 51.

[8]) Bref från Carl Johan till grefve H. H. Essen, d. 5 Sept. 1814.

före statsrådet anbefalldes att ombesörja regeringsärendena. Emellertid blef den svensk-engelska blokaden af Norges hamnar upphäfd, och Danmark återkallade sitt stränga förbud mot utförsel af spanmål till Norge. Vapenhvilan blef strängt iakttagen, och ett nordanfjells uppkommet missförstånd med klok hastighet stilladt.

På utsatt dag, den 7 Oktober, sammanträdde norska rikets representanter till ett urtima storthing i Christiania. Till president valdes justitierådet Diriks, och till sekreterare kanslisekreteraren Christie. Följande dag (den 8) öppnade statsrådet Rosenkrantz storthingets sessionen med ett tal, af prinsen, i hvilket afmålades det sorgliga tillstånd, hvari landet befann sig, och hvilket förmådde prinsen att göra ett offer af sin egen tillfredsställelse och sin personligt lyckliga ställning för att skydda det älskade fäderneslandet för ödeläggelse och trygga dess konstitutionella statsförfattning. Den 10 samma månad nedlade han den formliga akt, hvarigenom han afsade sig Norges krona för sig och sina efterkommande, i en af storthinget till Ladugårdsön (på prinsens egen begäran) afsänd deputations händer, och gick följande dag ombord på en norsk kutterbrigg för att lemna landet; men under föregifvande af motvind o. s. v. afseglade han ej från Fredriksværn förrän nära tre veckor senare eller den 26 Oktober, efter ifriga föreställningar af kronprinsens uskickade, hvaribland isynnerhet statsrådet Platen.

Emellertid hade äfven å svensk sida ingenting blifvit försummadt, som afsåg att bereda ett så vidt möjligt snart och vänligt slut på den alltför långa syskontvisten. Redan den 28 September hade Carl Johan från Fredrikshall afsändt förre statsrådet baron *Platen* i en enskild beskickning till Christian Fredrik, och om aftonen följande dag anlände till Fredrikshall de af konungen nämnde kommissarier hos norska storthinget. De voro statsrådet *Rosenblad*, hofkanslern baron *Wetterstedt*, statssekreterarne *Wirsén* och *A. G. Mörner*, samt biskopen i Linköping, doktor *C. von Rosenstein*. Sedermera (den

12 Oktober) förordnades statsrådet *Platen* att dem i egenskap af kommissarie biträda.

Vid framställningen af kommissariernas förhandlingar med storthinget och upprättandet af det definitiva unions-kontraktet skola vi hufvudsakligen följa en af dessas, statsrådet Rosenblads derom afgifne *förtroliga berättelse*[9]), jemförd med Carl Johans intressanta *brefvexling med kommissarierne*[10]) under hela den tid, underhandlingarne varade.

Efter flere öfverläggningar med tvenne föreningen bevågne storthingsmän, statsrådet Tank och prosten Hount (desamme, som utgjorde första förlikningslänken mellan Carl Johan och prins Christian), och hvilka troddes hafva anseende och inflytelse, upprättades i Fredrikshall det *förslag till den förändrade konstitutionen*, som skulle till storthinget ingifvas, och hvilket förslag vann kronprinsens bifall. Det reproducerade (på få undantag när) norska grundlagen af den 17 Maj med de tillägg eller förändringar, som ansågos nödvändiga för föreningen och hvilka hufvudsakligen afsågo ordnandet af den gemensamma styrelsen och de begge rikenas gemensamma ställning till fremmande makter.

Den 4 Oktober begåfvo kommissarierne sig på väg till Christiania. Vid afresan från Fredrikshall erhöllo de väl en särskild *instruktion*, men som de enligt denna äfven egde att flitigt brefvexla med kronprinsen och i förekommande frågor af någon betydlighet dess order inhemta, tjenade dessa sistnämnda lika mycket dem till norm under deras vigtiga förehafvande som sjelfva instruktionen, hvilken svårligen kunde vara i allo fullständig eller innehålla föreskrifter om alla oförutsedda fall. Som allmän regel gällde, att »*i fall de funno omständigheterne sådant fordra, de gjorde eftergifter så långt Sveriges väl och heder samt andan af föreningen tillät dem*

[9]) Befintlig i S. S.
[10]) Förvaras likaledes uti afskrift i S. S.

det»[1]), och i dettå afseende yttrade kronprinsen vid samma tid i bref[2]) till Carl XIII: »Det synes mig icke klokt att trotsa national-fördomarne för att nu erhålla en förökning i prerogativer, hvilkas nödvändighet storthinget icke kan underlåta att i en framtid medge. Jag har föreskrifvit kommissarierne att bilägga alla svårigheterna utan att emellertid göra andra eftergifter än sådane som äro nödvändige för enighetens skull och utan att gifva vika i någon punkt, som afser säkerheten och varaktigheten af de begge rikenas förening, hvarjemte de isynnerhet böra lägga sig vinn om att påskynda E. M:s erkännande. De små uppoffringar, hvilka vi kunna blifva nödsakade göra för ögonblicket, synas mig ej af nog stor vigt för att böra fördröja föreningen. Det är oss angeläget att använda alla medel för att ofördröjligen afsluta den, *så att vi måtte befinnas i tid tryggade emot de stormar, som synas hota Europa*».

Under resan mötte kommissarierne general Björnstjerna, som under sitt vistande i Christiania[3]) blifvit mindre väl bemött. Han berättade, att öfverste Hegerman (som i något militäruppdrag blifvit af norska statsrådet skickad till Christiania) hade underrättat norska statsrådet, att H. K. H. icke vidare yrkade svenska truppernas qvarblifvande i Norge, eller tillstånd för svenskar att i Norge vinna befordran, samt att H. K. H. dessutom i allmänhet, hvad konstitutions-förändringarne angick, var benägen att ingå i alla de medgifvanden, som på norska sidan kunde åstundas.

Denna berättelse gaf kommissarierne anledning att genom hofkanslern baron Wetterstedt hos H. K. H. göra förfrågan, om öfverste Hegerman blifvit uppdraget att göra ett sådant förklarande å H. K. H:s vägnar, samt tillika i underdånighet framställa, huru angeläget det för underhandlingarnes framgång vore, att tredje man ej deruti sig inblandade.

[1]) Ordalag i kronprinsens bref till kommissarierna, d. 8 Okt. 1814.
[2]) Dateradt Fredrikshall d. 11 Okt. 1814.
[3]) Jfr Bil. N:o 52.

Härpå svarade H. K. H. den 7 Oktober [1]), att han med öfverste Hegerman samtalat i förevarande ämnen och försäkrat honom, att när konungen blefve erkänd, skulle H. M:t ingå i alla de medgifvanden, som kunde förenas med hans ära samt Sveriges anseende och rättigheter. Tillika yttrade H. K. H., att om kommissarierna trodde, att H. K. H. då och under den instundande vintern kunde få under sitt befäl 40,000 man och åtminstone 6 millioner R:dr i penningar, skulle han tvinga norrmännen att ej göra anspråk på andra rättigheter, än som af ett eröfradt land kunde begäras. Kronprinsen öfverlemnade i öfrigt underhandlingarnes gång åt kommissariernas urskiljning af det rätta och sanna i sakernas ställning, och lofvade att gifva dem sina tankar tillkänna vid alla de tillfällen, då svårigheter kunde uppkomma.

E. m. den 5 Oktober anlände de till Christiania. Snart erfors, att man i Sverige misstagit sig, då man trott, att norska folket hyste benägenhet för det svenska. Dyningarne efter den starka opinions-bearbetningen som föregått vårt inträde på norska området, häfde sig ännu mäktigt hos det oupplysta folket, och alla omständigheter äfven de minsta, visade i början en allmän ovilja mot föreningen och allt hvad svenskt var. Man skydde umgänge med svenska kommissarierna. Majoren Sibbern, som å statsrådets vägnar varit dem till mötes vid Glommen-linien för att ledsaga dem till hufvudstaden, vågade icke dagen efter ankomsten antaga deras bjudning till middagen. Prosten Hount, som i Fredrikshall dagligen umgåtts förtroligt med kommissarierna, afbröt med dem all kommunikation efter ankomsten till Christiania. Grefve Wedel Jarlsberg var den ende, som från början till slut öppet förklarade och ådagalade sin uppriktiga tillgifvenhet för föreningen, och hans värdige svärfar, kammarherren Peder Anker, var den förste, som visade dem artighet, i det han bjöd dem med de för-

[1]) Bil. N:o 53.

nämnsta till middagsmåltid på dess landtegendom Bogstad. Vi räkna icke en af äldsta statsrådet (Rosenkrantz) förut gifven ceremoniell måltid. Man hade varit så föga uppmärksam på kommissariernas beqvämligheter, att deras boningsrum voro utan möbler. De föranlätos derföre genom egen försorg anskaffa det nödvändigaste, hvarvid må nämnas, att sängkläder icke kunde erhållas utan emot en oerhördt dyr hyra. Flere storthingsmän, särdeles från Bergen och Trondhiem, var det i fullmakterne bestämdt förbjudet att samtycka till föreningen.

Dagen efter kommissariernas ankomst berättades det i staden, att flere prins Christians tillgifne sökte verka till hans fördel på storthingets ledamöter. Statsrådet Platen, af H. K. H. kronprinsen särskildt derom anbefalld, begaf sig derföre till prinsen att förehålla honom nödvändigheten att uppfylla de löften han gifvit i afseende på sin afresa. Friherre von Platen förde dervid ett ganska uppriktigt språk; men prinsen förklarade, att han icke tillåtit något steg göras till hans fördel, och försäkrade, att han skulle på det nogaste uppfylla sina med kronprinsen ingångna förbindelser *).

Emellertid

*) Vid denna tid yttrade dock Christian Fredrik till en officer född norrman, som efter att hafva lemnat danska tjensten återvändt till Norge och på prinsens tillfrågan om han ämnade ingå i norsk tjenst svarat att han skulle afbida upplösningen: »Ni har orätt; allt det här skall innan kort förändras. Ni skall ännu finna ett tillfälle att tjena den goda saken, ty jag tänker återförena mig med arméen; vi skola draga oss tillbaka till bergen, och denna sista strid skall blifva likaså förskräcklig som afgörande». Ifrågavarande officer var grefve Wedels broder, sedermera general, som sjelf berättat denna anekdot för konungen i Christiania d. 2 Juli 1828. Men sannolikt härledde sig detta prinsens yttrande från den af sjukdom, samvetsförebråelser och förödmjukelser alstrade mörka och olyckliga sinnesstämning, hvarunder han alltifrån återkomsten från Moss till Ladugårds-ön var hemfallen, snarare än den utgick från en bestämd föresats eller uppgjord plan i åsyftade riktning. Grymma bilder oroade hans inbillning och vissa ögonblick syntes han så förvirrad, att man nödgades

Emellertid började kommissarierne göra bekantskap med åtskilliga storthingsmän. Af dem inhemtades, att *fyra punkter* i konstitutions-förslaget skulle isynnerhet blifva motbjudande. Den första punkten angick den rätt, konungen i strid med Eidsvolds-konstitutionen förbehållit sig att upphöja i *adligt* stånd. Kommissarierne ansågo derföre tjenligast, att något derom i konstitutionen icke infördes. I afseende 2:o) på konungens rätt att *naturalisera fremlingar*, funno kommissarierna, att då denna rätt efter förslaget skulle blifva gemensam för konungen och storthinget, den borde bibehållas. Om den tredje punkten, som rörde *konungens rätt att utnämna talmän*, ej kunde vinna bifall, ansågs den böra eftergifvas, och den fjerde punkten (angående *svenskars befordringsrätt*) skulle med nödiga inskränkningar bibehållas.

Kommissarierna underställde kronprinsen dessa sina åsigter, hvilka gillades [6]); dock ville H. K. H., att försök skulle göras till en sådan förändring i förslaget om talmän, att storthinget kunde sätta 6 personer på förslag, hvaraf konungen egde välja en, äfvensom att frågan om svenskarnes befordringsrätt kunde utställas till ett öfverläggningsämne vid nästa storthing.

Vi hafva redan vidrört händelserne i anledning af storthingets öppnande och prins Christians tronafsägelse, m. m. Följande dagen (d. 11) valdes sorenskrifvaren Christie till storthingets president och sorenskrifvaren Wejdeman till dess sekreterare. De bibehöllo detta förtroende under hela storthinget, änskönt val skedde hvarje vecka. Samma dag utsågos äfven ledamöterne till den komité, som nedsattes för att undersöka rikets tillstånd

öfvervaka honom. Han trodde sig ingenstädes säker, utan förföljd af åtlöjet, föraktet, hatet, o. s. v. Å andra sidan syntes prinsens långa dröjsmål att anträda återresan till Danmark, och hvarom vi nämnt, röja en hemlig afsigt att afbida händelserna.

6) Bil. N:o 54. Dermed bör jemföras kronprinsens bref till kommissarierne af d. 8 Okt. 1814; se Bil. N:o 55.

och öfverväga de medel, som säkrast kunde bereda ett lyckligt föreningsband med Sverige.

Den 13 infördes i storthinget konungens af Sverige kommissarier, anförde af statsrådet Rosenblad, hvilken tillkännagaf kommissariernas af konungen erhållna uppdrag att af Norges rikes storthing begära, det en komité skulle utses, åt hvilken de kunde meddela de upplysningar, som med de allmänna ärendenas närvarande ställning stode i ett oskiljaktigt samband, samt att de ändringar i Eidsvolds-konstitutionen, dem konungen ansett oundgängligen nödige, blott egde afseende på det förbund, som skulle stiftas mellan Skandinaviens tvenne riken och på de nya styrelseformer, som deraf nödvändigt måste uppkomma. I sammanhang härmed meddelade äfven Rosenblad tvenne exemplar af det oftanämnda svenska konstitutions-förslaget, likväl med uttrycklig förklaring, att all gemensam öfverläggning derom med storthinget, alla frågor om de modifikationer och tillägg, som från storthingets sida kunde göras, berodde på det högtidliga erkännandet af de begge rikenas förening under en konung, ehuru under garantien af ömsesidiga lagar.

Hela församlingen, säger Rosenblad, blef under akten stående, uppmärksamheten var på det högsta spänd, och ingen synbar ovilja, utan snarare ett allmänt intresse blef dervid förmärkt.

I följd af kommissariernas begäran nedsattes alltså följande dag (den 14) den ifrågavarande komitéen; den egde likväl icke ingå i underhandlingar, utan blott inhemta alla nödiga upplysningar med skyldighet att begära storthingets yttrande om allt hvad kommissarierna efterhand framställde. Till medlemmar i densamma utvaldes: Christie, Lange, Treschow, Collett, Antzen, Sibbern, Bech, Aasmund Nordgaard, Lehnsmand Forseth och Erik Nor; Lange skulle inträda i komitéen i stället för Christie, så länge denne fungerade som president. Ordföranden i densamma, professor Treschow, jemte Christie, Collett, Sibbern och Bech hade redan beslutat sig för

föreningen med Sverige och de öfrige ledamöterne blefvo till stor del öfvertygade genom den framställning om sakernas verkliga förhållande och vederläggning af de förnämsta klagopunkterne mot Sverige, hvilken kommissarierne uppläste i komitéen vid dess första sammanträde den 17 [7]).

Emellertid förenade sig många omständigheter af vigt att påskynda det af kronprinsen [8]) och kommissarierne lika ifrigt efterlängtade ögonblicket af de begge rikenas förening. Bland dessa omständigheter nämna vi i första rummet 1) de liberala och frisinnade vilkor, hvarunder Sverige föreslog föreningen [9]); 2) de dystra samt i afseende på möjligheten af krigets fortsättande i högsta grad nedslående underrättelser, hvilka ingingo från den till undersökning af rikets tillstånd nedsatte komité, samt ändtligen 3) kommissariernas hotelse, *att stilleståndet uppsades, om ej rikenas förening inom den 20 Oktobers utgång beslöts* [10]). På grund häraf fattades sistnämnde dag det vigtiga beslut, som afgjorde Norges framtid.

Efter en lång öfverläggning, som fortsattes ända in på e. m., beslöt storthinget, med 72 röster emot 5, *att Norge skulle såsom ett sjelfständigt rike förenas med Sverige under en konung, men med bibehållande af dess grundlag med de i anseende till föreningen med Sverige*

---

[7]) Denna berättelse finnes som Bilaga bifogad Rosenblads nämnde anteckningar.

[8]) Se Carl Johans bref till kommissarierne af d. 16 och 18 Oktober samt till Wetterstedt af d. 17 samma månad.

[9]) Dessa vilkor blefvo snart kända, sedan kommissarierne dragit försorg om att det svenska konstitutions-förslaget trycktes och bland storthingets ledamöter utdelades. I kommissariernas första sammankomst med komitéen upplystes och besvarades äfven alla vid konstitutions-förslaget af komitéen gjorda anmärkningar, och dessa deras förklaringar bidrogo i hög grad att lugna sinnena.

[10]) Denna hotelse meddelades så väl direkt af kommissarierne uti dessas sammanträde med komitéen d. 17 och 18, som äfven indirekt genom komitéens ordförande, Treschow, som d. 19 afgaf en härpå syftande motion i storthinget.

nödvändiga förändringar, samt att så snart dessa förändringar blifvit af storthinget öfvervägde och beslutne, storthinget högtidligen skulle utvälja och erkänna Sveriges konung Carl XIII för Norges konstitutionella konung. I frågan om konungens proklamation förrän konstitutions-förändringarne blifvit beslutne voro 47 ledamöter *emot* och 33 *för*. Grunden till de förras mening var den, att norska folket skulle anse sina rättigheter äfventyrade, om konungen valdes, innan dessa voro bestämda och fastställda. Tillika åberopades, att så tillgått vid konung Carl XIII:s utväljande i Sverige, ehuru han egde arfarätt till tronen.

Efter det föreningen mellan Sverige och Norge således blifvit i förväg besluten af storthinget, begynte man allvarligt genomgå de förändringar i grundlagen, dem storthinget efter öfverenskommelsen med de svenska kommissarierne ansåg nödvändiga i anledning af föreningen. Med några få undantag, hvaraf vi redan nämnt de förnämsta [1]), och tillägg [2]), blef det svenska konstitutions-förslaget af storthinget antaget, och vid diskussionen derom i thinget yppade sig skiljaktiga meningar hufvudsakligen endast i de vigtiga frågorna om *konungens myndighet öfver krigsmakten* och den om *naturalisationen*. De närmare omständigheterne och förhandlingarne härvid äro af historien så allmänt kända, att vi kunna förbigå dem.

Under tiden hade ett missförstånd eller en missämja uppkommit, som hotade med de allvarsammaste förvecklingar. *De otillbörliga inskränkningar i konungamakten* [3])

---

[1]) Se straxt ofvanföre.

[2]) Dessa utgjorde tre nya §§, dem storthinget föreslog, nemligen 1) Norge har rättighet föra en särskild handelsflagga, men örlogsflaggan blifver en unionsflagga; 2) norska folket svarar blott för sin egen nationalskuld, samt 3) Norge skall hafva sin egen bank, sitt eget mynt- och penninge-väsende.

[3]) Vi afse härmed förnämligast kapten Motzfelts (den 25) föreslagne redaktion af den 25 § (angående konungens befäl öfver krigsmakten); sedermera vågade man till och med sätta i fråga, om

(till och med utöfver hvad sjelfva Eidsvölds-konstitutionen i detta afseende föreskref) storthinget ansåg sig berättigadt föreslå och införa i den nya grundlagen; *de orimliga, för Sverige stötande motioner*, som gjordes af vissa storthingets representanter [4]), jemte underrättelsen, *att prins Christian ännu låg för ankar vid Fredriksvärn* [5]), uppskrämde på det högsta kommissarierne och gjorde ett häftigt intryck på kronprinsen, som genast lät arméen göra halt [6]). Han skref (den 26 Oktober) till kommissarierne: »Den vändning, några oroligheetsmakare gifvit angelägenheterna, har bestämt mig hejda härens marsch, *och jag är besluten att sätta mig i rörelse, om konungen jemte den i Sverige gällande arfföljdsordningen icke oförtröjligen erkännas*, med förbehåll att med storthinget öfverlägga om de förändringar, som böra göras i grundlagen». Innan han tog något vidare beslut, önskade han dock, att statsrådet Platen personligen inställde sig i Fredrikshall [7]) till upplysningars meddelande. Samma hotelser och föreskrifter, hvilka innehöllos i kronprinsens skrifvelse till kommissarierne af den 25 och 26 Oktober, upprepades i ännu bestämdare och kraftigare ordalag uti den skrifvelse, som till dem afgick den 27.

---

konungen borde hafva rätt att nämna statsrådet och riksståthållare.

[4]) Den 26 (Okt.) föreslog biskop Bech (eljest en af föreningens vänner), att åt prins Christian måtte anslås ett apanage, och konsul Konow hemställde, om ej åt denne regent borde resas en minnesvård i någon af Norges städer, eller på spetsen af Dovre-fjell!

[5]) Denna underrättelse, som d. 22 kom kommissarierne tillhanda, föranledde dem att samma dag afsända öfverstelöjtnant Forssell för att inhemta upplysningar och påskynda prinsens afsegling.

[6]) Efter nyheten om beslutet angående föreningen hade nemligen kronprinsen skyndat beordra arméen återtåga till Sverige; han gaf äfven Bennigsens armé tillåtelse begynna återtåget till Ryssland, såsom man ser af Bil. N:o 56, och afsade sig biträdet af de utlofvade 3000 man preussare. (Bil. N:o 57).

[7]) P. efterkom efter några dagar denna uppfordring och lemnade prinsen tillfredsställande upplysningar.

Emellertid lade sig denna storm lika hastigt, som den uppvuxit. Den 27 Oktober antog storthinget enhälligt arfföljds-ordningen sådan som den i Sverige under den 26 September 1810 fastställd blifvit; den 28 ingick till Christiania nyheten att prins Christian den 26 afseglat från Fredriksværn [8]); den 1 November antog storthinget den af kommissarierne föreslagna redaktion af den vigtiga 25:te § (angående befälet öfver arméen och flottan) med 57 emot 21, och äfven den af 26 § (om rättigheten att förklara krig och sluta fred, m. m.), och ändtligen uppsköt thinget (den 3 November) med stor pluralitet den samma dag väckta frågan om en tacksägelse-adress till prins Christian, äfvensom konsul Konow återtog sin framställning om minnesvården och biskop Bech sin om apanaget [9]). Utan allt tvifvel var den raskhet, hvarmed ärendena från och med den 27 på sätt vi nu sett bedrefvos, en följd af de meddelanden, kommissarierne enligt Rosenblads eget medgifvande [10]) tillhandahöllo storthingets ledamöter rörande de allvar-

---

[8]) Denna nyhet ingick genom öfverstel. Forsell, som på föreställning att prinsens dröjsmål väckt uppmärksamhet, fått till svar, att motvind dittills hindrat prinsens afresa, men att han vid första vind ville gå till segels, hvilket ock genast derefter verkställdes.

[9]) Se noten nyss ofvanföre. Wetterstedt säger (i bref till Toll af d. 3 Nov. 1814): »I dag på morgonstunden hade vi, före storthingets sammanträde, enskilda samtal med ordföranden och de mest betydande medlemmarne, då vi hotade dem med att afbryta alla vänliga framställningar, om några beslut fattades till ärebetygelse åt prins Christian och dermed förenad chikan emot Sverige. Detta hade den verkan, att man med stor pluralitet afböjde dem».

[10]) R. säger (a. st.): »Den 26 Okt. hade kommissarierne enskild öfverläggning med presidenten Christie, biskop Sörensen och justitierådet Diriks i ändamål att påskynda konstitutions-förslagets antagande. Dessa upplyste och ansedde män förklarade orsakerne till dröjsmålet och lofvade att befrämja ett snart och önskadt slut». Följande dagen begynte kommissariernes öfverläggningar med komitéen om grundlagen och fullföljdes dagligen tills man hunnit genomgå densamma, och vid sidan häraf arbetade storthinget oupphörligt ända tills arbetet hunnit fullbordas.

samma mått och steg, kronprinsen var sinnad vidtaga, i fall man ej befordrade sakerna till ett hastigt slut och framförallt erkände konungen. I den mån dessa underrättelser kommo kronprinsen tillhanda, lugnades han [1]); trupperna beordrades (den 28) ånyo att återvända till hemorten, och då storthinget f. m. den 4 hunnit blifva ense om och besluta den nya grundlagen, hindrade ingenting mera konungens utväljande, *hvilken högtidliga handling e. m. samma dag gick för sig*, sedan storthinget samma dag utfärdat en förklaring till Christian Fredrik, i hvilken man erkände hans afsägelse och löste honom från sin ed, och de svenska kommissarierne afgifvit förklaring, att de på konungens vägnar antogo grundlagen. Denna blef dock först den 7 färdig från den utsedda redaktions-komitéen, som hade erhållit den till bearbetning den 3. Genom kungörelse af den 10 November antogs, stadfästades och bekräftades den nya grundlagen af konung Carl XIII, hvarjemte storthinget den 16 samma månad antog en särskild s. k. »intimation», hvari det förklarade nämnde grundlag skola vara gällande och af alla som vederbör aktas och efterlefvas som Norges grundlag [2]).

---

[1]) Jfr kronprinsens bref till kommissarierna. Bland dessa förtjenar det af den 30 Okt. (1814) att särskildt uppmärksammas, samt meddelas i Bil. N:o 58.

[2]) Wetterstedt skrifver (den 22 Nov. 1814) till Toll: »Det hemliga medvetandet hos riksdagsmännen, att de (många ibland dem?) ej ingått i föreningen med fri vilja, och bemödandet att dölja detta förhållande gör dem öfverdrifvet ömtåliga för allt hvad som i de yttre formerna kunde hafva anseende af tvång, eller kunde häntydas till imposition å Sveriges sida. I denna akt och mening har storthinget beslutat att sjelft utfärda grundlagen, såsom det skedde i Eidsvold, och att konungens sanktion blott skulle uttryckas med ordet antaga (ej bekräfta) och som bihang åtfölja grundlagen. Storthinget låter trycka den särskildt, men vi trycka dertill ett vehiculum, till likhet med den sanktion som konungen gifver åt grundlagen i Sverige, och i denna form skall konstitutionen kungöras». Se der uppslaget till denna s. k. »intimation», hvilken i alla upplagor i grundlagen ännu anses såsom den egentliga inledningen till densamma.

Den 5 November afsändes en deputation af fem storthings-ledamöter, anförde af grefve Wedel Jarlsberg, till Fredrikshall, hvarest kronprinsen hela tiden uppehållit sig, för att formligen tillkännagifva det skedda valet och inbjuda honom till Norges hufvudstad. Sedan kronprinsen, i en proklamation till sina vapenbröder, tillkännagifvit den fullbordade föreningen, samt, i konungens och fäderneslandets namn, under tolkande af bådas tacksamhet, hemförlofvat dem, anträdde H. K. H., åtföljd af arfprinsen Oskar, resan öfver Moss till Christiania, der han inträffade, eskorterad af norska hästjägare, den 9 November om aftonen, samt blef på det högtidligaste sätt emottagen. Dagen derpå infann sig kronprinsen i storthinget, der han genom ett tal af det mest lugnande innehåll sökte blidka den ömtåliga nationalkänslan, samt öfverlemnade konungens konstitutionella ed; äfvensom storthingsledamöterne aflade vid samma tillfälle sin ed åt konstitutionen och konungen. Den 11 sammankallade H. K. H. statsrådet och installerade fältmarskalken grefve v. Essen i egenskap af rikesståthållare. Söndagen den 13 hölls uti Christiania domkyrka, i anledning af båda rikenas förening, ett högtidligt Te Deum, hvilket bevistades af kronprinsen, åtföljd af sin son och riksståthållaren. I statsrådet, hvars gamla ledamöter bibehöllos med undantag af Aall som begärde afsked, upptogos ytterligare (den 18) sju af de män, som tagit verksammast del i händelsernas utveckling, några såsom Sveriges motståndare: P. Anker (såsom statsminister), Wedel Jarlsberg, Treschow, Diriks, Krogh, Motzfeldt och Hegerman (såsom statsråder), medan åter andra, såsom Christie, Fabricius, Fasting, Holst, Lövenskiold, Sibbern, Hagerup, Krebs och Fleischer, hvilka alla dels hade fungerat som representanter i riksförsamlingen på Eidsvold eller i storthinget, dels utmärkt sig i kriget, likaledes erhöllo bevis på ynnest och förtroende. Den 26 November blef storthinget upplöst af kronprinsen med ett tal, som besvarades af presidenten med några ord, hvilka uttryckte det hopp, att den nye fur-

sten snart skulle veta att förvärfva sig folkets kärlek. Detta var slutscenen i den stora akt, hvarigenom Norges frihet och lycka betryggades. Christies önskan, tillägger den norske författaren, hvars ord vi här återgifva, begynte allaredan att gå i fullbordan, ty kronprinsen Carl Johan vann alla hjertan genom sin utmärkta personlighet, sin uppriktiga liberalitet och genom det förtroende, han visade dem, hvilka så nyligen varit hans fiender.

Den 29 November lemnade kronprinsen Christiania och återkom till Stockholm den 5 December. Kort derefter inträffade der en deputation norrmän, bestående af en deputerad från hvarje stift samt två bönder, hvilken med stor högtidlighet af konung Carl XIII (den 14 December) emottogs på rikssalen å Stockholms slott, vid hvilket tillfälle deputationens ordförande, storthingets sistvarande president Christie, aflemnade den i Christiania den 4 November antagna och underskrifna konstitutionen, med ett i norska folkets namn hållet tal hvari han försäkrade konungen om sin nations trohet och tillgifvenhet och härigenom, enligt den åldrige monarkens egna ord, »tryckte sista inseglet på de båda rikenas förening».

SJETTE KAPITLET.

Kongressen i Wien.

(Oktober 1814—November 1815).

Sverige vid kongressen i Wien. — C. Löwenhielm och kejsar Alexander. — Danmark. — Legitimiteten. — Löwenhielms instruktioner. — Kongressens öppnande. — Frågorna om Polen och Saxen belysta genom utdrag ur Löwenhielms depescher. — Nyheten om Napoleons återkomst till Frankrike. — Sverige undertecknar deklarationen af den 13 Mars 1815. — Alliansen af den 25 Mars s. år. — Löwenhielm vägrar biträda detta fördrag. — Märkligt yttrande af kejsar Alexander. — Nytt beslut af makterna. — Nesselrode och grefve de Monteron. — Löwenhielms beteende ogillas. — Förhållande till Frankrike. — Tidningarnes anfall. — Prinsen af Wasa. — Bref från Carl Johan till kejsar Alexander. — Mått och steg af regeringen i Sverige. — Svar till grefve Löwenhielm. — Carl Johans sätt att betrakta de nya förändringarne i Frankrike. — Utdrag af en depesch från grefve Engeström. — Sverige förklarar sig *neutralt* under det väntade nya koalitions-kriget. — Löwenhielms svåra ställning. — Frågan om svenska Pomern. — Fredrik VI:s resa till Wien och verksamhet derstädes. — De stora makternas åsigter. — Utdrag af tvenne depescher från grefve C. Löwenhielm. — Frågans afgörande förnämligast genom kejsar Alexanders inflytande till Sveriges förmån. — Utdrag af en depesch från grefve Löwenhielm. — Fördragen af den 4 och 7 Juni 1815. — Återblick på Carl Johans ställning till de gamla hofven i Europa. — Märkligt yttrande af prins Paul af Würtemberg. — Citation ur ett bref från kejsaren af Österrike. — Yttrande af grefve de Blacas. — Ett bref från kejsar Alexander till Carl Johan. — Bearbetningar inom pressen. — Ränker spunna i Bäyern och Baden. — F. d. konungens deklaration till de stora makternas plenipotentiärer vid kongressen i Wien. — Utsigter och förhoppningar. — Förslag rörande ett etablissement för prins Gustaf. — Planer vid kongressen riktade emot den nya dynastien i Sverige. — Ett märkligt vad. — Mått och steg af Sidney Smith. — Kejsar Alexanders svar. — Utdrag af en depesch från grefve C. Löwenhielm. — Nya anfall inom pressen. — C. Löwenhielm biträder det andra pariser-fördraget. — Yttrande af kejsar Alexander.

I afseende på kongressen i Wien anmärka vi på förhand, att vi ej ämna vidröra densamma utan för så vidt Sverige hade del i de förhandlingar, hvilka deri förekommo. Denna del hvarken borde eller kunde vara betydlig. Såsom man lätt finner, hade regeringen nog att sköta för att befästa den skandinaviska föreningen, ordna de begge folkens inre angelägenheter och befästa det nya statsskick som blifvit upprättadt efter en epok af oroligheter, krig och hvälf-

ningar, för att den skulle taga en verksam del i den yttre politiken, hvaraf vi lyckligtvis blifvit så godt som oberoende. Å andra sidan hade Sverige fästat sitt namn vid de stora krigiska händelser som beredt Europas nya skick, och varit en bland de 8 makterna som undertecknat freden i Paris [1]). Det kunde således icke vara likgiltigt för den hedersfråga som fordrade att det deltog uti beseglandet af Europas nya folkrätt liksom det gjort 160 år förut vid Westfaliska freden.

Dess inflytande på den stora hvälfning som befriade Europa hade, genom kronprinsens afgörande ingripande deruti, varit icke mindre betydelsefullt än Gustaf Adolfs i det trettioåriga kriget.

Frågan om Pomern och många ämnen af natur att fordra vaksamhet gjorde det dessutom angeläget att ega ett öga vid kongressen och grefve Carl Löwenhielm blef dertill utsedd. Han var i alla afseenden dertill mest lämplig. Han kände personligen de af Europas suveräner och diplomater, hvilka togo ledningen af de stora angelägenheterna om hand, han var förtrogen med de frågor af svenskt intresse som skulle förekomma vid kongressen och stod på ganska god fot med kejsar Alexander, hvars stöd påräknades för våra angelägenheter.

Efter att hafva följt suveränerna till Paris och London [2]) hade han begifvit sig öfver Paris och Frankfurt am Mayn tillbaka till Petersburg, hvarifrån han den 1 September afreste och inträffade i Wien den 2 Oktober sist bland alla diplomaterna.

Löwenhielm anbefaldes att städse hålla samma linie, vi följt alltsedan 1812, d. v. s. att så vidt möjligt följa Englands och Rysslands system, de makter som företrädesvis gjort sig till löftesmän för de nya förhål-

[1]) Nemligen den 30 Maj. Genom detta fördrag afträdde Sverige Guadeloupe till Frankrike.

[2]) Här deltog L. i de underhandlingar, hvilka sedermera ledde till den i London undertecknade traktaten, hvarigenom Sverige i ersättning för Guadeloupe af engelska kabinettet tillförsäkrades 24 millioner francs.

landen hvaruti Sverige blifvit stäldt genom föreningen med Norge.

Att kronprinsen fortfarande underhöll sina vänskapliga förbindelser med kejsar Alexander var lika naturligt, ty de härflöto ur det vapenbrödraskap som gifvit upphof deråt, och de stodo i sámband med den politik som han ansåg fördelaktigast att följa under dessa första år af Sveriges nya bana, och i följe hvaraf han räknade på Alexanders mäktiga stöd och intervention vid kongressen för de intressen vi der hade att bevaka. Men bland de andra makterna läto röster förnimma sig hvilka ansågo, att Sverige genom Norges förvärfvande blifvit alltför rikligen ersatt för de tjenster det gjort. Dessa röster hade gått öfver på Danmarks sida, hvilken sistnämnde makt rörde upp himmel och jord för att komma i besittning af Pomern, som Sverige qvarhöll i sin ego och ej ville släppa förrän det fått ersättning för de kostnader det måst vidkännas genom det norska fälttåget, hvartill det blifvit tvingadt genom det uppror som anstiftades af den presumtive arfvingen till Danmarks tron.

Alla dessa ställningar och förhållanden voro af natur att påkalla vaksamhet och skydd emot den storm som hotade, och till tryggande och befästande af våra intressen.

Legitimiteten, hvilken hade tjenat till valspråk för bourbonernas återställande, var den fana, under hvilken det gamla Europa nu uppställde sig. Det öde som drabbat Napoleon, Josef och Jerome, det som man bestämde åt Murat, hade alstrat förhoppningar, hvilka närdes af afundsjukan och hatet. Man skulle hafva velat begrafva allt som ledde sitt ursprung från revolutionen och eröfringen för att icke blottställa alla de intressen och personer, som stödde sig på legitimitetens nya kodex. Det var således nödvändigt att hafva ögonen öppna på alla håll, ty tidernas erfarenhet berättigade icke Sverige att insomna uti en falsk säkerhet.

Att vi emellertid, som följd af våra nya politiska intressen skulle följa de makters system (Rysslands och

Englands), hvilkas vänskap voro mest maktpåliggande, låg i de naturliga förhållanden som föregått och medfört denna förening med Norge, som ännu ej var fullkomligen verkställd, än mindre konsoliderad, och hvilket allt kräfde säkerhet utifrån, lugn, försonlighet och klokhet i det inre.

Om deremot Rysslands och Englands intressen vid kongressen skulle råka i strid, blef vår ställning svårare och churu Ryssland påräknade vårt stöd, var det dock af vigt undvika att komprometterа sig med England; fastmera borde vi göra oss angelägne att bibehålla vänskapen med denna makt och göra afseende på dess åsigter i den mån våra särskilda intressen tilläto det; men en passiv hållning skulle iakttagas såsom tjenligast. Sådan var andan i de instruktioner, som öfverlemnades åt grefve Löwenhielm.

Man känner de misshälligheter, hvilka redan under kongressens första månader yppade sig emellan Europas stormakter, och hvilka hotade med de allvarsammaste förvecklingar. Dessa misshälligheter rörde hufvudsakligen besittningen af Polen och af Saxen, på hvilka länder Ryssland och Preussen envist gjorde anspråk trots Österrikes, Englands och Frankrikes reklamationer.

Knapt hade grefve Löwenhielm anländt till Wien förrän de ryska befullmäktige infunno sig för att säga honom, att han oförдröjligen skulle blifva erbjuden att deltaga uti öfverläggningarne vid kongressen, hvarest kejsaren hoppades att han skulle understödja Rysslands intressen på sätt kejsaren alltid understödt våra och fortfarande ämnade göra det. Å andra sidan lemnade de fransyska ministrarne intet medel oförsökt för att förmå Sverige understödja deras sak. Dessa ställningar och förhållanden upplysas närmare genom följande intressanta utdrag ur grefve Löwenhielms depescher till sitt hof under loppet af Oktober och November månader 1814.

— — — »Den fransyska beskickningen, men i synnerhet furst Talleyrand, gör sig min af att ganska

väl bemöta mig. Han betygar det lifligaste intresse för Norges förening, och talar i allmänhet om Sverige, konungen och kronprinsen på ett sätt som röjer önskan att närma sig dem. Hertigen af Dalberg mera liflig och språksam uttrycker sig ännu bestämdare och söker likasom grefven af Noailles vid alla tillfällen bevisa, hurusom det ligger i vårt intresse att icke fördraga Rysslands förstorande. Å begge sidor söker man vinna Sverge för sig, och ingenting synes mig mindre afgjordt än Polens och Saxens öde. Hertigen af Dalberg försäkrade mig, att de fransyska befullmäktige vore färdige lemna kongressen, i fall man ville gifva helgd åt dylika våldsamheter i stället för att följa de gamla Europas lugn betryggande grundsatserna; att man icke borde misstaga sig på Frankrikes kraft ej heller på dess tillgångar», o. s. v. [3]).

— — — »Som det befinnes af mina instruktioner har man förutsett det fall att Englands och Rysslands intressen skulle komma i strid med hvarandra, och detta har redan inträffat under kongressens första öfverläggningar».

»England är i förhållande till Polen af ungefär samma tanka som Frankrike, hvilket sätter mig uti en ganska obehaglig ställning».

»Det synes mig icke allenast som vore hela Polens förening (till och med under Rysslands beskydd) att föredraga framför en ny delning, hvilken för alltid skulle gifva helgd åt denna intressanta nations förstöring, utan jag har städse betraktat denna ögonblickliga förökning i land-område och makt såsom innebärande fröet till de största vådor för Ryssland».

»Den polska nationen kastar sig med ifver och hängifvenhet kejsar Alexander till möte för att återupprättas på hvad sätt som helst; men Frankrike och England dela Tysklands fruktan för det missbruk Ryssland kan göra af denna tillväxt i makt».

---

[3]) Depesch från grefve Löwenhielm.

»Hvad mig beträffar önskade jag kunna uppfylla konungens befallningar att, så vidt rikets intressen det medgifva, gå kejsar Alexanders önskningar till möte med afseende på Polen. Men hvarje ord uti denna syftning gör ett lifligt intryck på lord Castlereagh, i synnerhet som detta skulle hafva Saxens upplösning till följd; och jag befinner mig i detta afseende uti ett ganska besvärande läge. Jag har ännu icke lyckats få se kejsaren af Ryssland för att försöka utforska hans afsigter i sista hand. Ända hittills har denna fråga varit af den mest dystra beskaffenhet i fråga om kongressens utgång»[4]).

— — — »Uti min sista konferens med furst Metternich beklagade sig denne bittert öfver Rysslands anspråk, hvarigenom dess militärgräns skulle komma att löpa längs hela Galizien, i fall man nemligen utan jemkningar beviljar hvad det ända hittills har fordrat. Här herrskar en stor förbittring hos nästan alla makterna emot Ryssland, och denna skall endast tilltaga i förhållande till den rättmätiga fruktan det gifver mellersta Europa»[5]).

— — — »Lord Castlereagh har förgäfves bemödat sig förmå kejsar Alexander nedpruta sina anspråk. Det råder en ganska tydlig köld emellan denna monark och furst Metternich[6]). Allmänheten i Tyskland är i högsta grad förbittrad emot kejsar Alexander, emot de oordningar hans trupper föröfvat under återtåget till Ryssland, men i synnerhet emot Polens ockupation och Saxens förstöring. Denna ställning af en häftig kris kan icke räcka länge»[7]).

---

[4]) Apostill från grefve Löwenhielm af d. 8 Oktober 1814.

[5]) Apostill från densamme af d. 29 Oktober 1814.

[6]) Denna gick så långt, att Alexander bad kejsaren af Österrike förafskeda Metternich med förklaring att han ansåg honom för en orostiftare (*brouillon*), med hvilken det var honom omöjligt att underhandla; men kejsaren af Österrike hade nog kraft att svara, att furst Metternich blott uppfyllt hans afsigter.

[7]) Apostill från grefve Löwenhielm af d. 9 November 1814.

— — — »Förbättringen i sinnena tilltager. Uti det företräde, kejsar Alexander i går beviljade mig, har han talat med mig om de särskilda försök Österrike gjort för att skrämma honom, samt om de mått och steg lord Castlereagh och furst Talleyrand vidtagit i samma syftning. Man har i sista hand försökt att skilja Preussen från hans system, i det man erbjudit sig taga hand om dess intressen, så framt det satte sig emot Rysslands anspråk. Kejsar Alexander har förklarat, att han i intet afseende ämnade förändra dessa. Jag har funnit honom ganska missnöjd med England, hvilket bör ytterligare förvärra min ställning, i fall denna missämja tilltager. Österrike och England äro på det närmaste förbundne och det synes som Frankrike förenar sig med dem. Furst Talleyrands ton har mycket förändrats; han är i allmänhet mindre hotande, men synes hafva närmare slutit sig till furst Metternich och hans åsigter».

»Alla de angelägenheter, som hafva varit före i den förberedande konseljen, hafva blifvit på förhand ordnade emellan furst Metternich, lord Castlereagh, grefve Nesselrode, furst Hardenberg och furst Talleyrand. Vid dessa sammankomster har man icke emottagit de andra befullmäktige. Detta har ytterligare stadgat mitt beslut att iakttaga tystnad vid alla de frågor som icke omedelbart röra Sveriges intressen, och dessa skola som jag hoppas blifva ganska sällsynta».

»Kejsar Alexander har med lifligbet betygat för mig, huru mycket han räknade på Sverige och på H. H. kronprinsens vänskap»[8]).

På detta sätt fortgingo underhandlingarne med mer eller mindre bitterhet ända till inemot medlet af Januari månad 1815 då misshälligheterna syntes på väg att biläggas; men stormen var ännu långt ifrån skingrad, då suveränernas och deras befullmäktiges öron (7 Mars) öfverraskades af nyheten om Napoleons återkomst till Frankrike.

[8]) Apostill från densamme af d. 16 November 1814.

Frankrike. Denna likå så utomordentliga som oväntade händelse bragte snart oppositionen och de underordnade intressena till tystnad för att förena alla under en och samma fana. Framför denna nya fana saktade sig det motstånd, man försökte använda emot Ryssland, och man gaf vika för den öfvertygelsen, att det till ingenting tjenade att neka något som understöddes af 400,000 bajonetter. Polens öde bestämdes i följe deraf, och en god del af Saxen anslogs att afträdas till Preussen.

Emellertid inhändigade man i Wien kort efter hvartannat nyheterna om den franska arméens affall, om Napoleons hastiga och triumferande tåg genom Lyon emot Paris, och allt syntes visa, att nationen öfvergick på hans sida.

Dessa oroande nyheter hade emellertid ingen annan följd än att de uppskrämde sinnena och hopade alla farhågor och allt hat på Napoleon. Alla makterna förenade sig kraftigare än någonsin i afsigt att bekämpa honom på lif och död, äfven i den händelse att han skulle lyckas återuppstiga på tronen. I denna afsigt beslöto de stora makterna att aldrig fördraga honom såsom suverän i Frankrike.

Den ryktbara deklarationen af den 13 Mars (1815) var den omedelbara följden af detta beslut. Denna ställde Napoleon *såsom Europas fiende och störare af verldslugnet utom folkrätten och han förklarades fogelfri!*

Alldenstund denna förklaring borde utfärdas i de åtta makternas namn som undertecknat fördraget i Paris, framlades den äfven till undertecknande af Sveriges befullmäktige, och eftersom han icke ansåg tillständigt skilja sig från de stora makterna uti en fråga af så maktpåliggande beskaffenhet, undertecknade han den. »I ett sådant sakernas läge», säger grefve Löwenhielm i en depesch till sitt hof*), »fortfar jag i enlighet med mina instruktioner att rätta mitt uppförande och mitt språk

*) Daterad Wien d. 18 Mars 1815.

efter Rysslands och Englands. I följd af denna grundsats har jag undertecknat deklarationen af den 13 Mars. Hvarje annat uppförande skulle uppenbarligen hafva skadat konungen, kronprinsen och statens dyraste intressen, samt nödvändigt beröfvat dem de begge af våra bundsförvandters vänskap och förtroende hvilka äro af mesta vigt för Sverige».

»Det är säkert, att man inom kort här vid kongressen kommer att föreslå bildandet af en ännu närmare allians emellan Europas makter för att bekämpa Napoleon. Alldenstund detta är något som ligger utom mina instruktioner och min fullmakt, är det min pligt derom underrätta E. Ex., i händelse H. M. ansåg nödvändigt gifva mig några befallningar i detta afseende. Förr än jag erhållit sådane, är det naturligt att jag icke kommer att inlåta mig uti någonting utan att på förhand redogöra derför. Uti mitt nästa företräde hos kejsar Alexander skall jag försöka att få veta hvilka hans afsigter äro».

I sjelfva verket undertecknades denna mot Napoleon riktade allians af de fyra makterne den 25 Mars (1815). Enligt densamma förband sig hvar och en bland dem att sätta en armée af 150,000 man i rörelse, för att störta Napoleon från den tron han »*usurperat*». Genom en not daterad Wien den 29 Mars (1815) samt undertecknad furst Metternich, baron Humboldt, lord Clancarty och grefve Nesselrode inbjöds grefve Löwenhielm att å Sveriges vägnar biträda detta fördrag.

Löwenhielm svarade (d. 31 Mars), att då han undertecknat deklarationen af d. 13 Mars hade han högtidligt gifvit tillkänna sitt hofs tänkesätt; men att han icke kunde formligt biträda fördraget af d. 25 Mars, innan han inhemtat sin styrelses order.

Emellertid alltefter som sakerna i Frankrike togo en allvarsam vändning, blef Sverige ifrigt uppmanadt att förena sig med de förbundne. Isynnerhet yrkade kejsar Alexander, hvilken var den egentliga själen i kongressen, starkt på nödvändigheten att aldrig erkänna

Napoleon som suverän i Frankrike, och i det han gaf grefve Löwenhielm del af detta sitt tänkesätt sade han till honom, att med denna olycksbringande person (»*individu funeste*») hade man hvarken att hoppas någon trygghet eller någon helgd af besvurna lagar; att det för verldens lugn och lycka var af vigt att han nedsteg från den tron han usurperat, samt att sedan man aflägsnat honom från allt inflytande man måste lemna Frankrike frihet att sjelf bestämma öfver sitt öde utan att vilja i detta afseende föreskrifva det lagar. »Sådant är mitt sätt att se saken», sade kejsaren, »och sådant skall det alltid förblifva; ty den kännedom vi dagligen förvärfva om Napoleons taktik att med en vidunderlig blandning af de mest afskyvärda revolutionsmedel uppägga hopens dåliga och mest hatfulla lidelser bör vara oss en varning för hvad Europa har att frukta af en s. k. suverän, hvilken icke blyges att betjena sig af dylika medel. De skamlösa lögner hvarmed han söker att vinna den allmänna meningen i Frankrike, det löjliga uti dessa adresser hvilka åtta dagar förut erbjödos den legitime suveränen, alla dessa tillställningar bevisa, att nationen har ingenting att skaffa med en förändring hvilken för någon tid återuppsatt Bonaparte på en tron, hvarest hans trognaste anhängare förtvifla att kunna bibehålla honom».

Då makterna utfärdade deklarationen af den 13 Mars, var Napoleon endast en äfventyrare, och ingen kunde ännu beräkna alla följderna af hans djerfva företag. Sedan dess hade han utan att röna något motstånd återuppstigit på tronen. Bourbonerna voro förjagade. Arméen och nationen syntes hans sak hängifne. Offentliga röster upphöjde sig i Europa emot deklarationen af den 13 Mars, och sjelfva oppositionen i England stämplade den som orättvis.

Dessa ställningar och förhållanden föranledde de förbundne att nedsätta ett utskott för att definitivt fastställa och ordna den stora frågan emellan Napoleon ensam å ena sidan samt hela Europa å den andra. Re-

sultatet af detta utskotts öfverläggningar blef förnämligast genom kejsar Alexanders verksamma bedrifvande en formlig sanktion af den redan förut fastställde grundsatsen, »att *suveränerna hvarken kunde eller ville på något vilkor fördraga på tronen Napoleon Bonaparte eller någon medlem af hans familj* [10]), hvaremot man vore långt ifrån att vilja inblanda sig uti Frankrikes inre angelägenheter» [1]). Uti detta nya förslag till deklaration var det alltså icke fråga om bourbonerna, emedan man ville låta tro, att om Frankrike förenade sig om ett annat val, de förbundne skulle understödja det.

Den 9 April infann sig grefve Nesselrode med detta förslag till deklaration som var skrifvet under kejsar Alexanders ögon och rättadt af hans hand hos grefve Löwenhielm med uppdrag att inhemta hans åsigt derom och uppfordra honom att underteckna det. Löwenhielm trodde sig hafva sin väg på förhand utstakad, och alldenstund han biträdt deklarationen af d. 13 Mars, fann han ingen grund för att vägra underteckna den, hvilken han ansåg endast vara en utveckling af den förra. Han svarade grefve Nesselrode, att han icke tvekade tillfredsställa kejsarens önskningar och jemte de andra ministrarne lemna sin underskrift, i fall nemligen denna åtgärd allmänt gillades af de andra hofven.

Derpå anförtrodde honom Nesselrode, att en hemlig agent (Mr de Monteron) å de i Paris mest inflytelseegande mäns vägnar här infunnit sig för att utforska suveränernas afsigter och noga få veta, om trots Napoleons intåg i Paris de framhärdade i att aldrig erkänna

---

[10]) Denna deklaration stötte på det högsta Carl Johan. Det var ett exempel af betänklig art för de nationer som valt sig nya dynastier. Hvilken förödmjukelse för det stolta Frankrike att så behandlas! Dessa makter skulle ej dragit i betänkande att ställa en dylik deklaration till Sverige, om Carl Johan ej sett längre än de som ville inleda honom i en politik, motsatt den han valde.

[1]) Jfr utdrag ur en depesch från grefve Löwenhielm, dat. Wien d. 5 April 1815.

honom som suverän. »Monteron skall återresa i morgon», fortfor Nesselrode, »med en formlig försäkran i detta afseende, och så vidt nationen förkastar Napoleon skall man ej blanda sig i det val, den kommer att göra af dess efterträdare. I allmänhet hyser man i sjelfva Frankrike den öfvertygelsen, att Napoleon icke skall kunna bibehålla sig. Nationen visar sig allestädes kall och likgiltig emot honom, och han understödjes endast af arméen, hvilken vill föreskrifva folket lagar, ehuru denna våldsamhet förödmjukar och besvärar det».

Då Löwenhielm sålunda lofvade underskrifva de andra hofvens beslut med afseende på Napoleon och hans dynasti, trodde han sig dertill förpligtad utaf andan i sina instruktioner hvilka ålade honom att icke aflägsna sig ifrån Sveriges begge bundsförvandter, Ryssland och England. Redan följande dagen skickade honom kejsaren genom grefve Woronzoff deklarationen sådan den blifvit definitivt uppgjord. Den befanns då redan vara undertecknad af grefve Rasumoffsky, grefve Nesselrode, grefve S:t Marsan, och chevalier Labrador. Löwenhielm undertecknade den, och natten till den 12 April afreste Monteron från Wien efter att hafva fått fullkomlig kännedom om suveränernas afsigter, om de tillgångar de tänkte använda samt om deras fasta beslut att aldrig erkänna Napoleon eller underhandla med honom. Monteron fick uppdrag att meddela dessa uppgifter åt hertigen af Otrante och hans parti, hvilka skickat honom.

Så trodde sig grefve Löwenhielm värdigt och nitiskt föra Sveriges talan vid kongressen äfven i de frågor, som rörde de stora gemensamma, icke *direkt svenska* angelägenheterna; men detta hindrade icke, att flere af hans åtgärder skarpt ogillades af den dåvarande svenska regeringen, hvars politik i allmänhet icke var densamma som kongressens.

Sveriges förhållanden till Ludvig XVIII:s regering under den första restaurationen hade varit ingenting mindre än vänliga och välvilliga. De ömsesidiga anti-

patierna voro alltför starka. Missnöjet å ömse sidor är lätt att förklara. Efter att hafva uti Carl Johan sökt ett stöd under de sista månaderna af kejsardömet, kunde Ludvig XVIII icke förlåta honom att hafva antagit ett sken af vänskap som ansågs hafva dolt hans eget sträfvande efter Frankrikes spira. Å sin sida hade kronprinsen svårt att förlika sig med bourbonernas återinsättande. Han hade under förevändning af sparsamhet till och med vägrat att ackreditera något sändebud i Paris under den första restaurationen. »Jag vet väl, att man icke älskar oss i Frankrike», sade han till denna makts chargé d'affaires i Stockholm, M:r de Rumigny. »Om ni icke viljen emottaga vårt jern, skola vi till införsel förbjuda edert vin. Vi se väl, hvart ni viljen komma; kejsar Napoleon har också velat med förakt bemöta oss; men hvart har väl detta uppförande fört honom?»

I brist på bättre bekrigade den kungliga styrelsen i Frankrike Carl Johan med chikaner i tidningarne, och censuren fördrog godmodigt alla anfall, som af dem riktades emot kronprinsen. Vi skola i det följande närmare redogöra för dessa anfall, och anmärka nu endast, hurusom en artikel i Journal des Débats bestämdt förkunnade, *att Bernadottes bibehållande i Sverige skulle allvarsamt tagas i öfvervägande och allvarsamt bestridas vid kongressen i Wien.* Detta thema bearbetades oförtäckt för att vinna allmänna meningen till förmån för Vasa-pretendenten, hvars parti troddes blifva betydande vid kongressen och sades ega djupa försänkningar bland adeln i Sverige. Man trodde sig så mycket säkrare kunna räkna på ryskt understöd af dessa planer som kejsar Alexander bifallit drottning Fredrikas begäran att han skulle blifva prins Gustafs förmyndare. Denna omständighet kommenterades och gjordes till föremål för insinuationer som föranledde kejsar Alexander att sjelfmant betyga Carl Johan sin ledsnad och ovilja öfver dessa försök. Hans bref till kronprinsen i detta ämne är ett nytt bevis på hans grannlagenhet och hans aldrig svi-

kande vänskap och vi tro oss göra våra läsare ett nöje att meddela några ytterligare bevis på denna ömsesidiga förtrolighet [2]).

Emellertid skötos alla dessa ränker för ögonblicket i bakgrunden genom den allmänna uppståndelse som väcktes vid kongressen vid nyheten om Napoleons landstigning i Frankrike. Hvem undrar, om efter sådane föregåenden kronprinsen med en viss belåtenhet emottog denna tidning och de kort derefter inlöpande underrättelserna om det sätt, hvarpå han blifvit emottagen och ånyo erkänd af arméen och nationen. Han hade (som vi sett) aldrig önskat Napoleons fördrifvande ur Frankrike, och allraminst för att gifva rum åt bourbonerna. Han hade derföre knapt inhändigat dessa vigtiga nyheter, innan han med konungens tillåtelse sammankallade ett utomordentligt statsråd för att afgöra hvad uppförande Sverige borde iakttaga under de nya omständigheter som ingått. Carl XIII förklarade i statsrådet, att sedan Sverige bidragit att tillbakakasta fransmännen på andra sidan Rhen och uppfyllt alla de förbindelser, det iklädt sig genom sina fördrag med bundsförvandterna, han hade för afsigt att iakttaga *neutraliteten*, samt att han icke gjorde anspråk på att blanda sig i Frankrikes inre angelägenheter.

När svenska regeringen kort härefter emottog inbjudningen att biträda fördraget af den 25 Mars (1815), ålade man försigtigtvis grefve Löwenhielm att svara, det Sverige vore färdigt att erbjuda den nya koalitionen 20 à 30,000 man, men med uttryckligt vilkor 1) att erhålla del af de förbundnes bestämda afsigter med afseende på Frankrike, samt 2) att få veta, hvad understöd man kunde vänta för truppernes förplägning och underhåll, o. s. v. Så snart man tillfredsställt Sverige uti dessa begge punkter, skulle det gifva sitt biträde

---

[2]) Carl Johan till Alexander. Kiel d. 17 Dec. 1813, samt Alexander till Carl Johan Freiburg d. 22 Dec. 1813 (2 Jan. 1814). Bill. N:o 59 och 60.

till fördraget [3]), o. s. v. På detta sätt var regeringen mån om att undvika hufvudfrågan och draga ut på tiden med underhandlingarne i afbidan på händelserna.

Emellertid hade, såsom vi redan berättat, Sveriges ombud vid kongressen d. 10 April undertecknat den nämnde deklarationen [4]), hvilken i sjelfva verket förpligtade oss att deltaga i kriget mot Frankrike. Detta kunde omöjligen behaga kronprinsen. Ehvad man än må säga, så hade det fransyska folket eller åtminstone den ojemförligt största delen deraf skänkt sitt bifall till Napoleons återvändande, och ramlandet af bourbonernas tron utan motstånd hade lagt denna sanning i öppen dag. Då de förbundne förklarade sig emot Napoleon, oaktadt hela Frankrike ånyo slutit sig till honom, angrepo de sålunda äfven indirekt de rättigheter, i kraft af hvilka kronprinsen blifvit kallad till Sveriges tron. Hvem undrar då, om prinsen i hemlighet följde Napoleon med sina välönskningar, och om han i hans framgång såg ett nytt stöd för de folkvalda dynastierna. De erfarenheter han sedan ett år gjort rörande de vid några af Europas hof gängse tänkesätten emot honom och hans nya dynasti; intrigerna i Baden och Bayern; de i samma syftning upprepade anfallen förnämligast uti de tyska och fransyska tidningarne föranledde honom att uppmärksamt följa de väntade tilldragelserna vid kongressen i Wien [5]). Dessa förenade orsaker, och förnämligast faran att inveckla Sverige i ett nytt krig utan subsidier gjorde att kronprinsen ogillade grefve Löwen-

---

[3]) Med anledning af dessa regeringens föreskrifter inlemnade Löwenhielm d. 20 Maj en i enlighet dermed författad not till de fyra makterna. Härpå svarades (den 8 Juni), att inledningen till fördraget af d. 25 Mars tillräckligt förklarade makternas afsigter i förhållande till Frankrike, och hvad subsidierna angår förklarade lord Clancarthy (31 Maj), att han saknade fullmakt inlåta sig i andra underhandlingar derom än de redan afslutade.

[4]) Denna här åsyftade förklaring eller deklaration offentliggjordes icke förr än d. 12 Maj, emedan den underkastades oupphörliga öfverläggningar.

[5]) Jfr om allt detta straxt nedanföre.

hielm derföre att han undertecknat deklarationen af d. 12 Maj, såsom man ser af följande utdrag af en depesch [*]) från grefve von Engeström:

»Kungen har af eder underdåniga depesch af d. 10 April med förvåning sett edert beslut att i hans namn underteckna ett fördrag, åsyftande att inleda oss i krig emot Frankrike så länge det regeras af Napoleon eller någon af hans familj. Om ni verkställt detta beslut, har ni öfverskridit edra instruktioner som ålägga eder att taga *ad referendum* en hvar proposition af någon betydligare vigt. Men det finnes ingen, hvars beskaffenhet i detta afseende är mindre tvifvelaktig än en krigsförklaring, och ni är icke i okunnighet om, att det tillkommer konungen ensamt att utöfva denna rätt sedan han hört sitt statsråd».

»Frågan är nu om ett nytt krig, ty ni vet, min grefve, att fördraget i Paris icke ålägger Sverige någon ytterligare förbindelse, och de förbindelser det förut ingått upphörde vid afslutande af nämnde fördrag. Om konungen icke destomindre gillat att ni undertecknat deklarationen af d. 13 Mars, är det emedan det varit en glädje för H. M. att vid detta tillfälle afgifva ett nytt bevis på oföränderligheten af sina tänkesätt emot sina bundsförvandter. Dessa äro alltid desamma; men emedan H. M. icke kan ingå i en förbindelse, den han icke skulle vara i stånd att uppfylla, önskar han innan han inlåter sig i ett anfalls-förbund att lära känna vilkoren derför, isynnerhet de som röra anskaffandet af de medel, hvilka äro honom nödvändiga för att vara nyttig för sina bundsförvandter. Ni är icke i okunnighet om, min grefve, att Sverige har behof af subsidier för att sätta sin här på krigsfot och underhålla den under ett fälttåg. Våra bundsförvandter veta det också, och emellertid har man icke gjort er någon proposition i detta ämne. Att utan en bestämd försäkran om penningehjelp inlåta sig uti ett nytt anfallskrig, det skulle

[*]) Daterad Stockholm den 2 Maj 1815.

vara att äfventyra Sveriges välstånd och undergräfva dess finanser; denna betänklighet hade bort återhålla eder, och edra tänkesätt äro alltför fosterländska för att blottställa Sveriges välfärd genom en åtgärd, hvilken i öfrigt är fullkomligt stridande emot de pligter, edra instruktioner ålägga eder. *För öfrigt, min grefve, innehåller grundlagen bestämda föreskrifter huru konungen bör gå tillväga då han ser sig tvungen föra krig för att försvara nationens heder, och detta fördrag emellan konungen och nationen har icke gifvit de vid de fremmande hofven anställde sändebuden någon rätt att afsluta förbund ej heller att ikläda sig någon som helst förbindelse utan att hafva på förhand blifvit bemyndigade dertill genom en särskild instruktion. Konungen skall då se sig tvungen desavuera allt hvad ni undertecknat i strid med landets konstitution»* [1]).

Dessa åsigter och föreskrifter upprepades till en del ännu kraftigare och tydligare i tvenne nya skrifvelser, som afgingo till grefve Löwenhielm.

Emellertid var det steg, grefve Löwenhielm tillåtit sig, vågsamt och kunde leda till förvecklingar. Man öfverlade derom uti statsrådet i Stockholm. Man bemödade sig att se saken från alla sidor, och slutligen segrade den på högre politiska beräkningar grundade mening, att rikets yttre förhållanden ej tilläto att isolera Sverige genom ett förtidigt affall, hvarigenom det skulle blifva ett mål för hela koalitionens harm och förtrytelse. En *neutralitets-förklaring* var redan mycket, och allt hvad man kunde våga. En sådan utfärdades äfvenledes.

Kronprinsens sätt att betrakta kongressens beslut, i motsägelse med sina bundsförvandters, och hans vägran att biträda den mot Napoleon slungade bannlysningen, ledde helt naturligt sitt upphof från hans önskan att alltid erkänna och uppbära den grundsats som kallat honom till tronen. Att skilja sig från Alexander

---

[1]) Konceptet till denna depesch skrefs efter kronprinsens diktamen af herr d'Obsson. De med kursiv stil utmärkta orden som afsluta densamma äro ett tillägg af kronprinsens egen hand.

i en så ömtålig och vital fråga var redan oväntadt, och satte grefve Löwenhielm i mycket bryderi.

Emellertid höll denne minister god min, emedan han såg hela kongressen förenad emot Napoleon. Att under sådane förhållanden isolera sig skulle hafva varit oklokt, för att icke säga värre [8]). Han dolde alltså sin regerings vägran att bifalla hvad han åtgjort, närmade sig mer än någonsin Ryssland, samt begärde och erhöll af särskild gunst tillåtelse att följa kejsaren under fälttåget i Frankrike, hvilket som bekant slutade ganska hastigt genom det verldskunniga slaget vid Waterloo (d. 18 Juni 1815) och Napoleons afsägelse d. 22 samma månad.

En fråga af speciel vigt för Sverige, hvilken afgjordes vid kongressen i Wien ehuru det strängt taget icke tillhörde densamma att döma deröfver, var den som angick besittningen af *Svenska Pomern*. Vi påminna oss, att kronprinsen redan i Paris förklarat att han icke kunde erkänna Danmarks ovilkorliga rätt till Pomern, sedan danska hofvet genom dess presumtive arftagare såsom han påstod äggat norrmännen till uppror och derigenom hindrat honom att i enlighet med fördraget i Kiel inträda uti en fredlig besittning af Norge. Denna förklaring hade prinsen sedan ofta upprepat [9]), och sednast ålagt grefve Carl Löwenhielm att föra samma språk i Wien och tillkännagifva konungens afsigt att bibehålla Pomern för att genom dess afyttring hålla sig skadeslös för de kostnader, norska fälttåget förorsakat Sverige [10]). Preussen hade längesedan låtit förstå sin önskan att förvärfva denna provins, men det visste icke af hvem det skulle begära den, emedan Danmark påstod sig dertill

---

[8]) Löwenhielm sökte att rättfärdiga sitt uppförande genom en depesch, hvilken han den 6 Juni 1815 afsände till sitt hof.

[9]) Jfr not från baron Wetterstedt till grefve Metternich, Castlereagh, Nesselrode och Hardenberg, Paris i Maj 1814.

[10]) Bref från Carl Johan till grefve von Engeström, Fredrikshall d. 20 Oktober 1814.

ega rättigheter hvilka Sverige bestred, och under tiden fortfor landet att vara under Sveriges ego.

Emellertid hade Danmark äfven å sin sida icke varit overksamt. Fredrik VI hade sjelf begifvit sig till Wien för att genom de stora makternas bemedling utverka om icke Norges återaftrădande, åtminstone motsvarande ersättningar och isynnerhet Pomern, hvilket land vi vägrat afträda till honom [1]). Man påstår till och med, att hans resa påskyndats med anledning af ett rykte som spridt sig att han icke kunde vara rätt säker för besittningen af sina öfriga arfländer [2]).

Konungen af Danmark kunde räkna på Österrike. Hvad de öfriga hofven angår, hoppades han vinna dem genom att stämpla oss såsom ensamme upphofsmän till hans orättfärdiga plundring. De båda grefvarne Bernstorff äfvensom baron Rosencrantz voro honom följaktige i

---

[1]) Alexander hade på resan genom Polen (i Poulawy) fått underrättelse om detta Fredrik VI:s beslut, och angelägen att trygga kronprinsen för de följder som danska monarkens personliga närvaro vid Wien kunde låta befara, skref han genast ett ganska välkommet bref. (Bil. N:o 61).

[2]) Det talades verkligen vid kongressen i Wien (såsom något år tillförene) om att förstöra hela danska monarkien. Vid underrättelsen att Carl Johan förmått Alexander att låta Bennigsen inrycka i Holstein, skrifver Castlereagh till Wellington. London d. 7 Aug. 1814. — — »Bennigsens armé genom sin ställning och styrka berättigar oss till det bekymmer att den norska frågan torde tjena Ryssland och Sverige till förevändning att stycka Danmark. Det är för Preussen, Holland och Hannover af lika vigt att en rysk lyd-stat (dependence) icke der uppstår. Detta föremål tager min uppmärksamhet i det yttersta anspråk, icke blott med anledning af det ytterst hotande språk kronprinsen börjar föra mot Danmark oaktadt konungen enligt de allierade kommissariernes utsago gjort allt hvad på honom kan bero för att åvägabringa Norges afträdande, men äfven emedan jag hos kejsar Alexander förmärkte, innan hans afresa från England, en afgjord böjelse att uppträda fiendtligt emot Danmark».

I händelse denna delning gått för sig, troddes Sverige fått Seland, Ryssland Trondhiems stift, och äfven Preussen och England skulle icke blifvit lottlösa om de biträdt dessa förslager. Den bekante baron Stein låg inne i dessa planer för att få Pomern för godt köp.

egenskap af diplomatiska medhjelpare. Deras personliga kredit, understödd af deras suveräns närvaro, gjorde det lätt för dem att för sig vinna alla dem, som gerna sett att Norge gick oss ur händerna och som skreko emot Rysslands anspråk, och hvilken makts system vi följde. Den 19 November 1814 öfverlemnade de danska befullmäktige till de fem stora makterna (Frankrike deri inbegripet) en ganska skarp not, hvaruti de söka göra gällande sin rättighet icke allenast till svenska Pomern, utan derjemte till ytterligare skadeersättningar.

Denna angelägenhet kunde blifva svår, emedan det snart visade sig, att äfven England omfattat Danmarks sak, och ehuru England härutinnan synes hafva varit ledt förnämligast af hänseenden till oppositionen i parlamentet, hade det icke gillat vår nära anslutning till Ryssland.

Emellertid var det Österrike som nu liksom förut i första rummet tagit Danmarks sak om händer och föreslagit att tvinga Sverige att till det afträda Pomern. Det intresse, Österrike lade i dagen för Danmarks olyckor, ledde sitt ursprung från gamla politiska grundsatser och stärktes genom kejsar Frans' personliga vänskap för konungen af Danmark. De intima förhållanden, hvaruti grefve Bernstorff stod med furst Metternich, voro af gammal dato och tjenade i närvarande ögonblick kraftigt Danmarks afsigter.

Van att vid kongressen antaga rollen af medlare emellan de stora makterna och nästan af diktator i förhållande till de små, bedref lord Castlereagh denna fråga med all möjlig liflighet. Då han fann, att Sverige blifvit tillräckligt belönadt genom föreningen med Norge, ville han icke medgifva vår rätt att hållas skadeslösa för ett besvärligt krigs kostnader, dem vi måst underkasta oss för föreningen. Han ropade högt emot hvad han kallade Sveriges *hårdhet*, och förmenade att Sverige hunnit målet för alla sina önskningar, medan Danmark hade lidit tillräckligt [3]), ja han gick ända derhän att

[3]) Se apostill från grefve C. Löwenhielm, Wien d. 18 Februari 1815.

heder och sitt ord, och att de ur denna synpunkt utan tvifvel begge uti sitt hjerta frikänt konungen från all delaktighet uti prins Christians revolutions-företag. Men äfven om man medgifver konungens af Danmark oskuld, är det icke destomindre sannt, att Danmarks tronarfvinge, några medlemmar af den danska ministéren, alla i Norge anställde såväl civila som militära danska embetsmän samt en stor del af danska marinen på det mest allvarsamma sätt gjort sig brottslige i det de uppäggat till, och med väpnad hand understödt ett uppror emot Sverige och i det de satt sig emot deras egen suveräns befallningar. Men då detta är afgjordt, och då det på samma gång ligger i sakens natur, att man aldrig kan göra någon skilnad emellan suveränen och nationen då fråga är om ansvar för den enas eller andras handlingar i förhållande till utrikes makter, så följer att konungen af Danmark är Sverige ansvarig för följderna af upproret i Norge, som blifvit i hemlighet underblåst af hans egen tronarfvinge och en stor del utaf de danska embetsmännen. Jag har derpå i detalj uppgifvit vidden af Sveriges förluster såväl i folk som penningar med anledning af motståndet i Norge, och jag har ej förbigått någonting af hvad som kunde grunda Sveriges goda rätt. De engelska befullmäktige hafva emellertid beständigt upprepat sin önskan att Sverige gaf efter i denna punkt, med påstående att ett motsatt uppförande skulle skada det uti Europas tanke och isynnerhet skada H. K. H:s karakter».

»I allmänhet synes det (jag upprepar det) som England understödjer Danmarks anspråk, och jag förutser stora svårigheter att undvika de befarade följderne deraf. Allt beror på det stöd Ryssland kommer att gifva Sveriges rättvisa sak» [6]).

Wien

[6]) Denna framställning innehåller ungefär detsamma som ett af von Engeström i början af Februari (1815) uppsatt och till Löwenhielm insändt betänkande, och hvilket denne senare inlemnade till de fyra makternas befullmäktige.

Wien den 27 Februari 1815.

— — — »Den 19 hade jag äran samtala med kejsar Alexander med anledning af hvad hertigen af Wellington sagt mig uti konferensen af den 17. Kejsaren tillstod för mig, att det var längesedan man besvärade honom med framställningar i detta ämne, och uttryckte i allmänna ordalag och åsyftande att stödja hertigens af Wellington tanke, att det vore önskligt att man icke kunde förebrå Sverige att fela i rättvisa emot Danmark». — —

»Med den erfarenhet jag sålunda eger om det sätt hvarpå denna fråga här blifvit betraktad af lord Castlereagh och af kejsar Alexander sjelf, har jag tyckt att man icke borde låta tro att Sverige icke ville på något vilkor afstå ifrån besittningen af Pomern, och jag har till och med trott mig derutinnan ega stöd af andan uti mina instruktioner. Hvad Preussen och Österrike beträffar, så äro de i alla afseenden stämda till förmån för Danmark. Kejsar Alexander har till och med under ett ögonblicks förtroligt samtal samt under tysthetslöfte sagt mig, att det är Österrike som uppmuntrat Danmark att vidmakthålla upproret i Norge[1]) i hopp att kunna med tiden återbringa detta land under danska väldet, och att det är derföre att kronprinsen genom sin vishet och sin liberalitet omintetgjort denna intrig som Österrike anser sig förbundet att för närvarande hjelpa Danmark att åtminstone komma i åtnjutande af den skadeersättning, hvilken erbjöds det i utbyte emot ett fredligt afträdande

[1]) Österrikiske generalen Koller, som i September 1814 skickades till Petersburg för att inbjuda kejsar Alexander att komma till Wien, sade till grefve Löwenhielms brorson på hofvet och så att han kunde höras af alla, att det fägnade honom att se angelägenheterna i Norge slutade, men att Ryssland i denna sak gjort sig skyldigt till en af de mest skriande orättvisor emot Danmark och detta för att öfverskyla och godtgöra en lika motbjudande orättvisa då det ryckte Finland ifrån Sverige.

af Norge. Preussen åter tänker endast på att genom hertigdömet Lauenburgs afträdande till konungen af Danmark i utbyte förvärfva svenska Pomern, hvilket det så länge eftersträfvat».

Emellertid fortfor lord Wellington att ansätta de andra makterna att fatta ett önskadt beslut i saken. Naturligtvis sökte man att med sig förena Ryssland. Ett förslag till not, åsyftande att genom maktspråk förmå oss afträda Pomern, var uppsatt och färdigt att öfverlemnas till grefve Löwenhielm i de fem stora makternas namn [8]). Redan hade detta not-förslag blifvit gilladt och undertecknadt af de fyra makterna, och man belägrade från alla håll kejsar Alexander för att bestämma honom att dermed förena sin underskrift. Han motstod länge, och emottog (d. 30 Mars) grefve Löwenhielm för att med honom rådgöra om ifrågavarande not och hvad dermed egde sammanhang, innan han fattade något beslut. Man finner lätt af huru stor vigt det var för oss att omintetgöra en tvångs-åtgärd, den våra mäktigaste bundsförvandter England och Ryssland åsyftade emot oss, och att undvika en not, hvilken icke allenast gick ut på att tvinga oss afträda Pomern, utan äfven bestred oss de rättigheter vi sökt göra gällande för att bibehålla det.

För att besvärja denna storm tager grefve Löwenhielm kejsar Alexanders stöd i anspråk. Han yrkar först på erkännandet af den grundsatsen, att Sverige bör hållas skadeslöst för kostnaderne under norska kriget, och förklarar att sedan denna grundsats blifvit erkänd, Sverige skall afträda Pomern och bedja kejsaren vara dess skiljedomare uti en angelägenhet, hvars afgörande han på förhand helt och hållet öfverlemnade åt H. K. M:s förgodtfinnande [9]).

---

[8]) Detta förslag till not tillika med makternas anmärkningar öfver grefve Löwenhielms betänkande förefinnes i afskrift i S. S.

[9]) Kronprinsen gillade denna grefve Löwenhielms åtgärd och den öfverensstämde med hvad H. K. H. redan yttrat i enskild skrifvelse till kejsaren. Bil. N:o 62.

Alexander, som förstod att uppskatta denna till-försigt, svarade: »Jag är ganska förbunden för edert förtroende. Jag känner kronprinsens vänskap för mig, men jag tviflar på att Danmark antager mig till skiljesman. Konungen af Danmark belägrar mig alla timmar af dagen tillika med de andra makterna för att förmå mig underteckna den ifrågavarande noten».

Emellertid kunde grefve Löwenhielm med hågkomst af hvad Alexander några veckor förut sagt honom rörande sina verkliga afsigter med lugn öfverlemna saken åt hans afgörande; men då kejsaren lät undfalla sig några ord om de andra fyra stormakterna, och särskildt nämnde Frankrike, hvars välvilja vi icke borde försmå [10]) o. s. v., invände Löwenhielm att han icke insåg, med hvad rätt

---

[10]) Detta ämne hade förut varit å bane under ett samtal (d. 1 Mars) mellan Löwenhielm och Alexander. Kejsaren började med att uttrycka sina uppriktiga och välvilliga tänkesätt och afsigter emot kronprinsen och Sverige särskildt uti förevarande fråga. »Ni kan vara säker», sade han till L., »att man aldrig skall lyckas förmå mig att röra jag säger icke en soldat, utan till och med icke en enda pipare ur fläcken för att låta Sverige förlora Pomern. Jag tror icke heller, att Preussen eller England skola göra någon rörelse i detta syftemål, och jag har svårt föreställa mig att England skulle förklara eder krig för att tvinga eder dertill».

Då Löwenhielm derpå anmärkte, hurusom England egde i sina händer en pant uti den million pund sterling det lofvat betala i skadeersättning för Guadeloupe, återtog kejsaren: »Man måste tala äfven om detta ämne med lord Wellington. Jag skall äfven sondera furst Hardenberg för att se hvad som är att göra. Ni vet att jag med Preussen är mera obesvärad; men man måste äfven tala derom med Frankrike. På hvad punkt står ni med Talleyrand?»

»Hvarken bra eller illa, sire», svarade Löwenhielm. »De fransyska befullmäktige hafva alltid sagt mig, att Frankrike skulle vilja förbinda sig med Sverige såsom fordom. Men dessa smekningar hafva alla varit förgäfves, och jag har till och med trott att det ej var mödan värdt skryta dermed inför E. M.»

Alexander delade icke denna åsigt, hvadan Löwenhielm lofvade att meddela Talleyrand det betänkande rörande pomerska frågan, han inlemnat till de öfriga stormakternas ombud. (Se Löwenhielms depesch af d. 1 Mars 1815).

Frankrike kunde fordra att blanda sig i frågan om Pomern.

»I egenskap af stormakt», inföll kejsaren.

»Detta är en rättstitel, sire, som jag icke erkänner», svarade Löwenhielm. »Långt ifrån mig att vilja ett ögonblick tänka på bourbonernas närvarande olycka; men äfven om Frankrike vore lika mäktigt som det nu är det föga, äfven om det stode på höjden af sin ära, skulle jag icke antaga dess rätt att blanda sig i våra angelägenheter, då intet fördrag, ingen enskild handling dertill kallar det. Principen att medgifva hvad man kallar *»stormakterna»* att intervenera uti de andras angelägenheter under den enda rättstiteln af stormakter är en dålig princip uti folkrätten, den jag formligt jäfvar. Om England, Preussen och Österrike, men isynnerhet om E. K. M. sjelf, till följe af de fördrag som blifvit afslutne med Sverige vid tillfället af Norges förening och med Danmark omedelbart efter fördraget i Kiel, om dessa makter, säger jag, vilja intervenera och erbjuda sina goda tjenster, så hafva de dertill, sire, obestridlig rätt; men icke skall någon annan makt kunna kallas att blanda sig deruti, likasom jag aldrig sysselsatt mig med Saxens och Polens angelägenheter. Pomerska frågan är för öfrigt alldeles icke någon sådan som tillhör kongressen, alldenstund denna ej har något annat mål än att förfullständiga fördraget i Kiel. Frankrike kan således icke ur någon synpunkt tillåtas underteckna en not som har afseende på dessa angelägenheter».

Kejsaren syntes icke hafva någonting att invända emot dessa åsigter. Han beklagade sig beständigt öfver de andra makternas enträgenhet, besynnerligen England som isynnerhet ifrigt pådref denna åtgärd till förmån för Danmark. Han gick till och med ända derhän att säga, att oaktadt sin vänskap för Sverige han icke kunde gå ända derhän att göra sig till ovän med England isynnerhet uti ett ögonblick då han egde det största behof af dess välvilja. »Ni ser emellertid», sade han, »att jag på bästa sätt motstår de uppfordringar man gör

mig för att förena mig med de andra makterna emot eder, och man skyller mig för partiskhet för eder. Det är en förebråelse, som jag alltid ville förtjena. Det är också derföre jag velat meddela eder förslaget till noten innan den undertecknades. För närvarande vill jag anbefalla grefve Capo d'Istria att öfverlägga med eder om denna angelägenhet och med eder öfverenskomma om en bättre utväg att nå målet»[1]).

Om aftonen samma dag (d. 30 Mars) begaf sig grefve Capo d'Istria till Löwenhielm för att med honom underhandla, ooh följande dagen (d. 31) öfverlemnade Löwenhielm för att så vidt möjligt förekomma allt missförstånd till honom en promemoria, hvaruti han framkastade sina idéer om det ifrågavarande not-förslaget. Dessa underhandlingar underlättades genom den personliga kredit hvaraf grefve Löwenhielm var i åtnjutande hos kejsaren, förlamade makternas ansträngningar och gjorde att vi gingo segrande ur striden. Gången och resultatet af dessa underhandlingar befinnas antecknade af grefve Löwenhielm uti hans depesch från Wien af d. 27 April 1815. Vi meddela derur följande utdrag:

— — — »E. K. H. har utan tvifvel af mina ödmjuka föregående täckts se hvilka ansträngningar man gjort sig särdeles å Englands sida för att bestämma makterna att förena sig om den not, hvartill jag haft äran insända det då uppgjorda förslaget. Sedan dess har jag oupphörligt haft att kämpa emot denna genom Danmark uppväckta förening af illvilja, hvilken den engelska ministèren trott sig böra låna sitt stöd. Det är till och med icke längre än tvenne dagar sedan lord Clancarthy ytterligare begifvit sig till kejsar Alexander för att utverka hans sanktion af den oftanämnde noten, hvarförutan man vet att den icke skulle hafva erhållit Preussens, hvilken makt aldrig och uti ingen fråga aflägsnar sig från kejsarens syften. Detta anfall var så skickligt kombineradt, att de ryska statsministrarne samt-

[1]) Depesch från grefve Löwenhielm, Wien d. 31 Mars 1815.

lige voro af den meningen att underteckna noten, och det är endast förmedelst kejsarens vänskap och mina ifriga framställningar hos H. M. som jag lyckats aflägsna detta mått och steg. Men detta resultat har jag icke kunnat vinna med mindre jag satte kejsaren i tillfälle att säga till dem som från alla kanter bestormade honom, det en vänlig uppgörelse emellan Sverige och Danmark var icke allenast att föredraga utan till och med sannolik, i fall man ville lemna oss tid att blifva ense». — —

»E. K. H. känner det förslag som blifvit framställdt af furst Hardenberg att återförvisa ifrågavarande underhandling till den allmänna freden. Jag har aldrig trott, att hvarken Danmark eller England kunde godkänna detta förslag, och mycket säkert kunde det icke ur någon synpunkt vara angenämt för Sverige. Furst Hardenberg har ej heller kunnat misstaga sig till den grad att äfven tänka annorlunda. Det låg då i öppen dag, att hans syfte var att genom sakens fördröjande skrämma Sverige och Danmark för att såmedelst få bättre köp».

»Denna list som bedrog ingen skulle icke väckt min uppmärksamhet, ifall den icke satt Danmark i tillfälle att ännu ytterligare kasta sig i armarna på England och vädja till dess hjelp genom någon officiel åtgärd, hvilken skulle blifvit ett nytt tvångsmedel för engelska ministèren (enligt dess sätt att bedöma grundfrågan) att uttala sig emot Sverige. Det är till och med sannolikt, att konungen af Danmark med hvilken kansleren Hardenberg redan d. 23 talat derom, icke skulle hafva underlåtit beklaga sig deröfver för de engelska plenipotentiärerna. Men emedan jag icke är okunnig om, att dessas fullmakter äro alltför inskränkta för att tillåta dem någon som helst åtgärd hvilken icke är dem föreskrifven och att de följaktligen måste begära instruktioner af sin regering, har jag funnit att det under den mellantid af 3 à 4 veckor de behöfde för att emottaga dem var af vigt att drifva underhandlingen till slut med skydd och biträde af kejsar Alexander,

hvilken vid detta tillfälle liksom vid alla andra gifver Sverige och E. K. H. upprepade bevis på sin trofasta tillgifvenhet».

»För öfrigt täckes E. K. H. erinra sig, att kejsaren uti mitt sista företräde betygade mig sin önskan att se denna angelägenhet snart slutad samt att jag dertill räckte händerna så mycket det kunde bero på mig».

»En betänklighet af ännu större vigt än den som tillhör frågans finansiella sida är den som rör statens och E. K. H:s höga persons värdighet, hvilken numera icke tillåter lägga å sido anspråk hvilka blifvit så högtidligt framlagde».

»Mitt första syftemål har derföre varit att söka erhålla ett formligt erkännande af våra rättigheter, ett erkännande som uppenbart medgifves samma stund Preussen och Danmark underhandla med oss rörande grunden för de begärda skadeersättningarne. Från denna stund förlorar England sjelf rättigheten att uppträda som Danmarks sakförare, och denna anledning till oredor hvilken skulle hafva kunnat fört med sig ganska obehagliga förvecklingar för Sverige och för E. K. H., befinner sig fullkomligt urvägenröjd». — —

»Här finnas många som icke allenast röja förtrytelse öfver att se Sverige gå segrande ur denna strid, utan hvilka jemväl icke skulle tycka illa om att på denna grund uppväcka fiendskap emellan Sverige å ena sidan samt England och Danmark å den andra, en fiendskap hvilken kunde tvinga E. K. H. att förblifva overksam uti den stora europeiska frågan och dymedelst blottställa sig för att framställas såsom en hemlig vän till Napoleon. De som så tänka äro isynnerhet samma personer som ingifvit kanslern idéen att på obestämd tid undanskjuta frågan om Pomerns förvärfvande under förevändning af penningbrist, och hvilka för öfrigt ganska väl känna, att om Sverige utan att deltaga i förestående krig vore nog oklokt att lemna denna fråga oafgjord ända till den instundande freden, så skulle man just vid denna samma fred samt genom de anordningar

som deraf skulle blifva en följd finna en utväg att föreskrifva det lagar».

»Den allmänna sinnesstämningen har till den grad varit emot Sverige uti den pomerska frågan, att furst Hardenberg med mycken sanning sagt till herr Dehn med anledning af den framgång hvarmed jag haft lyckan tillbakahålla den föreslagna noten: »Grefve Löwenhielm bör vara så mycket mera nöjd som han haft emot sig icke allenast de makters ministrar hvilka redan undertecknat noten, utan till och med de ryska ministrarne trots deras suveräns tänkesätt»».

»Jag slutar denna ödmjuka depesch med att ånyo försäkra E. K. H., att om framgången svarar emot vårt hopp vid detta tillfälle ha vi derföre uteslutande att tacka kejsar Alexander, och min enda förtjenst har varit att taga hans biträde i anspråk».

Efter flera förslag och motförslag som vexlades uti de underhandlingar som öppnades med grefve Löwenhielm under kejsar Alexanders bemedling, mötte man hvarandra slutligen genom ömsesidiga eftergifter. Då Löwenhielm härunder yttrade sin förmodan, att kronprinsen i anledning af norska fälttågets oparäknade kostnader med nöje skulle se om kejsaren kunde befria oss från det i Åbo tagna rubel-lånet, svarade Alexander med största välvillighet: »*Om ni tror att dess afskrifvande kan vara kronprinsen behagligt, skall jag med nöje egna honom detta vedermäle af min personliga vänskap*».

Det skedde verkligen, och dessa 1,500,000 rubel blefvo afskrifne. Var nu kejsarens mening att denna skänk gällde kronan Sverige eller kronprinsen personligen? Grefve Löwenhielm var öfvertygad, att afskrifningen var en personlig vänskapsgärd åt kronprinsen, och så blef den slutligen ansedd. Denna slutledning var så mycket mera berättigad, som ordställningen i den paragraf af Åbo-traktaten som handlade om lånet, innehåller att det beviljades för att gifva kronprinsen ett vedermäle af kejsarens välvilja. Kronprinsens erkänsla

mot kejsaren uttrycktes i hans bref af den *6 Juli 1815 från Stockholm* [2]).

Emellertid underlättades underhandlingarne ansenligt genom kejsarens omsorg. Sverige hade redan betydligt nedsatt sina första anspråk, och Danmark beslöt sig för att emottaga af Preussen hertigdömet Lauenburg i stället för Pomern [3]). Till följe häraf afslöts d. 4 Juni 1815 ett fördrag emellan Danmark och Preussen, hvarigenom denna sistnämnda makt förband sig att tillfredsställa Sveriges anspråk på ersättning i penningeväg af Danmark. När Preussen iklädt sig dessa förbindelser, afslöts d. 7 Juni 1815 mellan Preussen och Sverige fördraget i Wien, hvilket i korthet innehåller följande bestämmelser:

Konungen af Sverige afträder för sig och sina efterkommande på tronen enligt arfföljds-ordningen af d. 26 September 1810 till konungen af Preussen och hans efterträdare hertigdömet Pomern och furstendömet Rügen med alla dess tillhörigheter (art. I).

Konungen af Sverige öfverlemnar till konungen af Preussen jemte Stralsunds fästning och de öfriga befästade punkterna allt dithörande artilleri och krigs-effekter samt dessutom 200 kanoner och 6 kanonslupar (art. II).

---

[2]) Bil. N:o 63.

[3]) Då Sverige biföll att afträda Pomern, begärde det endast 4 millioner R:dr samt att blifva befriadt från förbindelsen att betala Danmark de 600,000 R:dr som återstod af den million det hade lofvat. Hvad som underlättade afslutandet med Preussen som förvärfvat Danmarks rättigheter till Pomern var ostridigt kejsar Alexanders afstående ifrån den skuld af 1,500,000 Rubel Sverige åtagit sig i Åbo, och i följd af denna uppgörelse skulle Preussen betala oss endast 3,500,000 R:dr. De fördelar vi hemtade af denna uppgörelse, voro således följande:

a) 3,500,000 R:dr preuss. kurant, d. v. s. i Sv. Banko	4,800,000.
b) afståendet ifrån den summa, Sverige ännu var skyldigt Danmark	600,000.
c) afträdandet af den i Åbo gjorda skulden . . .	716,000.
Summa	6,116,000.

Konungen af Preussen öfvertager den pomerska kammaren vidhäftande statsskulden med undantag af de skulder som förut blifvit förvandlade i svenska skulder med svenska ständernas bifall (art. III).

De af konungen af Sverige stiftade donationer eller domäner bestigande sig till en årlig afkomst af 43,000 R:dr pom. kurant skola återställas till konungen af Preussen, och konungen af Sverige skall hålla donatärerna skadeslösa. De öfriga domänerna skola öfverlemnas till konungen af Preussen uti det skick, hvaruti de nu befinna sig (art. IV).

Konungen af Preussen betalar till konungen af Sverige för afträdandet af Pomern och ön Rügen en summa af tre och en half million R:dr preuss. kurant. Såväl terminerna som de öfriga vilkoren för betalningen skola ordnas genom kommissarier[1]) (art. V).

Konungen af Preussen försäkrar innevånarne i Pomern och på ön Rügen om deras rättigheter, friheter och privilegier sådane de blifvit fastställde åren 1810 och 1811 (art. VIII).

Han förbinder sig att bibehålla uti deras närvarande skick fromma stiftelser och universitetet i Greifswald (art. IX).

Han skall bibehålla Englands handel uti de prerogativer, som blifvit den beviljade genom fördraget i Stockholm af d. 3 Mars 1813 och bekräftade uti fördraget i Kiel af d. 14 Januari 1814 (art. X).

Handelsförbindelserna emellan konungens af Sverige och Norge stater å ena sidan samt hertigdömet Pomern och furstendömet Rügen å den andra skola i 25 år fortgå uti samma skick, hvaruti de nu befinna sig (art. XI).

Artiklarne XII—XVI afse enskilda personers skulder, utflyttnings-friheten, utlemnandet af arkiverna, embetsmännens bibehållande och postföringen, m. m.

Genom XVII artikeln öfverenskommer man att erbjuda kejsaren af Ryssland och konungen af England att

[1]) Dehn fick uppdrag att underhandla och afsluta allt som hade afseende på denna afdelning af fördraget.

biträda de i förevarande fördrag förekommande bestämmelser jemte Sveriges och Danmarks fördraget bifogade ömsesidiga förklaringar.

Fördraget åtföljes 1:o) af en förklaring af furst Rasumoffsky af innehåll, att detsamma blifvit afslutadt under kejsarens af Ryssland bemedling, samt 2:o) af tvenne separat-artiklar som upptaga de förklaringar, hvarom fråga är i art. XVII.

Det återstår nu att nämna ett par ord om några emot Sveriges nya dynasti riktade intriger till förmån för *gustavianska konungafamiljen*, hvilka gjorde ett visst uppseende vid kongressen i Wien och visa hvad man hade i sinnet emot Carl Johan. Men dessförinnan vilja vi meddela några drag till belysning af ämnet och angifva tänkesätten vid några af Europas hof rörande vissa ställningar och förhållanden i Norden.

Den 27 Maj skrifver grefve De la Gardie från London, att prins Paul af Würtemberg[5]) till honom yttrat: »*Oaktadt allt hvad man må säga om Sveriges förbindelser till er kronprins, om f. d. konungens galenskap och den tacksamhet de allierade äro Carl Johan skyldige m. m., kan ni vara säker på att han icke skall bibehålla sig i Sverige. Ryssland, Bayern, Frankrike och sjelfva engelska regeringen beskydda f. d. konungens son, och jag håller vad att kronprinsen till slutet skall blifva tvungen att gifva vika. Han har många fiender, och suveränerna skola lika litet förlåta honom att icke tillhöra en furstlig linie och att icke hafva med de andra tågat på Paris*».

Samma dag bevistade grefve De la Gardie[6]) en bal hos milady Cambden, och hvarest han äfven råkade

---

[5]) Prins Paul af Würtemberg, bror till den regerande konungen, var gift med storfurstinnan Cathrina, Alexanders syster, och troddes uttrycka de tänkesätt som hon hyllade. Denna för sitt förstånd och karakter utmärkta furstinna hade mycket inflytande på kejsar Alexander. Napoleon sade om henne: »*c'est la duchesse d'Angoulême des czars*».

[6]) Se depesch från grefve De la Gardie till kronprinsen, London d. 27 Maj 1814.

prinsen-regenten. Sedan denne yttrat sin tillfredsställelse öfver den nyhet som ingått angående revolutionen i Spanien till följe hvaraf »*cortes blifvit bortjagade och konung Ferdinand VII återinsatt uti alla sina rättigheter*», talade han om kejsarens af Ryssland och konungens af Preussen förestående ankomst och yttrade dervid: »Jag är ledsen att icke på samma gång få nöjet se tyske kejsaren, men han har gifvit mig så goda skäl till sitt uteblifvande, att jag ej kan annat än gilla dem. Han har tillskrifvit mig ett bref, hvaruti han betygar mig sin ledsnad att icke kunna komma hit; »men», tillägger han, »det är alldeles nödvändigt att jag så snart som möjligt återvänder till Wien och derifrån fortsätter resan till Italien för att kassera senaten och de konstitutionella former som der befinna sig; *det är nödvändigt att allt återinträder uti den gamla sakernas ordning, och det blir först då som man skall kunna säga, att revolutionens hydra blifvit förintad*» [¹]).

Några månader sednare (eller d. 24 Juli 1814) skrifver grefve De la Gardie från Paris:

»Jag har i dag haft ett samtal med grefve de Blacas angående kronprinsen. Jag hade ofta bemärkt, att bourbonerna misstänkte honom att nära tillgifvenhet för Napoleon och hat emot dem. Gustaf Adolfs olyckor hade lemnat ett djupt intryck i Ludvig XVIII:s sinne och isynnerhet hos hertiginnan af Angoulême. De betraktade dessa olyckor såsom oförtjenta, och kunde icke lida, att en annan dynasti innehade Sveriges tron på en tid då i hela det öfriga Europa allt återgått till de gamla förhållandena. Blacas sade: »Men har då icke

---

¹) Prinsen-regenten var i hög grad bourbonskt sinnad och delade äfven denna familjs sympatier för Gustavianska dynastien. Af fru de Staëls bref till kronprinsen från London finner man äfven prinsen-regentens föga vänliga tänkesätt för Carl Johan. Man jemföre vidare grefve Liewens depesch till Nesselrode (London d. 14 (26) Jan. 1814), hvaruti han yrkar på Napoleons afdankning och den gamla ordningens återinförande. (Se Castlereaghs mem. and corresp.)

den unga prins Gustaf anhängare i Sverige? 1809 fanns det åtminstone ett parti som arbetade för honom. Det synes mig som det icke skulle behöfvas mycket för att åstadkomma en rörelse till hans förmån. Man säger oss att hans parti tillväxer, samt att makterna som komma att förenas vid kongressen skola upphöja sin röst för honom».

Slutligen har man äfven i den omständigheten, att kejsar Alexander år 1814 på drottning Fredrikas begäran åtog sig förmynderskapet öfver hennes barn, velat se ett stöd för den åsigten, att kejsaren skulle åtminstone i hemlighet understödja den med honom nära befryndade f. d. kungliga familjens i Sverige anspråk; men huru litet någon dylik biafsigt härvid ingick i Alexanders tanke, derom vittnar bland annat den skrifvelse till kronprinsen [8]), hvari han ger honom del af detta förfogande.

I sammanhang med dessa antipatier och rörelser vid hofven stodo de bemödanden man gjorde sig att genom *pressen* förvilla allmänna meningen i Europa rörande såväl kronprinsens person och den i Sverige herrskande sinnesstämningen emot honom, som de fremmande suveränernas uppfattning af förhållandena i Norden. Man ville öfvertyga Europa, att svenskarne med obehag sågo Wasarnes spira öfvergå i händerna på en prins utan förfäder, och hvad som var förvånande, det var den lättsinnighet hvarmed man i Tyskland redan syntes hafva glömt de tjenster, prinsen gjort Europas frihet. Alla dessa hätska anfall [9]) ledde sitt ursprung dels ifrån

---

[8]) Bil. N:o 64.

[9]) Vi hafva redan sett, att och på hvilka grunder franska tidningsskrifvarne tillätos ostraffadt skymfa kronprinsen och Sverige. Bland de i Tyskland utkommande tidningar som upptogo artiklar i samma syftning utmärkte sig isynnerhet den i Nürnberg utgifne: *Korrespondent von und für Deutschland.* »Tidningarne i Frankrike och England innehålla de mest besynnerliga rykten från Stockholm. Stundom heter det att der varit uppror, i följd hvaraf general Adlercreutz blifvit landsförvisad, och att gardena äro fiendtligt stämde, o. s. v. Det vill synas som ryska kabi-

en fanatisk sekt som var förbittrad emot de stora makterna och namneligen emot kejsar Alexander hvars system kronprinsen följde alltsedan 1812, dels ifrån några gamla hof hvilka af afundsjuka eller politisk sentimentalitet gerna ville stämpla som revolutionärt allt som inträdt i stället för de gamla konunga-slägterna. Det var förnämligast i Bayern hvarest dessa produkter hopsmiddes, och det var också dit Gustavernas slägtingar äfvensom deras hemliga eller öppna anhängare tagit sin tillflykt. Konungen af Bayern hade för afsigt att uppfostra prins Gustaf gemensamt med sin son prins Max som var af lika ålder; men den senares oväntade frånfälle omintetgjorde detta beslut. Det var emellertid från Bayern och Baden som de Gustavianska sympatierna visade sin verksamhet genom utspridande af alla dessa försåtliga rykten, hvilka genom uppkok på några eländiga intriger eller något dumt sladder i Stockholm skulle bereda insteg åt deras chimeriska anslag.

Under en sådan tänkesättens riktning vid hofven och hos några kaster i Europa ansågs tidpunkten inne för att återupptaga tråden af de ränker, hvarmedelst f. d. konungen af Sverige, *Gustaf Adolf*, 1810 och 1811 så ifrigt bemödat sig att återförskaffa tronen åt sin son. I November månad 1814 lät han till de stora makternas plenipotentiärer vid kongressen öfverlemna en deklaration [10]) af följande innehåll:

»Stark genom mina rättigheter äfvensom genom de dyra pligter hvilka blifvit mig ålagde, har jag alltid varit lika stolt att iakttaga de förstnämnde som samvetsgrann i uppfyllandet af de senare. Efter att hafva varit ett offer för 1809 års revolution, hvaruti svenska nationen trodde sig böra uppoffra sin konung för sina po-

---

nettet intresserar sig för den unge Gustaf, hvilket man tyckes kunna sluta af allt hvad vi sett i tidningarne sedan nästlidne Oktober månad». (De la Gardie).

[10]) Vi böra nämna, att Gustaf Adolf redan i Maj 1814 från Frankfurt utfärdat en förklaring, hvilken skulle bevisa att han ingen del hade i de förslager man bragte å bane för hans son.

litiska intressen, var min afsägelse-akt en följd deraf. Såsom fånge har jag med egen hand skrifvit och undertecknat den, med förklaring att den var frivillig; men i anseende till denna sakernas ställning gör jag mig för närvarande till en pligt att upprepa denna förklaring. Ur stånd att någonsin uppgifva mina rättigheter, har jag aldrig låtit tvinga mitt samvete att underteckna en handling, som är stridande emot mina grundsatser och mitt tänkesätt».

»Jag förklarar jemväl, att jag aldrig i min sons namn abdikerat, hvilket ryktet dock har velat föregifva. Jag egde dertill ingen rättighet; alltså skulle jag icke kunnat så handla utan att vanhedra mig. Men jag hoppas, att min son Gustaf när han blir myndig skall förstå att uttala sig på ett sätt värdigt honom, hans far och svenska nationen, hvilken uteslutit honom från Sveriges tron».

Denna förklaring hade den olyckan att inlemnas på en tid, då suveränerne och deras ministrar voro som allvarsammast upptagne med delningen af Europas byte. För Gustaf Adolf intresserade sig ingen; för hans son deremot kände legitimiteten ett varmt intresse och trodde icke den nya svenska dynastien hafva slagit nog djupa rötter inom landet för att ej omsider nödgas vika för en växande inre och yttre påtryckning. Man var öfvertygad, att då Carl Johan ej kunde ens räkna på ett odeladt stöd inom det svaga Sverige med sina inre söndringar, skulle en utländsk demonstration, i förbindelse med det gustavianska partiets verksamhet inom landet, snart föranleda en omstörtning, som aristokratien i Sverige och de gamla hofven i Europa skulle helsa med en lika glädje.

Men Carl Johan, som kände hvarmed tiden gick hafvande, hade i god tid tagit sina mått och steg derefter. De makter hvilka han i farans stund tjenat, och hvilka garanterat det nya skandinaviska statsskicket, funno Gustaf Adolfs deklaration omöjlig att upptaga, och hvad tankar och känslor man än kunde hysa, blef

beslutet, att den skulle läggas å sido. Dermed var väl saken *officielt* afböjd, men icke derföre öfvergifven.

För att godtgöra denna första missräkning och i hvad fall som helst söka bereda en existens åt prins Gustaf ansatte drottning Fredrika och hennes syster kejsarinnan af Ryssland kejsar Alexander att tänka på anskaffandet af ett lämpligt etablissement för sin myndling prins Gustaf. F. d. drottningen såg väl bättre än Gustaf Adolf alla de hinder som reste sig emot prins Gustafs återinsättande i Sverige; med hjertats förtjenst förenade hon undergifvenheten och hade under kejsar Alexanders vistande i Carlsruhe fått en riktig uppfattning af förhållandena. Man hade såsom indemnitet åt hennes son föreslagit Krakau (en stad som då utgjorde föremål för de stora makternas tvister och samfälda åtrå, och som slutade med att upprättas till republik); men denna idé behagade icke Alexander. Han skulle hafva föredragit något litet furstendöme i Tyskland. Då han anförtrodde grefve Löwenhielm alla dessa förslager, förklarade han ganska lojalt, att han icke skulle fatta något beslut i detta afseende utan att förut hafva rådfrågat Sverige och erhållit dess bifall [1]).

Emellertid blef intet beslut i detta afseende fattadt; men deremot förmärktes allt fortfarande starka bemödenden att bearbeta den allmänna sinnesstämningen vid kongressen emot kronprinsen, och detta gick slutligen så långt, att man i vissa diplomatiska kretsar slog vad, »*att Bernadotte och Murat skulle inom 6 månader vara afsatte från deras värdighet*» [2]). Fråga var verkligen väckt att åstadkomma en kollektiv förklaring af de stora makterna, hvilken skulle afgöra saken med Sverige på sätt man beslutit göra med Neapel [3]).

Försöket

[1]) Depesch från grefve Löwenhielm, Wien d. 30 November 1814.

[2]) Grefve Löwenhielms depescher. Uppgiften lästes till och med i tyska tidningar.

[3]) Frankrike och Spanien hade i detta ändamål öfverenskommit om en gemensam not hvaruti säges: »*que pour déposseder Murat sans avoir besoin d'entamer une nouvelle guerre il suffirait d'une*

Försöket inleddes på följande sätt. Gustaf Adolfs förutnämnde deklaration anförtroddes åt den bekanta engelska kommodoren Sidney Smith, Bonapartes lycklige motståndare vid S:t Jean d'Acre, Gustaf III:s följeslagare i finska kriget, en besynnerlig och romanesk karakter [4]), och som ansågs ega för Gustaverne den chevalereska hängifvenhet som forna minnen och närvarande olyckor borde ingifva.

Hans oroliga verksamhet hade fört honom till Wien med två stora föremål för sin närvaro vid kongressen, nemligen en expedition mot Barbareskerne och en restauration af den gustavianska dynastien i Sverige. För dessa syften sparade han ingen möda och, gynnad, som han trodde sig vara af prinsen-regenten och lord Liverpool [5]), ansåg han sig böra blifva hörd för det ridderliga i sitt företag.

Försedd med Gustaf Adolfs deklaration inställer han sig hos kejsar Alexander för att i de bevekligaste ordalag åkalla kejsarens deltagande för en ung och oskyldig prins som genom blodsband och lidna olyckor för-

---

déclaration du congrès en corps; que si le congrès s'y refusait S. M. très-chretienne de concert avec ses alliés particuliers saurait arracher à un intrus une couronne à laquelle il n'a aucun droit».

Murat föll omsider för sin egen oklokhet och legitimitetens hätskhet.

[4]) Sidney Smith hade sedan han brouillerat sig med brittiska ministèren, lemnat England och lefvat flere år i Paris på sin pension. Då han begaf sig till Wien skedde det för att betala en gärd af tacksamhet åt Gustaf III:s sonson, hvars utsigter till tronen man försäkrade honom voro ganska ljusa, och han gjorde sig, i sin lättrogenhet, till verktyg för ett parti. Han åtog sig att hos monarkerna förfäkta den fallna dynastiens sak och söka göra gällande Gustaf Adolfs deklaration.

Då man i Sverige fick veta hans uppförande i Wien, uppstod fråga att förklara honom förlustig sin värdighet som kommendör af Svärdsorden, och en utmärkt officer (general Björnstjerna) erbjöd sig till och med att affordra honom räkenskap med värjan i handen. Kronprinsen afböjde så väl det ena som det andra.

[5]) Lord Castlereagh i sina samtal med grefve Löwenhielm désavuerade Sidney Smiths åtgärd, och, som vi tro, med full uppriktighet.

tjent att af kejsaren omhuldas. Han söker visa, att sedan revolutionen var besegrad och alla de fördrifna dynastierna återställda i sina lagliga rättigheter, vore det orättvist om en enda skulle försmäkta i landsflykt, den som ståndaktigast stridt mot den gemensamma fienden och som både lidit och förlorat mest genom sin ridderliga tillgifvenhet för Europas sak. Han talar om de stora furstehusens intresse, om Ludvig XVIII:s uppriktiga deltagande, och äfven prinsen-regentens känslor, hvilka voro lika varma för huset Wasa som de varit för huset Bourbon, och slutar med att framlägga Gustaf Adolfs deklaration.

»Jag känner den», svarade kejsaren, som tvärt afbröt honom med den förklaring: »att kongressen egde ingen rätt att befatta sig med en dylik fråga; att dynastien Bernadotte icke undanträngt wasarne; att den var frivilligt vald af svenska nationen; att den genom traktater *) var erkänd af de stora makterna; att man ej

*) Vi erinra om traktaten i Åbo och dess separat-artikel som gjorde den off- och defensiv samt gällande för åtta år, en tillräcklig tiderymd för att se den nya ordningen i Sverige konsoliderad.

Ett dylikt förbund slöts mellan Sverige och England år 1700 på 18 år. Det innehöll att de båda makterna skulle understödja hvarandra både mot yttre fiender och *»inre uppror»* med 6000 man. Det var å Englands sida riktadt emot pretendenten. Sverige förnyade år 1719 detta förbund som då å rikets sida äfven riktades emot en kronpretendent, nemligen hertigen af Holstein som understöddes af Ryssland.

Dessa slags förbund till tryggande af den inre ordningen mot yttre stormar som vanligen åtfölja revolutioner med dynastiförändringar, voro således ingenting nytt i våra politiska annaler, lika litet som de äro eller förblifva nyheter i andra länder. Bourbonska familj-fördragen på 1760-talet och pragmatiska sanktionen m. fl. äro derpå bevis.

För ifrågavarande förhållanden kan följande utdrag af en enskild skrifvelse vara upplysande.

Wien d. 12 Jan. 1815.

— — »Ni kan dessutom vara öfvertygad, att kejsaren (Alexander) icke hyser ringaste benägenhet att lyssna till dessa infamier och att den botande demarchen är afböjd, helst England, mindre än någon annan makt, skulle vågat understödja den.

kunde antasta ett sådant val utan att bryta mot folkrätten, och att det skulle sätta en fläck på restaurationens sak om, efter de stora tjenster kronprinsen gjort Europa, man gjorde sig skyldig till en så upprörande otacksamhet».

Kommodoren, afskèdad med detta svar, började i stället deklamera i kejsarens salong för några unga generaler och adjutanter som tycktes gilla hans åsigter; men så snart kejsaren derom blef underrättad, gick han till och med derhän att ogillande tilltala dessa unga personer och gjorde genast förtroende af alltsammans åt grefve C. Löwenhielm.

Man hade liktidigt gjort å Österrikes sida ett dylikt försök hos kejsar Alexander, hvilket furst Metternichs tänkesätt mot Sverige och kronprinsen göra nog förklarligt.

En österrikisk general uppträdde verkligen hos kejsar Alexander för att anslå samma sträng om den svenska kronpretendentens rätt och om »nödvändigheten att rensa tronerna i Europa från revolutionens intrång». Alexander svarade med lika bestämdhet som till Sidney Smith och tillade, att om andra makter glömde de förbindelser Europa egde till kronprinsen, skulle han (Alexander) dock ej göra sig skyldig till en sådan otacksamhet, och om man vidare oroade honom med dessa försök, skulle han genast sätta sig i sin vagn och lemna kongressen [1].

Lyckligt emellertid, att saken på detta sätt blifvit avorterad, ty i annat fall hade Sveriges belägenhet blifvit vida svårare än kronprinsens. H. K. H. är fritt vald af nationen, hvilken måste försvara sitt val; och om äfven prinsen af storsinthet (som man här i början sökt utsprida) skulle velat uppoffra en krona för att bespara oss ett krig, så kunde dock aldrig Sverige utan att förnedra sig gå in på att fegt öfvergifva honom och underkasta sig ett nesligt maktspråk».

[1] Utom sitt erkända ombud vid kongressen (grefve Carl Löwenhielm) hade kronprinsen äfven hemliga agenter som lemnade honom underrättelser om hvad som förehades bakom stormakternas kulisser. På denna väg erhöll han äfven underrättelse om dessa ränker. En af dessa agenter var hr Dehn, förut rik bankir i Altona och hvars bekantskap prinsen gjort 1805 i grefvinnan Pappenheims hus. Dehn var ett fint och förslaget hufvud med mycken bildning och genom sina relationer med furst

Då sådant kunde försökas sedan Carl Johan varit stormakternas bundsförvandt och stöd, hvad tror man väl skulle skett, om han gjort sig till Napoleons redskap för att störta dem? [8])

Det närmare förloppet af den österrikiske generalens försök hos kejsaren är så betecknande, att vi tro oss böra anföra Alexanders egna ord derom medelst följande intressanta utdrag ur den depesch hvaruti grefve Löwenhielm redogör för sin audiens.

»Sedan jag fått veta att sir Sidney Smith varit hos kejsar Alexander, att han åt honom öfverlemnat Gustaf Adolfs deklaration, samt att han vid utgåendet efter sitt företräde med de personer som befunno sig uti H. M:s salong begynt ett samtal rörande Gustaf Adolfs och hans sons rättigheter, begärde jag ett företräde hos kejsaren, hvilket jag genast erhöll».

»Jag nämnde då för H. M., att jag blifvit underrättad om detta faktum, äfvensom att det var det enda

---

Hardenberg, Wittgenstein, Jourdan m. fl. i tillfälle att lemna säkra underrättelser och göra icke oväsendtliga tjenster. — Grefvinnan Pappenheim, som icke var okunnig om de försök som förehades mot kronprinsen, yttrar i ett bref till H. K. H.: »L'avenir brille encore à mes yeux, et tant que je serai sûre que vous comptez sur vous-même, tant que la plus triste et la plus irrévocable réalité n'auras pas glacé d'un souffle mortel vos éspérances et les miennes, une foi religieuse m'attache à d'heureux pressentimens. Que cette idée vous inspire, qu'elle vous ranime et vous soutienne! Car je ne conçois que trop combien de difficultés innombrables, des peines, des dangers vous entourent. Pourtant vous ne succomberez pas et vous triumpherez si vous marchez d'un pas ferme guidé par vous-même et par votre propre génie».

8) Man ledes härvid ofrivilligt på tanken af hvad som hände Frankrike två gånger, att nemligen på grund af de allierades maktspråk *nödgas* afskeda den napoleonska dynastien. Vi ega utom Murats i Neapel, ett exempel som ligger oss närmare och det må anföras utan all syftning att såra brödra-folket. Norge valde 1814 med allmän entusiasm prins Christian Fredrik till konung. Men de stora makterna hade afgjort att Norge skulle förenas med Sverige och — prins Christian måste abdikera. Hade han egt stöd af de samma stormakter som då understödde Sverige, skulle han nog förblifvit Norges konung. Tillämpningen gör sig sjelf!

skäl som kunnat förmå mig skänka den ringaste uppmärksamhet åt Gustaf Adolfs deklaration, hvilken för öfrigt var i högsta grad likgiltig för Sverige».

»Kejsaren svarade mig hvad som följer med anhållan, att jag ville noggrant återgifva det till H. K. H. kronprinsen:

»Jag är ganska glad att ni begärt få se mig, och jag skulle sjelf skickat och sökt er, ifall jag icke varit öfverhopad af göromål. Se här huru saken tillgått! För några dagar sedan infann sig en österrikisk general (hvars namn jag ber er tillåta mig att här förtiga) för att tala med mig om en deklaration af Gustaf Adolf, om det medlidande hans familjs lott ingaf, om legitimiteten af hans sons rättigheter, o. s. v. Man har sagt till mig: »Gustaf Adolf har bringat den gemensamma saken ädla offer. Bourbonerna hafva återvändt, och det förefinnes allt för mycket likhet uti dessa begge dynastiers olyckor, för att det är rättvist att den ena blott skulle finna lugnet i landsflykten, medan alla de andra blifvit återinsatte i sina rättigheter»».

»Jag svarade denne general, att jag var ganska förvånad öfver det språk han förde och öfver det föremål hvarom han kom för att samtala med mig; att jag såsom en annan hade medlidande med en monark som fallit ifrån sin storhet, men att jag var fullkomligt öfvertygad, att man måste akta ett helt folks vilja och att det icke tillkom utländningar att blanda sig deri; att hvad angick kronprinsens person borde generalen, äfvensom hela Europa, känna vidden af mina förbindelser emot honom, förbindelser dem jag på intet sätt ämnade dölja och hvarför jag tvertom bort vara tacksam så länge jag lefde. Europa hade för öfrigt i första rummet just kronprinsens person att tacka för sin frihet, och det förvånade mig, att man kunde misskänna honom så snart. Kronprinsen har genom sina personliga förtjenster upphöjt sig till den utmärkta rang han innehafver, och han rättfärdigar icke allenast i svenskarnes ögon utan jemväl inför hela verlden den entu-

siasm hans nation betygar honom. Österrike eller hvilken annan makt eller enskild person som helst kan för öfrigt, om han så finner för godt, ändra sitt tänkesätt om kronprinsen och bevisa honom otacksamhet; men det skall aldrig blifva min sak, och jag skall aldrig upphöra att betrakta honom med samma känslor af vänskap och aktning hvarmed jag hoppas att han omfattar mig».

»Med dessa ord afskedade jag den österrikiske generalen, och jag trodde mig slippa dermed, då dagen derpå man hos mig anmäler amiralen Sidney Smith. Jag trodde att han kom för att samtala med mig om sina förslager emot Barbareskerna; men efter att hafva framstammat några obegripliga ord öfverlemnade han mig Gustaf Adolfs deklaration, sedan han gått i borgen för dess äkthet. Jag förklarade honom i få ord, att jag icke ville höra talas om dylika angelägenheter, hvilka icke anginge mig. Han sade mig då, att hans enda afsigt varit att i mina händer öfverlemna denna deklaration, hvilken han åtagit sig att delgifva makterna, hvarpå jag svarade honom, att han derutinnan egde att göra hvad honom godt syntes, men att jag icke ämnade mottaga någonting dylikt utaf honom».

Kejsaren tillade derpå: »Jag har fått veta, att amiral Sidney Smith vid utgåendet från mig börjat deklamera i min salong, hvarest det olyckligtvis endast fanns ungt folk och ingen nog förnuftig att tillhålla honom att tiga. Jag hade följaktligen haft för afsigt att sjelf tala med eder om allt detta, hvilket i grunden ingenting skall hafva att betyda, och jag gifver eder mitt ord att saken skall stanna dervid».

»Det skulle vara mig omöjligt att här återgifva alla de uttryck af vänskap och tillgifvenhet hvaraf kejsaren betjenat sig i anseende till konungens och kronprinsens person, samt svenska nationen i allmänhet [*]). H. M. upprepade flera gånger, att han var genomträngd af

*) I det bref hvarigenom kejsaren besvarar kronprinsens skrifvelse om Norges fredliga förening erinrar han om detta äfventyr. Se Bil. N:o 65.

pligten att akta ett fritt folks önskningar och beslut, samt att det val svenska nationen gjort uti kronprinsens person hade varit lika så lyckligt för henne sjelf som för Europa»[10]).

De engelska ministrarne betygade lika mycket missnöje med den oförskylda del, sir Sidney Smith tog uti spridningen af Gustaf Adolfs deklaration, och lord Castlereagh uttryckte upprepade gånger för grefve Löwenhielm, huru oangenämt detta var för honom.

Emellertid fullföljde ränksmidarne i Baden och Bayern sina opassande anfall och sina trolösa insinuationer. Den 10 Februari 1815 framträdde en skymflig artikel i Hamburger Korrespondenten, hvilken ändtligen förmådde svenska hofvet att vidtaga en mera kraftig åtgärd, och grefve Löwenhielm erhöll befallning att för hofvet i Carlsruhe förklara[1]), att den pension som blifvit f. d. kungliga familjen beviljad skulle indragas, ifall man icke upphörde att bekriga Sverige uti de utländska tidningarne. Kronprinsen skickade grefve Gustaf Löwenhielm i en enskild beskickning till Petersburg d. 22 Febr. 1815. Den var för att tacka kejsaren för hans trofasta beteende vid kongressen i afseende på de försök som gjordes mot Sverige och dess regering samt för att yrka på att kejsaren som förmyndare för Gustaf Adolfs barn måtte förmå Badiska hofvet att upphöra med de opassande och försåtliga anfall som derifrån leddes mot Sverige och dess nya styrelse. Löwenhielm medförde ett bref till kejsaren af den 21 *Febr. 1815* som bäst belyser naturen och ändamålet af hans beskickning[2]). Denna åtgärd understöddes kraftigt af kejsar Alexander, hvilken uti sin egenskap af förmyndare för Gustaf Adolfs barn lät öfverlemna till hofvet i Baden en not i samma syftning[3]).

Efter kongressens slut i Wien, begaf sig grefve C. Löwenhielm (d. 1 Juli 1815) till Paris, hvarest han

---

[10]) Ur grefve Löwenhielms depesch dat. Wien d. 18 Januari 1815. Med anledning af kejsarens beteende vid detta tillfälle tillskref kronprinsen honom ett bref som vi meddela i Bil. N:o 66.

[1]) Bil. N:o 67. [2]) Bil. N:o 66. [3]) Bil. N:o 68.

i December 1815 biträdde det andra Pariser-fördraget. Under tiden hade han ett vaksamt öga på de försök som nu mera anställdes förnämligast i Frankrike för att under bourbonernas skydd söka bereda nya intriger i Sverige. De bekanta brefven från markis de Bonnay (i Juni och Juli 1815) till Bourrienne, samt isynnerhet S:t Aignans i Paris utgifna brochyr med titel: »*Till de förbundne monarkerne*[1]) m. m., äro i detta afseende tillräckligt bevisande. Men Alexander i Paris 1815 var densamme som i Wien 1814. Han sade med anledning af sistnämnde brochyr (d. 24 Juli 1815) till grefve C. Löwenhielm: »Må kronprinsen vara lugn! Dessa försök, likasom allt det muntliga eller skriftliga förtal från hvad håll det än må komma, rubbar ej på det ringaste mina oföränderliga känslor för honom. Hans rättigheter hvila på den grundlag i den offentliga rätten, hvilken vi sanktionerat och garanterat. Den vänskap som fäster mig vid prinsen; de stora tjenster han gjort Europa; de enskilda fördrag som förbinda oss, äro de icke mer än tillräckliga underpanter? Har han egt någon del i den revolution som störtade Gustaverne? Nej. Har han blifvit nationen påtvingad genom Napoleon? Nej».

Så visade sig kejsar Alexander i alla skiften lika, och historien bör icke underlåta att framhålla detta föredöme såsom en ljuspunkt midt i det kaos af svikna löften och den svartaste trolöshet, hvarpå denna bedröfliga tid är så rik.

[1]) Den fullständiga titeln är följande: Aux souverains alliés. Des veritables interêts de la Suède et de la necessité pour elle de revenir à ses souverains légitimes, par le chevalier de S:t A. Paris 1815. Författaren var en äfventyrare och f. d. jurist, som rest med Gustaf Adolf i Schweitz. Hans broschyr tillkännagaf genom sjelfva sin titel, att den skulle utgöra en sorts pendant till den Chateaubriand utgaf för att vända sinnena till förmån för bourbonerna.

BILAGOR.

N:o 1.

Utdrag af en depech från grefve C. Löwenhielm.

Freiburg (i Brisgau) den 13 December 1813.

— — — De mest authentika nyheter från det inre af Frankrike tyda på möjligheten af en förestående katastrof. Man påstår, att hertigen af Rovigo öfvergått till prinsens af Benevent parti, hvilket utan tvifvel skulle vara farligt för kejsar Napoleon. — — — Allt synes förebåda stora händelser inom kort, och flera fiendtliga arméers närvaro i Frankrike bör nödvändigt medföra någon som helst kris.

N:o 2.

Utdrag af en depech från grefve C. Löwenhielm.

Basel den 14 Jan. 1814.

— — — Underhandlingarne äro på väg att öppnas i Chatillon; men kejsar Alexander har tydligt låtit mig förstå, att man icke längre är böjd att hålla sig vid de grunder som förut blifvit framkastade för en fred med Napoleon. Icke allenast Holland och en del af Nederländerna, utan äfven Mainz och de tyska departementerna skall Napoleon uppfordras att afträda, äfvensom Genua och i allmänhet hela Italien, hvarjemte konungen af Sardinien skall restaureras i Piemont. Genom allt detta skall Napoleons välde nära nog inskränkas till det gamla Frankrikes.

De förbundne synas så mycket mindre benägne att afstå från dessa grunder som de redan äro nära nog i besittning af de länder hvarpå de göra anspråk. Ännu visar sig ingenstädes någon fiendtlig armé för att försvara Frankrike, med undantag af några detacherade kårer, såsom hertigens af Triviso och hertigens af Belluna,

hvardera på 15 à 16,000 man stark, hvilka begge två draga sig tillbaka från Metz, hvarest marskalk Kellerman lärer befinna sig med 6000 man.

I Frankrike har modlösheten nått sin höjd; allmänna rösten är för freden; ett stort antal åkallar en regements-förändring, och alla sätta sig emot konskriptionen.

Kejsar Alexander är bestämd att hvarje ögonblick framdrifva och begagna de militäriska fördelarne och se hvilka förändringar händelserna sjelfva skulle vilja medföra. H. M. har icke tvekat säga mig, att han aldrig skulle betrakta Europa tryggadt, så länge Frankrike skulle regeras af Napoleon; men kejsaren tillade på samma gång, att han icke ansåg, att de allierade voro på något sätt bemyndigade att blanda sig i Frankrikes inre angelägenheter, och att allt hvad de i detta afseende kunde göra var att förskaffa den fransyska nationen ett tillfälle att förklara sig. På samma sätt tänker också konungen af Preussen, hvars politik är lika oskiljaktigt förenad med Rysslands som hans vapen. Hvad beträffar kejsar Frans, så om han i egenskap af fader också på ett annat sätt ännu bedömer en dunkel framtid, är dock hans tanka om kejsar Napoleon lika så stadgad som de andra suveränernas, och H. M. underlåter icke något tillfälle för att högt gifva den tillkänna.

Enligt hvad kejsar Alexander sagt mig, har han i afbidan på lord Castlereaghs ankomst derföre beslutit inskränka sig till att förflytta hertigen af Vincence från Lüneville till Chatillon och att under tiden bedrifva krigsoperationerna med all möjlig kraft.

Kejsar Alexander synes för öfrigt icke tro att Napoleon kunde vilja antaga de vilkor, som man skulle föreskrifva honom. Sådan är den närvarande ställningen här, och enligt hvad general Stewart sagt mig bör jag tro att lord Castlereagh skall bedöma den på samma sätt som kejsar Alexander.

Det synes mig som hoppades alla kabinetterna utan att våga öppet tillstå det, att Frankrikes olyckor slutligen skulle frambringa den katastrof, hvilken skall göra en ända på kejsar Napoleons makt; men alla äro måhända icke ense i fråga om hvad som skall komma att efterträda honom.

Hittills har det fransyska folket endast genom önskningar och genom sin vägran att gripa till vapen tillkännagifvit sitt hat mot

den närvarande styrelsen; men ännu har ingen höjt upprorets fana, och hvad man i detta hänseende sagt om folket i Lyon, det har ännu icke bekräftat sig.

N:o 3.

Utdrag af en depech från grefve C. Löwenhielm.

— — — Kejsar Alexander lägger alltjemt i dagen ganska vidsträckta syften; hans beständiga mål är kejsar Napoleons afsättning, och H. M. har icke ett ögonblick betviflat att lyckas deruti förmedelst intriger och vapen. Hans brefvexling med prinsen af Benevents parti är ganska liflig. Under mitt sista företräde yttrade han till mig: »Napoleon är afskydd af hela nationen, hvilken redan blott alltförväl känner denna grymma man, som man väl porträtterat i det man sagt, att hans hufvud är ett kaos och hans hjerta ett helvete». Oron har blifvit allmän i Frankrike. Emedlertid svarar jag icke för att alla suveränerna äro af samma tanka som kejsar Alexander. Konungen af Preussen följer ovilkorligt denna politik; men lord Castlereagh synes böjd för en fred, hvilken är tillräcklig för England så snart som den sänker Frankrike, och med hvilken Österrike i alla händelser skulle finna sig mera belåtet, enär den lemnar kejsar Napoleon i fortfarande besittning af tronen. Men det moraliska välde kejsar Alexander utöfvar på de andra suveränerna och på deras statsministrar är i högsta grad vidsträckt, och bevisar klarligen öfverlägsenheten uti hans snille och styrkan uti hans karakter, hvarmedelst han hänför alla att följa den riktning, han gifver de allmänna besluten.

Det är i följd af detta system som arméerna beständigt fullföljt sina fördelar. De ryska befullmäktiges i Chatillon instruktioner gå ut på att ingenting brådstörta och att gifva arméerna tid att söka vinna mera bestämda framgångar.

N:o 4.

Bref från E. Thornton till sir Charles Stewart.

Köln den 19 Febr. 1814.

Då ni troligen genom denna kurir får del af min skrifvelse till lord Castlereagh, så vill jag, med anledning af de militäriska åsigter ni yttrat, förklara, att kronprinsen väl icke gerna kunde lemna Fransmännen och Danskarne i sin rygg då han anryckte mot Holland eller Rhen. Denna mening bekräftas af en stor fältherres tanka, nemligen lord Wellington sjelf.

Jag vet att Sydenham, som brefvexlar med lorden, af honom erhållit ett svar, hvaruti han uttryckligen säger, att han städse varit af den mening, att kronprinsen med något militäriskt eftersinnande icke gerna kunnat lemna Danskarne och Davoust i sin rygg. Då den militära frågan sålunda torde vara afgjord, så måste nödvändigtvis alla andra deraf följande förklaras, helst denna fråga framställer sig under samma synpunkt, som då Hopes fälttågsplan var ifråga. Jag skall skaffa mig en afskrift af lord Wellingtons bref och tillställa er densamma.

I öfrigt ber jag er lägga lord Castlereagh på hjertat, att man måste något försigtigare umgås med kronprinsen i saker som röra honom personligen. Han inbillar sig, (och jag kan icke rätt väl försvara motsatsen då jag många gånger är af hans mening), att Sveriges uteslutande från preliminär-konferenserna hade endast och allenast skett för att till hvad pris som helst nedsätta honom i Sveriges och kanske Frankrikes ögon, motarbeta honom och försvaga den tanka man hyste i Europa om hans inflytande och rådslag bland de allierade. Jag kan icke tro att England i något fall haft för afsigt att nedsätta honom. Ett bevis härpå, om någonsin ett sådant erfordrades, är att samma åskådningssätt egde rum i Frankfurt *före* lord Castlereaghs ankomst; men jag frågar ock, om någon Engelsk minister i Frankfurt sökte genomdrifva ett sådant uteslutande? Vi kunna begge sanningsenligt derpå svara nej. Hvad beträffar Sveriges uteslutande från sjelfva preliminär-konferenserna så bör en närmare förklaring deröfver å vår sida mycket bidraga att mildra kronprinsens djupa förstämning häröfver, hvilken lätt kunde öfvergå till förbittring. Men jag kan försäkra Er, och anser det vara min pligt

att äfven uttala det inför lord Castlereagh, att om dessa preliminär-konferenser åtföljas af fredsunderhandlingar, genom hvilka de fyra stormakterna vilja afsluta freden för Sverige utan att denna makt deltagit i underhandlingarne derom, så kan ni vara förvissad att kronprinsen uppreser sig deremot. Han skall förr fatta ett förtvifladt beslut som torde göra de förbundne stort bryderi, ty det obehagliga för oss ligger deruti att vi ej ha rent spel, och att kronprinsen (eller Sverige hvars talan han förer) eger rätten på sin sida. Han behöfver blott stödja sig på Stockholms-fördraget (3 Mars 1813) i afseende på Guadeloupe för att visa att vi ingen rätt ega att i detta fall underhandla för Sverige, för så vidt man ville att denna makt, utan eget medgifvande, skulle afträda denna besittning åt Frankrike. England har på Sverige öfverlåtit sin rätt (må vara att det är eröfringsrätten) till denna ö — och det är Sveriges ensak om det vill afstå ön till Frankrike, antingen medelst direkt underhandling eller genom tillstånd för England att derom underhandla.

Var öfvertygad, sir Charles, att detta icke är mitt utan kronprinsens språk, som jag ej gerna infogar i en depech, då jag städse eger den öfvertygelsen, att en lugn öfverläggning och utjemning bäst skall förhjelpa honom till sin rätt. Men under diskussionens ifver förklarade han, att han återtoge hvarje löfte han gifvit om Guadeloupes afträdande, om England det önskade; han ville inför hela verlden förklara, att han icke ämnade försvara kolonien med våld, om han äfven förmådde göra det, hvarken mot England eller Frankrike (han hade i öfrigt ingen enda soldat på ön), utan till följe af den rätt som hans fördrag med England gifver honom, o. s. v. Ni torde säga, att detta är ett desperat språk, och det torde väl med tiden ändras; likväl kan man icke säga, att ett sådant språk är oförnuftigt, ty det grundar sig på hans goda rätt.

Ni svarar kanhända, att han bekämpar en skuggbild och att det aldrig varit stormakternas afsigt att utan hans deltagande afsluta Sveriges fred med Frankrike. Jag tänker icke heller försvara motsatsen, ty enligt hvad jag förnummit af lord Castlereaghs depecher och muntliga löften, har jag ingen anledning tro att man skulle vilja för Sveriges räkning afsluta en fred med Frankrike utan att kronprinsens samtycke derom inhemtades.

Jag kan bestämdt försäkra, att Sverige (d. v. s. kronprinsen) aldrig skulle gå in derpå, och att han förr skulle låta rifva sig i

stycken än gifva sitt samtycke dertill — icke derföre som skulle han hafva en annan åsigt än vi, eller tro sig kunna erhålla bättre vilkor än dem vi kunna för Sverige utverka, utan derföre att han skulle anse Sverige genom detta underhandlingssätt blifva förnedradt och missaktadt.

Hvad beträffar de öfriga punkterna af lord Castlereaghs depesch kan jag försäkra, att kronprinsens tänkesätt i afseende på dem äro gynnande: frågan om Holland har han villigt medgifvit; han har äfven förklarat sig dela lord Castlereaghs åsigt rörande uteslutandet af hvarje mellanregering mellan Bourbonerna och Bonaparte, ehuru han yttrade tvifvel om detta verkligen skulle blifva fallet så vida man icke på ett eller annat sätt kom till ett snart slut; ty, sade han, Soult och flera andre af marskalkarne börja redan fullfölja sina egna planer och det skall dem emellan vara fråga om en delning af Frankrike, med ett slags förbundssystem under särskilda öfverhufvud. Om detta är verkligt är svårt att säga, men det är ej första gången jag hört detta rykte.

N:o 5 a.

Bref från prinsen af Oranien till kronprinsen af Sverige.

Haag den 15 Februari 1814.

Min herr kusin! Då jag så väl förstår att uppskatta den lyckan att veta E. K. H. nära Frankrikes och detta lands gränsor, kan jag icke motstå den önskan att betyga E. K. H. det. I denna afsigt affärdar jag i dag till E. K. H. min första adjutant, öfverste Fagel, hvilken har haft äran att blifva presenterad för E. K. H. i Stockholm. Han har min befallning att vid detta tillfälle ytterligare lyckönska E. K. H. öfver det ärorika sätt hvarpå E. H. slutat sina tvister med Danmark, och att för E. H. uttrycka för hvilket lyckligt förebud för den allmänna fredens återställande jag betraktar Dess närvaro på denna nya krigsskådeplats. E. K. H. skall tillåta mig att till dess särskilda uppmärksamhet rekommendera Venlo, Maestricht och de länder, hvilka alltifrån deras införlifvande med Frankrike utgjort en del af nedre Maas-departementet och fordom hörde

till de förenade Nederländerna. Jag beder äfvenledes E. K. H. täckas fortfarande förunna öfversten B. de Constant det stöd och det beskydd, hvilket de uti landet Lüttich kommenderande ryska generalerna beviljat honom i fråga om utförandet af mina befallningar, hvartill E. K. H. med de upplysningar, ni nu vunnit, *ej skall kunna annat än gilla bevekelsegrunden.* Jag beder dessutom E. H. skänka en särskild uppmärksamhet åt de ämnen, hvarom öfverste Fagel skall hafva äran att å mina vägnar samtala med E. H., samt att mottaga uttrycket af den utmärkta högaktning, hvarmed jag etc.

N:o 5 b.

Punkter, hvarpå H. H. prinsen af Oranien skulle önska att H. K. H. kronprinsen af Sverige behagade fästa sin uppmärksamhet.

1. Det beskydd, som bör beviljas denna del af departementet nedre Maas, hvilken förut tillhört republiken Nederländerna, dymedelst att man låter dess innevånare förstå, att de skola återinträda under deras gamla herravälde.

2. Prinsen af Oranien anhåller dessutom om H. K. H:s beskydd till förmån för en frivillig värfning af Walloner, hvilken föregår i Lüttich under öfversten B. de Constants ledning, på det att myndigheterna i denna stad må anbefallas bereda bostäder i staden åt densamma i den mån den fortgår, samt på sätt som tillgått i Holland med alla de allierade trupperna, till och med dem som icke voro utrustade. Denna värfning skall jemte andra Holländska trupper så snart som möjligt användas till Maastrichts kringränning.

3. Utan att vilja inblanda sig uti H. K. H:s kombinationer tager sig prinsen af Oranien likväl den friheten erinra H. H. om staden Maastrichts vigt och bedja honom behaga i detta afseende lyssna till hvad öfverste de Constant skall hafva den äran underställa H. H. angående de underrättelser man erhållit rörande ställningen inom denna fästning och utsigterna för att bemäktiga sig densamma.

Prinsen af Oranien hoppas af H. K. H:s ädelmod, att ifall denna fästning skulle falla i dess makt, den kommer att återställas till de Förenta Nederländerna tillika med tillhörande krigsförråder, med förbehåll att derifrån afdraga hvad den rörliga arméen kan för ögonblicket oundgängligen behöfva.

Köln den 20 Februari 1814.

N:o 6.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till prinsen af Oranien.

Köln den 22 Februari 1814.

Öfverste Fagel har lemnat mig det bref, E. H. tillskrifvit mig från Haag den 15 Februari. Jag tackar E. H. för dess lyckönskningar med anledning af fredens afslutande med Danmark. Jag mottager dem med så mycket mera nöje, som jag är öfvertygad om allt det intresse E. H. tager i Sveriges välgång och min enskilda lycka. Jag har anledning hoppas, att denna tilldragelse, hvilken försäkrar freden i norden, skall mäktigt bidraga att medföra Europas fred. Jag beder E. H. vara öfvertygad, att jag icke skall förlora ur sigte det beskydd hvarom E. H. anhåller för Venlo och Maastricht, lika litet som något af de föremål E. H. i öfrigt anförtror mig. Jag skall med nöje understödja E. H:s syftemål i fråga om de mått och steg, som böra tagas eller de befallningar som böra utfärdas beträffande den frivilliga värfning hvilken eger rum i Lüttich. För öfrigt kan jag endast upprepa för E. K. H. allt hvad jag haft den fördelen säga E. H. i Stockholm. Min vänskap för E. K. H. är alltid densamma, och det skall städse vara mig ett verkligt nöje att understödja dess syften och önskningar så mycket på mig beror. Mina känslor kunna icke vara tvifvelaktiga, emedan de härleda sig från en tidpunkt, då jag ansåg dem såsom oberoende af händelserna.

N:o 7.

Bref från hertigen af Clarence till kronprinsen af Sverige.

Brüssel den 22 Februari 1814.

Min herr kusin! Genom aftågandet af general Bülows kår till det inre af Frankrike befinna sig Belgien och Holland starkt blottställde och nästan helt och hållet blottade på trupper, och en eröfring så lätt att verkställa skall lika så lätt kunna gå förlorad, hvarmedelst den goda saken skulle mycket lida.

Min önskan att vara ett vittne till de stora händelser som egt rum på kontinenten och att vara så nyttig som omständigheterna tillåta hafva förmått mig att lemna England, och ehuru det ligger långt ifrån mina afsigter att vilja öfva inflytande på E. K. H:s planer, helst E. H. så väl känner huru oskiljaktiga de stora militäriska intressena äro ifrån en sund politiks, anser jag mig emellertid böra söka att rikta E. H:s uppmärksamhet på sakernas ställning uti ett land, hvilket jag såsom sjelf der närvarande borde kunna känna.

För att observera Antwerpen, hvarest general Carrel befinner sig med 7 à 8,000 man, står M:r Thomas Graham framför Breda med 6 à 7,000 man, och bör på samma gång betäcka Wilhelmstadt, hvarest alla våra vapen och krigsförråder befinna sig. Söder ut ifrån Antwerpen ligger en del af de Saxiska trupperna; men emedan alltifrån general Bülows aftåg H. D. hertigen af Sachsen-Weimar finnes inskränkt till sina egna stridsskrafter, enär han eger att bevaka på samma gång den tredubbla raden af fästningar, hvilka utsträcka sig från Dünkirquen ända till Givet, och general Maison hvilken står emot honom med en flygande kår af 7 à 8,000 man, ser sig hertigen nödsakad att återkalla ifrån Antwerpen det detachement, han der hade lemnat och som utgör hälften af hans kår.

Det tillhör E. K. H:s stora syften att åstadkomma ett beslut uti denna punkt; men jag kan icke afhålla mig från att uttrycka den önskan, det täcktes E. K. H. sjelf åtaga sig en angelägenhet, hvilken är så nära förbunden med Englands och Sveriges intressen, och af så stor vigt för de begge nationerna.

E. K. H. skall täckas icke misstyda dessa anmärkningar utaf en enskild man, och endast emottaga dem såsom reflexioner utaf ett ögonvittne.

Jag har den äran vara med den fullkomligaste högaktning etc.

N:o 8.

Bref från kronprinsen Carl Johan till hertigen af Clarence.

Köln den 24 Februari 1814.

Jag har emottagit E. K. H:s bref af den 22, och jag uppskattar uppriktigt det nit för den goda saken, hvilket förestafvat de re-

flexioner och de anmärkningar, det innehåller. General Bülows marsch på Soissons förbinder sig med den stora fälttågsplanen; men eftersom hertigen af Sachsen-Weimar stannar med sin kår i Belgien, beder jag E. K. H. meddela denna prins sina åsigter öfver detta lands försvar, hvartill han otvifvelaktigt kommer att använda alla de medel som stå honom till buds. De Sachsiska trupperna som komma här förbi vända sig genast emot Belgien för att förena sig med hertigens af Sachsen-Weimar kår.

Det har gjort mig i högsta grad ondt att få höra misslyckandet af anfallet på Antwerpen. Jag önskar uppriktigt, att uti de affärer som hädanefter komma att ega rum, de tappres blod endast må utgjutas då man eger för sig åtminstone sannolikheten af framgång. En armé uträttar tillräckligt för sin pligt och sin ära, då den för ögonblicket afstående från att besegra oöfvervinnerliga hinder, bibehåller sig uti en god position, hvarifrån den beskyddar de trakter, som den är kallad att försvara. — Jag reser i morgon till Lüttich; svenska arméen följer mig. Jag närmar mig de allierade härarne, och jag hoppas, att den allmänna freden snart skall ega rum. Helt säkert hyser ingen mera brinnande välönskningar än jag för den gemensamma saken. Jag kan med stolthet säga mig, att jag är den förste hvilken näst efter England och i samråd med Ryssland vågade tala oberoendets språk, utpeka vägen derför och gifva föredömet dertill, och detta uti en tidpunkt då den fjettrade kontinenten med förskräckelse betraktade kejsar Napoleons kolossala makt. De förbundnes framgångar för att eröfra verldens frihet hafva varit det beständiga målet för mina ansträngningar; Storbritanniens intressen och välgång skola alltid utgöra ett särskildt föremål för mina omsorger.

N:o 9.

Bref från lord Castlereagh till E. Thornton.

Chaumont d. 7 Mars 1814.

Jag beklagar högeligen den uti er depesch № 19 anförda vändning sakerna tagit i Norge. Ni eger förnya den försäkran ni redan först gifvit kronprinsen, att engelska regeringen i alla hänseenden är

beredd att med all redlighet och tro gå till väga mot H. K. H., och att vi äro långt ifrån att i ringaste mån vilja gynna eller understödja Norges oafhängighet. Såsom bevis på brittiska regeringens uppriktighet i detta fall kan ni anföra, att jag denna morgon mottagit den underättelse från England, att på Hr von Rehausens anhållan de förbindelser med Norge som efter fredens afslutande öppnades med detta land, nu blifvit åter afbrutne. Hvad beträffar utvexlingen af ratifikationerna, håller jag det under närvarande förhållanden för tjenligast att uppskjuta densamma intill dess vi inhemtat vidare upplysningar.

N:o 10.

Bref från fältmarskalken grefve Essen till H. K. H. Kronprinsen.

Strömstad den 7 Mars 1814.

Sedan general Schmettau gifvit mig tillkänna, att han ville komma mig till mötes här i staden den 5 dennes, anlände han verkligen nästlidne Lördag några timmar före mig. Uttröttad af resan, lät han genom sin adjutant säga mig, att han önskade, det vårt sammanträde uppskjöts till följande dagen. Jag biföll detta så mycket hellre, som det satte mig i tillfälle att mottaga honom med en viss militärisk ståt, emedan de i Strömstad och trakten deromkring förlagde trupperna erhållit befallning att samlas för att fira fêten af den 14 Januari.

Efter ceremoniens slut lät jag underrätta grefve Schmettau, att han kunde infinna sig. Jag emottog honom såsom en gammal bekant, och efter att hafva för honom förestållt de förnämste personerna af min svit, drog jag mig tillbaka med honom uti mitt kabinett, hvarest vi hade en fyra timmars konferens.

Hr von Schmettau, som är känd för att vara ganska listig (rusé), och som utmärker sig genom den gamla regimens ton och sätt, emedan han i sin ungdom tjenat i Frankrike vid regementerna de la Mark och Royal Allemand, banade sig genom tusen krumbugter (simagrés) vägen till de framställningar, dem han utan tvifvel fått i uppdrag att meddela mig. Han uttryckte för mig sin ledsnad

öfver att den goda harmonien emellan de närgränsande folken var störd, och anmärkte för mig, huru mycket det borde ligga både honom och mig om hjertat att utfinna medlen för att återställa den. »Först och främst», tillade han, »kan ni tro mig på mitt ord, att Norge aldrig skall afstå från sitt oberoende och aldrig skall underkasta sig Sverige». Derpå talade han med mig om prins Christian, om hans vackra egenskaper, om renheten uti hans afsigter, om Norrmännens kärlek för honom, om hans önskan att träffa en förlikning med Sverige, om de trenne Nordiska rikenas gemensamma intresse att återknyta gamla band, o. s. v. Han tillade, att denna prins hade lemnat Christiania för att befinna sig uti mitt granskap, och att det berodde på mig att hafva ett sammanträde med honom (hvilket han länge hade önskat). Detta kunde ega rum emellan Fredrikshall och Helle, två steg ifrån gränsen, eller på någon annan ort, hvilken jag skulle vilja välja.. Det föll sig icke mycket svårt för mig att vederlägga den vackra inledningen till hans tal. Också gjorde jag detta under skämt, samt till och med utan att i något hänseende spara hans prins, städse tagande i anspråk den rättighet som vår gamla bekantskap gaf mig, att tala med honom fritt uti ett mellan-fyra-ögon. Hvad det föreslagna mötet beträffar, så anmärkte jag för honom, att det på intet sätt kunde anstå mig att sammanträda med en furste, hvilken nyss hade höjt upprorets fana, och hvilken sannolikt just nu blifvit förklarad rebell utaf sin konung. Då han icke kunde annat än gilla bevekelsegrunden till mitt afslag, yrkade han ej längre på mötet, men i stället frågade han mig, om jag icke kunde åtaga mig att befordra ett bref från prins Christian till H. Maj:t. Jag svarade honom, att om ett dylikt bref sändes med den vanliga posten, det skulle framkomma till sin bestämmelse, såsom hvarje annat bref; om det deremot skulle fortskaffas på officiel väg, t. ex. genom mig, så skulle det nödvändigt vara åtföljdt af en afskrift.

Hr von Schmettau sade mig då, att han endast talade på eget bevåg och utan något bemyndigande af prinsen, men att han icke skulle underlåta att gifva H. K. H. del af hvad jag nyss sagt, och att det skulle bero på H. H. att rätta sig derefter. Här begynte han ånyo att för mig öfverdrifvet berömma prinsens egenskaper och rosa honom såsom ett vidunder i verksamhet, hvilken uträttar allt sjelf.

Jag svarade, att jag fann det temligen sannolikt, i anseende dertill att allt hvad han hittills gjort, nog mycket vittnar om ynglingen. Derpå begynte jag att uppdraga en paralell emellan prinsen och E. K. H. Grefve Schmettau medgaf gerna med mig, att E. K. H. är en af århundradets första härförare; men han tillade, att en prins sådan som E. K. H. icke skall kunna passa för Norge; att Norrmännen anse E. K. H. ega en despotisk karakter, som icke låter tygla sig af en konstitution; att de måhända icke skulle hafva varit emot föreningen med Sverige, men att det just är för E. K. H:s skull som det skulle vara dem motbjudande att underkasta sig svenska styrelsen, o. s. v.

Han dolde på samma gång icke för mig, att man i Norge var underrättad om våra rustningar, och att den i Skåne förlagda arméen, 16,000 man stark, skall förstärka reservarméen.

Jag svarade ganska naturligt på alla dessa framställningar, i det jag anmärkte för honom, att vi väl måste antaga en imponerande hållning för att med kraft mottaga den utmaning, prins Christian nyss gjort oss uti sin proklamation, hvilken börjar med oqvädingsord emot E. K. H. och emot den svenska nationen; att denna strid icke kunde blifva lång, men att prins Christian skulle blifva ansvarig för de olyckor, hvilka deraf skulle följa för begge nationerne, o. s. v.

Han slutade då med att känna mig på pulsen rörande en konvention som borde upprättas med afseende på fiendtligheternas begynnande. Alldenstund jag märkte hans afsigt, afvisade jag honom så höfligt som möjligt med den anmärkningen, att middagstimman var inne. Vid bordet utbragte han en skål för de begge angränsande folken; jag tog den tillgodo, liksom alla gästerna, i det jag uttryckte mina välönskningar för de begge folkens förening.

Efter middagen qvarstannade grefve Schmettau endast omkring en halftimma. Han lemnade staden kl. 5 på aftonen.

Ehuru grefve Schmettaus framställningar i sjelfva verket voro temligen obetydliga, synes det mig dock som kunde man deraf draga den slutsatsen, att prins Christian icke är särdeles säker på sin sak, och att opinionerne äro temligen delade i Norge. Han medgaf med mig, att Sverige der hade anhängare, ehuru i ganska ringa antal, och det undföll honom till och med, att grefve Wedel-Jarlsberg stod

i spetsen för det svenska partiet. Rapporter, som ingå från alla håll, stadfästa mig uti denna öfvertygelse.

Prins Christians afsigt hade i början varit att låta utropa sig till konung; men herr de Rosencrantz, en prest vid namn Swerdrup, och andra afvände honom från detta förslag genom ganska skarpa föreställningar, hvilket bestämde honom för att göra sig till regent. Det är grefve Schmettau sjelf, hvilken bekräftat denna anekdot för mig.

Det synes enligt alla de underättelser jag fått, som har prins Christians företag blifvit verkstäldt emot nationens önskan och på intalan utaf några individer, nemligen general Haxthausen, biskopen i Aagerhus stift Beck och f. d. amtman Tygesen; att prinsen med säkerhet kommer att finna en stark opposition vid riksdagen uti det svenska partiet; att Norrmännen frukta för att befinna sig i krig med Sverige, samt att prinsens parti aftager i den mån våra rustningar ökas, ehuru de (norrmännen) äro allmänt öfvertygade att under innevarande årstid ingen grundlig operation kan utföras emot Norge å Svenskarnes sida, och slutligen att den stora häfstång hvaraf prinsen betjenar sig för att förskaffa sig vissa klassers bland nationen förtroende, hvilka alltid vilja lära känna hans medel för att bestrida krigskostnaderna, är att inbilla dem, att Engelsmännens blokad ej kommer att fortsättas längre, en skenförhoppning, hvilken skall försvinna, så snart som kryssarne skola sätta sig i verksamhet.

N:o 11.

Bref från prins Christian till konung Carl XIII.

Hafslund den 9 Mars 1814.

Sire!

Eders Maj:t skall icke anse det som bristande vördnad å min sida, att det meddelande jag i dag står i begrepp att göra E. M. blifvit fördröjdt långt utöfver den vederbörliga tiden. Jag önskade att formligen göra E. M. detta meddelande, samt på ett sätt som vore egnadt att häfva alla tvifvel på mina vördnadsfulla känslor för E. M., äfvensom på bevekelsegrunderna till mitt uppförande.

Men alldenstund jag icke kan använda någon annan utväg än den jag nu begagnar, skall E. M. ej eller förundra sig öfver, att min penna, som är det enda organet för mina känslor, uttrycker dessa med hela den uppriktighet, jag är skyldig såväl E. M. som den sak jag försvarar.

För att gifva E. M. del af de känslor, som lifva norska nationen, äfvensom af de grundsatser hvilka städse skola utgöra en borgen för mitt uppförande, bifogar jag den här utfärdade förklaringen af den 19 Februari, äfvensom kungörelsen af samma datum.

Den norska nationen har icke vanslägtats till den grad, att den godvilligt vill offra sin frihet och sitt oberoende. Det finnes blott en röst bland detta bergfolk, den neml. att vilja bibehålla sin nationalitet och försvara sina hem emot hvarje fremmande förtryck. Fåfängt skulle jag hafva velat gifva verkställighet åt fördraget i Kiel och afleverera fästningarne åt E. M:s trupper. Den enda utgången af ett dylikt försök skulle hafva varit en allmän uppresning emot den enda myndighet, hvilken kunde skydda ett åt sig sjelf öfverlemnadt folk från anarkiens oberäkneliga olyckor.

Ifall jag så handlat, skulle jag med detsamma hafva förlorat hvarje nödvändig myndighet för att bibehålla ordningen, och jag skulle hafva förtjent detta, i det jag bedragit folket på den goda tanka det alltid hyst om mig, att jag neml. städse velat dess lycka, och att jag till det minsta skulle förekomma oordningen uti ett sådant kritiskt ögonblick.

Jag har följaktligen, sire, icke egt något val emellan vanäran att öfvergifva ett folk som sätter hela sitt förtroende till mig, och pligten att för dess räddning bibehålla den myndighet, jag dittills hade utöfvat. I och med detsamma jag antog titeln af regent, öfverlemnade jag till den redan sammankallade riksdagen att upprätta rikets konstitution och att förklara folkets vilja, hvilken redan uttalat sig och skaffat sig ett återljud uti den ed till fäderneslandet, hvilken blifvit afgifven uti alla rikets kyrkor.

Emellertid skall jag försvara nationens obestridliga rättigheter emot alla dem, som skulle vilja undertrycka dem, och jag dristar hysa det hopp, att det högsta väsendet skall i detta afseende välvälsigna ett oberoende folks förenade ansträngningar.

Värdigas erinra Eder, sire, att ni sjelf varit uti samma ställning som jag: E. M. bekämpade icke då ett folks rättigheter, hvilket

blifvit lösgjordt ifrån sin ed emot en konung, hvilken hade abdikerat: E. M. erkände nationens rättigheter. Skulle dessa då icke vara desamma i Norge som i Sverige?

Danmark och Ryssland aktade då den nations vilja, i spetsen för hvilken E. M. ställdes. Skulle det vara för mycket att antaga, det E. M. skulle vilja akta samma rättigheter uti ett likartadt fall? Korteligen, sire, huru förlika de grundsatser, för hvilka ni gripit till vapen, med de grundsatser, hvarpå ni grundar Edra rättigheter till besittningen af Norge?

Men jag stannar. Jag skulle icke vilja förolämpa Eder, sire; otvifvelaktigt har man fört E. M. bakom ljuset, då man försäkrat att norska folket önskade en förening med Sverige, och ni har föreställt Eder, sire, att trohetseden till konungen af Danmark utgjorde det enda hindret emot Eder önskan att göra detta folk lika lyckligt som Sveriges. Nåväl, sire, rådfråga den norska nationens känslor! E. M. skall då öfvertygas, att den behandling denna fått utstå från svenska styrelsens sida, drifvit nationalhatet till sin spets, hvilket olyckligtvis alltför ofta förefinnes emellan närgränsande folk; E. M. skall blifva öfvertygad, att en tvungen förening endast bringar oberäkneliga olyckor öfver Norge liksom öfver Sverige; då deremot genom att akta norska folkets rättigheter E. M. för alltid skall förvärfva sig dess aktning och dess tacksamhet. Hvarje välsinnad norrmans uppriktiga önskan är att se freden och det goda förståndet med Sverige bibehållas. Det beror utan tvifvel på Eder, sire, att bereda de Skandinaviska folkens lycka.

Må en evig fred och det innerligaste förbund befästa de lika nyttiga förbindelserna mellan Norge och Sverige! Må samma grundsatser af en klok politik lifva oss! Aldrig kan Norge vilja vinna terräng öfver Sverige; men det kan garantera dess gräns emot vester, likasom Sverige sjelft. I förbund med Norge skall Sverige beständigt aflägsna kriget från våra gränsor.

So der, sire, perspektifvet af en verkligt lycklig framtid. Kan E. M. önska det annorlunda, då de Skandinaviska folkens lycka så fordrar det?

Slutligen, sire, hedra mig med Ert förtroende; jag skall helt visst icke tillåta mig att säga Eder ett enda ord, som icke kan gälla inför Gud och inför den sanning, ni kan kräfva af mig, då det är fråga om tvenne nationers lycka, dem ni skulle vilja göra lyckliga.

Ansvarigheten inför Gud för de olyckor som kunna blifva en följd deraf, om E. M. vägrar sin uppmärksamhet åt den uppriktiga framställning jag nu gör Eder, sire, skall otvifvelaktigt falla tillbaka på Ers Maj:t och icke på mig, som endast önskar Norges lycka samt att städse bemöta svenska nationen som en god granne egnar och anstår, och E. M. med de vördnadsfulla och uppriktiga känslor, hvarmed o. s. v.

N:o 12.

Bref från fältmarskalken grefve Essen till H. K. H. Kronprinsen.

Wenersborg den 15 Mars 1814.

Min nådige herre! Ifall våra militärkrafter och allt hvad som dertill hörer hade tillåtit det, och om man genast vid första utbrottet af prins Christians uppror hade kunnat anfalla Norrmännen, skulle det utan tvifvel hafva varit ganska lyckligt; men alldenstund detta var fullkomligt omöjligt, måste man i min tanka afbida den vackra årstiden för ett fiendtligt företag, på samma gång antagande möjligheten af, att icke allenast nationen utan äfven den olycklige prins Christian återkomma ifrån deras dåraktiga förvillelser, och att landet skall underkasta sig utan blodsutgjutelse. Jag är frestad att tro, att det är från längre tid tillbaka som man arbetat på hvad som nu händt, och att det är Alquier och hans konsorter som hafva påhittat allt. Man har uppdiktat otaliga historier på E. K. H:s räkning. Man har inbillat Danskarne och Norrmännen, att E. K. H. var afskydd i Sverige; att man ångrade sig att hafva valt E. K. H.; att man följaktligen blott önskade att se E. K. H. annorstädes anställd, såsom konung af Frankrike t. ex., hvilket icke syntes omöjligt i anseende dertill att E. K. H. torde föredraga det framför allt annat. På samma gång har man sannolikt velat inbilla prins Christian, att han borde begagna sig af ögonblicket och försöka att vinna Norrmännen; hvad Danskarne angingo, så begärde de ingenting bättre än att afsätta sin konung för att lemna spiran i handen på denna prins, hvilken slutligen skulle påfinna medel för att

på sitt hufvud förena de trenne kronorna. Missnöjda med Eder, nådige herre, skulle konungen äfvensom den svenska nationen begagna sig af Eder frånvaro för att bedrifva en revolution till Eder skada. Grefve Schmettau må under vårt samtal hafva uttryckt sig huru mystiskt som helst, så har det varit mig lätt att midt under hans slingrande framställningar urskilja, att hans idéer uti allt öfverensstämde med dessa i Norge allmänt antagna åsigter, och att han delar den ovilja man der uppenbarar för E. K. H:s person. Här får jag anmärka för Eder, nådige herre, att den erfarenhet jag hittills haft om norrmännen långt ifrån gifver mig en alltför fördelaktig idé om denna nations karakter och upplysning. I allmänhet har jag funnit dem vacklande uti sina grundsatser, och följaktligen tillgängliga för hvarje sorts intryck. I afseende på deras lands verkliga intresse, så finnas få bland dem som äro i stånd att döma derom, alldenstund okunnigheten och ett på all värdighet blottadt nationelt högmod just utgöra de drag som karakterisera dem. Bland ett teml. stort antal individer af denna nation dem jag känt är grefve Wedel-Jarlsberg nästan den enda, som jag kan undantaga från detta allmänna omdöme. Han förstår att riktigt uppskatta sitt lands belägenhet, och att bedöma alla chancer; han är uppriktigt tillgifven Sverige. Han högaktar E. K. H., och afskyr prins Christian. Hvad herrar Rosencrantz och Tygesen beträffar, så böra de otvifvelaktigt vara mig misstänkta, på grund af de rapporter jag fått rörande deras indiskreta samtal på värdshusen i det de passerade genom landet, hvarest de icke hafva upphört att till skyarne upphöja deras prins och hans sak. Detta uppförande å deras sida ger mig en ledning till det bemötande, jag bör egna dem, ifall de skulle understå sig att taga samma väg för att återvända till Norge.

Jag har ansett mig pligtig att bringa alla dessa enskildheter till E. K. H:s kunskap. Jag bör tillägga en, hvilken trots all dess orimlighet icke har kunnat annat än oroa mig. Man säger öppet i Norge, att de stora allierade makterna endast afbida ögonblicket för att uppoffra E. K. H.; att efter att hafva med E. K. H:s bistånd förstört Napoleon, de skulle utse såsom det andra offret en prins hvilken, hurudan hans förtjenst i öfrigt än må vara, aldrig skall i deras ögon kunna godtgöra det felet att hafva tillhört Frankrike och dess revolution, samt att E. K. H., berusad af framgången och i den hyllning honom öfverallt egnas, försummar att vara på sin vakt

emot de ränker, hvilka måhända skola innan kort sätta en gräns för dess lif. Jag skall icke tillåta mig någon reflexion öfver allt detta, men jag besvär Eder, nådige herre, att taga vård om Edra dagar, så dyrbara för Sverige och så nödvändiga för så många millioner menniskors lycka, hvilka fäster hela sitt hopp vid Eder höga person.

Jag är etc.

N:o 13.

Bref från kejsar Alexander till H. K. H. Kronprinsen.

Chaumont den 26 Februari 1814.

Min herr kusin!

— — Alldenstund de närvarande omständigheterna oafvisligen fordrat att genast vidtaga verksamma mått och steg för att försvaga de fördelar fienden erhållit, har det i går blifvit hållet en krigskonselj uti Bar sur Aube i deras Majestäters kejsarens af Österrike och konungens af Preussen närvaro. Jag skickar min generaladjutant grefve Ozaroffsky till E. K. H. för att i detalj gifva E. K. H. del af de planer, hvilka blifvit antagne och af de bevekelsegrunder hvilka gjort dem nödvändiga. Af de förklaringar, hvaruti han fått uppdrag inlåta sig, skall E. K. H. finna, att det blifvit befunnet nyttigt att den stora arméen för ögonblicket följde ett defensift system, medan fältmarskalken Blüchers armée skulle antaga en kraftig offensiv emot fiendens venstra flygel och på hans kommunikationer. För att sätta honom i tillfälle att göra detta med framgång och för att medelst denna kombination erhålla alla de resultater man kan lofva sig deraf, har det varit nödvändigt att förstärka honom ansenligt. Om E. K. H. hade kunnat befinna sig närmare skådeplatsen för de närvarande händelserna, skulle helt visst ingenting hafva gifvit mera vigt åt fältmarskalken Blüchers operationer än att understödjas af hela nordarméen. Men vi hafva nyss fått veta, att den svenska kåren ej skulle hafva helt och hållet verkställt öfvergången öfver Rhen förrän uti de första dagarne af Mars månad, och att general Wallmodens kår tillochmed icke skulle anlända förrän sednare till denna flod. Emellertid hade Wintzingerodes, Woronzoffs, Bülows och her-

tigens af Weimar kårer ryckt fram ända till Rheims eller till höjden af denna punkt, och befunno sig i stånd att omedelbart förena sig med fältmarskalken Blücher. Detta var för den föreslagna operationen de enda tillgängliga förstärkningarne. Den blef af den högsta vigt, och kunde ur ingen synpunkt uppskjutas utan verkliga faror för den allmänna saken. Det blef derföre beslutadt, att ofvannämnde kårer skulle tills vidare utgöra en del af fältmarskalken Blüchers armée, och order hafva i enlighet dermed blifvit genast affärdade till desse. E. K. H. inser alltförväl nödvändigheten af den åtgärd som sålunda blifvit vidtagen; dess känslor för den heliga sak hvilken vi försvara äro alltför rena, för att E. K. H. icke skulle uppskatta de bevekelsegrunder, hvarpå konseljens beslut stödja sig, och med alla sina medel bidraga att underlätta framgången deraf. Emedan E. K. H:s armée för ögonblicket kommer att derigenom befinna sig alltför försvagad för att rycka framåt, har man betygat den önskan att E. K. H. täckes egna sina ansträngningar åt en operation hvilken uti vår ställning och för underhandlingens gång blifver af den största vigt. Enligt särskilda uttryck, som kejsar Napoleon fällt, kommer afträdandet af Antwerpen att möta de största svårigheter så länge som denna fästning ej blifvit intagen af de allierade. Man skulle följaktligen önska, att E. K. H. åtoge sig att rikta ett anfall mot denna fästning, hvilket skulle kombineras med de engelska trupperna under general Graham och den holländska kåren under prinsen af Oranien. De skola begge bestämdt åläggas att för detta ändamål ställa sig under E. K. H:s order, hvarjemte E. K. H. skulle ega att förfoga öfver Wallmodens kår jemte alla de Hanoverska värfningarne och öfver grefve Stroganoffs kår. Dymedelst posterad i medelpunkten af Belgien, skulle E. K. H. dessutom vara i tillfälle att försäkra våra kommunikationer från denna sidan och att hindra garnisonerna uti de fästningar, hvilka ännu icke äro i vårt våld, att komma och oroa oss. För detta ändamål skulle man gerna se, att E. K. H. kunde draga någon fördel af de goda tänkesätt som röja sig hos Belgiens innevånare och hos befolkningen på venstra Rhenstranden, för att låta organisera några uppbåd af manskap på samma fot som de hvilka så mäktigt bidragit till Tysklands befrielse. Med ett ord den ställning hvaruti E. K. H. befinner sig i Belgien, erbjuder alla möjliga medel att göra den gemensamma saken vigtiga tjenster, och jag kan ej annat än vara öfvertygad om E. K. H:s beredvillighet att begagna den.

E. K. H. har låtit betyga mig sin önskan, att den svenska plenipotientieren erhöll tillträde till de förberedande konferenserna i Chatillon. Om makterna hittills hafva ansett nyttigt att uppskjuta *alla* de förbundnes medverkan, så är det emedan de aldrig hafva betraktat de närvarande förhandlingarne som annat än ett försök att utforska tänkesätten i Frankrike, och emedan de hafva föreställt sig att en talrik förening af plenipotientierer, innan de förberedande frågorna hade blifvit fullkomligt utredda, skulle försvåra och fördröja gången af denna angelägenhet utan någon vinst för den gemensamma saken. Spanien, som på grund af sina ofantliga ansträngningar befinner sig uti samma kategori som Sverige, har icke gjort något inkast emot den antagna formen, utan har i och för sina intressen med fullkomligt förtroende öfverlemnat sig åt de förbundne suveränernas redlighet och grannlagenhet. Emellertid har det varit tillräckligt att E. K. H. låtit mig känna sin önskan i detta afseende, för att jag skulle vid de andra hofven låna mitt stöd åt Sveriges önskan att deltaga uti de förberedande öfverläggningarne. Jag har den tillfredsställelsen att kunna i dag tillkännagifva för E. K. H., att jag funnit dem i detta hänseende ganska välsinnade, så att jag kan försäkra E. K. H. att om, efter de betänkligheter jag nyss utvecklat för E. K. H. med afseende på de andra allierade makterna, E. K. H. framhärdade uti sin önskan, ingenting skulle hindra grefve Löwenhielms tillträde till konferenserna i Chatillon. E. K. H. skall såsom jag hoppas uti denna omständighet igenkänna ett nytt bevis af de känslor hvarmed etc.

N:o 14.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till kejsar Alexander.

Lüttich den 4 Mars 1814.

Grefve Ozaroffsky har nyss öfverlemnat mig E. M:s tvenne bref af den 26 Februari, och jag förlorar icke ett ögonblick att återsända denna general till E. M.

Det är med en liflig tillfredsställelse, men utan den ringaste förvåning, jag erfar att det ännu är E. M. som understödjer Sveriges goda rätt. Och E. M. har bort göra gällande denna goda rätt,

emedan den är garanterad genom de mest högtidliga fördrag. Svenska nationen skulle finna sig alltför mycket förolämpad; fienderna skulle få alltför många vapen i händerna, och den tillit man är skyldig suveränernas förbindelser skulle blifva alltför mycket rubbad uti den allmänna meningen, om Europa längre såg Sveriges representant saknas i den förening af plenipotientierer som fått uppdrag att underhandla om freden. Suveränerna kunna utan tvifvel, sire, förblifva likgiltiga för begäret efter eröfringar, för ärelystnaden, för en förökning af deras landområde; men de kunna icke blifva likgiltiga för hedern. E. M. är alltför upphöjd till sina tänkesätt för att icke erkänna styrkan och rättvisan af denna grundsats. Jag har den äran underrätta E. M., att grefve Löwenhielm blifvit försedd med konungens fullmakt. Jag känner icke till hvad grad Spanien skulle vilja betjena sig af Sveriges tillträde, och det är långt ifrån mig att vilja bestrida det dess rättigheter. I det jag förnyar för E. M. uttrycket af min lifliga och djupa tacksamhet för det nya bevis på intresse E. M. gifvit mig, beklagar jag endast, att E. M. har måst uppträda för att göra gällande en så obestridlig rättighet.

Jag har med nöje förnummit, att E. M. är af lika tanka med mig rörande de operationer som böra följas. Jag beklagar på det högsta, att den af E. M. föreslagna planen icke blifvit antagen. Genom att stödja oss på Belgien och på de länder som gränsa derintill, hafva vi bakom oss en befolkning, helt och hållet stämd till vår fördel, ett land öfverflödande af tillgångar utaf alla slag, öppet samt erbjudande få svårigheter ur strategisk synpunkt. Uti denna position, sire, skulle vi kunna förlora två, tre stora bataljer utan att besegras, medan man af allt hvad jag nyss sagt finner motsatsen tillämpad på den stora arméens nuvarande operations-linie. Det skulle vara högeligen att önska, att det ännu kunde blifva möjligt att gifva verkställighet åt E. M:s stora och sunda idé.

Alldenstund Wintzingerodes och Bülows kårer böra enligt fördragen stå till mitt förfogande, har jag med tillfredsställelse funnit att de endast tilifälligt blifvit afsöndrade ifrån nordarméen, och jag väntar endast att lära känna beslutet rörande freden eller kriget för att gå och sätta mig i spetsen för dem. Hvad värfningarne i Belgien beträffar, så måste jag i och för dem vädja till E. M:s lojalitet och fråga E. M., huruvida det ligger i de förbundnes afsigt att till det yttersta försvara de innevånare, hvilka vi skola hafva manat

till en folkresning. Ifall detta är de allierades afsigt, sire, skall jag med hela mitt inflytande och alla mina tillgångar understödja dessa uppbåd. Jag är van att icke skilja min vilja från E. M:s. Men hvad vändning våra operationer än må taga, så besvär jag Eder, sire, att påskynda fredens afslutande. Jag besvär Eder det i min oinskränkta vänskaps namn, samt för det intresse jag hyser för E. M:s ära och lycka. Ännu i dag hålla vi emellan våra händer medlen att utgå ur denna kamp med heder och med ofantliga fördelar; hvilka nyligen syntes oss omöjliga. Må vi frukta, att denna förmåga att leda händelserna undslipper oss! Det ligger i sakernas naturliga gång, att kejsar Napoleons moraliska och materiella makt ökas med hvarje dag. De allierade hafva inträngt till hjertat af Frankrike; E. M. har nästan under murarne af Paris vunnit en stor seger, och likväl hafva vi icke sett att dessa stora tilldragelser, dem man förmodade skulle blifva så afgörande, frambragt den minsta af de verkningar, man väntade deraf. Hvaruti hafva vi sett Napoleons moraliska kraft försvagad? Har slaget vid Brienne beröfvat honom några anhängare? Hafva vi förvärfvat oss en enda sådan mer? Om så lysande framgångar icke frambragt något resultat af detta slag, återstår intet annat medel att besegra kejsar Napoleon, än det att förstöra hans armée. Men skola vi kunna hoppas det, och böra vi blottställa oss för faran deraf? Och för hvilket intresse skola vi ytterligare kämpa? E. M:s politik är alltför stor och alltför upplyst för att icke vilja att Frankrike existerar. E. M. vill icke der upptända det borgerliga kriget. Ifall det utbröte, sire, skulle det måhända bereda oss lika så stora, lika så verkliga faror som de, hvarföre vi söka att sätta oss i säkerhet. Och hvarföre, sire, skulle vi, efter att hafva med så mycken ära kämpat för oberoendets ädla sak, och efter att hafva med en så klok och så fast hand ledt detta otacksamma och nyckfulla aggregat som man kallar koalition, hvarföre, säger jag, skulle vi längre kompromettera en ära, som blifvit så rättvist förvärfvad, och folkens intressen för en sak, hvilken hädanefter blifver oss fremmande? Om kejsar Napoleon icke lyssnar på de förslag som blifvit honom gjorda, låtom oss, sire, draga oss tillbaka på det gamla Frankrikes gränsor, och låtom oss derifrån erbjuda att underhandla på grundvalen af de eröfringar, hvilka det gjort sedan 1789. Vi få se, om det gamla Frankrike skall vilja kämpa för att än en gång eröfra det nya. Detta medel är, enligt min åsigt, det enda som kan beröfva Napoleon förmågan att fortsätta kriget. Men

huruden utgången än må blifva, så, i det den erbjuder oss utsigten till framgång, sätter den frukten af våra arbeten i säkerhet och garanterar oss för återvändandet af Napoleons öfvervälde.

Jag har vidlöftigt samtalat med grefve Ozaroffsky, och jag tvifIar icke på att han gör E. M. troget reda för hvad jag sagt honom; men han skall blott svagt kunna uttrycka de känslor af tillgifvenhet och högaktning hvarmed etc.

N:o 15.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till grefve Löwenhielm.

Lüttich den 13 Mars 1814.

Jag har emottagit eder depech af den 6 Mars. Hofkanslern baron Wetterstedt har blifvit ålagd att meddela eder befallning att närvara vid konferenserna i Chatillon. Ifall denna order ej kommit er tillhanda, skall ni ofördröjligen begifva eder dit.

Baron Wetterstedt säger uti sin depech, att man icke uppskattar svenska arméen högre än till 17-dedelen utaf alla de i koalitionen deltagande hërarne. Jag önskar, att ni, räknande Sveriges krigare till 30,000, må samvetsgrant undersöka, om den anförda proportionen befinnes riktig. Det är väsendtligt att lemna full visshet derom för att bestämma den andel utaf de besatta länderna, hvars förvaltning tillkommer oss — — —

Europa befinner sig på en vulkan. De oerhörda ansträngningar, de otaliga offer som blifvit gjorda, frukterna af så många segrar äro på vägen att gå förlorade för den goda saken. Då de allierade öfvergingo Rhen, hade de lofvat beskydd och lugn åt de länder, hvilka härarne voro i begrepp att besätta. De blefvo emottagne med lugn och förtroende; men dessa känslor hafva mycket förändrats. Alla dessa provinser äro utröttade och missnöjda. All den våldtägt, den plundring och de mord som blifvit begångne af odisciplinerade trupper, hafva utbredt förskräckelse och förbittring uti hela Frankrike, och fanatismen och hämnden sätta derstädes vapen i händerna på millioner tappre. Den storsinnade suveräns (Alexander) dagar, hvilken Sverige betraktar såsom sin trognaste bundsförvandt, äro i fara. I Tyskland förena sig återinträdandet af gamla missbruk

och några sekters ansträngningar för att krossa dess bräckliga byggnad, hvilken uppreste sig midt ibland ruiner, och helt visst hafva dessa sektanhängare rätt om de äro verksamme, till följe af det dåliga bruk vi göra af våra framgångar. Med ett ord, en skyndsam fred är det enda som kan rädda verlden. Jag vet, att engelska styrelsen uppriktigt önskar den, och jag vill att ni med alla edra medel understödjer de britanniska befullmäktigas åtgärder i och för detta stora mål.

Norra tyska arméen befinner sig för närvarande kringspridd på en stor yta utan sammanhållning. Ni skall begära, att Wintzingerodes och Bülows kårer i kraft af bestående fördrag återställas till mitt förfogande. Kejsar Alexander skall genast erkänna rättvisan utaf denna begäran. Ifall ni finner motstånd från Preussens sida, skall ni genast inlemna en ganska skarp not. Erinra eder i allmänhet, herr grefve, att midt uti den konflikt af lidelser och intressen, hvaruti ni går att befinna eder, ni endast bör hafva ett mål, hålla en ton och föra ett språk. Eder suveräns värdighet, edert fäderneslands intressen, det svenska namnets heder, se der de föremål för hvilka ni skall hafva att tala. Sverige begär ingenting annat än sina rättigheter; de äro obestridliga; högtidliga fördrag garantera dem, och om man fortfar att misskänna dem, håll orubbligt i att försvara dem; det är den skönaste pligt, ni någonsin skall ha att uppfylla.

Ni är svensk, följaktligen är jag fullkomligen öfvertygad om att ni samvetsgrant fogar er efter hvad som nu blifvit eder föreskrifvet. Just då jag står färdig kastas i nya vådor, har jag ansett mig böra öfverlemna till konungen en afskrift af edra instruktioner. Jag anmodar H. M. att låta intaga den uti statsrådsprotokollerna, på det att de kunna meddelas ständerna vid deras första sammanträde. Sveriges och Europas intresse fordrar, att nationen underrättas om de ansträngningar vi göra för att erhålla freden och om vår aktning för medmenniskornas blod. Norge bör utan tvifvel bereda Sverige en tryggad existens och den lycka som deraf härflyter; men såsom verkligt god svensk skulle jag tusen gånger hellre hafva afstått från denna besittning än att erhålla den genom att blindt underkastas ett för Europas framtid förderfligt system, ty kriget antager en karakter hvilken icke tillåter att tvifla på att det förlänges utöfver hvarje mensklig beräkning. Min pligt ålägger mig att vara

mera klok än lysande. Min vördnad och min hängifvenhet för konungen äro ense med mina förpligtelser, som säga mig att det svenska blodet är allför rent för att utgjutas för en sak, hvilken hädanefter blifver orättvis.

Korteligen, herr grefve, om underhandlingarne blifva afbrutna och det icke mera finnes något hopp om fred med Napoleon, skall ni anhålla, att man fastställer krigets ytterligare föremål på följande sätt:

1:o. Är det lämpligt för de allmänna angelägenheternas närvarande ställning i Europa att fortsätta kriget för att beröfva Frankrike de länder, hvilka fördragen förenat med detta rike och som äro belägna emellan Rhen, Alperna och de begge hafven?

2:o. Om man antager, att man tvingar Frankrike att inskränka sig till 1789 och 1792 årens gränsor, hvem bör i så fall det land tillhöra, som det kommer att afträda emellan Rhen och sina gamla gränsor?

3:o. Om man fullföljer kriget och kan gå till Paris, har man då för afsigt att afsätta kejsar Napoleon eller att underhandla med honom?

4:o. I händelse kejsar Napoleon afsättes, skall man erkänna konungen af Rom och skall man utnämna ett regentskap i Frankrike, eller skall man församla nationen för att låta den fritt uttrycka sitt val? Uti detta sistnämnde fall skola de förbundne härarne fortfara att besätta Frankrike eller skola de draga sig tillbaka på dess gamla gränsor?

Dessa betänkligheter äro alltför rättmätiga för att icke gillas af makterna. Alla skola påminna sig, att det uti konferenserna aldrig varit fråga om att öfvergå Rhen, men väl att tillbakakasta den fransyska makten på venstra stranden af denna flod.

N:o 16.

Utdrag af en depesch från baron Wetterstedt till H. K. H. Kronprinsen.

Chaumont d. 2 Mars 1814.

— — — Lord Castlereagh har låtit mig veta, att hertigen af Vicence (vid kongressen i Chatillon) framställt den omöjlighet hvar-

uti Frankrike befann sig, att afstå ifrån besittningen af Guadeloupe, med anmärkning att om man afhände det denna koloni, man afvek ifrån den grundsats som blifvit uttalad, nemligen att återställa Frankrike inom sina gamla gränsor.

Enligt E. K. H:s order har jag förklarat, att Sverige skulle afträda denna ö om det var nödvändigt för att påskynda fredens afslutande, samt att E. K. H. helt och hållet hängaf sig åt engelska styrelsens tänkesätt och redlighet i fråga om hvad som rörde Sveriges skadeersättning.

»Det är sålunda man bör gå till väga med oss», svarade lord Castlereagh. »Englands heder kräfver, att det samvetsgrant afbördar sig sin skuld till kronprinsen. Ni bör icke betvifla, att Storbritannien vill förlika alla intressen. I fråga om underhandlingarne i Chatillon så föreställ er icke, att vi af högmod och egenkärlek inskränkt dem till hufvudmakternas befullmäktige. Det har endast skett för att undvika den ifrån en allmän kongress oskiljaktiga långsamheten. Vi hoppas, att ingen utaf de förbundne makterna uti sin egenskap af medlem utaf den Europeiska konfederationen icke skall finna sina intressen satta i säkerhet, ifall vi lyckas. Jag har sagt och upprepat för de suveräner och de ministrar som befinna sig här, att mitt hofs politik är lika så liberal som uppriktig, samt att vi långt ifrån att vilja uppresa hinder emot den allmänna freden, äro färdige att underlätta dess afslutande genom alla de uppoffringar som stå i vår makt. Uti denna långa och blodiga kamp hafva vi eröfrat 62 kolonier. Koalitionen har årligen kostat oss 13 millioner pund sterling. Spanien har emottagit 400,000 skjutgevär utan att räkna krigsförråd af alla slag. Alla nationers flottor hafva blifvit förstörda. Vi ega icke mera några medtäflare. Från Cap Horn till Goda Hopps Udden återstå inga fiender mera att besegra. Vår makt har nått sin höjd. Det är följaktligen rättvist, att man lånar någon uppmärksamhet åt vår mening. Vi äro färdige att sluta fred med Bonaparte och att erkänna honom för Frankrikes kejsare; men vi önska en fred, hvilken i sig sjelf innehåller en borgen för dess varaktighet, och hvilken återupprättar Europas sociala byggnad på grundvalar, hvilka icke längre kunna efter behag skakas utaf en enda stats äregirighet. Jag förklarar fördenskull, att detta mål icke synes oss kunna vinnas, *med mindre Frankrike återinträder uti sina gamla gränsor af år 1792;* att om man vill

fortsätta kriget för att eröfra en dylik fred, England står tillreds för att understödja koalitionens ansträngningar med sina skatter, sina arméer och sin flotta; att England blott i förening med sina bundsförvandter vill sluta den ifrågavarande freden, samt att för att understödja verkan utaf deras vapen det (England) tillförbinder sig att återlemna till Erankrike, så snart som detta återkommit till sitt statistiska tillstånd af år 1792, alla de eröfringar, Storbritannien gjort ifrån Frankrike. Vi hade tänkt att begära de fransyska besittningarne på Indiska halföns kuster, i det vi i utbyte erbjödo Frankrike stora lättnader för dess handel; men då hertigen af Vicence för nära en månad sedan anhöll om ett stillestånd med vilkor af fredens afslutande på grundvalen utaf Frankrikes gamla gränsor, vågade jag icke kompromettera denna allmänna princip genom ett anspråk hvilket skulle hafva förefallit particuliert för Storbritanniens intressen och isynnerhet illiberalt för tillfället. Jag biföll fördenskull att återlemna till Frankrike Pondichery och alla dess besittningar uti Indien. Jag har tillagt för suveränerna, att faran var öfverstånden för England; att kontinentalsystemet och möjligheten af en invasion numera hörde till antalet af politiska drömmar, på hvilka ingen tror; att den oberoende ställning England tillkämpat sig och hviken är en frukt utaf dess öfvervigt och dess mod, hädanefter borde tagas i anspråk uteslutande för Europas välbefinnande och oberoende; att till följe af denna grundsats England uppoffrar sina eröfringar samt ämnar fortfarande göra ett med bundsförvanterna både uti kriget och uti freden. Men om de förbundne tvertom vilja modifiera ofvannämnde vilkor för freden och uppoffra sina intressen åt Frankrike, så förändras sakernas läge och Englands roll fullkomligt. Vi kunna då icke annat än afråda freden, emedan den endast skall blifva ett stillestånd och emedan en koalition sådan som den närvarande aldrig skall förnyas. Om man icke lyssnar till våra råd, så återinträda vi uti vårt närvarande läge och vi sluta icke fred. De makter, som då vilja förbinda sig med oss, skola alltid vara säkra att uti våra rådslag återfinna samma mål af kontinentalt oberoende och samma uthållighet i grundsatser. Med undantag af oss känner jag icke något land mera oberoende än Sverige efter dess förening med Norge, en förening hvilken nu är till den grad populär i England, likasom om den daterade sig redan ifrån lång tid tillbaka. Då våra begge öar äro förenade, frukta vi ingen.»

Då Castlereagh derefter började tala om den skadeersättning hvilken borde tillfalla Sverige för afträdandet af Guadeloupe, sade han, att då enligt de förbundnes plan i följe af den allmänna freden Holland borde erhålla en förstoring uti område, det vore rättvist att detta land förskaffade Sverige en koloni till ersättning för denna uppoffring. »Surinam skall måhända blifva svårt att erhålla. Curacao är endast en klippa; den skulle vara af större vigt för oss än för eder; ty om man derifrån kan gynna handeln med Amerikas fastland, så är det blott en manufaktur-idkande och på utförsel-varor rik nation, hvilken deraf kan hemta någon verklig vinst. Om man erbjöd oss valet emellan en klippa uti Antillerna med en god hamn eller en ganska produktiv koloni, så skulle vi taga klippan. Vår verkliga rikedom ligger uti vår industri. Med denna hafva vi guld, och med detta guld verldens varutillverkningar. Vi behöfva endast afsättningspunkter. Ni bör deremot hafva en produktiv koloni för att göra eder oberoende i förhållande till de kolonial-varor som äro nödvändiga för eder inre förbrukning. Då England till er afträdde Guadeloupe, så skedde det icke uti den afsigten att se det återinträda under Frankrikes herravälde. Vid denna tidpunkt kunde ingen tro på möjligheten af en fred, lik den vi nu hafva i sigte. England bör derföre önska att godtgöra de offer ni kommer att göra, och jag skulle icke blifva tillfredsstäld med mig sjelf personligen (jag beder eder försäkra kronprinsen derom), förrän jag skulle hafva lyckats att förnöja eder äfvenledes uti denna punkt.»

N:o 17.

Utdrag af Josef Bonapartes memoirer.

Det är bekant, att Napoleon 1795 som brigadgeneral sökte erhålla M:lle Desirée Clarys hand. Hon var då blott 15 år gammal och vistades hos sina föräldrar i Marseille. Josef och hans gemål understödde detta förslag, och det är i anledning deraf som Bonaparte skrifver från Paris till sin bror:

Paris den 25 Juni 1795. Desirée har begärt mitt porträtt. Jag skall låta förfärdiga det. Du skall lemna henne det om hon ännu önskar det...

Paris d. 7 Juli 1795. Jag har ej hört ett ord från dig sedan din afresa. För att komma till Genua måste man passera floden *Lethe,* ty alltsedan Desirée anländt till Genua har hon ej bevärdigat mig med ett ord.

Paris d. 19 Juli 1795 ... Ännu intet bref från dig och icke heller från Desirée sedan hon kom till Genua...

Paris d. 25 Juli ... Jag väntar mera utförliga bref och jag tror att du med flit ej talar med mig om Desirée.

Bonaparte hade för afsigt att begifva sig till Nizza, dit Josef skulle afgå med sin familj och sin unga svägerska; han skrifver då med anledning af M:lle Clarys tystlåtenhet.

Paris d. 1 Aug. ... Du talar aldrig med mig om M:ll Desirée. Framför min komplement till Juli och till den »*tystlåtna*»...

Paris d. 9 Aug. ... Jag har mottagit ett bref från Desirée, hvilket synes mig nog gammalt; du har aldrig nämnt derom.

Paris d. 5 Sept. 1795. Om jag blir längre qvar här skulle det väl kunna hända, att jag greps af äktenskapslusten... Jag ville höra hvad du tänker derom. Det skulle kanske vara bra att derom tala med Desirées bror. Låt mig höra resultatet. Vare detta nog sagdt.

Paris d. 6 Sept. 95 ... Se till att du kan uppgöra min affär så att icke min frånvaro här blir ett hinder för mina önskningar... — — Adieu... Tänk på min angelägenhet, ty jag har fått det infallet att föra ett eget hus. Efter du ej är här och vill fortfara att vara utomlands, är nödigt att angelägenheten med Desirée blir afgjord eller att den afbrytes.

Det sednare skedde verkligen, dels kanske genom friarens frånvaro, dels kanske den unga damens likgiltighet eller som man sagt genom hennes fars beslut hvilken skall hafva afböjt förslaget med det yttrande: »*Jag har nog af en B. i familjen.*»

En ny friare anmäler sig, nemligen general Duphot, som Bonaparte sjelf rekommenderar. (Det var vid slutet af 1797, sedan Bonaparte redan varit gift nära 2 år.) Han skrifver till Josef:

Milano d. 12 Nov. 1797. Brigadgeneralen Duphot öfverlemnar dig detta bref... Jag rekommenderar honom såsom en ganska duglig militär. Han kommer att tala med dig om sitt förslag att gifta

sig med din svägerska. Jag anser denna förbindelse fördelaktig för henne. Han är en utmärkt officer *).

Cairo d. Juli 1798. Jag önskar Desirée all lycka till sitt giftermål med Bernadotte... hon förtjenar det.

N:o 18.

*Utdrag af ett bref från general Krusemark till konungen af Preussen **).*

— — — Kronprinsen har bedt mig säga E. M., att då han förmodar att hvarken E. M. eller kejsaren af Ryssland göra något anspråk på Frankrikes tron i händelse den genom kejsar Napoleons fall skulle blifva ledig, så torde D. D. M. M. icke heller finna de förhoppningar han i detta fall hyser alltför djerfva eller betvifla, att ju en sådan upphöjelse, hvarigenom han skulle intaga kejsar Napoleons plats, blefve ett för Ryssland och Preussen fördelaktigt utbyte.

Anm. Då Tallyreand som kände kejsar Alexanders tänkesätt för kronprinsen, sökte framkalla en för Bourbonerna gynnsam sinnesstämning bland dem som egde anledning frukta deras återkomst, utspriddes att Ludvig XVIII skulle få bestiga den författningsmessiga tronen endast under vilkor, att kronprinsen af Sverige, förut fransk prins, skulle obetingadt i tvenne år blifva Frankrikes herrskare för att bereda frihetens och de konstitutionella idéernas införande och bestånd; men ett sådant välde ansågs icke blott vådligt i Carl Johans händer, utan Hardenberg och med honom Castlereagh och Met-

*) Duphot blef verkligen förlofvad med M:lle Clary. Han blef kort derpå mördad under ett upplopp i Rom under Josefs ögon.

**) Under ett samtal med general Krusemark i Hannover yttrade kronprinsen, att han väl ej obetingadt varit emot öfvergången af Rhen, men ansett högst nödigt att inför Franska folket förklara, att de förbundne vore dertill nödsakade, emedan alla förslag till en varaktig fred blifvit af kejsar Napoleon förkastade. I sin rapport till sin monark om detta samtal tillägger general Krusemark hvad vi (ur Leben des feldmarschalls grafen york, III, sid. 203) meddela i ofvanstående brefutdrag.

ternich uttalade oförbehållsamt såsom deras regerings vilja, att ett provisoriskt tillstånd i Frankrike icke kunde medgifvas och att ett omedelbart val måste ske mellan Napoleon och Bourbonerna.

Emellertid synes kronprinsens yttrande till general Krusemark hafva haft för afsigt att för tillfället sondera om Fredrik Wilhelm gillade kejsar Alexanders ifver att afsätta Napoleon och hvilken han i så fall önskade att franska kronan tillföll. Eller var detta yttrande ett ögonblickets ingifvelse som Alexanders smicker lemnat insteg i prinsens hufvud? eller en tanka som uppstått i anledning af den plan man tillskref Napoleons marskalkar att efter hans fall dela riket? eller kanske en följd af de förtroliga underhandlingarne med Benjamin Constant? Fru de Staël sades vara inne i samma plan, och lärer skrifvit till Alexander i denna syftning, och kanske stärkt kronprinsen i den tanken att Frankrike skulle gått honom till möte, om han tagit första steget och uppträdt under den konstitutionella fanan och med tillförsäkran om Rhengränsen och Alperna.

Man beskylde i Sverige Gustaf II Adolf att genom hyllningen i Augsburg hafva blottat sin plan att göra sig till protestantisk kejsare i Tyskland. Gustaf III arbetade ifrigt på att erhålla Polens krona. Sträfvade verkligen Carl Johan efter Napoleons spira? Efterverlden får svara; men onekligen var Frankrikes krona ett *stort mål* för en *stor ärelystnad!*

N:o 19. *)

N:o 20.

Betänkande, författadt af Benjamin Constant och inlemnadt till H. K. H. Kronprisen.

Odateradt, men skrifvet i Februari 1814.

Det finnes uti Europas närvarande ställning fyra möjliga chanser; men det är onyttigt att tala om två bland dessa, emedan m

*) Denna bilaga kommer att intagas i det utlofvade Bihanget.

hvarken kan hindra dem, om den ena eller den andra inträffar genast, ej eller förutse hvad som skall följa på dem. Dessa tvenne chanser äro fred med Napoleon och Bourbonernas återkallande genom en oförutsedd rörelse, en folkresning vid nyheten om de förbundnes annalkande eller ett stort nederlag tillfogadt återstoden af de fransyska härarne, en öfverläggning utaf en del af senaten, eller någon annan händelse.

De tvenne andra alternativen, hvilka ensamt böra sysselsätta oss, äro antingen antagandet af en fri statsförfattning med en ansedd chef, eller om det blir nödvändigt och Bourbonerna återkallas, en uppgörelse emellan Europa och Frankrike förmedelst en ansedd chef, som garanterar detta land en konstitutionell frihet.

Genom sin franska börd, genom sin krigsära, genom sin rang såsom furste, genom sitt inflytande på koalitionen är kronprinsen af ödet bestämd att gifva ledning åt den ena eller den andra af dessa rörelser.

Den första är tydligt den lyckligaste och den mest ärorika. Men alldenstund de förberedande åtgärderna å prinsens sida borde i min tanka vara desamma i begge fallen, inskränker jag mig till att underställa de mått och steg, hvilka synas mig böra vidtagas, utan att utlåta mig öfver resultatet.

Genast vid sin ankomst till den fransyska jorden borde kronprinsen utfärda en proklamation med följande grunddrag:

»Fransmän, j han försökt alla styrelseformer, monarki, republik, demokrati, ja till och med anarki, samt despotism. J bören icke förlora frukten af så många olyckor och af så många erfarenheter. Europa vill icke, att den går förlorad för eder. Det har icke väpnat sig emot eder, utan emot en man, som förtrycker eder. En af edra forna landsmän, en gammal vapenbroder tillhörande edra mest ryktbara krigare, en man hvilken genom ett fritt folks val blifvit upphöjd på en aflägsen tron, men hvilken fortfarande är eder landsman genom sitt hjerta och det intresse han hyser för edra öden, kommer för att erbjuda eder, midt uti eder borgerliga, politiska samt militäriska desorganisation, sin hjelp och sin bemedling emellan eder, händelserna och de förbundna makterna. Den som fordom tillbakakastat edra fiender och garanterat edert område, kommer för att med en röst hvilken är eder väl bekant inbjuda eder att icke förtvifla om eder sjelfva. — Makterna strida icke för

att påtvinga eder en styrelse. De vilja icke underkufva eder. De strida mot den man, hvilken utmanat hela verlden och som gjort Frankrike lika mycket ondt som fienderna, hvilka han uppäggat emot detsamma.

Den som här vänder sig till eder, kan såsom genom ärofulla öden fästad långt bort från edert fädernesland, icke hafva några äregiriga anspråk.

Ni egde fordom en national-representation, ett organ för edra önskningar. Genom att olagligt beröfva eder densamma har eder tyrann lyckats göra eder till sina slafvar och att framställa eder för verlden såsom sina medbrottslingar.

Ni eger ännu qvar grundämnena utaf denna representation, änskönt kufvade och stympade. Den lagstiftande kåren, senaten sådan den förefanns före den usurpation hvilken man kallat kejsarriket, tribunatet hvilket man eliminerat och slutligen olagligen upplöst, val-kollegierna uti hvarje departement, alla böra bidraga till att uttrycka nationens önskan.

Jag erbjuder eder min garanti, mitt beskydd, mitt stöd. Edert oberoende skall blifva aktadt. Förenen Eder på ett säkert ställe, i skydd för Napoleons tyranni. De förbundna makterna skola akta Eder fristad. Jag vill icke öfva något inflytande på Eder röst. Min ära är att återuppväcka den fransyska nationen, hvilken en korsikanare synes hafva förintat.

Väljen fritt emellan de särskilda regeringsformerna, emellan en klokt organiserad republik under behörigt afvägda makter, en konstitutionell monarki med förnuftiga gränsor, en federativ organisation som tryggar lugnet och som skulle återgifva nytt lif åt de särskilda partierna i Frankrike, i det den förenade dem genom en stark och respekterad central-myndighet.

Flera provinser äro redan befriade från Napoleons ok; skynden att förena eder med dem. Vi skola fullfölja kriget emot denna man, som är eder och vår fiende. Men så snart vi blifvit återgifne till oss sjelfva, så snart vi skola hafva återfunnit detta fransyska folk hvilket en korsikanare har utplånat, skola vi underhandla med honom såsom en nation hvilken änskönt den varit olycklig, icke destomindre är lysande.

Fransmän, hören med förtroende på den hvilken, lika ståndaktig uti sina gamla känslor som han är tillgifven sina nya pligter,

har troget tjenat Sverige, bidragit till Europas befrielse och nu vill återställa Frankrike åt fransmännen.»

Till denna proklamation, hvartill ofvanstående blott utgör ett ofullkomligt utkast, borde bifogas anvisning om ett ställe, hvarest särskilda klasser eller auktoriteter till ett bestämdt antal borde samlas för att skrida till Napoleons afsättning och till proklamerande af de tre eller fyra artiklar, hvilka skulle motsvara alla fransmäns önskningar och frihetsbehof.

De förbundne, hvilka så ofta förklarat sig icke kriga emot Frankrike, skulle svårligen kunna förneka sig till den grad att ogilla en dylik proklamation; isynnerhet skulle England, hvarest nationalkänslan är kraftigt emot att kriget skall hafva för mål att påtvinga Frankrike en styrelse som den icke vill ha, svårligen kunna sätta sig emot nationens önskningar: folket skulle gilla denna proklamation, och ministèren skulle icke våga ogilla den.

Fransmännen skulle blifva öfverraskade och förtjusta öfver att se sig behandlade med aktning och rådfrågade trots deras betryck. De skulle igenkänna en upphöjd och ädelmodig landsmans hjerta, och de skulle ännu mera älska den höge och mäktige medlaren, hvilken på sätt och vis skulle hafva låtit återupprätta nationens förödmjukade heder. Ifall något missnöje hos någon af bundsförvandterne skulle yppa sig, skulle den ädle medlaren se sig stödd af nationen, den han sålunda skulle hafva återupplyftat, och det skulle blifva ett vackert skådespel att se detta Frankrike, vanmäktigt och besegradt under en korsikanare, ånyo blifva starkt och okufligt vid en fransk hjeltes maning.

Jag yrkar på sammankallandet af några landets forna myndigheter, emedan det är ett oting att uppmana en nation att uttala sig, så länge den icke har några organer. Man måste gifva henne sådana, och detta kommer genast att ske, om man återinkallar den representation, hvilken varit den sista lagliga. För att i nationens ögon göra denna åtgärd ännu mera omtyckt, föreslår jag att bifoga en lista på de bland medlemmarne utaf departemental-kollegerna, hvilka deras departementer skola skicka dit.

Fördelen af att hafva kårer, hvilka skola tala i nationens namn, är omätlig under alla förutsättningar. Denna representation uppväger fullkomligt den s. k. senaten, hvilken torde envisas att blifva Napoleons verktyg, erbjuder Fransmännen en föreningspunkt, och dess

uppdrag är att utnämna till kronan eller till den högsta republikanska magistraturen; denna utnämning skall falla antingen på den höga medlaren hvilken Fransmännen hafva att tacka för sin pånyttfödelse, eller i värsta fall (om han vägrar och Bourbonerna återkallas) skall han blifva inför Europa en löftesman för den frihet, han beredt detta land.

I detta sistnämnde hänseende lider det intet tvifvel, att Bourbonerna skulle inlåta sig på underhandlingar, och i så fall borde nämnde representativa kår, uppdragas åt den höge medlaren att leda de underhandlingar som skulle öppnas mellan Bourbonerna och de allierade; ty om Bourbonerna sjelfva underhandla med koalitionen och om de finna kronprinsen af Sverige alltför mycket vän af friheten, skola de vända sig till andra, och deraf möjligen uppstå flera söndringar.

Redan betydande genom sin ära, skulle prinsen blifva det i ännu högre grad, med denna national-representation bakom sig.

Denna skulle till och med, förrän Napoleon hade blifvit störtad, kunna uttala hans afsättning, och det skulle vara ett stort steg för att afgöra frågan.

Jag vågar försäkra, att på detta sätt skulle fransyska nationen vid prinsens röst synas återställd genom honom; hon skulle hafva honom att tacka för hela sin existens och sin befrielse. En korsikanare har förhärjat Frankrike, skingrat fransmännen, lemnat hjertat af riket åt fremlingarne. Hjelten stampar med foten, och samhälls-upplösningen viker, och det fransyska folket återuppträder.

N:o 21.

Bref från Benjamin Constant till H. K. H. Kronprinsen.

Hannover den 5 Februari 1814.

Min nådige herre! Det tillstånd af olycka och söndring hvaruti Napoleons vansinne störtat Frankrike, smärtar djupt fransmännen, på samma gång som det genom utsigten af det beståendes upplösning återuppväcker känslan för rättigheter eller anspråken på hvad förut existerat. Utan att i något vilja gå de höga allierade mak-

ternas afsigter i förväg, vågar jag, såsom en af det fransyska folkets sista representanter och ett af de ombud hvilka blefvo olagligt aflägsnade, då Frankrikes usurpator ville trampa under fötterna den konstitution hvilken hade iklädt honom makten och hvilken de allierade hade erkänt, här framkomma med en nations rättmätiga klagomål, hvilken olyckan hvarken beröfvat dess urgamla ära eller dess upphöjda plats i den civiliserade verlden. Det är till E. K. H. som jag adresserar mig såsom till den mest frejdade af våra gamla chefer, såsom till den franske krigare hvilken försvarat och förstorat detta sköna område, hvilket en korsikanare har låtit inkräkta och sönderstycka. Nådige herre, det fransyska folket ville midt uti sina förvillelser friheten. E. K. H. delade denna önskan, och till ett sällsynt och minnesvärdt föredöme har E. K. H. äfven vid tronens trappsteg bibehållit denna ädla hängifvenhet, hvilken så många menniskor afsvärja när de hinna makten. Af hvem, nådige herre, kan Frankrike vänta slutet på sina olyckor, om icke utaf den rättvisaste liksom den tappraste bland sina gamla försvarare? Svensk till följe af en vördnadsvärd monarks adoption och ett fritt folks val, kan E. K. H. i våra ögon icke upphöra att tillhöra Frankrike. Ni var en gång dess stolthet, och ni är nu dess hopp. Må det folk som såg E. K. H. födas midt ibland sig hafva eder mellankomst att tacka för denna klokt afvägda frihet, en ovärdelig skatt, den förnämsta bland dem som tillhöra menniskoslägtets värdighet. Jag reklamerar denna välgerning i Edert fordna fäderneslands namn, detta fädernesland hvilket suckande och sönderslitet ännu följer med en kärleksrik blick edra ärorika öden. Det anstår mig för ingen del att inför E. K. H. uttala min önskan beträffande den regeringsform, Frankrike behöfver. Erfarenheten har upplyst oss alla om otillräckligheten af namn för att försäkra det verkliga. Men att denna regering bör vara rättvis, fri och begränsad, det är en sanning som är inpreglad uti hvarje välsinnad Fransmans och Europées hjerta. Denna sanning finner genklang uti E. K. H:s ädelmodiga hjerta. Den skall icke vara fremmande för den storsinnade monark, hvilken sett menniskoslägtets gissel sönderbrytas uti sina vidsträckta stater.

Jag vågar vända mig till E. K. H. uti den nations namn, hvilken jag representerat och hvilken icke har desavuerat mig, ty jag har hvarken skattat åt partiernas raseri eller träldomens låghet; jag vågar det i detta *Tribunats* namn hvilket icke utan något mod har

uppfyllt svåra åligganden och hvilket endast *de fakto* och icke *de jure* upphört att existera; jag åkallar en hjeltes ärorika och mäktiga mellankomst hos den höga bundsförvandten för att (efter den fremlings fall, hvilken trängt sig fram ända till tronen) utverka en konstitution, hvilken garanterar de eviga rättigheterna utaf den individuella och religiösa friheten, eganderätten, national-representationen, domstolarnes oberoende samt upplysningens och tankens fria utveckling.

Må E. K. H. med deltagande omfatta dessa förhoppningar af en nation hvilken despotismen fördömer till tystnad, men hvars alla blickar riktas emot E. K. H.! Må E. K. H. tillåta mig att dermed förena uttrycket af den djupaste vördnad etc.

Benjamin Constant.

N:o 22.

Bref från Benjamin Constant till kronprinsen af Sverige.

Hanover den 13 Februari 1814.

Min nådige herre! Jag kan icke låta grefve Podevils afresa till E. K. H:s högqvarter, till detta högqvarter, dit alla mina önskningar vändt sig och hvilket jag bittert beklagar att icke hafva följt från Bückeburg, oaktadt E. K. H:s godhetsfulla tillåtelse för mig att återkomma hit för att ordna mina angelägenheter; jag kan icke, säger jag, låta grefve Podevils resa utan att begagna mig af detta tillfälle för att än en gång betyga E. K. H. min lifliga och djupa tacksamhet och för att ånyo uttrycka för E. K. H. min ifriga önskan att tjena de ädla skickelser, hvilka uppenbarligen äro förbehållna åt E. K. H. Javäl, nådige herre, min öfvertygelse derom är mera innerlig än någonsin; E. K. H. skall blifva Frankrikes räddare efter att hafva varit Sveriges Lämnare och Tysklands befriare. Det finnes icke något fransyskt hjerta, som icke klappar vid E. K. H:s första ord. E. K. H. skall återuppväcka denna nation, som Ni förenat. Ni skall vid beträdandet af den jord som sett Er födas, framkalla fransmän ur jorden, liksom Pompejus legioner då han med foten stampade på Roms mark. E. K. H. skall åvägabringa det sista och mest förvånande af frihetens underverk. Ty det var vida lättare

för Frankrikes chefer år 1789 att begagna sig af en allmän rådande enthusiasm, än det är nu att skapa en enthusiasm, hvilken synes utsläckt. Ni skall skapa den, nådige herre! Vid eder röst skola modet komma, energien återvisa sig tillika med alla de dygder, hvilka synas hafva öfvergifvit oss. Bonaparte har varit menniskoslägtets onda genius, och E. K. H. skall blifva dess goda genius; och Edra begge odödligheter så olika skola nedstiga ända till den mest aflägsna efterverld för att bevisa, att försynen aldrig förråder det godas sak, och att den ställer botemedlet vid sidan af det onda. Edert namn skall lära frihetens vänner uti alla kommande generationer, att man aldrig måste förtvifla om denna heliga sak, och om tider af förtryck återvända, skola fädren uttala E. K. H:s namn för sina barn för att lära dem att icke förtvifla och för att återskänka dem förtroendet. Det skulle icke fordras mer än några tydliga ord till fransmännen, hvilka hittills med förskräckelse se dess tyrann som förtrycker dem, men också med lätt förklarliga misstankar betrakta fremlingarne som nalkas, för att få se detta, så oroliga, så lättrörda folk förena sig under E. K. H:s fanor. E. K. H. skall lugna sinnena, hvilka oroas utaf en politik hvilken är dem okänd. Ni skall uttala klokhetens ord midt under hämndens skri och förskräckelsens oreda, frihetens ord midt under väckelserna af despotismen, hvilken E. K. H. ensam kan beherrska genom sin ära och sina orubbliga grundsatser. Alla storsinnade idéer skola återuppvakna. E. K. H:s namn skall blifva deras symbol.

Måtte jag, nådige herre, blifva kallad att med mina svaga medel bidraga till så ädla framgångar, till hvilka man förgäfves skall söka något föredöme uti historien, och hvaraf hågkomsten skall bibehållas länge efter det de nuvarande generationerna, upphört att finnas till. Edra höga bundsförvandter skola hafva E. K. H. att tacka för det de få se Frankrike skilja sig helt och hållet från Napoleons sak, och verlden skall då kunna afsluta med Frankrike en fred, hvilken med denna mans bibehållande städse skulle blifva förderflig och skamlig, hurudana vilkoren än måtte vara.

Ju mera jag tänker på de händelser som föregå, desto mera smärtar det mig, att icke befinna mig hos E. K. H. Jag fruktar, att jag blifver uppehållen på vägen, alldenstund jag icke har någon utväg att med makt skaffa mig hästar, och jag hört sägas af alla att endast kurirer erhålla sådana. Om E. K. H. ännu icke tillskic-

kat mig den order som jag väntar med en så liflig otålighet, så vågar jag bedja E. K. H. dermed förena ett kurirpass, på det att jag må öfvervinna de svårigheter hvilka enligt hvad man försäkrar mig möta enskilda resande utan beskickning, hvilka understundom qvarдröja fjorton dagar på samma ställe utan att erhålla tillåtelse att fullfölja sin väg.

Jag nedlägger vid E. K. H:s fötter mina välönskningar för dess framgång, hvilken är verldens, min hängifvenhet, mitt hopp att E. K. H. skall kalla mig till sig, jemte uttrycket af den djupaste vördnad.

Benjamin Constant.

N:o 23.

Bref från baron Wetterstedt till grefve de la Gardie.

Kiel den 27 December 1813.

Herr grefve! Grefve de Viel Castel, f. d. fransk officer, skall hafva äran öfverlemna er detta bref. Efter att genom kejsar Napoleons dekreter hafva blifvit tvungen att lemna Österrikes tjenst hvarest han hade erhållit Maria Theresias orden och att återvända till Frankrike, har han väsendtligt bidragit till Bremens öfverlemnande åt de allierade och sålunda gjort den allmänna saken en utmärkt tjenst. Han begifver sig till Spanien, anförtrodd en enskild beskickning, och kronprinsen önskar, herr grefve, att ni gör allt hvad som beror på eder för att underlätta hans resa och att ni betraktar honom i alla afseenden såsom en svensk officer.

Jag har den ären vara med högaktning etc.

G. af Wetterstedt.

Det bref, hvarmed grefve Viel Castel uppvaktade kronprinsen efter Bremens uppgifvande, var af följande lydelse:

Min prins! Må det vara mig tillåtet att ställa under E. K. H:s ögon Frankrikes belägenhet och den känsla, som uppskakar den olycklige fransmannen.

Min prins! Jag skall hafva den äran tala med eder utan omsvep och med en frimodighet som höfves en lugn och lidelse-fri man.

Jag lifvas endast af den önskan att bevisa E. K. H., att då jag närmar mig Eder person det sker med en fullkomlig hängifvenhet samt att den mest dyrbara känsla för mitt hjerta alltid var mitt fäderneslands lycka. Huru lycklig skulle jag icke vara, om jag kunde bidraga att aflyfta det sorgedok som betäcker det olyckliga Frankrike; men huru mycket lyckligare derjemte, ifall E. H. värdigades en dag tillerkänna mig hedersplatsen utaf en af Edra trognaste undersåter. *Se der hela min ärelystnad, hela min ära!*

Pröfvad af alla de motgångar, som kunna drabba menniskan: snärd i olyckans skola, ser och tänker fransmannen endast på den närvarande förstörelsen; allt som omgifver honom lutar till sitt fall, och det synes som naturen förenat sig med menniskornas ondska för att uttrötta hans mod.

Alla fransmän hysa samma önskan, emedan de äro olycklige, och olyckan förenar menniskan, af hvad bildning hon än må vara.

Fransosen afskyr sina fjettrar och suckar efter hjelp, ty ensam kan han icke krossa dessa fjettrar, emedan han är försvagad, nedtryckt, och emedan han ej eger någon som kunde föra honom an.

Fransoserna äro delade emellan fruktan och hopp.

Deras fruktan är grundad på de mäktiga fiender, som omgifva dem. Komma dessa för att uppsluka dem eller för att rädda dem? Böra vi gripa till vapen, eller böra vi öppna våra armar emot de antågande?

Se der den grymma oro, hvaruti detta olyckliga fädernesland är försänkt.

Vårt hopp är grundadt på Eder, nådige herre, och så snart fransmännen fingo veta att kronprinsen af Sverige hade tagit befälet öfver de förbundne härarne, hörde man dem yttra: *han bekämpar oss för att rädda oss.*

Det är icke en smickrare som talar till Eder, min prins; det är en man, som vill sitt lands bästa, som är E. H. uppriktigt tillgifven, och som skulle blifva brottslig, om han dolde sanningen för Eder.

Frankrike är fullkomligt ense i fråga om denna stora sanning, ty så länge Napoleonidernas dynasti skall regera, hafva fransmännen ingen lycka, och verlden intet lugn att hoppas.

Fransmännen begära en ny herrskare. Bör den gamla dynastien återuppstiga på tronen? Jag kan i hela nationens namn svara nej, ty i denna fråga känner jag nationens djupare känsla, hvilken icke är förestafvad af hatet, utan af förnuftet.

Bourbonernas familj kan utan tvifvel ega sympathier, emedan dessa furstar i flere århundraden beredt nationens ära. Men de politiska omständigheterna aflägsna dem ifrån den fransyska tronen; deras system och deras grundsatser skulle öfverlemna Frankrike åt den fullkomligaste anarki, *ty för att regera öfver fransmännen måste man förstå att glömma och förlåta.*

Det är på Eder, min prins, som fransmännen grunda sina förhoppningar; alla sällskaper, alla familjekretsar samtala ej mera om något annat än om den nya suverän som man önskade erhålla, och alla hjertan fröjda sig åt denna ljufva verklighet. Min prins, Frankrike är olyckligt; det bär Eder uti sitt hjerta; E. K. H. borde komma till dess understöd; Ni borde regera öfver Fransmännen. Deras känslors tolk nedlägger här vid E. K. H:s fötter deras uppriktigaste önskningar.

Jag vågar anhålla, att E. K. H. täckes bevilja mig ett företräde; jag skulle hafva många detaljer att förtro E. K. H, hvilka icke egna sig för skriftliga meddelanden.

Jag har den äran vara etc.

N:o 24.

Utdrag af en depesch från kabinettssekreteraren Schultzenheim till baron Wetterstedt.

Bückeburg den 8 Februari 1814.

— — — H. K. H. är af den meningen, att man bör lemna den fransyska nationen frihet att på sätt den lämpligast synes inrätta sin inre styrelse, samt att man icke bör befatta sig med att öfva inflytande på dess val, ifall Napoleons dynasti faller, och visserligen skall detta sköna rikes tron falla på dens lott, hvilken af sina landsmän anses värdigast. Ifall bördens uråldrighet och anspråk skulle berättiga till kronor, så skulle ingen vara mera befogad att begära Frankrikes än grefve de Montesquiou, och jag tror icke, att man är böjd erbjuda honom den.

Schultzenheim.

N:o 25.

Utdrag af en depesch från densamme till densamme.

Lüttich den 5 Mars 1814.

— — — Prinsen befaller, att ni hos de allierade vidtager nödvändiga mått och steg, på det att de icke må gilla eller tillåta spridandet af någon proklamation eller annan offentlig akt, utgången från prinsarne af huset Bourbon. H. K. H. är af den tankan, att koalitionens mål är uppfyldt, emedan Frankrikes öfvervälde är tillintetgjordt; *men äfven i den händelsen att det blefve nödvändigt att störta kejsar Napoleon, skulle det tillhöra Frankrike att utvälja hans efterträdare.*

N:o 26.

Utdrag af en depesch från densamme till densamme.

Lüttich den 10 Mars 1814.

— — — I det fall att det skulle blifva fråga om Bourbonernas återställande, vill H. K. H., att grefve Löwenhielm frimodigt förklarar (i Chatillon), att H. H. har orubbligt beslutat att aldrig söka öfva inflytande på Frankrikes inre angelägenheter samt att H. H. hoppas att de allierade aldrig skola aflägsna sig ifrån denna frisinnade och på samma gång på deras egna intresse grundade åsigt.

N:o 27.

Utdrag af en depesch från baron Wetterstedt till H. K. H. Kronprinsen.

Chaumont den 10 Mars 1814.

— — — De allierades sätt att gå till väga har hittills varit att bekriga Napoleon utan att hvarken tillkännagifva förslaget att

störta honom eller att anvisa en efterträdare åt honom. Att vänta att Frankrike gifver sin tanka tillkänna var omöjligt, då man underhandlade med Napoleon, och emedan sjelfva denna underhandling, utan afseende på dess resultat, innefattade ett erkännande utaf den bestående myndigheten. Ty hvem skulle väl våga blottställa sina hemliga tankar, då ögonblicket derefter en med Napoleon afslutad fred drabbade den oförsigtige med högförräderiets straff? Sålunda kan Frankrikes tystnad under närvarande omständigheter ingalunda tillskrifvas detta lands tillgifvenhet för Napoleon. I fall man hade beslutit att aflägsna honom, och om för att deruti lyckas man ville (såsom med rätta, taga sin tillflykt till nationalviljan, hade man bort gifva en impulsion åt denna vilja, hvilken hade kunnat vägleda henne emot den afgud man ville störta, utan att emellertid besvära henne uti det val, hon skulle göra för att ersätta honom. Det förefinnes icke hos de allierade någon idé som går ut på att afsätta kejsar Napoleon, utan tvertom en ganska ifrig önskan att sluta fred på de vilkor, hvilka man anser som inneslutande den enda garantien för Europa. Om han vägrar det, så känner jag icke den utveckling krigets möjligheter och förnämligast framgången skulle kunna gifva åt de förbundnes planer. Om Napoleon dukar under och om Frankrike förklarar sig för Bourbonerna, så tror jag, att döma af de underrättelser jag kunnat inhemta, att de koaliserade makterna lika litet skulle hafva framkallat detta resultat utaf den fransyska revolutionen, som de skola taga sig väl tillvara för att lägga det minsta hinder deremot. Grefvens af Artois proklamation har, enligt hvad man sagt mig, icke blifvit tryckt, och ifall så vore, så hafva de allierade hvarken auktoriserat eller hindrat dess spridning. Jag vet, att det blifvit vägradt grefven af Artois att komma till Langres. Han fortfar att vistas i Vesoul.

N:o 28.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till Carl XIII.

Lüttich den 13 Mars 1814.

Jag beder E. M. mottaga uttrycket utaf min hängifvenhet och min tacksamhet för alla de bevis på intresse och ömhet,

hvarmed E. M. värdigats beledsaga de bref, E. M. gör sig mödan tillskrifva mig.

Min vistelse i Lüttich förlänges i afbidan på att hela E. M:s armé må kunna förenas. Sakernas närvarande läge synes mig icke fordra att jag mycket påskyndar dess marsch, och i min tanka är det högligen angeläget att skyndsamt afsluta en fred, hvilken återskänker Europa lugn och sätter mig i tillfälle att med första vid E. M:s fötter få nedlägga hyllningen utaf min djupa vördnad. Jag har skäl tro, att uti den ställning hvari Sverige och Norge för närvarande befinna sig, skulle min närvaro i detta land kunna vara af någon nytta, och jag har blott en önskan och arbetar blott uppå att så snart som möjligt få närma mig detsamma.

Jag har den äran lägga under E. M:s ögon afskriften af det bref jag adresserar till herrarne grefve Carl Löwenhielm och baron Wetterstedt. E. M. skall deraf finna, att alla de instruktioner jag meddelar dessa begge E. M:s och den Svenska nationens representanter helt och hållet öfverensstämma med de fredliga böjelser som lifva mig, och hvilka jag betraktar såsom de enda som kunna leda de allierade till det stora målet att rädda Europa.

Jag har äfvenledes den äran underställa E. M:s gillande tvenne förslag till kungörelser beträffande några administrativa angelägenheter i Norge och de mått och steg jag anser nyttiga att vidtaga med nationalbeväpningen i detta land, och jag bifogar dessa begge förslag afskriften af ett bref, hvilket jag adresserar till fältmarskalken grefve Essen.

N:o 29.

Utdrag af ett bref från H. K. H. Kronprinsen till baron Wetterstedt.

Lüttich den 13 Mars 1814.

— — — Det är icke genom oupphörliga eftergifter man i vår tid kan hoppas erhålla rättelse i de punkter hvaröfver man kan hafva att beklaga sig, utan genom ett fast beslut att försvara sina rättigheter och att försvara dem ända till sista droppan af sitt blod.

Jag kan icke för mycket upprepa det: ett krig i Frankrike strider emot Europas intresse och särskildt emot Sveriges; ett krig som har för ändamål att återupprätta en annan dynasti är ett krig orättvist uti sina grunder, barbariskt genom de olyckor, det medför. Upplysningen, civilisationen skulle skrida tio århundraden tillbaka, och munkarne och våldet skulle snart sänka i sorg och mörker detta sköna Frankrike, hvilket man endast har att förebrå dess chefs förvillelser. Sverige har ingen anledning, intet skäl att fortsätta denna kamp. Dess barns blod är alltför dyrbart för att utgjutas för en sak, hvilken skulle bringa Europa i ett träldomstillstånd, outhärdligare än det under Napoleon. Nationen skulle hafva alltför rättmätiga förbråelser att göra så väl mig som eder och alla de män som fått uppdrag att upplysa mig genom deras rådslag, för att icke hafva rätt att frammana oss inför den offentliga meningens domstol vid ständernas sammanträde; och jag tror icke, att vi kunna använda något lagligt skäl för att rättfärdiga oss för ett klander, grundadt på den svenska ungdomens uppoffrande, på makarnes tårar, på fädrens och de moderlösas klagan. I få ord, herr baron, låtom oss hafva mod att säga det: intet krig ifall man måste fortsätta det emot de grundsatser hvilka satt vapen i handen på oss. Svenskarna föras icke såsom hjordar, och den eller de som vilja på detta sätt leda dem, känner hvarken deras upplysning eller deras tapperhet.

N:o 30.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till kejsar Alexander.

Lüttich den 19 Mars 1814.

Sire, jag har nyss inhändigat nyheten, att Norge vägrar att underkasta sig och att prins Christian der har höjt upprorets fana. Jag ser klart, att det var på förhand beslutet att rycka Norge undan Sverige. Prins Christian stödjer sig på den hemliga instruktion, hans styrelse gifvit honom i Maj månad sistlidne år då han begaf sig till Norge. I kraft af denna instruktion borde han försvara Norge, äfven i den händelsen att danska halföns förlust skulle hafva tvungit konungen af Danmark att afträda detta rike genom ett för-

drag. Vid denna tidpunkt var den danska kontinenten hotad, och enligt den med general Hope uppgjorda fälttågsplanen hade det första anfallet redan blifvit bestämdt. Jag hade beslutit, då jag befann mig i Holstein, att bibehålla fästningarne derstädes ända till dess Norges afträdande hade gått för sig och detta land blifvit besatt utaf de svenska trupperna; men å ena sidan herr Bourkes högtidliga försäkringar att konungen hade vidtagit mått och steg för att gifva verkställighet åt fördraget på ett sätt enligt med hans redliga karakter och hans stränga grundsatser, och å den andra önskan att tjena den allmänna saken bestämde mig för att helt och hållet utrymma de danska staterna. Jag anträdde tåget emot Rhen. Vid ankomsten till dess stränder erfor jag de anledningar till oro, dem jag meddelat E. M. Uti detta ögonblick då Sverige befinner sig uti den olyckliga nödvändigheten att utstå ett krig på sina egna gränsor, medan det med alla sina ansträngningar bidragit att aflägsna det ifrån de andra makternas gränsor, i detta ögonblick då så många bekymmer nedtynga mig och då jag ej vill fatta ett beslut utan att rådföra mig med E. M., vänder jag mig till Er, sire, med det oinskränkta förtroende, ni ingifvit mig, för att begära E. M:s råd.

Norges förening med Sverige, E. M:s lycka och verldens lugn, se der de föremål, för hvilka jag gripit till vapen, och hvilka städse skola uppfylla min tanke och utgöra målet för min önskningar. Mitt fäderneslands välfärd beror ovilkorligen på det första af dessa föremål, och E. M. är alltför stor och alltför rättvis för att icke finna, att det för närvarande i första rummet tager mina pligter i anspråk samt att jag är skyldig det mina främsta omsorger. Jag beder då E. M. låta mig veta, hvad E. M. kan göra för att hjelpa mig att gifva helgd åt de rättigheter och de högtidliga fördrag hvilka garantera Sverige konungariket Norge, hvilket armén under mina order nu finner sig tvungen att eröfra. Jag vet, att E. M. under närvarande omständigheter icke är i stånd att till min förmån förfoga öfver ett stort antal trupper; men äfven om E. M. blott kunde förse mig med en liten kår, vare sig från kontinenten eller från Finland eller från Archangel, skulle jag känna mig lika tillfredsställd som tacksam derför, emedan jag uti E. K. M:s beslut skulle finna ett nytt bevis på dess känslor för konungen och för mig, tillika med den mycket bestämda försäkran, att det är E. M:s vilja att Sverige hålles skadeslöst för de förluster och de olyckor det rönt sedan hundra

år tillbaka. Jag beder E. M. vara öfvertygad, att jag ur djupet af mitt hjerta låter detta bero af E. M:s beslut. Jag lemnar till E. M. att afgöra, om det icke skulle vara lämpligt att en kår af 6 a 8,000 Svenskar stannade på kontinenten för att användas till att blokera eller belägra de fästningar, hvilka befinna sig närmast Rhen, och i detta fall skulle jag bedja E. M. täckas låta direkt gifva order åt denna kår. En dylik åtgärd skulle tydligen bevisa för kejsar Napoleon att mitt aflägsnande från kontinenten alldeles icke blifvit framkalladt af svårigheter som uppkommit emellan de allierade, utan att en händelse lika förvånande som oförutsedd ensam kunnat ålägga mig det, och Europa skall uti min återresa till Sverige icke se en bundsförvandts affall, hvilket under närvarande omständigheter skulle kunna alstra en förderflig modlöshet, emedan den skulle betraktas såsom den första länken som hade blifvit undanryckt de stora intressen, hvilka hafva förenat oss.

Jag är o. s. v.

N:o 31.

Bref från konungen af Preussen till kronprinsen af Sverige.

Högqvarteret Troyes den 17 Mars 1814.

Min herr bror! Jag beder E. K. H. ej anse mitt dröjsmål med besvarandet af de bref E. H. täckts tillskrifva mig ega andra orsaker än rent tillfälliga och sådane som härflyta af ofta ombytt vistelseort i följd af händelserna. Jag har icke destomindre varit känslig för det vedermäle E. K. H. gifver mig af sin vänskap och sitt förtroende. Med liflig glädje har jag inhemtat nyheten om den lyckligt afslutna freden emellan Sverige och Danmark, och jag lyckönskar E. K. H. dertill på det uppriktigaste. Denna fred, en frukt af E. K. H:s lysande framgångar, uppfyller på en gång Svenskarnes och de förbundne makternas önskningar. E. H. känner det värde jag fäster vid dess kraftiga medverkan och det förtroende dess krigiska talanger ingifva mig. E. H. bör derföre uti dessa känslor söka de bevekelsegrunder som förestafva min önskan att se E. H. snart taga en verksam del

uti våra ansträngningar emot den gemensamma fienden. Ju mera vi förena dessa, destomera skola vi påskynda återställandet af freden och af den sakernas ordning, hvilken utgör föremålet för våra önskningar. Det synes som kunde endast vapenstyrkan medföra detta lyckliga resultat, ty underhandlingarne i Chatillon gifva derom ej längre något hopp. Ni har önskat, min herr bror, att en Svensk befullmäktigad deruti tog del. Man hade icke dertill inbjudit någon sådan, emedan underhandlingarne blott borde blifva förberedande; men det var tillräckligt att E. K. H:s önskan blef oss känd, för att vi genast uttalade oss för dess bifallande. Emellertid äro dessa underhandlingar på väg att brytas, och E. H:s ministrar böra hafva gjort E. H. i detalj reda för dem, emedan de beständigt fått del deraf, och skola underrätta E. H. om orsakerna till denna brytning, hvilken blott kan tillskrifvas vår motståndare. Jag är färdig att sluta min fred med Danmark; men det finnes ett ganska vigtigt föremål, hvilket jag bör låta ingå uti mina beräkningar, neml. besittningen af svenska Pomern, hvilket jag — (jag tillstår det uppriktigt för eder min herr bror) — med ledsnad sett afträdt till Danmark. Denna provins är af ett ganska stort intresse för Preussen, och om omständigheterna hafva hindrat E. K. H. att såsom jag skulle hafva kunnat vänta mig det af eder vänskap, träffa en öfverenskommelse i afseende på detta land med Preussen, så smickrar jag mig med att E. H. skall täckas bidraga till att (om så behöfs) underlätta den anordning, jag tänker föreslå hofvet i Köpenhamn. Jag står i begrepp att låta bedrifva denna underhandling vid mitt högqvarter med danska ministern grefve Bernsdorff.

Kejsaren af Ryssland har ålagt mig att underrätta er, min herr bror, om de trängande skäl hvilka förmått oss att ställa general Bülows kår under fältmarskalken Blüchers order, och E. K. H. har icke misskänt dem. Händelserna hafva bevisat, att detta mått och steg var ganska nödvändigt. E. K. H. har önskat att taga Lützows kår i Sveriges sold ända till nästkommande Juni och Juli månader. Alltid angelägen att göra hvad som kan vara E. H. angenämt, skulle jag gerna ställa denna kår, för ögonblicket förenad med general Bülows, till edert förfogande, så snart som omständigheterna tillåta det; men det är mig af mera än ett skäl af vigt att bibehålla den i min sold, hvilket, såsom jag tror, icke kan utöfva något inflytande på det sätt, hvarpå E. K. H tänker använda den. I alla händelser kan E. H. vara säkeratt vår förr-

drag skola samvetsgrant uppfyllas. Putlitz kår har såsom E. H. ansett det nödvändigt blifvit använd till att blokera Vesel. — Jag beder E. H. vara öfvertygad att det städse skall utgöra mitt största nöje att gifva E. H. bevis på min tillgifvenhet och på den högaktning hvarmed jag är etc.

N:o 32.

Bref från kabinettssekreteraren Schultzenheim till baron Wetterstedt.

Lüttich, Mars 1814.

— — H:r af Wetterstedt anbefalles att upplysa om följande punkter:

1:o. Hafva de allierade i enlighet med sina förklaringar beslutit sig för att antaga andra vilkor för fredens afslutande med Frankrike än de som innehållas uti förslaget till preliminärer framlagdt i Chatillon den 17 Februari?

2:o. Skola Förenta Nederländernas folk följaktligen kunna utan oro öfverlemna sig åt den hänförelse hvilken förmått dem att väpna sig mot Frankrike, och kan man försäkra dem att de icke skola återinträda under denna makts herravälde?

3:o. Är man sinnad att återknyta underhandlingarne med kejsar Napoleon, om han förklarar sig färdig att antaga de vilkor hvilka blifvit honom föreslagna, eller skall man grunda ett nytt system till uppförande emot honom på de händelser, hvilka egt rum i Bordeaux?

4:o. Skall man städse vidblifva det sätt hvarpå de allierade hittills gått tillväga, neml. att icke framkalla något uttryck utaf den allmänna viljan i Frankrike i fråga om en regements-förändring, men att icke heller undertycka de mått och steg, hvilka anhängarne af huset Bourbon skola vidtaga?

5:o. Skall man vänta att en mer eller mindre ansenlig del utaf de angränsande departementerna följer Bordeaux' exempel, innan man låter Frankrike veta att de förbundne icke sluta fred med Napoleons person, eller skall man först efter intåget i Paris proklamera denna grundsats?

6:o. Sedan de allierade intagit Paris och genom ofvannämnde deklaration gjort hvarje fredsunderhandling med Napoleon omöjlig, skola de sammankalla den lagstiftande kåren för att låta den utse den styrelse hvilken skulle följa på kejsardömet? Ämnar man lemna fullkomlig frihet åt detta val, eller tänker man vare sig öppet eller hemligt understödja huset Bourbon?

7:o. Om man till förekommande af allt inflytande på nationalviljan bestämmer sig för att icke framdraga denna familjs rättigheter, ämnar man understödja och beskydda bourbonska partiets ansträngningar emot den närvarande styrelsens anhängare och stöd?

8:o. Om kronprinsen bestämmer sig för att med svenska arméen inrycka i det inre af Frankrike och deltaga i det närvarande kriget, tänker man återställa under hans befäl generalerna Wintzingerodes och Bülows kårer, hvilka enligt de bestående fördragen utgöra vilkoren för den svenska arméens medverkan, tillika med hertigens af Sachsen-Weimar kår, hvilken en gång har tillhört norra tyska arméen?

N:o 33.

Instruktioner för grefve de Bouillé.

Hartwell den 12 Mars 1814.

Grefve de Bouillé, hvars redlighet, upplysning och nit redan tillförsäkrat honom de mest tillfredsställande framgånger uti hans underhandlingar med kronprinsen af Sverige beträffande konungens af Frankrike intressen, kan bättre än någon fullborda det verk, han så lyckligt begynt. H. M. uppdrager honom följaktligen att allt mer befästa H. K. H. uti den föreställning han redan gifvit honom om konungens tänkesätt och känslor, så enliga med kronprinsens planer, emedan deras gemensamma föremål är Fransmännens lycka, den enda borgen för Europas kommande lugn. Konungen, liksom kronprinsen af Sverige, suckar öfver det i träldom sänkta Frankrikes lott; han beklagar de olyckor hvarmed krigets och tyranniets alla förbannelser hemsöka det; han fruktar de olyckor hvilka skola mångdubblas genom förlängandet af en förhatlig och låg despotism; men kronprinsen,

likasom konungen sjelf, ser icke något slut på så många olyckor annorledes än genom återupprättandet af den helige Ludvigs och Henrik IV:s ättling på hans förfäders tron. Kronprinsen har uppgjort den ädla planen att befria sitt fädernesland, efter att hafva befordrat tillvexten utaf sitt adoptiva fäderneslands makt och ära, och denna en stor själs ärelystnad är i hans Maj:ts ögon det mest säkra förebud till den enda lycka H. M. lofvar sig, neml. att ännu få se Bourbonerne och deras faderliga styrelse välsigna Frankrike.

Grefve de Bouillé skall fortfara att å konungens vägnar gifva kronprinsen af Sverige vittnesbörd om H. Maj:ts fullkomligaste förtroende, och begagna alla tillfällen att af H. K. H. erhålla de underrättelser hvilka kunna vara mest tjenliga att understödja H. M:s ansträngningar för att hinna det mål H. M. beständigt föresatt sig, neml. att förvärfva sig Fransmännens kärlek, att utforska deras önskningar, att gå deras förhoppningar i förväg, att förena och sammangjuta deras intressen. Det är förmedelst en dylik innerlig och fullkomlig öfverensstämmelse som H. M. tänker skörda frukten utaf kronprinsens ärorika arbeten, och denne skall å sin sida känna af huru stor vigt det är för Frankrike, att dess suverän endast visar sig för detsamma såsom ett förtryckt folks räddare.

Om sakerna skulle taga en gynnsam vändning motsvarande kronprinsens af Sverige ädla planer, och Liljornas banér snart uppresas i Frankrike, skulle det vara af vigt att H. K. H. omedelbart beklăddes med en titel, hvilken gaf honom all den myndighet, en prins kan utöfva, utlänning genom adoption, men Fransman genom sin börd, sina känslor samt de band, hvilka (såsom han sjelf förklarar det) ännu förena honom med sina gamla landsmän. Grefve de Bouillé skall försäkra sig om kronprinsens tänkesätt i detta afseende; han skall göra honom sådana förslag, dem han anser mest tjenliga att uppfylla H. K. H:s väntan och det mål konungen föresätter sig. Man kunde tänka på att återupplifva konetables värdigheten såsom den mest upphöjda hvilken existerat i konungariket; men denna har aldrig innehafts af andra än af undersåtare, och synes dessutom oförenlig med den adoption hvilken ställer kronprinsen på trappstegen till Sveriges tron. Monsieur har, allt från det ögonblick då konungen inträdde i sin broders och sin brorsons blodiga arf, varit beklädd med den myndighet som tillkommer rikets general-löjtnant. Titeln af generalissimus öfver hărarne skulle tyckas försäkra kronprinsen

om den myndighet och den rang som är nödvändig för verkställandet utaf hans ädla förslager, utan att upphäfva det vedermåle af förtroende, H. M. sedan lång tid tillbaka gifvit en bror, hvilken är på en gång hans ömmaste vän och hans mest hängifna undersåte. Konungen som ifrigt önskar kunna en dag afbetala en helig skuld emot Frankrikes tillkommande befriare, hoppas genom grefve de Bouillé lära känna kronprinsens af Sverige önskningar i detta ämne, äfvensom i afseende på de fördelar, H. K. H. skulle vilja förskaffa de Fransmän, hvilka genom att följa hans fana skola hafva bidragit till deras fäderneslands befrielse.

Det är öfverflödigt att anbefalla grefve de Bouillé den fullkomligaste tystlåtenhet rörande alla de meddelanden, dem kronprinsen skulle önska att de hölles hemliga. Det är lika onödigt att ålägga honom att så skyndsamt som möjligt begifva sig till sin bestämmelse och betyga det nit hvarmed konungen velat begagna sig af hans återresa till H. K. H., ett nit som olyckligtvis blifvit motverkadt genom grefve de Bouillés sjukdom. Med ett ord, H. M. uppdrager honom att hos kronprinsen vara en tolk utaf alla dess känslor och en mellanlänk för de intressanta förhållanden, dem konungen önskar upprätta med H. K. H. Undertecknadt

grefve *Blacas d'Aoulps.*

N:o 34.

Bref från kabinettssekreteraren Schultzenheim till grefve C. Löwenhielm.

Lüttich den 6 April 1814.

Oaktadt H. K. H. varit berättigad vänta sig att de allierade på förhand meddelade honom sina planer angående de förändringar som borde göras i afseende på sakernas nya ordning i Frankrike, och oaktadt H. K. H. tagit sig detta bevis på bristande aktning ganska nära, förblifver H. K. H. icke destomindre trogen den grundsatsen, att Sverige bör qvarblifva uti samma linie som de andra allierade. De tjenster kronprinsen gjort de förbundne; den utmärkta plats han nu innehafver, samt ändtligen hans förra egenskap af

fransysk prins gifva ett stöd åt rättvisan af detta anspråk. Måhända skulle han hafva kunnat bespara så väl de allierade som Frankrike olyckorna af ett förlängdt krig, om de förstnämnde i tid hade meddelat honom sina planer. Hvad som åtminstone är visst, det är att mera enighet å ömse sidor derutaf skulle hafva blifvit följden.

Ni bör icke dölja för kejsar Alexander, huru mycket denna brist på förtroende å H. M:s sida smärtat kronprinsen. Men ni bör tillägga, att prinsen trogen sina grundsatser och den vänskap han svurit de förbundna suveränerna, fast beslutit att understödja allt som kan hafva blifvit afslutadt och öfverenskommet i Paris såväl utaf dem som till följe af Fransmännens nationella vilja.

Det är tillfölje af dessa känslor som H. K. H. beslutit sig för att marschera på Paris med alla de krafter som stå under hans order, så mycket hellre som de allierade, försvagade genom de sista drabbningarne, böra hafva stort behof utaf att understödjas af friska trupper, ty det är mer än sannolikt att Napoleon, som ännu skall kunna förena en armé af hundratusen man och som ej mera har någonting att förlora men allt att vinna, skall anfalla de allierade i trakten af Paris och ännu en gång vädja till vapenlyckan. Högqvarteret skall i morgon förläggas till St. Tron, i öfvermorgon till Louvain, och den 9 till Brüssel.

N:o 35.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till kejsar Alexander.

Lüttich den 8 April 1814.

Grefve Löwenhielm har redan bort underrätta E. K. M., att angelägenheterna i Norge i förening med de underrättelser jag inhemtat från Paris hade bestämdt mig för att begifva mig till E. M:s högqvarter. Vid ankomsten till Nancy fick jag veta, att Napoleons trupper, utspridda på åtskilliga vägar som leda dit, gjorde det omöjligt för mig att fortsätta resan. Tvungen att vända om mötte jag grefve de Bouillé som öfverlemnade mig ett bref från Ludvig XVIII och ett annat från prinsen af Condé. Jag skickar grefve G. Löwen-

bielm till E. M. för att underrätta E. M. om allt som har afseende på dessa meddelanden. — — — (fortsättningen saknas).

N:o 36.

Bref från Carnot till kronprinsen af Sverige.

Antwerpen den 10 April 1814.

Prins! Det är i den fransyska styrelsens namn, som jag för befälet uti Antwerpens fästning. Denna styrelse har ensamt rätt att utstaka gränsen för mina åligganden. Så snart som denna styrelse kommer att blifva definitiv och obestridligt inrättad på sina nya grundvalar, skall jag skynda mig att verkställa dess befallningar.

Detta beslut kan icke undgå att erhålla bifall utaf en prins, född Fransman, och som så väl känner de lagar, hedern föreskrifver. Innevånarne uti Antwerpens fästning lida icke; freden herrskar hos dem, mera måhända än på någon annan punkt af Europa. De finna alla liksom jag nödvändigheten att afbida, att den politiska ordningen stadgar sig, och utan tvifvel skall det icke dröja innan vi direkt inhändiga de instruktioner vi böra följa.

Mottag prins uttrycket af min vördnadsfulla aktning.

Divisions-generalen,
guvernören i Antwerpen
Carnot.

N:o 37.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till kejsar Alexander.

Lübeck den 19 Maj 1814.

Jag har redan uppdragit baron Wetterstedt att bedja E. K. M. täckas ställa till mitt förfogande för att användas i Norge en kår utaf de bland Dess trupper, hvilka stå under baron Wintzingerodes och grefve Benningsens befäl. Alldenstund händelserna brådska uti detta land och E. M. haft den godheten genom generalen grefve

Orlow meddela danska hofvet sina afsigter, hoppas jag att E. M. skall bevilja mig den begäran, hvilken blifvit framställd till E. M. genom baron Wetterstedt. Jag får derföre bedja E. M. vara så god och låta anbefalla grefve Benningsen att ställa till mitt förfogande omkring 4,000 man trupper uti följande proportion: 2,500 à 3,000 man infanteri, 600 man kosacker och ett batteri.

Jag önskar lifligt att danska hofvet, i betraktande af sina förpligtelser och ännu mera af E. M:s beslut, må erkänna att det ej mera finnes någon möjlighet att förhala tiden och att ögonblicket ändteligen är inne då det antingen måste uppriktigt och kraftigt gifva verkställighet åt fördraget i Kiel, eller blottställa sig för att se sina besittningar på kontinenten inkräktade och seqvestrerade ända till Norges difinitiva förening med Sverige.

N:o 38.

Bref från densamme till densamme.

Lübeck den 19 Maj 1814.

Jag har haft äran meddela E. K. M. min öfvertygelse, att den danska regeringen hade förmedelst sina tillställningar framkallat prins Christians uppror, jemte de civila och militära embetsmännens i Norge. Flera fragmenter utaf instruktioner som blifvit utfärdade till denna prins hade kommit mig tillhanda; men emedan jag icke kunde lägga dem på ett authentikt sätt under E. K. M:s ögon, borde jag inskränka mig till att underrätta E. M. om allt som hade kommit till min kunskap. Sedan dess har baron Tawast fått befallning att af danska hofvet anhålla om så väl prins Christians återkallande som upphäfvandet af de instruktioner hvilka blifvit honom gifna. Efter att flera gånger blifvit uppmanad att förklara om prins Christian hade fått order att motsätta sig öfverlemnandet utaf hela eller en del af Norge till Sverige, har Rosencrantz ändtligen svarat baron Tawast, »att bland mer än 30 bref dem konungen adresserat till prins Christian, befinnes ett skrifvit under grefve de Bombelles' underhandling, genom hvilket konungen underrättar honom att det är fråga om afträdandet utaf Trondheims stift, men att H. M. smickrar

sig med att Norrmännen skola motsätta sig denna landets styckning». Jag tillåter mig, sire, icke någon reflexion; alldenstund denna sak är (jag vågar säga det) lika mycket Sveriges som suveränernas, fruktar jag icke att bringa henne inför deras domstol, hvars chef E. K. M. är.

Prins Christian har skickat en af sina adjutanter vid namn Holten till grefve Essen. Jag sänder E. M. ett utdrag utaf den berättelse, denna fältmarskalk gjort mig derom. Alla bref, jag inhändigat från Norge, ådagalägga uppenbarligen, att herr Rosencrantz är den förnämsta driffjädern till allt som tilldrager sig uti detta land. Brodren till denna minister har nyss lemnat Köpenhamn, enligt hvad man försäkrar försedd med hemliga instruktioner, rakt motsatta det språk hans regering för uti sina officiella meddelanden. Herr Rosencrantz har underrättat prins Christian om afsändandet utaf de kommissarier som fått uppdrag att taga fästningarne i besittning för att öfverlemna dem åt Sverige; men om man bedömer framgången utaf deras beskickning efter det utmärkta emottagande prinsens agenter rönt i Köpenhamn, torde denna beskickning icke hafva bättre framgång än de föregående.

E. M. skall utan tvifvel hafva blifvit förvånad vid nyheten om den danska kårens aftåg. Den har satt sig i rörelse till följe af en order från ministern Bourke, och jag har icke haft kännedom derom förrän den redan hade afgått. Dessa omständigheter skola måhända förmå E. K. M. att gifva generalen grefve Benningsen order att intåga uti Holstein och Sleswig, att sålunda återinsätta de allierade uti samma läge hvaruti de befunno sig före fördraget i Kiel och att bibehålla dessa hertigdömen till dess Norge blifvit definitivt förenadt med Sverige.

Det krig jag finner mig föranlåten att företaga på Sveriges gränsor för att inträda i besittning af Norge skall förorsaka ansenliga utgifter. Det var i afsigt att undvika dem förmedelst detta lands fredliga besittningstagande, som konungen hade bifallit att gifva Danmark svenska Pomern. Numera tvungen till följe af konungens af Danmark politik att eröfra det land som denna suverän hade afträdt, beder jag E. M. afgöra, om konungen af Danmark, derigenom att han icke uppfyller stipulationerna af fördraget i Kiel, icke har förlorat alla de fördelar, dem detta fördrag gaf honom, emedan de blott voro en naturlig följd utaf de förluster, han rönte genom Norges afträdande.

Konungen af Danmark, antingen han nu icke velat eller icke kunnat gifva en fredlig besittning af Norge, skulle genom fördraget i Kiel finna sig hafva vunnit mer än 30 millioner francs å ena sidan, återstående af hertigdömena Holstein och Sleswig å den andra sidan, och derutöfver svenska Pomern.

Då E. M. genom sin verkliga makt och genom sin ihärdighet finner sig i tillfälle att gifva riktning åt den Europeiska politiken, skall E. K. M. icke fördraga, att dess förste och trogne bundsförvandt är den ende hvilken uti den stora kamp hvilken nyss slutats, ännu icke erhållit hvad fördragens helgd och, mer än allt, hans förtroende för och hans hängifvenhet till E. K. M. hade tillförsäkrat honom. Det är till följe af detta samma förtroende till E. M. som jag tager mig den friheten fråga E. M. om, med antagandet af det olyckliga fall att Sverige blef tvunget att eröfra Norge, konungen af Sverige icke helt naturligt återinträder uti alla sina rättigheter till svenska Pomern, och om han då befinner sig bemyndigad att underhandla om denna provins med Preussen för att medelst dess afträdande betäcka en del af de utgifter, hvilka norska kriget skall förorsaka honom. Jag hoppas, sire, att E. K. M. i denna omständighet hvarken skall vägra mig sitt understöd eller sina råd.

N:o 39.

Bref från fältmarskalken Essen till H. K. H. Kronprinsen.

Wenersborg den 2 Juni 1814.

Min nådige herre! Jag har haft den äran inhändiga de nådiga bref, E. K. H. behagat tillskrifva mig af den 28 och 30 nästlidne månad. De underrätta mig om E. K. H:s återkomst till Sverige, hvartill jag lyckönskar på samma gång E. K. H. sjelf och fäderneslandet, hvilket trots den ärorika framgång som krönt alla E. K. H:s företag, sedan ett år icke dessmindre längtar efter Eder närvaro.

Den vackra armé E. K. H. för med sig, för att åter göra gällande Sveriges rättigheter till Norge, är alltför van att segra under E. K. H:s order, för att vi icke kunna smickra oss med en lika skyndsam som fullkomlig framgång. Alldenstund denna armé till

antalet (deruti inbegripna de allierades trupper) öfvergår den jag uti min ödmjuka fälttågsplan af den 3 Mars hade föreslagit, tycker jag mig kunna med förtroende rekommendera denna plan *) till verkställighet, hvilken i korthet innehåller alla de betänkligheter som äro att afse vid ett fälttåg i Norge. Jag beder E. K. H. taga i betraktande hvad jag deruti sagt rörande en landstigning vid Fredriksværn uti grefskapet Laurwig. Öfverstel. Holst är i tillfälle att gifva E. K. H. noggranna underrättelser om alla belägenheterna, äfvensom rörande fördelarne utaf ett dylikt företag, fördelar hvaraf E. K. H. sjelf har synts öfvertygad i det E. H. förlidet år anbefallde mig att låta från sjösidan rekognoscera kusten vid Laurwig. Det är säkert, att ett lifligt anfall från denna sidan, i förening med operationerna utaf en tillräcklig armé som genom passen framryckte emot Christiania, ej skulle kunna undgå att påskynda framgången af fälttåget, hvilket på detta sätt skulle kräfva mindre tid och lofva mera framgång.

E. K. H. torde tillåta mig anmärka af huru mycken vigt det är, att våra krafter till sjös öfverväga fiendens. Derförutan skall en landstigning, i hvad angår trupper eller konvojer, icke kunna ske utan att blottställa sig för ansenliga förluster och måhända för att se företaget misslyckas. Uti farvatten som äro uppfylda af skär, såsom förhållandet är med de norska, äro stora fartyg föga brukbara, medan man icke kan hafva för många kanon-slupar. Oaktadt alla mina påminnelser är det långt ifrån att det antal man gifvit mig är tillräckligt; detta är orsaken till att jag icke kunnat verkställa ett företag som blifvit föreslaget emot Wahlöarne, af fruktan

---

*) Denna operationsplan innehöll 3:ne särskilda alternativer. I det *första* föreslogs att börja fälttåget genom belägring af gräns-fästningarne och under tiden småningom intränga i landet, hvilket borde organiseras under nya myndigheter i mån af framträngandet. Det *andra* innehöll ett förslag att med massan af arméen landstiga i Christiania, der öfverraska Norrmännen och i händelse af framgång skrida till eröfringen af gränsfästningarne genom en retrograd operation. Enligt det *tredje* skulle landstigningen verkställas på vestra kusten af landeti trakten af Fredriksværn, hvilken plats med sin hamn skulle intagas och arméen derifrån rycka mot Christiania understödd af skärgårdsflottan. I hvilket af dessa fall antogs alltid första vilkoret för framgång vara att gifva svenska flottan en afgjord öfvervigt så väl i öppna sjön som inomskärs.

att finna mig alltför svag för att kunna bibehålla denna station, hvilken är af en stor vigt. E. K. H. skall genom baron Puke erhålla kännedom om allt som angår detta föremål, hvilket jag vågar hos E. H. rekommendera till det bästa.

Oaktadt Norrmännens tillgifvenhet, hvarmed prins Christian skryter uti alla sina kungörelser, inträffa dagligen desertörer, och nu sednast hafva fem sådana kommit från Wahlöarne till Strömstad. Jag bör anmärka för F. K. H., att medan under loppet af 25 år icke 25 desertörer hafva öfvergifvit Norge för att komma till Sverige, så hafva flera hundradetals begifvit sig hit sedan prins Christian der kommenderar.

Herr Holst skall hafva den äran meddela E. K. H. en noggrann uppgift öfver de under mitt befäl stående trupperna. Jag har den äran bifoga en lista på de förnämsta verktygen för prins Christians företag.

Jag är o. s. v.

N:o 40.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till kejsar Alexander.

Travemünde den 26 Maj 1814.
(På redden ombord på Galathea.)

Återkallad till mitt nya fäderneslaud genom konungens vilja, genom nationens önskningar och intressen, är jag färdig att afsegla för att återvända till Sverige. Men jag kan icke lemna Europas fastland, som eger evärdeliga förbindelser till E. K. M. för Dess stora tjenster, utan att ännu en gång tala med Eder, sire, med en öppenhjertlighet hvilken blifvit på en gång ett behof och en njutning för mitt hjerta. Tillåt mig då, sire, att jag tacksamt för E. K. M. förnyar den högtidliga försäkran, att jag såväl på grund af politisk öfvertygelse som till följe af personlig tillgifvenhet städse skall betrakta E. M. och dess rikes intressen såsom Sveriges och mina egna. Det är med det djupaste förtroende jag öfverlemnar mig åt E. K. M:s vänskap, och Ni har nyss, sire, gifvit mig ett nytt bevis derpå då E. M. ställt den af generalen grefve Benningsen kommenderade arméen till mitt förfogande. Jag har i enlighet dermed tillskrifvit denna general att utsträcka förläggandet af sin armé på

sätt han kan finna tjenligast. Antagande att E. K. M. torde finna att man måste göra ett hufvudanfall på den danska kontinenten, skall jag om E. M. så önskar återkomma dit för att leda operationerna. Besittningstagandet utaf hertigdömena skall blifva en borgen uti våra händer tills fördraget i Kiel trädt uti fullkomlig verkställighet, och jag är öfvertygad att E. M:s armée ej skall hafva öfvergått Eidern förrän konungen af Danmark och prins Christian skola för alltid afstå från hoppet att förändra E. M:s goda böjelser emot mig och emot Sverige.

Jag upprepar det: *E. K. M:s politik skall städse vara min egen.*

Jag har bedt Eder, sire, bevilja mig en liten kår af trupper för att operera i förening med svenska arméen i Norge. Jag är säker, att E. M. skall bifalla denna begäran, likasom jag är säker derom, att det är E. M:s kraftiga och bestämda vilja att ett utaf E. M. garanteradt fördrag skall troget iakttagas. Ädelmodig och stor såsom Ni är, sire, skall Ni ännu en gång visa verlden, att E. M. endast använder de maktens åskor dem himmelen lagt i Edra händer, för att straffa oredligheten och bereda rättvisans triumf.

N:o 41.

Bref från fältmarskalken Essen till H. K. H. Kronprinsen.

Wenersborg den 28 Juni 1814.

Min nådige herre! De fyra allierade makternas kommissarier anlände i förrgår den 26 dennes till Wenersborg, och afresa i dag till Strömstad, hvarifrån de i morgon ämna fortsätta resan till Christiania. På deras begäran har jag underrättat den på gränsen kommenderande norska officern om deras ankomst, på det han må vidtaga nödiga mått och steg för att underlätta deras resa.

Det tör kunna antagas, att dessa kommissariers beskickning icke borde misslyckas, alldenstund det språk de föra är ingenting mindre än tvetydigt. Fullt och fast beslutne att tala rent ut med prins Christian, tvifla de icke på att han lemnar Norge, hvilket en-

ligt deras tanka skulle vara mest vigtigt för att nå det mål vi hafva i sigte. De ogilla högt herr Moriers uppförande, och grefve Orlow har sagt mig, att det sätt hvarpå kommissarierna föresatt sig att gå tillväga skall blifva en högtidlig dementi deraf. Morier, som bodde hos general Haxthausen, såg inga andra än prinsens förtrogne. Under sin resa från Fredikshall har han tillbragt flera dagar i statsrådet Tanks hus; han har besett fästningen, o. s. v. Långt ifrån att följa hans föredöme, vilja kommissarierna taga in på ett hotell, beslutne att icke emottaga höfligheter utaf någon och isynnerhet att vägra sådane, om de skulle erbjudas dem å prinsens vägnar. De ämna icke inleda någon förbindelse med hans rådgifvare, af hvad titel och benämning de än må vara, och tänka icke inlåta sig uti några förhandlingar med dem rörande föremålet för deras beskickning, emedan de vilja underhandla direkt med prinsen sjelf och detta på ett sätt som betager honom alla utvägar att krångla. De hafva för afsigt att till en början förehålla honom möjligheten att utan vanära och till och med på ett för honom personligen fördelaktigt sätt draga sig ur den labyrinth hvaruti han befinner sig, och i händelse att han sade sig besluten att envist hålla i med sitt företag, skulle man icke heller dölja för honom, att han skulle blifva personligt ansvarig för ett motstånd, hvars orimlighet var i ögonen fallande, alldenstund de begge ländernas förening blifvit oåterkalleligen besluten utaf de fyra förbundne makterna. Man skulle tillägga, att om prinsen icke utan dröjsmål antog de för honom och Norge förmånliga vilkor man ämnade föreslå honom, den oundvikliga följden deraf skulle blifva att de fyra makterna skulle omedelbart förklara detta land krig.

Jag bör icke för E. K. H. förtiga, att herrarne Orlow och Forster med en viss oro afhörde den berättelse jag i afsigt att utforska dem gjorde rörande våra rustningar till lands eller sjös, äfvensom rörande min förmodan att E. K. H. icke ämnade länge dröja med att öppna fälttåget för att begagna den vackra årstiden o. s. v. Ett anfall å vår sida under underhandlingarne tycktes icke vinna deras bifall, och ett långt samtal jag i detta ämne hade först med Orlow och sedan med Forster beredde mig tillfälle att söka utforska deras åsigter derom. Jag föreställde dem, att alldenstund de allierade ärligt ville föreningen, sättet för dennas verkställande borde vara dem likgiltigt; vapenstyrkans anlitande vore utan tvifvel den säkraste

utvägen, och alldenstund jag förmodade, att E. K. H. icke ämnade begära några hjelptrupper, hvaraf E. H. enligt min tanka icke kunde ega behof, föreföll det mig som denna åtgärd icke borde gifva anledning till något missnöje å de förbundnes sida. Jag upprepade dock flera gånger, att jag endast talade på eget bevåg, samt att jag icke kände E. K. H:s plan i detta afseende. Jag tillade, att jag skulle invänta E. K. H:s instruktion, öfvertygad att E. K. H. hädanefter såsom hittills skulle handla i samråd med sina bundsförvandter. Grefve Orlow upprepade flera gånger, att i händelse det verkeligen var E. K. H:s afsigt att anfalla Norrmännen genast, han ifrigt önskade att jag gjorde allt på hvad mig berodde för att hindra det. Vid mitt svar, att det var mig omöjligt afråda en åtgärd den jag betraktar såsom det skyndsammaste och mest verksamma medlet för att nå målet, invände han: »Jag besvär eder att söka förmå prinsen afstå från denna idé, hvilken skall kunna gifva anledning till ett affall å någon af de förbundnes sida, hvilken måhända skulle omfatta detta tillfälle för att skada eder hos edra *verkliga* vänner». Detta sades mig likasom i förtoende, och om jag icke bedrager mig var det om den brittiska regeringen Orlow ville tala, änskönt han icke namngaf den makt, han ville utmärka. Grefve Orlow tillade: »För öfrigt är det blott fråga om att på 8 à 14 dagar uppskjuta fiendtligheterna, dem jag säkerligen icke skall afråda, om prins Christian icke vill taga reson». Han visade mig afskriften af en order från kejsaren till general Bennigsen att med sin armé ställa sig under E. K. H:s befäl, och syntes något missnöjd då jag sade honom, att vi enligt min tanka icke hade behof af fremmande trupper för att bringa Norge till eftergift. Jag försäkrade honom då, i enlighet med sanningen, att jag icke kände E. K. H:s afsigter i detta hänseende, men jag hade skäl antaga, att E. K. H. skulle så mycket som möjligt skona sina bundsförvandters trupper uti en sak, hvarvid frågan förnämligast var om Sveriges intresse.

Såväl Orlow som Forster voro af den meningen, att man isynnerhet måste bemöda sig om att aflägsna prins Christian från Norge. Sedan hans kredit börjat aftaga, önskar man i Norge att ett stillestånd afslutes med Sverige. Denna underrättelse har jag fått af Forster, som sannolikt har den utaf herr Moriers. Orlow och Forster anhöllo att få veta min tanke angående en dylik proposition. Jag svarade, att enligt min öfvertygelse kunde ett stillestånd icke bevil-

jas med mindre prins Christian biföll att till de svenska trupperna låta öfverlemna Kungsvingers, Fredrikshalls och Fredrikstadts fästningar; då skulle måhända E. K. H. bifalla det. De funno mitt räsonement riktigt, och förklarade sig vilja handla i enlighet dermed. Jag dolde icke för dem, att äfven i detta afseende hade E. K. H. lemnat mig i okunnighet om sina afsigter, samt att jag endast uttryckte min egen tanka, den jag ämnade desavuera i händelse af behof. Emellertid underställer jag vördsamt E. K. H., om det icke skulle vara nödvändigt att gifva mig allmänna instruktioner i afseende på Norge, förnämligast rörande sådana saker som skulle kunna fordra ett hastigt afgörande, såsom t. ex. framställningar dem jag nu hvarje ögonblick skall kunna vänta mig ifrån kommissarierna, i händelse underhandlingarne icke afbrytas.

I enlighet med hvad jag haft den äran här ofvan yttra, rörande det sätt hvarpå kommissarierna betrakta ett anfall emot Norge, vågar jag jemväl underställa E. K. H., huruvida det icke skulle vara lämpligt att inställa verkställandet af de order som blifvit utfärdade till amiralen baron Cederström, tilldess E. K. H:s nådiga svar på detta bref kommit mig tillhanda. Jag bör anmärka för E. K. H., att ett anfall emot Wahlöarne sannolikt icke före 8 dagar skall kunna verkställas på vederbörligt sätt, så mycket mera som det borde föregås utaf nödiga rekognosceringar, och att E. K. H:s svar följaktligen skall kunna inväntas, utan att någon olägenhet deraf härflyter.

På proposition af kommissarierna har jag skrifvit till grefve Wedel det bref, (hvaraf jag har den äran bilägga en afskrift), och som de åtagit sig framlemna.

Enligt de senaste rapporterna från Norge har prins Christian nyligen sammankallat icke allenast landtvärnet, utan också landstormen. De linietrupper hvilka hittills legat kantonerade i trakten af Fredrikshall och Fredrikstadt, hafva nyligen blifvit förflyttade till Moss för att derstädes hindra en landstigning och betäcka Christiania. Kungsvinger försvaras utaf 4,000 man linie-trupper. I de andra fästningarne har man förlagt landtvärnet.

Priset på spanmål har dessa senaste dagarne stigit 25 procent. Jag är o. s. v.

N:o 42.

Bref från fältmarskalken Essen till grefve Wedel-Jarlsberg.

Wenersborg den 27 Juni 1814.

Herr grefve! Oaktadt eder tystnad, och änskönt jag icke ansett lämpligt afbryta min, har jag aldrig tviflat på att ni var trogen de redliga tänkesätt, ni under eder sista vistelse här yppat för mig. Jag har förstått att uppskatta edert läge och det sunda förstånd samt den skarpsinnighet som utmärker eder och hvilka skola vägleda eder under de stormar som hemsöka edert land. Ni sade då ni lemnade mig, att om det hopp man hyste i Norge att kunna med Englands och de andra stormakternas bistånd bibehålla sitt oberoende icke var ett bländverk, skulle ni vara den förste att sätta eder emot mitt framträngande öfver detta lands gränsor. Jag har som en god och redlig krigsman antagit eder utmaning, och jag har gjort rättvisa åt eder karakter och åt edert förtroende att afbida ett gynnsamt resultat utaf de upptäckter, ni skulle blifva i tillfälle göra hemma hos eder. Nu då erfarenheten har upplyst eder, och då de framställningar som de fyra allierade makternas speciella kommissarier komma att göra eder, icke skola lemna eder i något tvifvelsmål öfver edert fäderneslands kommande öde, anser jag mig pligtig på det kraftigaste uppmana eder att med alla de medel som stå eder till buds bidraga att i Norge upprätta den enda sakernas ordning som kan befästa såväl detta lands som Sveriges säkerhet och lycka uti kommande århundraden. De allierade makternas herrar kommissarier, som egå kännedom om innehållet af detta bref och behagat åtaga sig att framlemna det, torde icke underlåta att för eder utpeka den väg ni skulle hafva att följa för att förtjena Norges tacksamhet och vinna aktning af hela norden, som har sina ögon fästade på eder.

Mottag herr grefve försäkran om de utmärkta känslor hvarmed jag har den äran o. s. v.

N:o 43.

Apostill från baron Tawast till grefve L. von Engeström.

Köpenhamn den 21 Juli 1814.

Österrikiska ministern i Köpenhamn, grefve Lützow, har haft den artigheten föreläsa mig det bref, han nyss inhändigat från generalen baron Steigentesch dateradt den 7 dennes. Dess innehåll är, för så vidt jag kan erinra mig det, ungefärligen följande:

Prins Christian är god, men så svag att han icke har någon egen vilja, och att han endast handlar genom ingifvelse utaf de personer som omge honom; han fattar beslut, dem han ögonblicket derefter förändrar. Hans rådgifvare äro icke värdiga det förtroende han beviljar dem, och hvilket de missbruka. Allt vittnar här om oerfarenhet, oskicklighet och oordning. Då jag säger eder, att prinsen utnämnt general Haxthausen till sin finans-minister, kan ni göra eder en idé om det öfriga. Vi hafva flera gånger trott oss hafva kommit till ett resultat med prinsen, och jag hade i enlighet dermed redan uppsatt utkastet till min rapport till styrelsen; men jag har varit nödsakad att göra så många förändringar deruti, att jag beslutat att icke renskrifva det, öfvertygad att man måste göra ännu ytterligare förändringar deruti. Vi hoppas emellertid kunna träffa sådana anordningar som skola tillfredsställa Sverige.

Säg dessa damer hvilka så mycket beundra prins Christian, att om de på nära håll sågo sin hjelte och de personer som utgöra hans hof skulle de betydligt afpruta på den höga tanka, de bildat sig om honom.

Herr Steigentesch slutade med att bedja grefve Lützow meddela sitt hof innehållet utaf detta bref.

N:o 44.

Bref från Kronprinsen till generalen grefve Bennigsen.

Stockholm den 27 Juni 1814.

Jag har sett af det bref jag fått genom den officer ni skickat till mig, att ni utsträckt eder ockupation till hertigdömet Holstein. Det intresse jag hyser för H. M. kejsar Alexanders trupper, har gjort att jag med mycket nöje förnummit de omsorger ni användt för att sätta dem i ett läge, hvarest ingenting fattas uti deras underhåll. Jag skickar till eder generalen grefve G. Löwenhielm; han skall gifva eder kännedom om de operationer, jag skall låta begynna inom åtta dagar. Det är olyckligtvis alltför bekant, att vilkoren uti fördraget i Kiel icke blifvit uppfyllde, och att det är på intalan utaf den danska styrelsen, som prins Christian satt sig emot deras verkställande. Om allt nu icke ordnas i godo, skall det än ytterligare vara Danmark som är orsaken dertill och som skall hafva att förebrå sig de olyckor hvilka kunna följa; och då äro de allierade berättigade att återsätta sig uti samma läge, hvaruti de befunno sig före freden i Kiel.

Grefve Orlow har i Köpenhamn öfvertygat sig att konungen af Danmark, i stället för att anbefalla prins Christian att öfverlemna fästningarne åt de svenska kommissarierna och återvända till Danmark, dagen efter underteknandet utaf nämnde fördrag låtit förständiga prinsen att bibehålla fästningarne ända tills den allmänna freden, i hopp att någon händelse skulle inträffa som kunde befria honom från nödvändigheten att afträda Norge. Det är sannt, att danska styrelsen sedan någon tid valt ett annat sätt att gå till väga Det synes som konungen af Danmark af fruktan att förlora sina kontinentalstater för närvarande önskar att fredligt förena sig med Sverige; men han har ännu icke gjort allt för att bevisa uppriktigheten af sina afsigter. Jag beder eder låta danska styrelsen veta, att ni har behof af att ännu mera utsträcka erå qvarter. Jag antager, att ni innan kort skall inhändiga eder suveräns order att rycka fram på den danska halfön ända till höjden af Skagern. Från denna position skulle ni hota alla Norges sydliga kuster. Jag skulle mycket önska, att vi icke blifva tvungna att skrida till denna ytter-

lighet, och att konungen af Danmark med åtanka på sina pligter mot land och folk ändtligen erkände, att ingenting bör vara mera heligt för en furste än hans nations framtid och hans ords värdighet.

N:o 45.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till prins Christian Fredrik.

Götheborg den 20 Juli 1814.

Jag skyndar mig att besvara E. K. H:s bref af den 13 dennes hvilket ej blifvit mig öfverlemnadt förrän i dag, och hvarvid befanns bifogad en afskrift utaf det ni tillskrifver H. M. konungen, min suverän.

Förledd utaf en dansk prins, som hade bort bespara den ett förödande krigs olyckor, kan den norska nationen ännu någon tid förblindas; men lojal och uppriktig skall den erkänna sina pligter mot sin lagliga suverän och förstå att sjelf straffa dem som förvillat den. Konungen min suverän är färdig att bevilja denna aktningsvärda nation långt utöfver hvad den skulle kunna förnuftigtvis begära; men det är Norrmännen ensamt H. M. vill höra och icke olagliga myndigheter, dem man hvarken kan eller bör erkänna och som hafva ett intresse rakt motsatt Norges verkliga väl och ära. I egenskap utaf dansk prins borde E. K. H. erkänna de dermed förenade pligterna; såsom trogen och lojal undersåte hade ni bort lyda den suverän, hvilken hade ställt er i spetsen för den norska styrelsen, och icke betjena eder utaf denna myndighet för att frammana det borgerliga kriget i norden.

Min afsigt var aldrig att med vapenstyrkan genomdrifva Norges förening. Jag eftersträfvade en mera mild eröfring. De folk, dem krigshändelserna ställt under min förvaltning, göra rättvisa åt de grundsatser, hvilka alltid ledt mina åtgärder, och denna allmänna mening hvarom ni talar och hvilken städse skall vara verldens drottning, har redan uttalat sig emot eder.

De Skandinaviska folkens lugn och lycka äro mitt enda mål

och jag skulle vilja, prins, på bekostnad af mitt lif och blod försäkra deras lycka, deras oberoende och deras frihet.

Man gör ingen uppoffring då man afsäger en usurperad makt, och man befinner sig icke på pligtens väg då man misskänner fördragens helgd och de borgerliga lagarne hvarpå dessa äro grundade.

Prins, jag går att verkställa min konungs befallningar, och jag skall icke upphöra att upprepa för svenskarne, att de böra öppna sin famn åt de gode norrmännen och aldrig förblanda dem med de upprorsmakare och de fremlingar, hvilka de gå att bekämpa.

N:o 46.

Bref från densamme till densamme.

Fredrikstadt d. 10 Aug. 1814.

Jag vill ej förlora ett ögonblick att uttrycka den tillfredsställelse, jag erfarit genom E. K. H:s tvenne bref dem herr Tank tillfört mig. Det beslut E. H. tagit, skall berättiga eder till det allmänna deltagandet. Jag förnyar för E. K. H. den högtidliga försäkran om allt hvad konungen vill göra, om allt hvad H. M. skall göra för det folks frihet, välbefinnande och önskningar, emot hvars lycka E. K. H. nu ej längre gör något motstånd. Såsom min konungs adoptive son, såsom arftagare till hans tron, har jag pligter att uppfylla emot denne monark och emot den nation, som utkorat mig. E. K. H. skall sjelf inse, att trots min personliga önskan jag ej kan hafva något sammanträde med E. K. H. förrän ni öfverlemnat den verkställande makten åt den norska nationen. Sedan E. H. vidtagit denna åtgärd, är det jag som lifligt skall önska få se och tala med E. K. H. Jag skall oändligt gerna begifva mig dit, E. K. H. kan önska, och jag skall bevisa E. K. H., att de känslor ni ingifver mig, sedan jag inhändigat edra tvenne bref, äro de som tillhöra en uppriktig och verklig vän.

N:o 47.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till kejsaren af Ryssland.

Fredrikstad den 19 Augusti 1814.

Jag skickar till E. M. min general-adjutant för flottan, amiral Gyllenskjöld, som fått i uppdrag att meddela Eder, sire, alla handlingarne tillhörande det fördrag, som nyss blifvit underteknadt.

Allt hvad jag förnummit sedan min ankomst till Norge, hvad sjelfva prins Christians omgifning tillstått, ådagalägger klarligen danska styrelsens politik. En utaf prins Christians statsråder har försäkrat, att denna prins aldrig skulle hafva förklarat sig oberoende, om han icke från Köpenhamn inhändigat de mest bestämda order i detta hänseende. Dagen efter det fiendtligheternas upphörande blef bekant, upphissade krigs-briggar, som hade kämpat emot oss, dansk flagg. Danska kabinettet skall ej kunna förneka något af dessa tvenne fakta.

Man har påstått, att det skulle vara revolutionärt att skilja prins Christian från sin innehafvande ställning. Om denna prins icke hade abdikerat, skulle vi kunna fråga verlden, hvilket som är mest revolutionärt, att sätta sig emot verkställandet utaf ett högtidligt fördrag, eller att förskaffa helgd åt vilkoren derför.

Grefve Bennigsen har tillskrifvit mig för att begära order. Jag skall ej tillhålla honom att verkställa andra än dem, E. K. M. skall täckas bemyndiga mig gifva honom. Emellertid står jag just i begrepp anbefalla honom att bibehålla sin ställning, och jag beder E. K. M. ålägga denna general att icke utrymma hertigdömet Holstein förrän fördraget i Kiel gått i verkställighet.

Jag har sett af det bref E. K. M. gjort mig den äran tillskrifva mig, att kongressen i Wien bör ega rum i Oktober månad. E. M. skall genom sin närvaro der öfva inflytande på Europas öde. Det är åt E. M:s högsinthet och redlighet, som jag anförtror Sveriges intressen, hvilka äfven äro mina.

E. K. M:s politik skall städse vara konungens och min egen, och mitt förtroende till E. M., likasom den tillgifvenhet jag svurit Eder, sire, äro oberoende af tiden och händelserna.

N:o 48.

Bref från kejsar Alexander till H. K. H. Kronprinsen.

Petersburg den 1 September 181[illegible]

Min herr bror och kusin! Ehuru jag uppdragit åt amiral Gyllenskjöld att betyga E. K. H. den uppriktiga del jag tagit uti Norges skyndsamma underkastelse, har jag icke destomindre velat genom ett särskildt ombud adressera mina lyckönskningar till E. K. H., och jag har dertill utvalt min adjutant, general Suchtelen *), som skall hafva den äran ytterligare uttrycka för E. H. det nöje hvarmed jag förnummit att dess önskningar att se Norge förenadt med Sverige gått i verkställighet. Den önskan jag hyst att dertill bidraga var ense med de känslor som fästa mig vid E. K. H. och oskiljaktig från den nära förbindelse jag underhåller med Sverige. Mina order till general Bennigsen hafva städse varit att följa, dem E. H. behagade meddela honom. Jag ställer nu general-major Suchtelen till E. K. H:s förfogande, på det han må bringa E. K. H:s order till Bennigsen, så snart dennes närvaro ej mera befinnes nödvändig i Holstein.

Jag upprepar för E. K. H. försäkran om de vänliga tänkesätt och den högaktning, hvarmed o. s. v.

N:o 49.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till kejsar Alexander.

Fredrikshall den 5 Oktober 1814.

Jag har inhändigat de bref E. K. M. gjort mig den äran tillskrifva mig genom amiral Gyllenskjöld och general Suchtelen**). De vänskapsfulla känslor, E. K. M. deruti uttrycker för mig, hafva förorsakat mig denna lifliga tillfredsställelse, den Eder hågkomst, sire, städse låtit mig röna.

---

*) Paul Suchtelen, äldsta son utaf ambassadören.

**) Se föregående not.

Så snart jag erhåller nyheter från dessa kommissarier, skall jag skynda mig att göra E. M. reda för resultatet af deras mått och steg.

Jag har just nu i afton inhändigat underrättelsen, att 500 man af Aggerhus-regemente (ett af de fyra, hvilka enligt konventionen borde förblifva under vapen) hafva deserterat på en gång. 300 hafva återvändt till sitt hem, och 200 hafva öfvergått till oss, medförande deras vapen tillika med tvenne under-officerare för att föra dem an. Jag skall återsända dem till deras hem och låta gifva dem den gratifikation, som blifvit utlofvad genom min proklamation.

Jag har den äran nedlägga vid E. M:s fötter fyra danska fanor, kvilka dess trupper bemäktigat sig. En af dessa fanor, den hvita, är den som konung Christian VII hade skänkt till Fredriksteens fästning. E. M. skall, såsom jag hoppas, med nöje se detta ärorika minnesmärke utaf dess härs tapperhet. Vi hafva dessutom flera troféer, tagna vid särskilda tillfällen.

N:o 51.

Bref från densamme till densamme.

Örebro den 8 September 1814.

Vid min ankomst hit har jag träffat grefve Gustaf Löwenhielm, som bringade mig kejsar Alexanders svar på det bref jag tillskref honom första dagarne af Juli för att af honom begära 6,000 man utaf hans trupper. I det han på det mest förbindliga sätt beviljar mig dem, svarar mig denna suverän, att han är fullt och fast besluten att leda sina fördrag med E. M. i verkställighet, och skickar mig en order för general Bennigsen att fodra af Danmark, att det förser honom med farkoster för dessa truppers öfverskeppande till Norge, och i den händelse att nämnde hof skulle vägra efterkomma denna begäran, ålägger han denna general att med sin armé inrycka uti Slesvig och Jutland och att bemäktiga sig hela danska halfön. Jag skrifver till grefve Essen för att underrätta honom om kejsar Alexanders beslut, och på det han må gifva E. M:s kommissarier vid den norska regeringen befallning att beslutsamt fordra konventionernas verkställande, i det han låter gifva en vink om de tillgångar

hvaröfver Sverige kan förfoga, ifall man ville svänga sig undan att uppfylla sina förbindelser.

Jag öfversänder icke till E. M. kejsar Alexanders bref. Efter som jag är så nära min afresa till Stockholm, har jag trott att jag borde begagna ögonblicket för att låta statsrådet få del utaf en så intressant handling, och jag vågar hoppas att E. M. skall förlåta mig att hafva till min återkomst till E. M. dröjt att lägga det under dess ögon.

N:o 52.

*Bref från general Björnstjerna till H. K. H. Kronprinsen (September 1814) *)*

N:o 53.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till Konungens kommissarier vid Storthinget.

Fredrikshall den 7 Oktober 1814.

Under mina första samtal med öfverste Hegerman märkte jag, att han hade många fördomar rörande vår nationalkarakter, regeringens afsigter och svenskarnes åtrå att besitta såväl militära som civila och domare-embeten i Norge. Jag bemödade mig att förstöra dessa inbillningar. Jag bevisade herr Hegerman, att svenskarne, nöjde med sin jord och sin belägenhet, icke eftersträfvade embeten i Norge. Jag försäkrade honom, att så snart riksdagen visat konungen sin hyllning genom att erkänna honom, skulle H. M. till förmån för norrmännen bevilja alla de eftergifter, som vore förenliga med hans ära samt Sveriges heder och intressen. Jag har med eder, mina herrar, samtalat om allt som angår det vigtiga föremålet för eder beskickning. Ni har varit ense med mig om den verkliga ställningen af våra angelägenheter; ni har begärt en instruktion, och jag har

---

*) Denna handling meddelas i Bihanget.

skyndat att gifva eder den. För närvarande tillhör det er, mina herrar, att förlika hvad som tillkommer konungens värdighet med medlemmarnes af den norska riksdagen fördomar och fåfänga. En tryggare ställning i förhållande till Europas makter; den allmänna meningens bifall till vår moderation; finansernas återställande; handelns upplifvande; åkerbrukets förbättring; korteligen allt som utgör och stadfäster national-lyckan: se der hvad jag velat bereda, då jag önskade att skyndsamt och så mycket som möjligt till Norrmännens belåtenhet afsluta den stora angelägenheten beträffande de begges rikenas förening. Utan tvifvel skola våra barn få mycket att göra för att verkställa den slutliga sammangjutningen emellan de begge nationerna; men det kan vara politiskt klokt att lemna äfven dem någonting att uträtta i deras inre angelägenheter och att sålunda rikta deras fosterlandskänsla och deras ansträngningar att likna engelsmännen uti dessas förhållande till Skottland. Då svenskarne på lång tid ej äro fullkomligt säkre på norrmännens tillgifvenhet, skola de undvika aflägsna krig hvilka städse satt Sveriges existens på spel. Om ni tror, mina herrar, att jag för närvarande och under den instundande vintern kan förfoga öfver 40,000 man och åtminstone 6 millioner R:dr i penningar hvilket oundgängligen behöfves för att föra ett krig i sex månader, skulle jag kunna tvinga norrmännen att ej göra anspråk på andra rättigheter än som af ett eröfradt land kunde begäras. Undersök noga fäderneslandets intressen, vidden af dess tillgångar, politikens möjligheter. Konungens och mitt förtroende lemnar eder fria händer; handlen derefter, och varen öfvertygade, att jag med ett fullkomligt förtroende litar på eder klokhet, edert nit och eder fosterlandskärlek. För öfrigt befinner jag mig icke på långt afstånd ifrån eder. Vid hvarje svårighet som ni kan möta skall ni underrätta mig derom, och jag skall skynda mig att meddela er min tanka.

Öfverste Hegerman har kommit hit för att beklaga sig öfver öfverste Ek, som skrifvit till befälhafvaren i Trondhiem för att anhålla om ockuperande af Rörås, Merager och Saul. Denna åtgärd har satt hela stiftet i förskräckelse, och de norska trupperna hafva samlat sig. Jag har lugnat statsrådets utskickade med den försäkran, att saken skulle med opartiskhet undersökas, samt att för öfrigt öfverste Ek icke skulle intåga i provinsen Trondhiem, alldenstund general Adlercreutz sedan flera dagar tillskickat honom en officer för att banna upp honom derför att han gjort denna begäran. Ni bör

finna, mina herrar, huru ledsen jag skall vara att se händelser af denna beskaffenhet. Öfverste Hegerman har ej sagt ett ord som har kunnat hafva afseende på det hvarom general Björnstjerna har samtalat med er. Jag har inför grefve Essen upprepat för honom allt hvad jag hade sagt honom under hans senaste vistelse här, och som öfverensstämmer med en del utaf edra instruktioner.

N:o 54.

Bref från densamme till desamme.

Fredrikshall den 9 Oktober 1814.

Jag har nyss mottagit edert bref med den bifogade apostillen. Man vill icke medgifva någon vare sig personlig eller ärftlig adel i Norge. Jag ber eder noga utforska, hvilka de personer äro, hvilka skarpast förklara sig i detta afseende, och hvilka de bevekelsegrunder och de intressen äro, som sätta dem i rörelse. Om de adelsmän som finnas i Norge på fäderneslandets altare nedlade sina adelsdiplomer och sina previlegier, skulle man kunna tro att fosterlandskärleken hade förestafvat en dylik önskan. Men om man icke vill hafva en *ärftlig* adel, hvad kunna de sanna fosterlandsvännerna anföra mot en adel på lifstid? Sverige är icke rikt; Norge är det ännu mindre. Då man ej kan belöna med domäner eller med penning-räntor, hvarföre beröfva kungen den tillfredsställelsen att bland deras landsmän utmärka de norrmän, hvilka genom vackra handlingar skola hafva gjort sig förtjente utaf deras konungs välvilja och fäderneslandets tacksamhet? Om norrmännen äro allmänt ense emot upprättandet af en adel i landet, skulle det föga löna mödan att söka upplysa dem i saken, och ni bör afsluta all öfverläggning om denna punkt. Jag kan ej förmycket upprepa det för er: *gifven endast vika för nationens önskan!*

Jag gillar den förklaring ni gifver mig uti er apostill, och jag är fullkomligt af eder mening att bibehålla den redaktion ni gjort, så framt ni ej, af orsak att ni fann en alltför stor opposition till nästa storthing, öfverlemnade att i förening med konungen besluta rörande de egenskaper och de vilkor, hvarunder naturalisation borde

erhållas. Ni bör sålunda undvika att förlänga riksdags-förhandlingarna och att fördröja kungens erkännande.

Prerogativet att nämna talmän i de begge kamrarne borde förefinnas; men om ni möter alltför mycket motstånd, så föreslå liksom samtalsvis det amendementet, att storthinget kan sätta sex personer på förslag, hvaraf konungen egde välja de begge talmännen. Sålunda skall å ena sidan storthinget bibehålla rättigheten att begränsa konungens makt, derigenom att den inskränker den till valet af dem hvilka åtnjuta dess mesta förtroende; å en annan sida bibehåller konungen sitt kungliga prerorgativ och är emellertid tvungen att välja talmännen bland de personer, storthinget anvisar honom. Om lidelsen och begäret efter utmärkelse icke få öfverhanden öfver det förnuft och den klokhet som böra bestämma en lagstiftares uppförande, så föreställer jag mig att denna proposition skall blifva antagen. Men i motsatt fall bevilja, ty jag ser deruti ingen olägenhet. — — —

Benämningen af Riksståthållare, som man önskar gifva generalguvernören, erbjuder ingen olägenhet, emedan valet utaf personen beror på kungen, och emedan grefve Essens (den kungen bestämt till general-guvernör) fosterländska dygder och upphöjda egenskaper böra lugna svenskarne i fråga om det bruk man kommer att göra utaf den myndighet, hvarmed han skall beklädas.

Förklara storthingets ledamöter att man icke godkänner den rättighet de tilltrotsa sig att förkasta de riksdagsmän som blifvit valde af städer, hvilka svurit konungen trohetsed. Men då en sådan förklaring, utfärdad skrifteligen och undertecknad af eder eller å era vägnar utaf den sekreterare som åtföljer eder, skulle kunna alstra ett vidrigt intryck och fördröja kungens erkännande, så afgif den derföre mundtligen till de begge presidenterna. De personer hvilka undertecknat tilläggs-artiklarne af konventionen i Moss och hvilka då befunnit sig fria uti sin åsigt, hafva dymedelst i tysthet erkänt konungen. Invånarne i Fredrikstadt och Fredrikshall befunno sig då de aflade eden under styrkans inflytande. Följaktligen borde de senare hafva samma medborgerliga rättighet som de förre.

Det fägnar mig mycket, att man icke velat erkänna kommitenternas enskilda instruktioner. Det bör gifva oss en god tanke om storthingets ledamöter, ifall neml. efter denna hyllning åt hvad de kalla sina grundsatser de erkänna konungen.

Förklara, om det blir nödvändigt, att konungen för ögonblicket alldeles icke ämnar afstå ifrån sin rättighet att bibehålla svenska

garnisoner uti Fredrikhalls och Fredrikstadts fästningar, och att vi skola utstå det längsta och envisaste krig hellre än att afstå derifrån. Det beror ensamt på norrmännens uppförande, om konungen skall kunna anförtro dem vården af dessa begge fästningar.

Jag har inhändigat eder bulletin, och jag skickar den. Förskaffa mig en sådan dagligen. —

N:o 55.

Bref från desamme till densamme.

Fredrikshall den 8 Oktober 1814.

Jag skyndar mig att besvara edert bref af den 6. Jag har uti min skrifvelse af gårdagen gifvit eder tillkänna min tanke om sakernas närvarande ställning, och jag har låtit eder veta huru långt ni eger att gå i sakernas behandling. Genom de rapporter, som ingått från Christiansand och Christiania, egde jag mig redan bekant det motsånd som skulle yppa sig emot införandet af en adel, samt emot naturalisationen och medgifvandet att svenskarne kunna få innehafva embeten i Norge. Lyckligtvis hafva vi samtidigt förnummit från det inre af landet huru böjda innevånarne uti Guldbrandsdalen och Hedemarken äro för Sverige. Uti envisheten att icke vilja hafva någon adel har jag trott mig igenkänna ett symptom af det förslag, man sedan fyra à fem år hyste att upprätta en republik i Norge, med den hemliga tankan att införa den äfven i vårt land. Redan före min ankomst till Sverige egde jag mig bekant förgreningarne utaf denna idé uti hela deras utsträckning; men alldenstund jag erfor, att de män som uppgjort den endast voro ideologer och följaktligen mente ärligt och väl, oroade jag mig aldrig deröfver. Enligt alla de underrättelser som komma mig tillhanda, öfvertygas jag att föreningen skall ega rum. Ifall ni finner omständigheterna sådant fordra, så gif efter så långt Sveriges väl och heder tillåta eder det, men afse dervid äfven den norska nationens fördel, i det ni städse bibehåller föreningens anda. Om ett kotteri bildar sig, så gör aldrig någonting af artighet för det, ännu mindre för en enda individ. Det är icke medelst ett kotteri vi böra bereda en saks

framgång, hvilken bör segra genom sin egen rättvisa och isynnerhet genom deras kloka och afvägda sätt att gå tillväga, som fått i uppdrag att understödja den. Jag har följt dessa grundsatser uti allt mina förhållanden med prins Christian. Aflägsen eder icke derifrån, och undviken isynnerhet att ge anledning till den föreställningen, att vi med förkärlek omfattade den eller den ledamoten af storthinget. Det är det sanna medlet att förekomma partier, hvilka otvifvelaktigt skulle bilda sig snarare emot den person åt hvilken vi lemnade företräde än emot föreningen sjelf. Vi hafva ur statslifvet hemtat den sorgliga erfarenheten, att kärleken till fosterlandet blott leder ett ganska litet antal af menniskor. Allt hvad som tilldragit sig sedan 25 år befäster oss uti denna olyckliga sanning.

Jag har anbefallt general Adlercreutz att taga befälet ifrån öfverste Ek. Denna officer skall begifva sig till Fredrikshall, hvarest hans uppförande skall granskas utaf en krigskonselj. Ni eger att derom underrätta statsrådet, med tillägg att jag högeligen ogillar general Schmettaus föga passande svar. Det skulle på sin höjd kunna ursäktas hos en inbilsk ung man på 25 år.

P. S. Engelska regeringen har nyss förklarat för vår minister i London, att den vid betalningen af de summor som tillkomma oss ämnar afdraga hela kostnaden för de norska fångarnes underhåll, räknadt ifrån den 1 Juni. Jag anser det ganska lämpligt att ni derom underrättar storthingets ledamöter, med tillägg att denna utgift icke är den enda, kungen är nödsakad bestrida för norska individers bästa.

Drottningen af Danmark har skrifvit ett ganska enträget bref till prins Christian för att förmå honom lemna Norge. Om denna prins icke genast efterkommer drottningens befallning, behöfver man ej längre med skonsamhet behandla en man, hvilken räknar redligheten och löftena för ingenting.

N:o 56.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till kejsar Alexander.

Fredrikshall den 23 Oktober 1814.

Sedan jag den 12 hade den äran tillskrifva E. K. M., hafva arbetena vid det norska storthinget fortgått något långsamt; men en vigtig punkt har ändtligen nyss blifvit afgjord. Uti sin sammankomst den 20 har storthinget med en majoritet af 74 röster emot 5 beslutat, att Norge skall förenas med Sverige. Konungens erkännande har blifvit uppskjutet till dess man blir ense om de förändringar som äro föreslagna uti konstitutionen; men jag tror att allt inom få dagar skall vara definitift afslutadt.

Med anledning af detta sakernas läge samt för att uppfylla E. K. M:s afsigter har jag genom general-major Suchtelen nyss tillskrifvit generalen grefve Bennigsen för att erbjuda honom att sätta sin armé i marsch för att återvända till Ryssland, och uti det fall att han icke skulle hafva för detta ändamål inhändigat direkta order från E. K. M., får han sjelf bedöma om han bör invänta dem.

Regeringen öfver den skandinaviska half-ön skall hädanefter endast hafva att sysselsätta sig med sina finanser, sitt åkerbruk, sin industri och sina handels-förbindelser. Den lycka hvilken nödvändigt skall blifva följden deraf skall erinra de begge folken derom, att det är E. K. M:s stora planer, dess ädla politik och dess ihärdighet uti sina grundsatser som de hafva att tacka för sin förening och som tillförsäkrat Norden oberoende och lugn.

Om (hvad jag är långt ifrån att förutse) E. K. M. egde ett nytt system af tyranni att bekämpa, hoppas jag att E. M. skall göra nog räkning på min tillgifvenhet och på min tacksamhet för att städse anvisa mig den första platsen bland dess vänner och dess bundsförvandter.

Jag anförtror mig, sire, åt Edra goda tänkesätt för Sverige och i Eder vänskap för mig, och jag beder E. K. M. tillåta att jag städse räknar på dess mäktiga intervention vid kongressen.

N:o 57.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till furst Hardenberg.

Fredrikshall den 23 Oktober 1814.

Sedan mitt sista bref hafva konungens kommissarier vid det norska storthinget underrättat mig att det uti sammanträdet den 20 med en majoritet af 74 röster emot 5 beslutat att Norge skall förenas med Sverige. Detta beslut på samma gång det försäkrar den skandinaviska half-öns oberoende, förenar med vänskapens band tvenne folk dem politiska intressen så länge söndrat, och stadfästar allt mera alliansen mellan Sverige och Preussen.

De 3000 man jag hade begärt af H. M. konungen af Preussen för att deltaga uti krigsoperationerna uti Norge äro mig ej längre nödvändiga. Jag är eder, min furste, icke destomindre tack skyldig för den stora del ni haft uti att sedan lång tid tillbaka låta denna trupp stå till mitt förfogande.

N:o 58.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till konungens kommissarier vid det norska storthinget.

Fredrikshall den 30 Oktober 1814.

Ögonblicket efter det jag inhändigat edert bref af den 28 har jag till eder återfärdat den husar, som hade tillfört mig det och med honom skickat er några ord till svar. Jag återtager nu på morgonen fortsättningen utaf detta mitt svar.

Min erfarenhet af rådslående församlingars sätt att gå tillväga, och förnämligast sådana församlingar som föreställa nationer, hvilka sedan flera århundraden legat böjda under envåldet, öfvertygar mig derom, att det finnes några okända uppviglare hvilka framkalla anspråk vid behandlingen af de enklaste saker för att vinna tid och kunna i längden bilda sig en majoritet; ty ingenting är mera orimligt, för

att icke säga brottsligt, än den parti-fräckhet hvarmed man dristat sätta i fråga, om konungen skall ega rättighet nämna statsrådet och general-guvernören.

Det angrepp man velat göra på statschefens värdighet, hvilken blifvit satt för att vaka öfver allas säkerhet och rättigheter i det han gifver verkställighet åt de i samråd med representanterna beslutade lagarne, är ingenting annat än ett försök, som på ett obestridligt sätt ådagalägger de planer, hvarmed några personer umgås att återkalla en slags 1720 års epok och att inslå samma väg. Men ni kan säga dessa herrar, att denna skymf icke tillfogades nationen förrän efter Carl XII:s död. Han blef dödad framför Fredrikshall, och jag befinner mig lefvande vid denna fästning, ledd af kärlek till friheten, försvarare utaf folkets verkliga rättigheter, färdig att uti konungens namn göra alla de eftergifter, dem billiga, upplysta menniskor och den offentliga frihetens sanna vänner skulle kunna fordra af mig. Arméen som omgifver mig är otålig att se ett skyndsamt slut på denna stora angelägenhet. Jag kan då icke för mycket upprepa för er, mina herrar, det ni egen att för ledamöterna uti kommitén förklara, att när helst de icke skola vara ense med eder i fråga om de förändringar som böra vidtagas, ni eger att hålla eder till Ejsvolds-konstitutionen, och ni bören tillägga, att ni ämnen begifva eder till församlingen för att afgifva denna förklaring. Må enheten utaf edra åsigter utgöra en bom, emot hvilken alla intrigens och illviljans ansträngningar skola krossas. Ni ären för närvarande temligen starka. Ni hafven haft tid att lära känna meningarne och att utforska de individers syften hvilka vilja vara ledare. Urskiljen, jag beder eder det, den oro och de misstankar som härflyta ifrån ett öfverdrifvet men fosterlandskt nit, ifrån detta skrymteri som påtager sig frihets-känslans mask för att dölja sina enskilda ärelystna syften.

Ni skolen bemärka den obegripliga orimligheten af de frågor, hvilka blifvit bragte å bane utaf 26 ledamöter utaf oppositionen, då ni läsen de artiklar som antogos uti det föregående sammanträdet och då ni erinren eder det ädelmod hvarmed ni uti den svenska nationens namn hafven beviljat rättigheten att i förening med den norska vid dynastiens utslocknande välja konungen och hans efterträdare. Genom denna åt norska folket gjorda eftergift finner sig detta ega samma rätt som det svenska folket, hvilket emellertid till norrmännen förhåller sig som 3 till 1. Vi hafva icke fruktat att

göra detta offer åt deras egenkärlek; vi hafva haft mod att blottställa oss för den församlade svenska nationens anmärkningar, ja till och med förebråelser, och knapt har denna eftergift blifvit gjord förrän 26 ledamöter af storthinget belöna oss med förolämpningar. Om vi läto dem gå på, skulle de snart komma derhän att vilja föreskrifva oss lagar till och med i Stockholms slott.

P. S. Jag har redan tillskrifvit eder för att gifva eder tillkänna, att konungen skulle anförtro bevakningen i Fredrikshall och Fredrikstadt åt norrmännen från det ögonblick han skulle kunna lita på deras trohet. Det tillhör storthingets ledamöter att förskaffa bevisen derför; dessa herrar böra icke tycka illavara, om i det ögonblick då de visa så mycket misstroende emot den svenska nationen, konungen och nationen i någon mån löna dem med samma mynt. Om de mena ärligt, om de icke hafva för afsigt att begagna första tillfälle för att bryta förbundet med svenskarne, må de ådagalägga det derigenom att de uttala sig emot dem hvilka förledt och bedragit dem. Då skall den norska nationen återtaga sin verkliga karakter, och konungen skall kunna anförtro sig åt den. Uppskatten till deras rätta värde dessa sköna tänkesätt, hvarmed man skryter. Det är fakta vi behöfva och icke ord. De hafva upprest sig emot oss; det är naturligt, att vi hålla fast vid att bibehålla någon garanti.

Ni bör anmärka för storthingets ledamöter, och ifall så nödigt blifver bör ni till och med till dem aflemna en skriftlig förklaring, af innehåll att sedan konungen antagit Ejdswolds-konstitutionen och förklarat att han icke ämnade föreslå andra förändringar än de som skulle blifva oundgängliga för de begge rikenas förening, väntar sig H. M. att storthinget endast öfverlägger om de förändringar som föreslås utaf hans kommissarier, samt att H. M. fodrar, att storthingets ledamöter respektera konstitutionen såsom konungen sjelf respekterar den.

N:o 59.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till kejsar Alexander.

Kiel den 17 December 1813.

Sedan danska hären liksom genom ett underverk sluppit undan och lyckats kasta sig i Rentzburg, lemnade den mig herre öfver Slesvig. Under tiden medan trupperna intågade uti detta hertigdöme föreslog mig prins Fredrik af Hessen ett stillestånd, hvilket jag förkastade. Sedan general Tettenborn jemte en svensk fördelning bade anländt till Slesvigs portar, afgaf landtgrefven Carl af Hessen bifogade förklaring *). Jag ansåg mig då icke böra framrycka längre med trupperna, så mycket hellre som denna gubbe skulle hafva blifvit tagen till krigsfånge och förorsakat oss mycken förlägenhet. I hopp att ett vapenstillestånd skulle medföra en fred afslöt jag stilleståndet, och jag skyndar mig att öfverlemna afskriften deraf till E. M.

Bref från densamme till densamme.

(Af samma datum).

Sedan kejsar Napoleon antagit de fredsförslag, hvilka de allierade gjort honom, har jag den äran underrätta E. M. att konungen nämnt grefve Löwenhielm för att representera Sverige i den krongress som är färdig att ega rum. Alldenstund Sveriges intressen tillfölje af en mängd fördrag som förbinda de begge nationerna äro desamma som Rysslands, och E. M:s välvilliga tänkesätt äro mig bekanta, har jag anbefallt grefve Löwenhielm att icke taga några mått och steg utan i samråd och i öfverensstämmelse med E. M:s fullmäktige. Kejsar Napoleon och hans anhängare skola uti Sveriges förening med Ryssland se ett bålverk i stånd att motstå alla sorts ränker.

---

*) Den innehöll, att konungen af Danmark önskade ett stillestånd och att han var böjd för att inlåta sig uti underhandlingar.

Bref från densamme till densamme.

(Af samma datum).

Jag bifogar dessa rader till mitt bref af i dag för att öfverlemna mig åt nöjet att samtala med E. M. om mina enskilda känslor. Jag kan icke uttrycka för Eder, sire, huru lycklig det gör mig att se vår politik ense med mina personliga böjelser. De lyckliga resultater hvilka E. M:s operationer åt denna sidan synas lofva mig, erhålla uti mina ögon ett dubbelt värde derigenom att de erbjuda mig hoppet att kunna snart helt och hållet egna mig åt den önskan jag hyser, att på ett mera direkt sätt understödja E. M. och gifva E. M. nya bevis på det nit hvaraf jag lifvas för Dess ära. Såsom jag hoppas, sire, skall jag snart befinna mig i linie med E. M., på den stora vädjobanan. Vi skola genom nya framgångar besegla det vapenbrödraskap som så lyckligt förenar oss, och starka genom vår förening och vår goda sak skola vi uppnå det ädla mål, vi föresatt oss.

Grefve Gustaf Löwenhielm har afbördat sig det uppdrag, E. M. anförtrott honom till mig. Då E. M. hos mig anhåller om ett oföränderligt förtroende, anhåller ni, sire, om något som E. M. redan besitter i högsta grad. Det är med den mest oinskränkta tillförsigt jag öfverlemnar mig åt detta förtroende, och jag skulle hellre afstå ifrån umgänget med menniskorna, jag vore färdig att förneka redlighetens tillvaro på jorden hellre än att ett ögonblick förmoda, det mina känslor för E. M. någonsin kunde röna det minsta afbräck. Jag döljer det icke för mig, att kända eller okända fiender otvifvelaktigt mer än en gång skola söka att störa vår förening. Vi skola måhända ofta finna på vår väg menniskor, hvilka med förnekande af de grundsatser för hvilka vi kämpa, samt uteslutande dyrkare af ögonblickets och maktens lycka, äro städse färdiga att misskänna den fördel, rättvisan ensam skänker. Men emot dessa menniskor skola vi framhålla våra afsigters redlighet, och söndringsandan skall erfara att vi, för att utestänga henne, ega en osviklig utväg.

N:o 60.

Egenhändigt bref från kejsar Alexander till H. K. H. Kronprinsen.

Freiburg i Brisgau d. 3 Januari 1814.

Min herr bror och kusin! Det bref E. K. H. behagat med egen hand tillskrifva mig från Kiel af den 17 December, har förorsakat mig ett verkligt nöje. Jag har deruti återfunnit dessa känslor af förtroende, hvarpå jag sätter ett så stort värde å E. K. H:s sida, emedan jag tror mig ega rättighet dertill på grund af den uppriktiga vänskap, jag hyser för E. H. Hvad angå oss dessa ränkmakare, som måhända hafva sitt intresse uti att göra oss oeniga? Alla deras ansträngningar skola misslyckas, så länge ett oinskränkt förtroende eger rum oss emellan. Huru många försök i denna riktning hafva ej blifvit gjorda på mig, utan att de någonsin medfört den minsta rubbning i mina känslor för E. K. H., och vid alla tillfällen skall Ni städse återfinna mig densamme.

Jag har innan jag skrifvit detta bref till E. K. H. väntat, att mina ansträngningar för att i Sveriges intressen verka på kabinettet i Wien skulle krönas med framgång. I går afton erhöll herr Bildt del af de instruktioner som blifvit skickade till herrar Vincent och Bombelles. Jag hoppas att grefve Löwenhielm gjort E. K. H reda för alla mina samtal med honom i detta ämne och för mina förhandlingar med furst Metternich. Jag har åtminstone lyckats i att gifva den österrikiska beskickningen bestämd order att lemna Köpenhamn. Resultatet deraf skall blifva vigtigt på danska hofvet. Det är på österrikiska kabinettet detta hof grundar allt sitt hopp, och jag tviflar icke på att E. H. nu lyckas tvinga Danmark att skyndsamt foga sig efter dess önskningar. Då hoppas jag att ingenting skall längre hindra E. H. att infinna sig, för att i den stora frihetskampen intaga den plats E. H. tillkommer, och hvilken det ligger mig så mycket om hjertat att se Eder i besittning af. Försynen skall afgöra öfver det öfriga. Jag förblifver med känslor utaf en oföränderlig tillgifvenhet

Eders Kongl. Högbets
gode bror och kusin
Alexander.

N:o 61.

Egenhändigt bref från kejsar Alexander till H. K. H. Kronprinsen.

Poulawy den 21 Sept. 1814.

Min herr bror och kusin! Några poststationer härifrån har jag inhändigat en nyhet som var mig fullkomligt oväntad, nemligen om konungens af Danmark resa till kongressen. Jag anser den nog viglig för att till E. K. H. affärda denna kurir. På samma gång beder jag E. H. vara öfvertygad, att Hans danska M:t, närvarande eller frånvarande, ingen förändring skall åstadkomma uti den uppriktiga del jag tager uti Sveriges och E. H:s intressen personligen, och vid hvarje tillfälle skall det vara mig ljuft att gifva E. H. bevis derpå. Jag beder E. H. mottaga försäkran om den sanna tillgifvenhet, hvarmed jag framhärdar i döden

Eders Kongl. Höghets
gode bror och kusin
Alexander.

N:o 62.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till kejsar Alexander.

Stockholm den 30 Mars 1815.

Jag tackar uppriktigt E. K. M. för allt hvad Ni har den godheten säga mig uti edert bref af den 2 dennes. Jag ser med mycken ledsnad, att de omsorger E. M. gjort sig för att försäkra Sveriges intressen hittills icke rönt den framgång, billigheten och tacksamheten synas fordra hos makter, hvilka hafva E. M:s och Sveriges politiska system att tacka för sina landvinningar. Det skulle emellertid synas naturligt, att man derutinnan tog hänsyn till E. K. M:s råd och till och med till dess beslut.

Sverige erkänner icke någon annan skiljoman än Eder, sire; med stöd af fördraget i Kiel, fordrar det dess verkställande, och frå-

gar om Danmark har uppfyllt vilkoren derför. Enligt nämnde fördrag skall Pomern icke öfverlemnas till Danmark förrän den danska styrelsens kommissarier till de svenska trupperna öfverlemnat de norska fästningarne. Denna artikel har icke blifvit satt i verket. Följaktligen då det vilkor som föreskrifvits för Pomerns öfverlemnande aldrig blifvit uppfyldt, bör det förefalla besynnerligt att Danmark gör anspråk på någonting, som det icke skulle kunna erhålla äfven med antagande af att det menat ärligt då det afslöt fördraget. Konungen af Danmark har afträdt ett land. Hans tronföljare har bestridt honom den rättighet han egde att göra det och har förklarat sig i öppet uppror emot hans befallningar. Sedan fördraget i Kiel har denna prins förorsakat Sverige en utgift af många millioner francs; han har belastat Norge med en skuld af 22 millioner Rgs, och har låtit utgjuta mycket blod. Om prins Christian hade blifvit konung sedan sin återkomst till Danmark, skulle han visserligen icke vågat begära Pomern.

Fakta tala, sire. De bevisa, att Sverige i utbyte emot den fredliga besittningen af Norge har återställt hertigdömena Sleswig och Holstein till Danmark, äfvensom fästningarne Glückstadt tillika med alla deras vapenförråder; att Sverige försakat mera än 20 millioner francs för att erhålla denna fredliga besittning; att det beviljat Öresunds-tullen; att det afstått ifrån terroterial-rätten i och för denna genomfart, en rättighet som blifvit erkänd af Danmark sjelft i följd af de förhandlingar hvilka i detta ämne voro å bane 1811; att det betalt fyra hundra tusen R:dr i utbyte för ratifikationerna, och ändtligen lofvat att skänka Pomern sedan Norges fästningar till det blifvit öfverlemnade utaf Hans danska M:ts ombud. Hvilken menniska kan väl vara nog partisk för att icke erkänna Sveriges ädelmod, isynnerhet om man tager i betraktande, att Norge hade blifvit Sverige garanteradt, icke endast utaf E. M., utan dessutom utaf desamma makter, hvilka i dag synas tala till Danmarks förmån. Våra samtida och efterverlden skola hafva svårt att tro, att styrelser som vinna så ansenligt genom den nya sakernas ordning hvartill Sverige bidragit, öfvergifva en regerings intressen hvilken gjort allt för deras, och det till förmån för den som var deras fiende och Napoleons siste bundsförvandt.

Sverige behöfde icke göra någon uppoffring. Med stöd af de högtidliga löften hvilka hade blifvit det gjorda, samt af de framgån-

gar dem det erhållit öfver Danmark, kunde det bibehålla sina eröfringar till dess den danska styrelsen hade rent och enkelt biträdt Norges förening.

Alltid benägen att värdera de bevekelsegrunder som bestämma E. M., vill konungen bifalla att till Danmark eller till Preussen öfverlemna Pomern, så framt kostnaderna för det norska kriget, hvartill Danmark varit en anledning, godtgöras Sverige.

Sire, konungen har med ett utomordentligt nöje sett det nya bevis på intresse, E. M. nyss gifvit honom. Han är lycklig att hos E. M. igenkänna denna ståndaktighet uti grundsatser och tänkesätt som han förstod att uppskatta då han omfattade E. M:s politik uti en tid då de styrelser, hvilka mest vunnit, officielt hotade att förklara Sverige krig, om det icke skyndsamt ändrade system.

Med Eder, sire, anser jag mig icke behöfva vidlöftigare utbreda mig öfver ett ämne, hvilket E. M. på förhand betraktat på ett sätt enligt med rättvisan och Dess vänskap för mig. E. M. skall, såsom jag hoppas, hysa den öfvertygelsen, att uti alla tider och uti alla omständigheter jag icke skall tveka att göra räkning på Dess känslor, alldeles såsom E. M. aldrig skall hafva anledning beklaga det förtroende, Ni beviljat mig. Må Europa vara lugnt eller upprördt utaf olika meningar och grundsatser, må sakerna gå framåt eller reaktionen uppträda, det första behofvet för mitt hjerta, den första tanken i min själ skola vara att aldrig skilja mina intressen ifrån E. K. M:s.

N:o 63.

Bref från densamme till densamme.

Stockholm den 6 Juli 1815.

Grefve Löwenhielm har öfverlemnat mig det bref, E. K. M. gjort mig den äran tillskrifva mig. Det är hos Edert mäktiga inflytande, sire, och Edra ädelmodiga uppoffringar som Sverige stannar i förbindelse för att det fått se ett slut på sina tvister. Också skall den tacksamhet jag är E. M. skyldig för allt hvad Ni gjort för mitt fäderneslaud och för den personliga vänskap Ni betygat mig, icke upphöra förrän med mitt lif. Ingenting kan föröka min hängifven-

för E. M., och de känslor som fästa mig vid Dess person äro oberoende utaf alla händelser.

Vi känna ännu ingenting bestämdt rörande de tilldragelser, som böra hafva egt rum sedan slaget den 18.

Sire, mycket blod har redan flutit. Kriget och dess förödelse hafva blott alltför mycket förhärjat verlden. E. M. synes bestämd att sätta en gräns derför. Dess ädla tänkesätt, Dess grundsatser beträffande nationernas värdighet och rättigheter skola göra intryck på de individuella lidelserna, skola försona sinnena och låta vågskålen luta för en fred, som kommer att skänka Europa lugn. Uti dessa stora omständigheter, likasom uti de som föregått dem, skola mina välönskningar följa E. K. M., och de nya framgångar som vänta E. M. skola göra samma intryck på mig, som om jag vunnit dem sjelf.

I det jag beder E. M. i allt och för allt räkna på mig, förnyar jag för E. M. försäkran om den oföränderliga tillgifvenhet hvarmed jag är o. s. v.

N:o 64.

Bref från kejsar Alexander till H. K. H. Kronprisen.

Petersburg den 13 Sept. 1814.

Min herr bror och kusin! Grefve Gustaf Löwenhielm bör redan i mitt namn hafva sagt E. K. H., att drottning Fredrika hos mig anhållit om att jag ville åtaga mig förmynderskapet öfver hennes barn. Innan jag i detta afseende på minsta sätt beslöt mig, har jag velat göra mig försäkrad, att denna begäran icke åtföljdes utaf några politiska syften och att frågan endast var om att emot min svägerska uppfylla en utaf dessa familj-pligter, hvilka till och med icke uraktlåtas enskilda emellan och isynnerhet icke då den som derom anhåller är berättigad till det allmänna deltagandet såsom drottning Fredrika. Sedan jag alltså hade öfvertygat mig, att hon endast afsåg att få se mig vaka öfver att hennes barn få tillgodonjuta och bibehålla de arfslotter som tillkomma dem i Sverige, har jag icke längre tvekat att ikläda mig detta åliggande, och E. K. H.

kan vara öfvertygad, att bland antalet af de bevekelsegrunder som bestämt mig, befinner sig i främsta rummet den att då jag sjelf åtager mig detta förmynderskap, jag bör blifva bättre i tillfälle än genom hvarje annat medel att gifva det en passande riktning och att derifrån aflägsna allt som skulle kunna förläna det ett annat utseende och stå i strid med den vänskap och den enighet, som fästa mig vid Sverige och vid E. K. H. personligen. Det är på grund af denna betänklighet samt på det att E. K. H. icke må hysa något tvifvel rörande mina afsigter som jag velat tala med Eder om detta ämne, och underrätta E. K. H., att jag uppdragit general Suchtelen d. ä. i Stockholm att med konungens minister träffa öfverenskommelse rörande några penningesaker, hvilka ännu icke äro ordnade och dem en fullmäktig i min svägerskas namn reklamerar. Baron Suchtelen är underrättad om den anda, hvaruti jag åtagit mig detta förmynderskap, och han är anbefalld då han lemnar sitt stöd åt drottningens åtgöranden att ingenting yrka som icke öfverensstämmer med andan af den enighet och den lyckliga samdrägt, hvilka ega rum emellan Ryssland och Sverige och hvilka jag fast föresatt mig att dagligen än mera befästa. Den uppriktighet hvarmed jag talar med E. K. H. i detta ämne, skall, såsom jag hoppas, vara E. H. en ny borgen för de vänskapliga känslor, jag hyser för Eder. Jag är o. s. v.

N:o 65.

Egenhändigt bref från kejsar Alexander till H. K. H. Kronprinsen.

Wien den 30 December 1814.

Min herr bror och kusin! Jag tackar E. K. H. för Dess bref af den 6 November och för den nyhet, E. H. deruti meddelar mig rörande Norges fullständiga förening. Jag tager en uppriktig del uti allt hvad som kan hända fördelaktigt för Sverige och ärorikt för E. H:s person, hvilken jag egnat en lika sann som oföränderlig vänskap, och jag finner mig smickrad att E. H. kan tillegna mig en del uti denna tilldragelse. Att samvetsgrant uppfylla mina för-

bindelser har varit och skall städse vara en helig pligt för mig, och isynnerhet då de blifvit ingångne emot en bundsförvandt, för hvilken man hyser den tillgifvenhet, som jag svurit E. H., erhålla dessa förbindelser för mig ett ökadt värde.

Jag har uppdragit generalen grefve Löwenhielm att samtala med E. H. om en händelse*) som varit å bane och om min åsigt derom, hvaruti jag hoppas att E. H. skall återfinna en ny underpant för mina känslor för Sverige och för E. K. H. Jag ber E. H. derom vara beständigt öfvertygad, likasom om den högaktning jag hyser för E. H. Jag är E. K. H:s

gode bror och kusin

Alexander.

N:o 66.

Bref från H. K. H. Kronprinsen till kejsar Alexander.

Stockholm den 21 Februari 1815.

Min adjutant majoren baron Adlercreutz har öfverlemnat mig de tvenne bref, E. M. gjort mig den äran tillskrifva mig. Alltid tacksam för den vänskap Ni betygar mig, sire, är jag utomordentligt känslig för de bevis på intresse, E. M. ånyo gifvit mig. Om ingenting kan öka min hängifvenhet för E. M., kan likaledes ingen händelse afkyla den, och det är för lifvet jag fästat mig vid E. M:s person.

Då jag skref från Fredrikstadt till E. M., erfor jag ett behof att tala med Eder om mina och mitt fäderneslands förbindelser. I dag fattas det mig ordalag för att uttrycka för E. M. huru rörd jag är öfver det nya bevis på tillgifvenhet E. M. nyss gifvit mig, och hvarom grefve Löwenhielm öfversändt mig alla detaljerna. E. M. känner bättre än någon, att kejsar Napoleon icke hade den minsta del i mitt val, och att konungen af Danmark var hans utkorade.

Vald utaf Sveriges rikes ständer och adopterad af konung Carl XIII, är jag lycklig att kunna till alla dessa rättstitlar lägga E. K.

*) Sidney Smiths och den österrikiska generalens uppträdande med Gustaf Adolfs deklaration.

M:s vänskap och äran utaf det svenska namnets återupplyftande. Jag anser mig härutinnan hafva rättigheter mera säkra och mera legitima, än om jag i rät linia nedsteg från en usurpator från sjelfva Carl Martels århundrade. Jag har ej eftersträfvat tronen; Svenskarne hafva erbjudit mig arfsföljden dertill. Då jag mottog den har jag anförtrott mig åt deras lojalitet, och jag har gifvit dem ett skyldigt vedermäle utaf min aktning och min hängifvenhet. Alltså har jag ingenting att skaffa hvarken med Gustaf Adolf eller hans familj. För öfrigt, sire, är min sak densamma som den offentliga redlighetens, och följaktligen äfven alla furstars och alla regeringars. Jag undervisar min son om sina pligter och jag hoppas han skall göra sig värdig att styra Svenskarne. Jag gifver honom till regel att icke eftersträfva andras tillhörighet, men deremot förstå att bibehålla sina rättigheter på samma gång han försvarar det folks som kallat honom. Jag skall testamentera honom de känslor E. M. ingifvit mig genom sin aktning för nationernas rättigheter, och den ädla värma, hvarmed E. M. försvarar folkfrihetens heliga sak *).

Generalen grefve G. Löwenhielm skall hafva den äran öfverlemna mitt bref till H. K. M. Jag har uppdragit honom samtala med E. M. om Badiska hofvets upprepade och opassande anfall emot Sverige och dess regering. Grefve G. Löwenhielm skall säga E. M., att det blott är af grannlagenhet för E. M. som man icke offentliggjort de handlingar rörande Gustaf Adolfs börd som finnas förvarade uti arkiverna. Gustaf Adolfs bref till sin mor äro af beskaffenhet att åtminstone täppa munnen på Badiska hofvet.

Grefve G. Löwenhielm känner mina känslor för E. M., för Dess och Dess rikes ära. Han skall hos E. M. troget tolka de välönskningar jag gör för Dess lycka och framgångar, och med hvilka jag är etc.

---

*) Detta skrefs i anledning af de ränker som förehades i Wien mot Sveriges nya dynasti och hvilka Alexander afvisade.

N:o 67.

Not öfverlemnad till baron Haake, H. K. H. storhertigens af Baden statsminister.

Wien den 22 Mars 1815.

Det är på uttrycklig befallning utaf sitt hof som undertecknad, H. M. konungens af Sverige och Norge minister plenipotientiär vid kongressen i Wien, har den äran göra H. E. herr baron Haake, H. K. H. storfurstens af Baden statsminister, följande meddelande. Sedan någon tid hafva artiklar, hvilka influtit uti flera tyska tidningar rörande f. d. kongl. svenska familjen och hvilka synts härflyta från en officiel källa, utmanat Sverige och ådragit sig konungens uppmärksamhet. Emedan H. M. likväl dervid fästat blott föga vigt, har han inskränkt sig till att låta underrätta nämnde familj, att den pension, Sveriges ständer beviljat densamma, skulle blifva indragen, om man icke upphörde att anfalla Sverige uti de utländska bladen. Nyligen har en stötande artikel, intagen som det vill synas utaf närlagde afskrifna handling på hofvets i Carlsruhe befallning uti Hamburger-Korrespondenten af den 10 sistlidne Februari, och hvaraf likaledes en afskrift bifogas, satt konungen i nödvändighet att anbefalla inställandet utaf betalningen af nämnde pension, till dess storhertigen af Baden på ett tillfredsställande sätt förklarat sig uti saken och tillförbundit sig att vaka öfver att f. d. kongl. familjen såsom bosatt uti Baden strängt iakttager de vilkor, hvarunder Sveriges ständer beviljat densamma pensionen.

Undertecknad beder herr baron Haake hafva den godheten bringa detta meddelande till sin suveräns kunskap, och han tror gerna att storhertigen af Baden derpå skall svara på ett sätt som kan göra konungen benägen att återinsätta f. d. kongl. familjen i besittningen af en pension, hvilken H. M. i mosatt fall måhända ehuru ogerna skulle se sig tvungen att för alltid innehålla.

Undertecknad begagnar tillfället för att försäkra baron Haake om sin högaktning.

C. Löwenhielm.

N:o 68.

Not, adresserad af grefve Nesselrode till H. K. H. storhertigens af Baden minister.

Wien den 26 April 1815.

Sedan H. M. kejsaren på uppmaning utaf sin höga svägerska H. M. drottning Fredrika åtagit sig förmynderskapet öfver hennes barn, emottog H. K. M:s i Stockholm residerande sändebud de mest bestämda instruktioner, åsyftande 1:o) att intressera sig för att de årliga räntorna och andra inkomster och värden härflytande från drottningens och hennes barns i Sverige placerade förmögenhet ordentligt betalas, och att kapitalerna icke förminskas. Äfven ålades honom 2:o) att rådgöra med H. M. drottning Fredrikas fullmäktig och att understödja dennes lagliga åtgärder, åsyftande att göra gällande och försäkra de arfslotter, som tillkomma hennes familj efter högtsal. Enkedrottningen.

H. K. M:s mellankomst uti egenskap af förmyndare hade å svenska styrelsens sida icke rönt något hinder ända till tidpunkten utaf offentliggörandet utaf en artikel i de tyska tidningarne, hvilken i Sverige alstrat de ogynnsammaste intryck. De särskilda riksstånden vände sig till konungen för att äska undertryckandet utaf dylika obefogade yttranden och till och med inställandet utaf de betalningar som öfverlemnades till H. H. hertigens af Holstein-Eutin familj, till-dess den ifrågavarande artikeln hade blifvit formligt desavuerad. På tillfrågan i svenska regeringens namn förklarade utgifvarne utaf Hamburger-bladen, att de ifrågavarande artiklarne blifvit införde på begäran af H. K. H. storhertigens af Baden hof. Till följe af denna utsago, och utan att likväl foga sig efter den af riksdagen enhålligt uttryckta önskan begärde svenska kabinettet att H. K. M. i kraft af sina rättigheter som förmyndare använde sina goda tjenster för att bestämma Badiska hofvet till att för framtiden hindra framställningen af hvarje anspråk, hvilket skulle synas förnärma de nya rättigheter, hvarpå den i Sverige fastställda ordningen grundar sig.

H. K. M. har ej kunnat annat än understödja en reklamation, som ledde sitt upphof från så giltiga bevekelsegrunder. Följaktligen har H. M. befallt undertecknad uttrycka för deras exellencer baro-

nerne Haake och Berckheim den önskan H. M. hyser, att få se H. K. H. storhertigens af Baden regering omsorgsfullt förbjuda hvarje offentliggörande af natur att till och med indirekt såra den aktning, man är skyldig svenska regeringen. Det synes så mycket vigtigare att uti detta ämne underkasta sig den strängaste grannlagenhet, som i motsatt fall riksdagens påyrkande i förening med sjelfva styrelsens ovilja icke skulle kunna annat än blifva skadligt för H. K. M:s höga myndlingars intressen.

Med denna betänklighet förenar sig den icke mindre vigtiga, att genom en dylik grannlagenhet understödja H. K. M:s intervention till förmån för de myndlingar, hvilkas intressen H. M. blott omfattat på grund af slägtskap och personlig tillgifvenhet, utan att likväl förblanda eller bringa dem i strid med den ömsesidiga aktning, som är egnad att befästa den emellan Ryssland och Sverige likasom emellan deras suveräner bestående samdrägt.

Undert. *Nesselrode.*

RÄTTELSER:

Sid.	148	rad.	8	nedifrån	*står:* Bil. N:o 36	*läs:*	Sarraus
»	163	»	10	uppifrån	» fäder	»	fäder gjort